МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

ЮРИДИЧНА ОСІНЬ 2023

Збірник тез доповідей та наукових повідомлень
учасників міжнародної науково-практичної конференції
молодих учених та студентів

17 листопада 2023 р.

м. Харків

УДК 340(043.2)

Адреса редакційної колегії:
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

Тези друкуються мовою оригіналу,
відображають позицію автора,
який несе відповідальність за зміст

Юридична осінь 2023 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Харків, 17 листоп. 2023 р.) / за заг. ред. Д.В. Лученка. – Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. – 306 с. – Електронне наукове видання – https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/

УДК 340(043.2)

©Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023 р.

Пленарне засідання

Анісімов К.Г.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
асистент кафедри цивільного судочинства,
арбітражу та міжнародного приватного права,
голова Ради молодих вчених

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ЛІЦЕНЗІЇ ТА ОБГОРТКОВОГО ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ

1. Відповідно до положень нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX (надалі – ЗУ «Про авторське право і суміжні права») у вітчизняне цивільне право вперше впроваджено публічну ліцензію на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав як правочину щодо розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права або суміжних прав. Загалом цій новації передувала низка об'єктивно зумовлених обставин, наприклад, формування масових ринків об'єктів авторського права і суміжних прав та потреба у більш ефективних механізмах розпорядження майновими правами на такі об'єкти. Однак наразі виникає теоретико-прикладна проблема співвідношення публічної ліцензії та обгорткового ліцензійного договору.

2. Так, обгорткові ліцензійні договори – це група ліцензійних договорів, за якими одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав на умовах, встановлених ліцензіаром у стандартних формах, а ліцензіат може приєднатися до запропонованого договору лише в цілому шляхом вчинення дій, які виражають його згоду з умовами у спосіб, передбачений офертою. Водночас законодавець у ст. 48 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» чітко відносить публічну ліцензію до правочинів щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права або об'єкти суміжних прав, а далі у ст. 51 визначає публічну ліцензію як дозвіл на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав будь-якою особою на визначених ним умовах. На підставі цього виникає цілком логічне питання: чи є публічна ліцензія договором?

3. Згідно з положеннями абз. 2 ч. 1 ст. 51 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Однак юридична природа цивільно-правового договору полягає, зокрема, в тому, що він є домовленістю двох або більше сторін, яка спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Отже, має бути дотримано порядок укладення договору, який послідовно полягає у пропозиції укласти договір (оферта) та прийнятті такої пропозиції контрагентом (акцепт). Виходячи з аналізу норм ЗУ «Про авторське право і суміжні права» та інших нормативно-правових актів у сфері цивільного права, вважаємо, що підстави вважати публічну ліцензію договором відсутні. Проте ж у ч. 2 ст. 51 цього закону встановлено, що особа, яка використовує об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав на основі публічної ліцензії, зобов'язана дотримуватися визначених суб'єктом авторського права або суб'єктом суміжних прав умов, на яких її було видано. Тобто, в умовах ліцензії встановлюються права і обов'язки як ліцензіара, так і ліцензіата.

4. Вважаємо, що змістовно категорією «публічна ліцензія» законодавець спробував охопити саме обгорткові ліцензійні договори і використав до них підхід як до односторонніх правочинів. Дійсно, що як особлива група ліцензійних договорів обгорткові ліцензійні договори характеризуються спрощеним порядком укладення. Проте принциповим для них залишається наявність узгодження волі двох сторін – ліцензіара і кінцевого користувача-ліцензіата, тобто за своєю правовою характеристикою такий правочин є двостороннім, а не одностороннім, адже без належного прийняття користувачем умов обгорткового ліцензійного договору такий правочин не може бути юридичним фактом у його цивільно-правовому розумінні.

5. Принагідно зазначити, що у Цивільному кодексу України (надалі – ЦК України), а саме у ч. 2 ст. 1108, законодавцем закріплено, що ліцензія може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору. Якщо розглядати публічну ліцензію як складову частину обгорткового

ліцензійного договору, то виходить, що вона або може включатися у пропозицію укласти обгортковий ліцензійний договір, або містити у собі достатню кількість елементів, щоб вважати її офертою самою по собі. У такому випадку ліцензіат буде здійснювати акцепт у порядку, який передбачено для договорів приєднання. Так, послідовно вважаємо, що публічна ліцензія є складовою частиною обгорткового ліцензійного договору.

6. У цьому випадку потребують належного доопрацювання положення абз. 2 ч. 1 ст. 51 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» щодо того, що публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Так, оприлюднення умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем має стосуватися пропозиції укласти обгортковий ліцензійний договір, складовою частиною якого є публічна ліцензія. А надання дозволу використовувати об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав має відбуватися внаслідок укладення обгорткового ліцензійного, яке здійснюється шляхом акцепту кінцевим користувачем публічної пропозиції укласти такий договір.

7. Насамкінець наголосимо, що згідно з положеннями вітчизняного цивільного законодавства щодо форми правочину, враховуючи вимогу обов'язкової письмової форми для договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, на сьогодні виникає обґрунтований сумнів щодо дійсності обгорткових ліцензійних договорів в Україні. Новели, які були введені законодавцем в українське законодавство у сфері авторського права Законом України «Про авторське право і суміжні права» також у повній мірі не вирішують таку проблему. На нашу думку, модернізація цивільного законодавства має носити комплексний характер, а отже фрагментарні рішення не є бажаними. Через це виникає потреба у проведенні окремого дослідження форми договору, на основі якого можна буде сформулювати вичерпні висновки щодо.

Соляннік К.Є.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., доцент, декан факультету юстиції

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Питання адміністративно-територіального устрою нашої держави залишається актуальним протягом всього часу становлення державності України. В першу чергу, йдеться про правове забезпечення закріплення та реформування територіального устрою України, а також адміністративно-територіального поділу як його складової. Наразі в державі відсутній окремий законодавчий акт, який би врегулював коло суспільних відносин, що виникають з організації адміністративно-територіального устрою держави, який передбачений ст. 92 Конституції України.

У 2020 році в організації адміністративно-територіального устрою відбулися змістовні зміни, що охарактеризувалися зміною районного поділу та визначення меж об'єднаних територіальних громад. Ці рішення, як вбачається, суперечать нормам Конституції України та іншим законодавчим актам, які прямо або непрямим шляхом забезпечують регламентацію адміністративно-територіального устрою нашої держави. В 2023 році до Конституційного Суду України надійшли подання від народних депутатів України щодо вирішення питання стосовно конституційності прийнятих рішень. Вибори до місцевих рад відбулися за оновленим поділом, з іншою структурою представницьких органів місцевого самоврядування і рішення органу конституційної юрисдикції може неоднозначно вплинути на легітимність процесу обрання цих органів.

Незважаючи на змістовні зміни первинної ланки організації державної влади та місцевого самоврядування, в країні продовжує діяти старий поділ на населені пункти та 490 районів дореформованого періоду. Це йдеться, передусім, про органи судової влади, прокуратури, органи, що забезпечують правопорядок, окремі територіальні представництва центральних

органів виконавчої влади. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад в Україні» фактично не може бути реалізований, адже Кабінет Міністрів України самостійно провів об'єднання територіальних громад в Україні.

Достатньо цікаво з точки зору регіонального менеджменту склалася ситуація навколо районного рівня управління. З одного боку, згідно Конституції України районні ради мають статус представницьких органів територіальних громад району, як і обласна рада в частині відповідного району, з іншого боку – представницькі органи об'єднаних територіальних громад за своєю суттю виступають представниками декількох громад (в розумінні Конституції України). Більше того, Закон України «Про співробітництво територіальних громад» усуває вакуум управління об'єктами спільної комунальної власності територіальних громад району, якщо на зараз вона залишилась. Отже, існування районних рад та районних адміністрацій як органів публічної влади на районному рівні потребує змістовного переосмислення щодо їх необхідності в державному устрої сучасної України.

Основний суб'єкт місцевого самоврядування – територіальна громада також отримав «трансформацію» його змістовного наповнення. Якщо до 2020 року територіальна громада розумілася як спільність людей, яка постійно проживає в межах певного поселення, що історично склалося, то зараз ця спільність не прив'язується до меж населених пунктів. На сьогодні вбачається некоректним вживати поняття «об'єднана територіальна громада», оскільки після липня 2020 року всі територіальні громади є об'єднаними по суті.

Окрім зазначених колізій в регламентуванні адміністративно-територіального устрою, військова агресія російської федерації 2022 року принесла нові проблеми регламентації територіального устрою нашої держави. Бойові дії призвели до руйнування окремих населених пунктів повністю, інші територіальні громади та райони в цілому мають зруйновану інфраструктуру, що унеможливлює їх самодостатній розвиток у післявоєнний час. Сучасна Україна не має досвіду вирішення питань організації управління територіями, які стали зруйнованими після військової агресії.

Вже зараз законодавець повинен розробляти моделі правового регулювання управління територіями, на яких велися

активні бойові дії, які були в тимчасовій окупації та які підлягають відновленню. Йдеться передусім про територіальну основу організації державної влади та місцевого самоврядування з огляду на неможливість забезпечення в найближчий період самодостатності адміністративних одиниць.

Враховуючи окреслене, держава фактично опрацювала модель правового регулювання майбутнього адміністративно-територіального устрою, який включатиме поряд з історично сформованими територіальними одиницями штучних територіальних утворень (округів), які створюватимуться для реалізації певних функцій та служб державного механізму. Законодавець має закріпити таку модель, відмовившись від існуючого адміністративно-територіального устрою радянської моделі, зобов'язуючи всі органи будувати за однаковими адміністративно-територіальними одиницями. Проте, реалізація цієї моделі повністю пов'язана з реформою децентралізації публічної влади, яка за принципом субсидіарного встановлення компетенції визначить місце і роль кожного елементу публічної влади в сучасній державі. В іншому випадку, на сьогодні вбачається неможливим завершення розпочатої реформи адміністративно-територіального устрою, адже окрім колізійності щодо норм Конституції України, вона не вирішує тих нагальних питань організації влади на місцях, чого вимагає сучасне суспільство (ефективність, самодостатність, наближення до населення, демократизм, відповідальність тощо).

Удянський В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри цивільного права, 1 курс,
голова Студентського наукового товариства

ПОВОЄННИЙ ДИСЦИПЛІНАРІЗМ: ВІД ВОЄННОГО ДО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Затяжна війна в Україні, що розпочалася у 2014 році, призвела дотривалого періоду невизначеності для українського суспільства, що змусило його шукати інноваційні підходи до подолання цієї всеохоплюючої загрози. Центральним елементом

цих зусиль стало обрання лідерів, які, на думку суспільства, здатні до адаптації в складному соціально-політичному середовищіта очолити країну в турбулентні часи.Однак методи управління, релевантні під час війни, йдуть у розріз із дотриманням індивідуальних прав і громадянських свобод. Хоча вони ефективні під час надзвичайних станів, водночас такі методи викликають фундаментальне занепокоєння увічнити стан винятковості надовго після припинення надзвичайного стану. Стан винятковості є ширшим поняттям за воєнний чи надзвичайний стани та охоплює останні. Стан винятковості означає кризові часи, у яких влада урядів посилюється, і під час яких конституційні права і свободи індивіда можебути нівельовано з обґрунтуванням винятковості [1]. Діалектика необхідності і верховенства права виступає аргументом стану винятковості і спонукала демократичні суспільства не боротися зі станом винятковості, а врегулювати його ексцеси, наприклад, Сіракузькими принципами тлумачень обмежень та відступів від Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Зокрема, ст. 58 вищевказаного документу передбачає права, відступ від яких не допускається навіть в умовах надзвичайного стану, що загрожує життю нації [2]. Прибічники примату національного права і практика можуть заперечити дієвість інструментів міжнародного права в площині окремої країни. Як приклад Дж. Агамбен наводить приклад Сполучених Штатів після теракту “9/11”, де надзвичайний стан зберігався протягом 6 років після початкової кризи, що призвело до того, що країна відмовилася від своїх міжнародних зобов'язань і оголосила в’язнів табору Гуантанамо «ворожими полоненими» без жодних законних прав, і все це в ім'я національної безпеки. Хоча міжнародні стандарти зазвичай покликані бути еталоном захисту прав людини, іноді правозастосовна практика сама слугує каталізатором обмеження громадянських свобод, фактично схвалюючи їх, як це спостерігається в контексті пандемії Covid-19. Так, наприклад Дж. Агамбен не заперечує існування вірусу, але ставить під сумнів пропорційність обмежень і критикує те, наскільки легко суспільство їх сприйняло: «Якщо вже зараз, в умовах поступового занепаду ідеологій і політичних переконань, міркування безпеки дозволили громадянам прийняти обмеження свобод, які вони раніше не бажали приймати, то біобезпека виявилася здатною

запропонувати абсолютне припинення всієї політичної діяльності і всіх суспільних відносин, як вищої форми громадської участі. У такий спосіб, ми можемо спостерігати парадокс, коли ліві організації, що традиційно обстоюють права й засуджують порушення конституції, беззастережно приймають незаконно встановлені міністерськими указами обмеження свобод, нав'язати які, не спадало на думку навіть фашистам» [3]. Простіше кажучи, суспільство готове пожертвувати своїми правами і повернутися до стану «голого життя», поставши перед фактом порушення своїх прав. Концепція «суверенного винятку» вимагає, щоб громадянське суспільство підкорилося владі суверена і визнало його надзвичайні повноваження. [1]. Хоча існують історичні приклади, коли люди успішно захищали свої права після завершення надзвичайного стану, варто зазначити, що суспільства, які мають слабкі демократичні інститути, стикаються з підвищеним ризиком назавжди залишитися в надзвичайному стані [4]. Враховуючи відносно коротку історію становлення громадянського суспільства в Україні, Україну можна віднести до категорії країн з демократією, що зароджується або є нестабільною. У світлі цих обставин існує переконливий аргумент, що стан винятковості може зберегтися як домінуючий спосіб суспільного існування навіть після завершення війни, еволюціонуючи в повоєнний дисциплінарізм. Така еволюція слугуватиме зручним приводом для правлячої структури продовжувати порушення верховенства права та основоположних прав і свобод людини і громадянина. Отже, щоб зменшити цей ризик, Україна повинна зробити пріоритетом розвиток сильного громадянського суспільства, активно шукати міжнародного нагляду під час перехідного періоду та кожен громадянин має взяти на себе зобов'язання щодо просування демократичних принципів всередині країни керуючись цитатою Бенджаміна Франкліна: «Ті, хто відмовляється від необхідної Свободи, щоб придбати трохи тимчасової Безпеки, не заслуговують ні на те, ні на інше».

Список використаних джерел:

1. O'Donoghue A. Sovereign Exception: Notes on the Thought of Giorgio Agamben. Critical Legal Thinking. URL: https://criticallegalthinking.com/2015/07/02/sovereign-exception-notes-on-the-thoug ht-of-giorgio-agamben/ (дата звернення: 23.10.2023).

2. Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights. International Commission of Jurists. URL:

https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-su
bmission-1985-eng.pdf (дата звернення: 24.11.2023).
3. Ахмед А. Джорджо Агамбен: есеї про COVID-19 та критика навколо текстів. Your Art. URL: https://supportyourart.com/stories/agamben-covid-19/ (дата звернення: 23.10.2023). 4. Edgell A. B. Pandemic backsliding: Violations of democratic standards during Covid-19. sciencedirect. URL: https: //www. scieпce direct. com/sc i en ce/arti c l e/pji / S 0 2 7795362100576] (дата звернення: 24.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ісаєв А.М.

Marita Gorgiladze
Mykolas Romeris University,
Institute of International and
European Union Law, PhD student

WHAT IMPACT WILL UKRAINE'S ACCESSION HAVE ON EU INSTITUTIONS?

The outbreak of the Russia-Ukraine war marked a geopolitical awakening for the EU. It prompted a reevaluation of EU foreign and security policies, revealing shortcomings in direction and cohesion. The EU reacted to Russia's war of aggression against Ukraine, which began on February 24, 2022, by imposing severe and unprecedented sanctions against it. The economic penalties are intended to hold Russia accountable for its conduct and to successfully obstruct Russian efforts to prolong the attack. Those who support, finance, carry out, or who gain from actions that undermine Ukraine's territorial integrity, sovereignty, or independence is the subject of individual sanctions. What has changed, and what challenges did the European Union encounter following Russia's war against Ukraine? The most important was Europe's geopolitical awakening. It is very important to analyze what is the main priority of the European Union's 2023 foreign policy. First and the top priority is the war in Ukraine, EU support for Ukraine, EU opposition to Russia, and dealing with the global impact of Russia's war. In order to oppose Russia one of the main tools which the EU uses is sanctions. Responding to the consequences and challenges brought on by sanctions can be very challenging as well. Despite this unprecedented support, there are a number of issues that remain challenging when it comes to Ukraine's accession to the EU.

The EU institutions would be impacted by Ukraine's accession. Especially considering the size of the population of Ukraine. After the full-scale war, the population of Ukraine is over 36 million. According to the statistics of 2023, if Ukraine joins the European Union, it will become the sixth largest population. The only countries with larger populations are Germany, France, Italy, Spain, and Poland. What is the significance of this? This is an essential problem since the number of seats and votes in significant European Union organizations is apportioned in proportion to the population. The European Parliament is made up of 705 members elected from the EU's 27 member states. Poland has 52 members. We can assume that proportionally, Ukraine will have to have approximately as many members or slightly less, and this is quite a large number, which means that it will have a significant impact on the voting. Under the Lisbon Treaty, article 9A, Representatives of the citizens of the Union shall make up the European Parliament, their total number shall not exceed 750. This means that after the accession of Ukraine, the parliament will exceed this limit.

Ukraine will have the right of veto in the Council of the European Union. Which, of course, scares some member states, based on the experience that already exists. Ukraine's vote will carry a lot of weight in qualified majority voting, which means it will change the current balance. Also, Ukraine will have proportional representatives in the European Commission. All of this will need the implementation of reforms in these institutions. Even without Ukraine, in the European Union there is a difference of national interests, for example, between Eastern and Western Europe. Due to this problem, in December 2021, Germany presented a rather ambitious plan for decision-making and institutional reforms in the European Union. However, due to disagreements with France on a number of issues, Germany had to retreat on specific issues. along all of this, one of the most important issues is the rule of law in the member states. If Ukraine is accepted without a strict evaluation in this matter, it turns out that all the mechanisms that acted against Hungary and Poland should be stopped. Poland and Hungary have been accused of violating the rule of law for the past few years. Increased budget and financial resources are required to carry out institutional reforms. Especially after Ukraine's accession, all institutions' budgets will need to be revised and increased. The

question of how prepared the European Union is at this moment can be asked in respect to this issue.

To conclude in order to be ready for Ukraine's accession, the European Union should start immediate preparation for it. Reforms of institutions and changing of budget are the necessary steps if the European Union intends to enlarge. Only reforms in Ukraine will not be enough, itself European Union should be ready for this process.

Білоус І.О.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу

ДОБРОЧЕСНИЙ СУДДІВСЬКИЙ КОРПУС ЯК ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Революція Гідності ознаменувала новий етап розвитку євроінтеграційних процесів в Україні. Втілюючи суверенну волю Українського народу, Верховна Рада України 07 лютого 2019 року прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)», яким було закріплено стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1].

Російська збройна агресія призвела до докорінних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі України, світогляді не лише українців, але й всього світу. Тривале ведення бойових дій на території України має на меті блокувати інтегрування України до єдиного європейського простору, водночас рішучість Українського народу у відсічі і стримуванні російської агресії є переконливим свідченням всенародної підтримки цивілізаційного вибору України [2].

Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, визначено, що громадянин має відчувати себе у безпеці. Україна рішуче налаштована на утвердження конституційного принципу верховенства права, рівності усіх перед законом. З метою реалізації

конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання держава буде забезпечувати прозорість, підзвітність державних органів, доброчесність посадових (службових) осіб, ефективний доступ до правосуддя, вдосконалювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, судовий розгляд кримінальних проваджень та виконання призначених судами покарань (п. 46 розд. III) [3].

Отже, європейська ідентичність кожного українця проявилась у спільних з членами європейської спільноти цивілізаційних цінностях, однією з яких є доброчесність всього державницького апарату, у тому числі й суддівського корпусу.

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, ратифіковану Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, зокрема ст. 14 передбачено, що співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією.

28 лютого 2022 року Президент України підписав заявку на членство України в Європейському Союзі. А 01 березня 2022 року Європарламент ухвалив резолюцію, яка закликає держави – члени Європейського Союзу працювати над наданням Україні статусу кандидата на вступ.

Європейська комісія опублікувала думку щодо заявки України на членство в Європейському Союзі, якою позитивно оцінила зазначений документ, а також визначила низку умов, які Україна має виконати перед початком переговорів про вступ. Серед зазначених умов є такі, що стосуються доброчесності, зокрема: (1) формування Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів на засадах доброчесності та початок їх роботи; (2) запровадження вимог про доброчесність у ключових частинах державного управління та судової системи; (3) забезпечення незалежності усіх антикорупційних інституцій; (4) створення нормативної бази та проведення добору суддів Конституційного Суду України на засадах професійності та доброчесності; (5) прийняття плану реформування всього правоохоронного сектору [4].

Таким чином, критерій доброчесності в контексті євроінтеграційних процесів в Україні вийшов далеко за межі судової влади та поширив свою дію на правоохоронний сектор та ключові сфери державного управління. І хоча Єврокомісія про це прямо не зазначила, але із загального змісту рекомендацій вбачається, що доброчесність буде принципом формування усіх новостворюваних чи існуючих ключових державних інституцій.

Консультативна рада європейських суддів (далі – КРЄС) визначила, що корупція серед суддів є однією з основних загроз суспільству та функціонуванню демократичної держави. Корупція підриває суддівську доброчесність, яка є основою верховенства права та фундаментальною цінністю Ради Європи. Зараз питання корупції стає більш важливим у контексті численних нападів на судову систему. Корупція в судовій системі серйозно впливає на довіру громадськості до правосуддя [5, с. 874]. КРЄС порушила надзвичайно важливе питання взаємозв'язку доброчесності та корупції в судовій системі, яким немає місця серед європейських цінностей.

Попри певну абстрактність досліджуваного поняття принцип доброчесності втілюється в конкретних процедурах, які стосуються етапів розвитку кар'єри судді: відбір, призначення, просування по службі й підвищення, навчання, оцінка роботи й дисциплінарна відповідальність. Стосовно інституційного рівня КРЄС вважає, що саме судова влада повинна нести відповідальність за кар'єрний розвиток суддів, зокрема за їхню підготовку в незалежних тренінгових інституціях для суддів [5, с. 874]. Уже на стадії підготовки кандидат на посаду судді повинен чітко усвідомлювати не лише свою роль і значимість, але й відповідальність, яку покладає на суддю його статус.

Водночас КРЄС наполегливо рекомендує не проводити перевірки, які виходять за межі загальноприйнятих перевірок судимості й фінансового становища кандидата. Утім деякі країни проводять дуже ретельні перевірки на предмет доброчесності, які включають особистий, сімейний та соціальний стан кандидата. Ці перевірки зазвичай проводять служби безпеки [5, с. 875]. Безумовно, такі перевірки можуть порушувати права не лише кандидата на посаду судді, але й членів його сім'ї чи близьких родичів, а інструментарій, який застосовується при цьому,

позбавляє особу, щодо якої здійснюється перевірка, права на оскарження тих чи інших методів її проведення, більше того, особа чи її близькі родичі можуть навіть не знати про втручання в їх особисте чи сімейне життя зі сторони органів безпеки. У подальшому зібрані в такий спосіб відомості можуть використовуватись для здійснення незаконного тиску на кандидата на посаду судді чи на суддю, що може зрештою призвести до втручання в правосуддя.

З огляду на викладене варто відмітити, що застосування критерію доброчесності судді не може відбуватись у спосіб, що порушує його основоположні права, оскільки надважлива мета – формування високоморального, етичного та професійного суддівського корпусу, на досягнення якої спрямовано запровадження критерію доброчесності судді, може бути спотворена аж до вчинення тиску на суддю чи втручання в правосуддя.

Водночас, доброчесність має бути невід'ємною ознакою будь-якого представника влади. Навіть якщо законодавство прямо не визначає його обов'язку відповідати критерію доброчесності, кожен державний службовець, представник органу правопорядку, безпеки повинен усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством і державою, які наділили його владними повноваженнями, та неухильно дотримуватись вимог доброчесності.

Щодо суддівського корпусу, то доброчесним повинен бути не лише кандидат на посаду судді чи діючий суддя, але і його близькі родичі, члени його сім'ї. Зазначене є обов'язковою умовою для інтеграції України до Європейського Союзу, яку ми повинні виконати, з огляду на надзвичайно високу ціну, яку Україна заплатила в боротьбі за суверенність, незалежність, за право самостійно обирати свій шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n11 (дата звернення: 10.10.2023).

2. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору).

URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9037&skl=9 (дата звернення: 10.10.2023).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 року № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#top (дата звернення: 10.10.2023).
4. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union, 17.06.2022 COM(2022) 407 final. URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10321-2022-INIT/en/pdf (дата звернення: 10.10.2023).
5. Documents of the Consultative Council of European Judges/ Документи Консультативної ради європейських суддів / упоряд. А. О. Кавакін. Київ: Видавничий Дім «Ратіо Деціденді», 2020. 940 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Іванцова А.В.

Жибак А.А.,
Державний торговельно-економічний університет,
факультет міжнародної торгівлі та права,
аспірант 2 року навчання

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ У ПРАВІ ЄС

Цифрові технології трансформують значну частину економіки. Поєднання обчислювальних потужностей, великих даних, мережевої обробки та хмарних систем створило абсолютно нові ринки та відкрило безліч можливостей для існуючих галузей. У цифровій економіці ринки, засновані на онлайн-платформах, які об'єднують різні групи користувачів, відіграють помітну та особливу роль.

З метою захисту економічної конкуренції на цифрових ринках, а також усвідомлюючи неефективність антимонопольного застосування на цифрових ринках протягом останніх років ми стали свідками швидкого розповсюдження правового регулювання діяльності онлайн-платформ. У грудні 2020 року Європейська комісія розробила Закон про цифрові ринки, положення якого встановлюють ряд специфічних зобов'язань для так званих «gatekeepers» - осіб, які контролюють доступ до онлайн-платформ, які охоплюють велику кількість користувачів. Закон про цифрові

ринки ухвалили весною 2022 року та набув чинності 02 травня 2023 року після затвердження Радою Європейського Союзу та Європейським Парламентом [3].

Також серйозним викликом для політиків ЄС є сформувати поняття «gatekeeper», оскільки це поняття охоплює компанії, які здійснюють дуже різні види діяльності (наприклад, маркетплейси, розповсюдження програмного забезпечення) і дотримуються різних бізнес-моделей (отримання доходів за рахунок комісійних, реклами, ліцензійних платежів або прямих платежів). Важливо також визначити правильних суб'єктів, яких складно ідентифікувати в складних цифрових екосистемах. У цьому контексті надзвичайно важливо визначити критерії для чіткого визначення цифрових провайдерів, які підлягають регулюванню.

Згідно з положеннями Закону про цифрові ринки, gatekeeper повинен керувати «сервісом базової платформи», який включає у себе:

- онлайн-посередницькі послуги;
- онлайн пошукові системи;
- онлайн-сервіси соціальних мереж;
- послуги платформи обміну відео;
- послуги міжособистісного зв'язку, незалежні від номера;
- операційні системи;
- послуги хмарних обчислень;
- рекламні послуги, що надаються постачальником будь-якої з перерахованих вище послуг [7].

Класифікація платформ як "онлайн-gatekeeper" може ґрунтуватися на поєднанні кількісних і якісних критеріїв. Кількісні критерії стосуються таких показників, як частка ринку, кількість користувачів, на яких впливає діяльність платформи, час перебування користувачів на сайті платформи та річний економічний дохід платформи. Регламент ЄС може бути спрямований виключно на домінуючі онлайн-платформи з певним мінімальним доходом або кількістю користувачів і виключати зі сфери його застосування дрібних гравців (навіть якщо вони мають монопольне становище на цифровому ринку).

Якісні критерії визначити складніше, але вони можуть вказувати, наприклад, на здатність платформи контролювати доступ до великої кількості користувачів (до яких конкуренти

повинні мати доступ, щоб конкурувати), а також на її здатність використовувати свою позицію «gatekeeper», тобто доступ до її даних (для аналітики) є важливим для конкуренції на одному або декількох сусідніх ринках. У цьому контексті, хоча деякі великі платформи, що працюють як магазини додатків, пошукові системи та маркетплейси, можуть кваліфікуватися як цифрові gatekeeper. Спірним є питання, чи можуть інші платформи, такі як платформи бронювання подорожей або платформи мобільності, кваліфікуватися як gatekeeper [6].

Закон про цифрові ринки спрямований на приборкання ринку новітніх (сучасних) технологій, накладаючи на цифрових гігантів перелік позитивних і негативних зобов'язань. Закон про цифрові ринки надасть європейським бізнес-користувачам і кінцевим користувачам (споживачам) нові права по відношенню до так званих «gatekeepers», або цифрових компаній, які були визнані Європейською комісією 6 вересня 2023 року як «gatekeepers» (зокрема, Alphabet, Amazon, Apple, ByteDance, Meta та Microsoft). Згадані вище компанії повинні виконувати позитивні та негативні зобов'язання, які перебачені Законом про цифрові ринки (DMA) починаючи з 6 березня 2024 року [4].

Починаючи з березня 2024 року gatekeepers повинні звітувати перед Європейською Комісією, вказуючи, як вони відповідають цілям, які передбачені Законом про цифрові ринки (DMA). Звіти повинні містити детальні та прозорі звіти про заходи, які вони вживають для забезпечення дотримання переліку зобов'язань, що покладені на них. Комісія вже розробила проект шаблону звіту, хоча він ще не затверджений Європейською Комісією, звіт уже відображає, яку інформацію повинні надавати gatekeepers для підтвердження виконання покладених на них зобов'язань. Серед іншої інформації, проект звіту вимагає від gatekeepers надавати індикатори результатів щодо змін в умовах на цифрових ринках, наприклад дані про зміну кількості активних користувачів на кожній онлайн-платформі. Однак ці індикатори не є повністю інформативними про те, чи ефективно gatekeepers дотримуються положень Закону про цифрові ринки (DMA). Тому існує потреба в індикаторах відповідності, які не покладаються на результати, що будуть відображені у звітах gatekeepers [8]. Серед індикаторів відповідності, можна виділити такі, що:

- стосуються впливу вжитих заходів на цифровий ринок;

- або дій користувачів цифрових платформ, які взаємодіють із gatekeepers [5].

Обидва набори індикаторів оцінюють, чи користуються користувачі цифрових платформ своїми правами та чи мало це наслідки з точки зору змін на цифровому ринку. Однак такі індикатори можуть бути інформативними, лише якщо існує прямий зв'язок між зміною та реалізацією прав користувача на цифровому ринку та якщо індикатори чітко визначають ціль із кінцевою датою її досягнення. Крім того, індикатори не є інформативними щодо дотримання або невідповідності, коли користувачі не користуються своїми правами, а також не вказують, чи належним чином gatekeepers надають користувачам повноваження (наприклад, gatekeepers можуть використовувати маніпулятивні методи, накладати неправомірні вимоги або приховувати обов'язкову інформацію). Однак наведені вище обмеження означають, що недостатньо показників для оцінки відповідності.

З юридичної, економічної та політичної точки зору лише індикатори відповідності можуть інформувати Європейську Комісію про те, що gatekeepers ефективно дотримуються своїх обов'язків на цифрових ринках. З юридичної точки зору, індикатори відповідності дозволяють Європейській Комісії відслідковувати та оцінювати, чи забезпечують gatekeepers дієвих заходів, які забезпечують відповідність з положеннями Закону про цифрові ринки. З економічної точки зору, вони надають перевірені докази того, що заходи розширюють можливості користувачів на цифрових ринках. Нарешті, з точки зору політики, вони інформують політиків, що Закону про цифрові ринки змінює поведінку gatekeepers за призначенням і розкриває переваги користувачів цифрових ринків щодо вибору третіх сторін чи послуг. Якщо користувачі вирішують не використовувати свої права, політики не можуть визначити наскільки ефективно працює Закон про цифрові ринки [2].

Індикатори відповідності повинні насамперед надавати детальну інформацію про інформацію, яку користувачі цифрових ринків отримують про свої права, оскільки користувачі цифрових ринків можуть реалізувати свої права, лише якщо знають про них. Деякі положення Закону про цифрові ринки такі як обмеження на

поєднання даних вимагають від gatekeepers завчасно інформувати користувачів цифрових ринків, тоді як інші цього не роблять. У першому випадку gatekeepers повинні спонукати користувачів вжити заходів; в останньому випадку gatekeepers повинні просто проінформувати користувачів цифрових ринків у відповідному документі.

Іншими словами індикатори відповідності повинні показувати, що gatekeepers надають інформацію короткою, легкодоступною та чітко зрозумілою мовою. Користувачі цифрових ринків повинні розуміти свої права та мати можливість користуватися ними, не стикаючись із маніпулятивною поведінкою з боку gatekeepers (такими як складний дизайн інтерфейсу чи оманливі попереджувальні повідомлення, спрямовані на приховування інформації, перешкоджання користувачам у здійсненні своїх прав або керування ними відповідно до інтересів gatekeepers). Крім того, gatekeepers повинні надавати індикатори, які показують, що вони надають конкретну інформацію про задані вимоги, і пояснюють, як користувачі можуть реалізувати свої права в цьому контексті. Закон про цифрові ринки визначає зміст деяких прав, як-от можливість кінцевих користувачів не давати згоду так само легко, як вони її надають. Нарешті, деякі індикатори повинні контролювати впровадження gatekeepers технічних заходів, таких як сумісність між певними службами обміну повідомленнями. Тоді gatekeepers повинні надавати індикатори того, що їхні заходи працюють технічно, наприклад, надаючи індикатори, які показують, що вони пропонують інтерфейс прикладного програмування для забезпечення взаємодії [3].

Gatekeepers повинні підтверджувати свої показники відповідності доказами того, що вони ефективні для розширення можливостей користувачів на цифрових ринках. Іншими словами, вони повинні довести, що їхні індикатори показують, що користувачі можуть реалізувати свої права відповідно до Закону про цифрові ринки. Ці докази можуть включати опитування споживачів, тести чи інші дослідження, а також відповідні договірні чи технічні документи, щоб показати, що користувачі знають і можуть легко реалізувати свої права. Це також означає, що з часом gatekeepers можуть впровадити внутрішню систему для обробки та моніторингу здійснення користувачами своїх прав.

Зокрема, gatekeepers повинні відстежувати та пом'якшувати будь-які поведінкові упередження, які заважають користувачам здійснювати свої права. Наприклад, упередженість статусу-кво призведе до того, що користувачі дотримуватимуться параметра за замовчуванням, що ускладнить користувачам вільний вибір. Перевантаження інформацією може ускладнити вибір через надлишок інформації. Так само gatekeepers повинні відстежувати та усувати будь-які технічні чи інші проблеми, які можуть перешкодити користувачам належним чином здійснювати свої права. Наприклад, можуть виникнути технічні проблеми, через які користувачі не зможуть отримати доступ до даних. З цього випливає, що будь-які впроваджені заходи та пов'язані з ними індикатори повинні адаптуватися до поведінки користувачів та проблем, які виникають під час їх впровадження [9].

У свою чергу Європейська Комісія має оцінити вжиті заходи. У цьому контексті Європейською Комісією перевірятиметься інформацію, яку надають gatekeepers, наприклад індикатори відповідності. Однак це може призвести до асиметричної інформації, коли gatekeepers матимуть більше інформації, ніж Європейська Комісія, що завадить Європейській Комісії виконувати свою функцію моніторингу [1]. Щоб вирішити це, Європейська Комісія може запитувати інформацію і проводити співбесіди та інспекції. Європейська Комісія також може накласти зобов'язання зберігати всі документи, які вважаються важливими для оцінки відповідності. Нарешті, Європейська Комісія може визначити форму, зміст та інші деталі регуляторного звіту, як це було зроблено з проектом шаблону звіту. Однак, навіть маючи ці повноваження, Європейська Комісія все ще перебуває в невигідному становищі, оскільки gatekeepers володіють внутрішньою інформацією та знають краще, ніж Європейська Комісія, яка інформація має значення для оцінки відповідності. На цьому тлі Європейська Комісія повинна спочатку покладатися на інформацію, яку gatekeepers роблять загальнодоступними для користувачів цифрових ринків, щоб вони могли реалізувати свої права. Під час оцінки відповідності Європейська Комісія також може звернутися за допомогою до незалежних зовнішніх експертів і аудиторів, а також до національних компетентних органів [1].

У цьому контексті Європейська Комісія могла б співпрацювати з національними компетентними органами, які розробляють технологічні інструменти для моніторингу показників відповідності. Наприклад, у Франції Експертний центр регулювання цифрових платформ розробив інструмент для моніторингу еволюції умов і положень онлайн-платформ. Комісія могла б співпрацювати з Експертниим центром регулювання цифрових платформ для розробки подібного інструменту для моніторингу показників відповідності та їх зміни з часом [2].

Список використаних джерел:

1. Cabral, L., J. Haucap, G. Parker, G. Petropoulos, T. Valletti and M. Van Alstyne. *The EU Digital Markets Act, A Report from a Panel of Economic Experts*, European Commission Joint Research Centre, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2760/139337 .
2. Christophe Carugati. The Digital Markets Act is about enabling right, not obliging changes in market conditions. URL: https://www.bruegel.org/analysis/digital-markets-act-about-enabling-rights-not-obliging-changes-market-conditions#footnote3_psaijyo .
3. Digital Markets Act. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925.
4. European Commission press release of 6 September 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_4328.
5. Feasey, R. and A. De Streel. DMA Output Indicators. *Draft Issue Paper*, Centre on Regulation in Europe, 2023. URL: https://cerre.eu/wp-content/uploads/2023/07/CERRE-Draft-Issue-Paper-DMA-Output-Indicators.pdf.
6. Florian Heimann (Universat Wurzburg). The Digital Markets Act – We gonna catch em all? URL: https://competitionlawblog.kluwercompetitionlaw.com/2022/06/13/the-digital-markets-act-we-gonna-catch-em-all/.
7. Mario Mariniello, Catarina Martins. Which platforms will be caught by the Digital Markets Act? The `gatekeeper` dilemma. URL: https://www.bruegel.org/blog-post/which-platforms-will-be-caught-digital-markets-act-gatekeeper-dilemma .
8. Template for Reporting Pursuant to Article 11 of Regulation (EU) 2022/1925 (Digital Markets Act). URL: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/system/files/2023-06/DMA%20template%20-%20Compliance%20report_consultation.pdf.
9. Thaler, R. and C. Sunstei. *Nudge: The Final Edition,* Penguin, 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/357809632_Nudge_The_Final_Edition_edited_by_Richard_H_Thaler_and_Cass_R_Sunstein_London_Allen_Lane_Penguin_2021_edition_Final_xiv_366_pp.

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права Державного торговельно-економічного університету Мазаракі Н.А.

Кучерявенко С.С.,
Державний торговельно-економічний університет
аспірант, ОНП «Право»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ІМПЕРАТИВИ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Характерною рисою сучасного процесу глобалізації та економічного розвитку суспільства є активне залучення державами прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) та створення найбільш привабливих для цього умов, що дозволяє без надмірного навантаження на державний бюджет задовольнити потреби певної галузі економіки.

Проте, не у всіх випадках ПІІ матимуть позитивний вплив на країну-реципієнта, оскільки під виглядом отримання фінансового прибутку чи досягнення іншого соціального ефекту, в дійсності іноземний інвестор може прагнути розширити сферу свого впливу в певному регіоні, ослабити конкурента, отримати доступ до державної таємниці тощо, що в довготривалій перспективі матиме більше шкідливих наслідків, ніж матеріальна вигода безпосередньо при залучені ПІІ.

Таким чином, в умовах сьогодення взятий державами курс на активне залучення ПІІ має реалізовуватися з урахуванням їхнього можливого негативного ефекту. За таких обставин постає необхідність запровадження процедури перевірки прямих іноземних інвестицій у визначені законом об'єкти – скринінгу (далі – СПІІ), за результатами якого уповноваженим органом влади буде з'ясовано чи є ПІІ потенційно небезпечною та прийняті відповідні заходи реакції.

Подібні механізми перевірки ПІІ в більшості розвинутих країнах обґрунтовуються необхідністю забезпечення національної безпеки та громадського порядку. Такий підхід є зручним, враховуючи широкий діапазон суспільних відносин, які можуть охоплюватися даними категоріями, а тому держава, як головний суб'єкт реалізації національної безпеки, громадського порядку, має можливість детально опрацювати всі елементи процедури СПІІ, проте з іншого боку – якщо в національному законодавстві питання інвестиційної діяльності іноземців, національної безпеки та

громадського порядку не врегульовані достатньо чітко, мають абстрактний характер або регулюються значною кількістю нормативно правових актів, що створює конкуренцію чи навіть колізію між ними, це зведе нанівець практичну ефективність процедури СПІІ.

Поряд з цим важливим є чітке визначення сфер суспільного життя, які можуть впливати на національну безпеку та громадський порядок настільки, що це викликає необхідність перевірки ПІІ, які надходять у такі сфери. Дане питання є фундаментальним, оскільки безпосередньо це визначатиме коло суспільних відносин, де буде можливе втручання з боку держави під час здійснення процедури СПІІ, що в будь-якому випадку слід розцінювати як додатковий бар'єр як для іноземного інвестора, так і вільного ринку загалом.

Окреслена проблематика викликає дискусії серед науковців, оскільки станом на сьогодні національна безпека та громадський порядок вже тривалий час не обмежуються вузьким колом правовідносин, наприклад, оборонним сектором або державною таємницею, а також охопили критично важливу інфраструктуру, конфіденційні дані, новітні технології та технології подвійного призначення тощо [1, 2].

Поняття національної безпеки широко застосовується в національному законодавстві багатьох приймаючих держав для виправдання їхнього втручання при транскордонних поглинаннях, але в той же час воно залишається значною мірою нечітко сформульованим. Держава-реципієнт або майже не пояснює поняття національної безпеки в національному законодавстві, як, наприклад, Китай і Сполучені Штати, або розрізняє основні інтереси безпеки та інші інтереси в національному законодавстві, але все ж залишає значну свободу у визначенні останніх, як, наприклад, Франція і Німеччина. Можна припустити, що приймаюча держава свідомо залишає національну безпеку невизначеною у своїх системах перевірки ПІІ, щоб мати змогу зберегти значний рівень регуляторної автономії на практиці. Як наслідок, національна безпека може бути зрозуміла та інтерпретована органом, що здійснює перевірку, лише в кожному конкретному випадку та адаптована до конкретних обставин транзакції, що розглядається. Невизначеність поняття національної безпеки призвела до того, що механізм перевірки ПІІ в

національному законодавстві став сумнозвісним через недостатність правової визначеності та передбачуваності [2, с. 570].

Поряд з цим, навіть якщо деякі сектори економіки можуть мати важливе значення для функціонування суспільства, їх придбання іноземним інвестором ще не становить загрози для його подальшого існування, оскільки останній також орієнтований на отримання прибутку і зацікавлений у функціонуванні придбаного бізнесу в тій же мірі, що і попередні власники. Однак ситуація змінюється, якщо іноземний інвестор сам перебуває під контролем або впливом іншої держави, або підтримує з нею тісні зв'язки. Наслідком ПІІ в цьому випадку є те, що компанія, яка є важливою для стабільності держави або її суспільства, тепер опосередковано потрапляє під вплив іншої держави, що особливо небезпечно у випадку конфлікту інтересів або навіть військового конфлікту між цими двома країнами [3, с. 70-71].

Таким чином, значне розширення кола суспільних відносин, які мають вплив на національну безпеку та громадський порядок призводить до ризику, що останні можуть опинитися під загрозою в контексті транскордонних прямих інвестицій. З огляду на екзистенційну важливість захисту цих інтересів для держави, національне законодавство має, перш за все, визначити реальні ризики, які загрожують суспільним інтересам, окреслити коло правовідносин, вплив на які з боку іноземного інвестора може мати негативні наслідки для національної безпеки та громадського порядку, та лише після цього може бути запроваджений механізм перевірки та допуску ПІІ у визначені законом об’єкти, як легальний засіб протидії у випадку існування реальної небезпеки з боку ПІІ.

У свою чергу чинне законодавство України має достатньо ґрунтовну базу у сфері інвестиційної діяльності, національної безпеки та громадського порядку, захисту критичної інфраструктури, на основі якої є можливість запровадити власний механізм СПІІ. В даному випадку першочерговою вимогою має стати узгодження положень понятійно-категоріального апарату майбутнього закону про СПІІ з іншими нормами законодавства або внесення відповідних змін. Саме це є першим кроком для запровадження дійсно ефективного механізму СПІІ.

Список використаних джерел:
1. Velten, J. Screening Foreign Direct Investment in the EU. 2022. URL: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-05603-1
2. Cheng Bian, Foreign Direct Investment Screening and National Security: Reducing Regulatory Hurdles to Investors Through Induced Reciprocity, Journal of W orld Investment & Trade 22 (20 21) 561–595
3. Kretzschmar M, «Teil 1: Rechtspolitische und rechtsökonomische Erwägungen», Die Überprüfung drittstaatlicher Unternehmensakquisitionen zum Schutz der öffentlichen Ordnung und Sicherheit in der Europäischen Union: Grundlagen für eine unionsweite Rechtsangleichung (1st edn, Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co KG 2022)

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права Державного торговельно-економічного університету Мазаракі Н.А.

Скідан Н.В.,
Національний юридичний університет,
імені Ярослава Мудрого,
аспірантка кафедри кримінального процесу
Льєжській університет (Бельгія),
запрошена дослідниця

ВИЗНАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Після набуття Україною статусу країни-кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС, Союз) у червні 2022 року [1] багатолітні дискусії з цього питання отримали нову віху свого розвитку. Тепер із реальною впевненістю щодо входження у Союз, Україна максимально активізувала свій потенціал та власні ресурси на виконання рекомендацій для початку переговорів щодо вступу, наданих Європейською комісією [2]. Окрім того, невпинно ведеться робота по виконанню третього Копенгагенського критерію (EU acquis criteria) [3] щодо наближення національного законодавства до законодавства ЄС.

Так, варто наголосити, що найбільш ретельно та прискіпливо завжди перевіряється сфера правосуддя; до того ж йдеться не про суто «законодавче декларування» відносин у цій галузі, а про реальну дієвість та ефективність цих норм. Не

викликає сумнів, що для України не буде жодних виключень чи поступок, зважаючи на корупційні скандали в державі та досвід самого Союзу, наприклад, з Польщею. Більше того, юридична гармонізація є обов'язковою умовою, без виконання якої набуття членства у ЄС неможливе. Тож, країна-кандидат має прийняти *acquis [communautaire]* (з фр. «надбання спільноти»), перш ніж вона зможе приєднатися до Союзу і зробити право ЄС частиною свого національного законодавства, адже це є основою переговорів про вступ.

Однією з таких вимог є визнання юрисдикції Суду Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union; далі – Суд ЄС, Суд). Це зобов'язання випливає з положень установчих договорів ЄС (Договорів про ЄС та функціонування ЄС), які є первинним правом Союзу (primary law), та якими визначено правовий статус Суду ЄС. Додамо, що прийняття *acquis* передбачає визнання усієї практики Суду (тобто з першого дня його створення – ретроспективна дія) [4, 5].

Переходячи до питання визнання Україною юрисдикції Суду ЄС, відзначимо, що перед державою постає чимало викликів. Так, ключовим з них є конституційні положення (ч. 2 ст. 124, ч.ч. 1, 3 та 6 ст. 125) [6], системне тлумачення яких дозволяє констатувати, що в Україні суди можуть бути створені тільки за національним законодавством. Отже, введення в українську правову систему суду ЄС, утвореного поза нею, неможливе без законодавчого втручання.

Для вирішення цього питання варто згадати про досвід законодавця щодо визнання юрисдикцій двох інших міжнародних судів – Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та Міжнародного кримінального суду (далі – МКС). Як відомо, було обрано два різні підходи.

Так, безпосередньо у тексті Основного Закону немає жодних положень про визнання державою юрисдикції ЄСПЛ, за виключенням абзацу 5 Преамбули, в якому підтверджується європейська ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [6]. Проте, правовою основою цього визнання, насправді, є сам факт приєднання держави до Конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р. (далі – ЄКПЛ, Конвенція) та

набуття Україною статусу її сторони за міжнародним правом. Для цього на національному рівні було прийнято Закон про ратифікацію самої Конвенції та деяких Протоколів до неї [7], а тому відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України [6] вона є частиною українського законодавства. Окрім того, керівним документом суто національного рівня тут є прийнятий у 2006 р. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [8]. Але тут є цікавий момент щодо самої Конвенції та практики ЄСПЛ, адже відповідно до положень ст. 17 цього Закону вони є джерелом права тільки для судів, які застосовують їх при здійсненні своїх повноважень [8], що є предметом окремого наукового пошуку. У сфері кримінальної юстиції були внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), зокрема у ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9, згідно з положеннями яких принцип верховенства права у кримінальному провадженні так само, як і кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ [9].

Переходячи до обраного механізму визнання юрисдикції МКС в Україні, бачимо дещо інший підхід. У цьому випадку у 2019 р. набула чинності ч. 6 ст. 124 Основного Закону, у якій визначено, що «Україна *може* (курсив автора) визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду» [6]. У свою чергу, у 2020 р. КПК було доповнено новим Розділом IX[2] «Особливості співробітництва з МКС» [9]. До того ж, виходячи зі змісту Примітки до цього Розділу [9] стає зрозумілим, що його положення обмежені у дії за колом осіб, часом, предметом [9]. На думку авторки, це пов’язано з тим, що Україна і досі не ратифікувала Римський Статут МКС (далі – РС МКС), тому для врегулювання правових питань, пов’язаних з вчиненням під час збройної агресії проти України злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС, у межах так званого «транзитного періоду» до моменту ратифікації РС МКС, і була створена правова база у вигляді наведених вище положень для належної взаємодії з МКС. Видається, що після вчинених відповідних дій, юрисдикція МКС буде визнана так само, як і у випадку з ЄСПЛ, - відповідно до норм міжнародного права.

Тому, повертаючись до питання визнання юрисдикції Суду ЄС в Україні, припускаємо, що це станеться відповідно до норм міжнародного та (вже і) наднаціонального права ЄС. Оскільки, ставши членами Союзу, його первинне право (ДЄС і ДФЄС) буде не просто частиною українського законодавства, а навіть матиме примат над національним. Однак, вважаємо, що окремої уваги потребує також вивчення додаткових конкретних механізмів такої імплементації. Наприклад, окрім змін до процесуального законодавства можуть бути доречними і внесення змін до Конституції України, і прийняття окремого законодавчого акту з більш детальним врегулюванням ряду питань у цій площині.

Список використаних джерел:

1. European Council conclusions. EUCO 24/22. 23-24 June 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/57442/2022-06-2324-euco-conclusions-en.pdf (Last accessed: 08.10.2023).
2. Press and information team of the Delegation to UKRAINE. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/рекомендації-європейської-комісії-щодо-статусу-україни-на-членство-в-єс_uk?s=232 (Дата звернення: 15.10.2023).
3. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). Accession criteria. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en (Last accessed: 08.10.2023).
4. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/acquis_en (Last accessed: 08.10.2023).
5. Hilf M. Acquis Communautaire. *Oxford Public International Law*: July 2009. URL: https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1717 (Last accessed: 08.10.2023).
6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР.
7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР.
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон від 23.02.2006 р. № 3477-IV.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Марочкін О. І.

Кузнецова Ю.О.,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечнікова,
факультет економіко-правооовий, 3 курс, 4 група

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Як показує практика, вивчення історії та аналіз подій минулого допомагає нам краще розуміти сучасний світ. Вивчення військових злочинів, що були вчинені під час конфліктів, дозволяє нам не тільки документувати ці події для історичного запису, але й вивчити їх, щоб запобігти подібним злочинам у майбутньому. Це особливо важливо у контексті ситуації в Україні, де вчинення військових злочинів продовжується.

У роботі поставлена мета щодо дослідження питання вчинення військових злочинів російської федерації в Україні, зокрема через документальний аналіз, інтерв'ю з очевидцями, аналіз відео та фотографій, спостереження на місцях подій та співпрацю з міжнародними органами.

Військовий злочин – суспільно небезпечне винне діяння при несенні служби у конкретній армії конкретної країни.

Відповідно до Кримінального кодексу України (розділ XIX) військові кримінальні правопорушення-це кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

До особливих ознак вказаних злочинів, ми можемо віднести: об'єкт – встановлений порядок проходження військової служби та суб'єкт – військовослужбовці ЗСУ та інших державних органів. [3]

Широкомасштабна збройна агресія рф проти України поставила перед правоохоронними органами України необхідність забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку та основ національної безпеки України, зокрема воєнних злочинів, злочинів проти людяності, проявів сепаратизму, колабораціонізму та державної зради.

Зазначені вище злочини кримінальним законом віднесені до підслідності СБУ, яке, як правило, їх і розслідує. Починаючи з 24 лютого 2022 року, за наявними даними, слідчі СБУ проводили досудове розслідування у більше ніж 30 тис. кримінальних провадженнях за фактами вчинення злочинів, пов'язаних із відкритою воєнною агресією рф проти України, більше третини з яких – за фактами вчинення злочину, передбаченого статтею 438 КК (порушення законів та звичаїв війни). На цей час слідство триває у майже 20 тис. провадженнях.

Проведений аналіз указаної категорії кримінальних проваджень засвідчив відсутність у слідчих органів та органів прокуратури єдиної позиції у кваліфікації зазначених злочинних дій, що негативно впливає на процес організації досудового розслідування та його результати в цілому.

Здебільшого, непорозуміння виникають у питанні розмежування категорії злочинів, передбачених статтею 438 КК, які є злочинами проти людяності або воєнними злочинами відповідно до міжнародного права, з іншими кримінальними правопорушеннями. [2]

Це стосується випадків, коли: 1) внаслідок обстрілів, артилерійських чи авіаційних ударів отримали поранення чи загинули цивільні особи, які не беруть участь в бойових діях; 2) обстріли були спрямовані на цивільні об'єкти – житлові будинки, лікарні, школи, дитячі садки, приватні підприємства тощо, – які не є військовими цілями; 3) застосування військовослужбовцями країни-агресора з метою маскування форми або розпізнавальних знаків Збройних сил України та інших військових формувань; 4) використання заборонених засобів (зброї, боєприпасів) та методів ведення війни (наприклад, віддання наказу "Полонених не брати"). За законодавством України ці дії караються позбавленням волі на строк від 8 до 12 років, а якщо вони пов'язані з умисним вбивством, максимальна санкція – довічне позбавлення волі. У разі, якщо осіб, які вчинили зазначені злочини, буде передано до юрисдикції МКС, їх може бути засуджено до позбавлення волі на строк до 30 років або довічно. При цьому міжнародні злочини не мають строків давності. [1]

Крім того, у збройній агресії проти України беруть участь особи, які є учасниками іррегулярних (іррегулярні війська — це

будь-який нестандартний військовий підрозділ, який не належить до національних збройних сил країни) військових формувань, підконтрольних рф. Вчинення ними міжнародних злочинів в Україні також кваліфікуватиметься як порушення законів та звичаїв війни.

Підводячи підсумок вищесказаного, можна встановити, що вивчення історії та аналіз подій минулого допомагає нам краще розуміти сучасний світ, включаючи вивчення військових злочинів, що були вчинені під час конфліктів. Це дозволяє нам не тільки документувати ці події для історичного запису, але й вивчити їх, щоб запобігти подібним злочинам у майбутньому. У контексті ситуації в Україні, де вчинення військових злочинів продовжується, це особливо важливо. Широкомасштабна збройна агресія рф проти України вимагає від правоохоронних органів України швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку та основ національної безпеки України. Зокрема, це стосується воєнних злочинів, злочинів проти людяності, проявів сепаратизму, колабораціонізму та державної зради. Це питання досліджується через документальний аналіз, інтерв'ю з очевидцями, аналіз відео та фотографій, спостереження на місцях подій та співпрацю з міжнародними органами. Важливо зауважити, що аналіз цих кримінальних проваджень показав важливе питання: в основному, непорозуміння виникають у питанні розмежування категорії злочинів, передбачених статтею 438 КК (як злочини проти людяності або воєнними злочинами за межами). Це питання потребує подальшого дослідження і обговорення для полегшення процесу організації досудового розслідування та покращення його результативності. Зокрема, потребуються чіткі критерії для розмежування категорії злочинів. [4]

Список використаних джерел:

1. Відповідальність РФ за вчинені злочини: як і де Україна каратиме воєнних злочинців | LCF. LCF. URL: https://lcf.ua/thought-leadership/white-collar-crime/vidpovidalnist-rf-za-vchineni-zlochini-yak-i-de-ukrayina-karatime-voyennih-zlochintsiv/ (дата звернення: 09.10.2023).
2. Воєнні злочини РФ проти України: що не так з усталеною практикою їх кваліфікації. Судово-юридична газета. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/254268-voennye-pre (дата звернення: 09.10.2023).

3. Лента от Протокола. Що таке воєнний та військовий злочин. відповідальність. Безкоштовний сервіс для вирішення Юридичних питань №1 в Україні! URL: https://protocol.ua/ru/shcho_take_voenniy_ta_viyskoviy_zlochin_vidpovidalnist/ (дата звернення: 09.10.2023).
4. Українська правда. Відповідальність РФ за вчинені злочини: як і де Україна каратиме воєнних злочинців. Українська правда. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/26/7342170/ (дата звернення: 09.10.2023).

Науковий керівник: д.ю.н, проф., завідувач кафедри кримінального права, кримінального процесу і криміналістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Чувакова О.А.

Дискусійна панель № 1:
Правові аспекти захисту прав людини в умовах збройної агресії російської федерації

Гузе К.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., асистент кафедри цивільної юстиції та адвокатури

ПРОБЛЕМИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПІДСТАВ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ В СУДІ

Відповідно до ст. 56 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган

набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача [1].

Закон України «Про прокуратуру» (далі – Закон) встановлює для прокурора обов'язок обґрунтувати підстави представництва. Так, у разі звернення до суду з позовом в особі органу державної влади, органу місцевого самоврядування чи іншого суб'єкта владних повноважень, прокурору слід довести факт не здійснення або неналежного здійснення відповідним органом захисту інтересів держави. При цьому прокурор, зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це відповідного суб'єкта владних повноважень. Після підтвердження судом наявності підстав для представництва прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу (частина 3, 4 ст. 23 Закону) [2].

Щодо випадку, коли прокурор звертається до суду, як позивач, то законодавство не визначає коло підстав, а також процесуальних дій, які слід вчинити прокурору для підтвердження обґрунтованості здійснення ним функції представництва інтересів держави. Тобто можна констатувати, що у цьому питанні в Законі наявна певна правова невизначеність, яка потребує вирішення.

З цього приводу Велика Палата Верховного Суд (далі – ВП ВС) у п. 69, 70 постанови від 26 червня 2019 р. (справа № 587/430/16-ц) сформулювала наступну правову позицію. Повноваження органів влади, зокрема і щодо здійснення захисту законних інтересів держави, є законодавчо визначеними, суд згідно з принципом jura novit curia («суд знає закони») під час розгляду справи має *самостійно перевірити* доводи сторін щодо наявності чи відсутності повноважень органів влади здійснювати у спосіб, який обрав прокурор, захист законних інтересів держави у спірних правовідносинах. Якщо підставою для представництва інтересів держави прокурор зазначив відсутність органу, до компетенції якого віднесені повноваження здійснювати захист законних інтересів держави у спірних правовідносинах, цей довід прокурора суд повинен перевірити незалежно від того, чи надав прокурор докази вчинення ним дій, спрямованих на встановлення відповідного органу [3].

Аналіз вищенаведеної постанови ВП ВС дає підстави виснувати, що прокурору, для набуття процесуального статусу позивача та підтвердження підстав представництва інтересів держави в суді, достатньо у своїй позовній заяві лише *формально* вказати про відсутність органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах або відсутність у нього повноважень із захисту інтересів держави в суді.

З такою правовою позицією ВП ВС не можна погодитися, адже вона не відповідає:

1) конституційній вимозі «виключності» випадків участі прокурора в цивільному процесі, адже за п. 3 ст. 131[1] Основного Закону в нашій державі діє прокуратура, яка здійснює представництво інтересів держави в суді у *виключних* випадках і в порядку, що визначені законом [4]. Наразі ВП ВС, формулюючи зазначену правову позицію, розширює коло випадків здійснення прокурорського представництва в суді, що, одночасно, не відповідає правовій позиції Конституційного Суду України у рішенні № 4-р(II)/2019 від 5 червня 2019 р. (справа № 3-234/2018(3058/18), який наголошує: «В Основному Законі України міститься застереження «у виключних випадках і в порядку, що визначені законом». Про такі випадки йдеться, зокрема, у ч. 3 ст. 23 Закону № 1697, за якою «прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу» (абз. 1). На думку Конституційного Суду України, це обумовлюється недопущенням свавільного втручання прокуратури у здійснення господарської та статутної діяльності юридичних осіб, досягнення цілей функціонування учасника відповідних правовідносин, виконання ним договірних зобов'язань тощо. При цьому на прокуратуру покладається обов'язок щодо обґрунтування необхідності такого втручання» [5];

2) сучасним підходам з «мінімізації» участі прокурора в суді поза межами кримінальної юрисдикції, яка підтримується практиками й науковцями [6, с. 470; 7, с. 58; 8, с. 14], а також обстоюється

міжнародними інституціями у своїх висновках та рекомендаціях. Наприклад, у п. 87 Висновку Венеціанської комісії CDL-AD(2013)025 зазначається про необхідність звести повноваження прокурора із представництва інтересів держави в суді до ситуацій, в яких жоден інший державний орган не має можливості забезпечити представництво. При цьому прокурор повинен мати можливість взяти на себе представництво інтересів держави від інших державних органів тільки після схвалення судом [9];

3) змістовній стороні принципу змагальності, що закріплена у ч. 3 ст. 12 ЦПК України, згідно якої кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. Виконання учасниками процесу цього основоположного припису покладає на прокурора, який звертається до суду в інтересах держави як позивач, *обов'язок по доведенню* (доказуванню) фактів відсутності органу, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах або відсутності у нього повноважень із захисту інтересів держави в суді.

Отже, враховуючи вимогу «виключності» випадків участі прокурора в цивільному процесі, сучасні підходи щодо «мінімізації» його участі в суді поза межами кримінальної юрисдикції, змістовну сторону принципу змагальності, вважаємо, що прокурор, при зверненні до суду в статусі позивача у своїй позовній заяві *зобов'язаний* довести (доказати) наявність підстав правомірності здійснення конституційної функції представництва інтересів держави, а саме факт відсутності органу уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах або відсутності у нього повноважень із захисту інтересів держави в суді.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03. 2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–42. Ст. 492.

2. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697–VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2/3. Ст. 12.

3. Постанова Велика Палати Верховного Суду: справа № 587/430/16-ц від 26 червня 2019 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/84573553 (дата звернення: 25.10.2023).

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою акціонерного товариства «Запорізький завод феросплавів» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 13 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» : справа № 3-234/2018(3058/18), рішення № 4-р(II)/2019 від 5 червня 2019 р. Конституційний Суд України : офіц. вебсайт. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_p2_2019.pdf (дата звернення: 25.10.2023).
6. Комаров В. В. Новелізація цивільного процесуального законодавства та засади нового Цивільного процесуального кодексу України. Вісник Академії правових наук України. 2003. № 2/3. С. 467-482.
7. Гузе К. А. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.
8. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : автореф. дис. . канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2006. 20 с.
9. Висновок щодо проекту закону України «Про прокуратуру» : затв. на 96-ому пленар. засід. Венеціан. коміс. (Венеція, 11–12 жовтн. 2013 р.): висновок № 735/2013. Страсбург, 14 жовт. 2013 р. URL : https://rm.coe.int/1680097f7d (дата звернення: 25.10.2023).

Філіпенко В.Р.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
докторка філософії,
асистентка кафедри кримінального права

ВОЄННІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛІСНЕ НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

1. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України перед кожним членом суспільства постають серйозні виклики життя. Особливо гостро на ці виклики реагують соціально вразливі верстви населення, зокрема, діти. За таких умов необхідним є забезпечення захисту їх прав та законних інтересів, у тому числі, права на догляд. Процес реалізації цього права нерозривно пов'язаний із належним виконанням законодавчо встановлених обов'язків батьками, опікунами або піклувальниками. Однак, часто їх виконання ігнорується, що потребує реагування з боку держави. Так, ст. 166 КК України передбачає відповідальність за злісне невиконання

обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Водночас, в сучасних умовах розвитку суспільства (введення воєнного стану, реформування кримінального законодавства тощо) подальше збереження кримінальної відповідальності за цей злочин має бути соціально обумовленим. Тож, слід приділити увагу її факторам, зокрема, воєнним.

2. Згідно з доповіддю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «…майже 70% українських дітей були вимушені покинути рідні домівки та переміститися в межах країни або за кордон … діти, які перебувають в Україні, постійно наражаються на небезпеку внаслідок ворожих масованих обстрілів з боку рф, у зв'язку з пошкодженням енергосистеми, водогонів, теплопостачання, руйнуванням шкіл, лікарень, використанням окупантами вибухонебезпечних пристроїв проти цивільних тощо» [1, с. 48]. Це негативно відображається на вразливому організмі дитини, який знаходиться на етапі розвитку, та її недостатньо стабільному емоційно-психологічному стані. Зазначене може призвести до низки порушень. Так, найважливішими чинниками, що визначають ступінь впливу війни на психічне здоров'я дітей є: відсутність базових ресурсів (їжа, вода, дім, охорона здоров'я, освіта тощо); розрив сімейних стосунків (через розлуку, втрату або переміщення); песимістичний погляд на життя (постійне відчуття горя, втрати, нездатність уявити світле майбутнє); дискримінація і стигматизація (мають значний вплив на ідентичність); нормалізація насильства [2]. Найбільш ефективним способом мінімізації ступеню впливу війни на дитину є здійснення батьками або особами, що їх замінюють, належного догляду. Зазначене доводить, що у цей час діти особливо потребують піклування, турботи, уваги, спілкування, забезпечення необхідними засобами існування тощо, а догляд за ними має здійснюватися відповідально, ретельно та безперервно.

3. Окремої уваги потребує те, що часто діти стають жертвами злочинів, вчинюваних рф на території України. Так, згідно з офіційною інформацією ювенальних прокурорів, станом на 6 жовтня 2023 р. більше, ніж 1634 дітей постраждали в Україні через повномасштабне вторгнення росії, а саме: 505 – загинули, а 1129 – отримали поранення різного ступеню тяжкості [3]. Станом на 16

жовтня 2023 р. 1321 дітей вважаються зниклими, 19546 – депортованими, і лише 386 – повернутими [4]. Очевидно, що поведінка представників держави-агресора не передбачувана, тому відповідальні особи повинні вживати усіх можливих заходів для охорони здоров'я та збереження життя підопічних, особливо на тимчасово окупованих територіях або місцевостях, де ведуться активні бойові дії. Наприклад, евакуюватися у більш безпечне місце, не залишати дитину без нагляду тощо. Однак, на сьогодні існують випадки відмови батьків від добровільної евакуації їх дітей, що проживають на лінії розмежування. У такому разі держава справедливо вдається до проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з батьками чи особами, що їх замінюють [5; 6; 7]. У свою чергу, батьків, які підписали відмову від евакуації, інформують про їх обов'язки щодо дітей, а також відповідальність за їх невиконання, передбачену ст. 184 КУпАП та ст. 166 КК України [8]. Крім цього, у разі відмови опікунів, піклувальників, патронатних вихователів, батьків-вихователів або прийомних батьків від обов'язкової евакуації дітей, їх повноваження щодо останніх припиняються [9]. У такий спосіб держава прагне зберегти здоров'я та життя дітей, у той час, як батьки чи особи, що їх замінюють, ухиляються від цього обов'язку, що може призвести до летальних наслідків.

4. Про пріоритет та необхідність перебування дитини у сімейному середовищі та догляді за нею в умовах воєнного стану свідчить нормативно встановлений дозвіл на тимчасове влаштування дитини, що не має статусу сироти або позбавленої батьківського піклування, до прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу [10]. Це положення заслуговує на увагу, адже його застосування надає можливість реалізовувати право на догляд у сімейній атмосфері тій дитині, що, фактично, раптово була цього позбавлена. У той же час, на прийомних батьків та батьків-вихователів додатково покладаються відповідні обов'язки, що свідчить про їх особливо важливу роль у цей період.

5. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що воєнні фактори обумовлюють подальше збереження кримінальної відповідальності за злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

Список використаних джерел:

1. Доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році: щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2022. 242 с.
2. Вплив війни на психічне здоров'я дітей: сайт War Childhood Museum. URL:https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health/ (дата звернення: 16.10.2023).
3. Ювенальні прокурори: 505 дітей загинули в Україні внаслідок збройної агресії рф. 6 жовтня 2023 року. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-505-ditei-zaginuli-v-ukrayini-vnaslidok-zbroinoyi-agresiyi-rf (дата звернення: 16.10.2023).
4. Діти війни. 24 лютого 2022 – 16 жовтня 2023. URL: https://childrenofwar.gov.ua./ (дата звернення: 16.10.2023).
5. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 і від 29 липня 2022 р. № 854: Постанова КМУ від 7 березня 2023 р. № 209. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2023-п#Text (дата звернення: 16.10.2023).
6. Інформація щодо забезпечення прав дітей в умовах війни: пресслужба Мінсоцполітики. Урядовий кур'єр. 7 вересня 2022 р. URL: https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-shodo-zabezpechennya-prav-ditej-v-umov/ (дата звернення: 16.10.2023).
7. Железняк Г. У прифронтових населених пунктах Донеччини 388 дітей підлягають примусовій евакуації – начальник ОВА. 13 серпня 2023 р. Суспільне. Новини. URL: https://suspilne.media/550079-z-prifrontovih-naselenih-punktiv-doneccini-388-ditej-pidlagaut-primusovij-evakuacii-nacalnik-ova/ (дата звернення: 16.10.2023).
8. Топольник Ю. У п'яти населених пунктах Запорізької області оголошена примусова евакуація дітей – Мінреінтеграції. 29 серпня 2023 р. Суспільне. Новини. URL: https://suspilne.media/561215-u-pati-naselenih-punktah-zaporizkoi-oblasti-ogolosena-primusova-evakuacia-ditej-minreintegracii/ (дата звернення: 16.10.2023).
9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо удосконалення механізму проведення евакуації: Постанова КМУ від 23.08.2022 р. № 940. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2022-п#Text (дата звернення: 16.10.2023).
10. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: Постанова КМУ від 22.03.2022 р. № 349. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-п#Text (дата звернення: 16.10.2023).

Булдакова Я.С.,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
історичний факультет, 3 курс, IstP1-B21 група

СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВИ ТА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Військові конфлікти є складними, небезпечними та негативними явищами, які мають великий вплив на життя людей, соціальну структуру та економіку країн. У таких умовах необхідна ефективна співпраця держави та волонтерських організацій для надання допомоги потерпілим, реабілітації воїнів, та забезпечення підтримки в рамках гуманітарних та соціальних проектів.

Останніми роками відзначається різке збільшення потреби у залученні волонтерів, особливо в умовах існування військових конфліктів для забезпечення національної безпеки України. Сучасні соціальні тенденції, розвиток інформаційного суспільства та швидкі зміни в суспільстві породжують потребу у відповідній якісній гуманітарній допомозі. Безумовно волонтерський рух набуває особливого значення, коли традиційні методи надання безпечної та ефективної допомоги населенню стають неможливими, особливо в умовах конфліктів, війн і природних катастроф. В результаті цього відзначається значний розвиток волонтерства як інструмента самоорганізації населення.

По-перше, волонтерські організації грають ключову роль у наданні гуманітарної допомоги та медичної допомоги потерпілим від війни. Вони часто діють швидше і більш гнучко, ніж державні структури. Волонтери можуть легко адаптуватися до нових ситуацій та надавати допомогу на передовій. Однак їм потрібна підтримка та координація зі сторони держави, щоб їх діяльність була ефективною та безпечною. Важливо створити механізми співпраці між державними органами та волонтерськими групами для забезпечення оптимального використання ресурсів та уникнення дублювання зусиль.

По-друге, волонтери можуть допомагати в реабілітації воїнів, які повернулися з передової з фізичними та психологічними травмами. Вони можуть надавати психологічну підтримку, організовувати заняття та програми для ветеранів, що сприяють

їхній соціальній адаптації та відновленню. Але для цього важлива співпраця з державними службами охорони здоров'я та соціального забезпечення. Вони можуть забезпечити необхідну інфраструктуру та ресурси для реабілітації ветеранів, і волонтери можуть надавати індивідуальну допомогу та підтримку.

Питання волонтерської підтримки стає надзвичайно актуальним у сучасних умовах повномасштабної війни, спровокованої російською федерацією проти України, в умовах складної військово-політичної ситуації, а також у контексті складних соціально-економічних умов, що існують в Україні. Існують десятки, якщо не сотні, організацій, які виконують різні благодійні функції внаслідок нинішнього російського вторгнення. Як і добровольчі батальйони, ці організації виконують ту роль, яку не змогла виконати держава. Наприклад, волонтерська організація «Порятунок життів в Україні» забезпечує українських солдатів на передовій засобами для зупинки крові та іншими медичними товарами. Українська волонтерська організація «Повернись живим» допомагає українським солдатам військовим спорядженням, яке не в змозі забезпечити центральна влада, в тому числі важливими медикаментами. Серед обладнання, яке організація надає солдатам у зоні бойових дій, є прилади нічного бачення та інфрачервоні тепловізори. Тому, в умовах повномасштабного вторгнення співпраця держави та волонтерських організацій є надзвичайно важливою безпосередньо для забезпечення надання безперервної гуманітарної допомоги тим, хто цього потребує найбільше.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. [1, ст. 7] Відповідно до чинного законодавства України держава наділяє волонтерів низкою прав. Так, волонтери мають право на:

-отримання коректної, точної та повної інформації щодо умов волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням;

-можливість врахування часу, проведеного на волонтерській роботі, як частину навчально-виробничої практики у випадку, коли це відповідає спеціальності студента та отримано згоду навчального закладу;

-відшкодування витрат, пов'язаних із волонтерською діяльністю, відповідно до закону;

-інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством. [2]

З одного боку, держава співпрацює та сприяє роботі волонтерських організацій шляхом впровадження нових законів. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, зібраної волонтерами», після включення особи до Реєстру волонтерів, звільнення від оподаткування (18% ПДФО та 1,5% військового збору) поширюється не тільки на майбутні періоди, але і на період, що починається з 24 лютого 2022 року і триває до того моменту, коли особу внесено до Реєстру волонтерів. [3]

Однак, прийняття цього закону не допомогло уникнути непорозумінь між волонтерами та державою в аспекті податків, про що свідчать чисельні медійні скандали. Багато волонтерів і осіб, які збирають кошти для ЗСУ, продовжують діяти без офіційної реєстрації. Це відбувається через те, що згідно з вимогами закону, зареєстрованим волонтерам необхідно вести облік та зберігати документацію, а також представляти звітність про всю надану допомогу. Ця обов'язковість веде до великих труднощів, забирає багато часу і потребує залучення кваліфікованих бухгалтерів, яким потрібно платити заробітну плату. Тому більшість осіб вважає, що можуть особисто розпоряджатися коштами, які надходять на їхні особисті банківські рахунки, і вони не бачать необхідності повідомляти державу про суми, а також деталі волонтерських закупівель.

Проте український уряд не поділяє цю точку зору. Згідно з чинними податковими законами, кошти, які перераховані на банківський рахунок громадянина від інших громадян, вважаються «іншим доходом». Відповідно до цього, на цю суму може бути застосована ставка 18% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 1,5% військового збору. [4]

Наразі дуже важко уявити теперішню ситуацію в Україні без втручання та допомоги волонтерських організацій. Волонтерські організації допомагають задовольнити потреби внутрішньо переміщених осіб в країні. Міжнародні гуманітарні та правозахисні

організації часто критикують український уряд за те, що він робить недостатньо для більш ніж 1 мільйона людей, які були змушені покинути свої домівки через війну на сході України.

Волонтери відіграють надзвичайно важливу роль у підтримці країни під час військового конфлікту. Їхні зусилля охоплюють численні збори коштів на потреби військових, що допомагає забезпечити їх необхідними засобами та обладнанням, а також надати допомогу цивільному населенню, яке може страждати від наслідків війни. З іншого боку, наявність такого спроможного волонтерського руху певною мірою свідчить про неспроможність держави. Можна погодитись із думкою політичного діяча Михайла Поживанова про те, що у держави з тих чи інших причин на все не вистачає ресурсів, і волонтерські організації фактично стали «правою рукою» нашої країни. [5] Проте неприйнятно, коли ті, хто несуть важкий тягар утримання тилу та, значною мірою, військової сили, стикаються з підозрами та образами, про що свідчать чисельні гучні фрази з боку високих посадовців в сторону волонтерів. Варто лише згадати фразу про пеньюари для військових. На будь-якому рівні державного управління ця проблема мала б викликати серйозну реакцію. Якщо якийсь посадовець сміявся над потребами військових і зусиллями волонтерів, в ідеалі, його не повинно було б зберігати на посаді навіть наступного дня. [5] У той час як Організація Об'єднаних Націй та міжнародні організації критикують український уряд за його неефективність у наданні належних соціальних послуг та підтримки переміщеним особам, українські волонтерські організації отримують похвалу за свою активність перед обличчям неспроможності держави. Одним із найтриваліших і, можливо, найвпливовіших результатів Майдану та подальшого російсько-українського конфлікту може бути зростання громадянської активності в Україні.

Робота волонтерських організацій є безцінною в наш час, особливо на фоні гучних корупційних скандалів стосовно державних службовців, які безпосередньо відповідають за виділення коштів на військові потреби. Необхідно активно розробляти та постійно вдосконалювати механізми співпраці між волонтерськими організаціями та державою, а також створювати більше можливостей для волонтерів. Це дозволить забезпечити

більш ефективну та координаційну роботу, а також надавати волонтерам необхідну підтримку та стимулювати їхню діяльність.

Співпраця держави та волонтерів є важливим фактором розвитку громадянського суспільства та вирішення соціальних проблем. Успішна співпраця можлива за умови ефективного взаємодії між двома сторонами, наявності законодавчих норм, які регулюють цю співпрацю.

Отже, для покращення співпраці держави та волонтерів можна запропонувати такі шляхи, як внесення змін до законодавства, які регулюють цю співпрацю. Зокрема, це може стосуватися таких питань, як забезпечення прозорості та відкритості процедури надання державної підтримки волонтерським організаціям, запровадження механізмів оцінки ефективності діяльності волонтерських організацій, забезпечення захисту прав волонтерів. Також розробка та впровадження ефективних механізмів взаємодії між державою та волонтерськими організаціями. Зокрема, створення координаційних органів, які б займалися розробкою та реалізацією спільних проєктів, проведення регулярних зустрічей та консультацій між представниками держави та волонтерських організацій, надання волонтерським організаціям доступу до державних ресурсів та інформації. Важливо проводити заходити щодо підвищення обізнаності про роль та значення волонтерства в суспільстві, тобто проведення інформаційних кампаній про волонтерство, включення питань волонтерства до освітніх програм.

Однак важливо пам'ятати, що співпраця між державою та волонтерами повинна базуватися на прозорості, взаєморозумінні та повазі до ролі кожної сторони. Держава повинна бути готовою слухати та враховувати думки та ініціативи волонтерів, а волонтери - дотримуватися вимог законодавства та стандартів професійності. Загалом, співпраця держави та волонтерів має великий потенціал для досягнення позитивних змін у суспільстві. Шляхи покращення цієї співпраці полягають у створенні сприятливого середовища, де обидві сторони можуть працювати разом на благо громадян і спільно вирішувати найважливіші соціальні завдання.

Отже, співпраця держави та волонтерських організацій в умовах військового конфлікту є критично важливою для надання допомоги потерпілим, реабілітації воїнів та підтримки сімей.

Волонтери мають свої унікальні можливості та ресурси, але їхні дії потребують координації та співпраці з державними органами. Ця співпраця може значно поліпшити якість життя тих, хто постраждав від військових конфліктів, і сприяти відновленню та відновленню стабільності в постраждалих регіонах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 2011, № 42, ст.435. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text (дата звернення: 01.10.2023).
2. Юлія Матвєєва, Марія Остапович. Волонтерство: основні нюанси. Право в умовах війни. URL: https://law-in-war.org/volonterstvo-osnovni-nyuansy/. (дата звернення: 01.10.2023).
3. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, зібраної волонтерами" від 2011 р., №№ 13-17, ст. 112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-20#Text (дата звернення: 02.10.2023).
4. Юрій Банахевич. Оподаткування волонтерів: «війна» з державою заради допомоги державі? Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3717153-opodatkuvanna-volonteriv-vijna-z-derzavou-zaradi-dopomogi-derzavi.html. (дата звернення: 01.10.2023).
5. Михайло Поживанов. Кліщі для волонтерів: що і чому держава робить не так? LB.ua.URL:https://lb.ua/blog/mykhaylo_pozhyvanov/559248_klishchi_volonteriv_shcho_i_chomu.html. (дата звернення: 03.10.2023).

Науковий керівник: к.іст.н, доцент кафедри археології, спеціальних історичнихі правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Володимир Адамовський.

Данильченко В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет адвокатури, 3 курс, 4 група

ПРОБЛЕМИ ДОНОРСТВА КРОВІ В УКРАЇНІ

Наразі в Україні залишається відкритим питання щодо донорства крові, а саме, її нестачі. Тому ця тема потребує більш ретельного правового регулювання, так як особливо під час війни попит на донорську кров зростає, а донорів, на жаль, не збільшується.

Відповідно до ч.1 статті 290 ЦК України, зазначається, що донором крові та її компонентів, а також органів та інших

анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин може стати дієздатна особа, яка досягла повноліття [1].

Посилаючись на статтю 1 Закон України «Про безпеку та якість донорської крові та її компонентів» (далі – Закон) можна зазначити, що донація крові– це добровільна дія особи на надання своєї крові та її компонентів, для подальшого використання в переливанні, виробництві фармацевтичних препаратів, медичних виробів або для наукових досліджень [2].

Як і зазначалось вище, людину не можна примусити до здачі крові. Однак у законодавстві України передбачено ряд пільг та гарантій для осіб, які стали донорами, проте вони лише зазначені «на папері». Так, відповідно до ст. 20 Закону зазначається, що особам у день донації крові дозволяється не з'являтися у цей день на роботі незалежно від форми власності із збереженням за нею середньої заробітної плати за рахунок коштів власника установи, підприємства або організації. Якщо казати про осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах , то у день здачі крові вони звільняються від занять, а військовослужбовці та курсанти закладів військової освіти - від несення нарядів, вахт та інших форм служби. [2]. Але, при цьому, в судовій практиці існує багато справ, пов'язаних зі звільненням працівників або накладання доган за прогул у день здачі крові, відсутність збереження середньомісячної заробітної плати чи додаткових оплачуваних вихідних.

Роботодавці, які не дотримуються закону, як раз і є однією «із перешкод» у здачі крові особами, які мають бажання це робити. Важливим кроком до оптимізації донорства повинно стати удосконалення законодавства, направлення його на подолання конфлікту між роботодавцем, донором і службою крові. Необхідно створити умови, при яких роботодавець буде зацікавлений до участі своїх працівників у донорстві [3, С.43].

Також негативну роль відіграє і той факт, що наразі у містах України замало установ та закладів переливання крові. У зв'язку з оптимізацією мережі кількість центрів (станцій) переливання крові у 2021 р. зменшилася на 6, ВТЛЗ – на 32, лікарень, що заготовляють кров, – на 21 [4]. Станом на 01.01.2022 р. в Україні функціонувало 29 центрів (станцій) переливання крові (із них 24 обласних, 4 міських та 1 відомчий – МО України), 204 ВТЛЗ (з них

4 підпорядковані МОЗ України і 6 – НАМН України), 52 лікарні проводили заготівлю крові [4].

Крім цього постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1821 визначено, що на загальних підставах кров та її компоненти здають безоплатно або за певну оплату спеціалізованими установами або закладами переливання крові, де за плазму крові або безпосередньо за кров оплачується 160 грн за один літр.

Отже, потрібно удосконалити регулювання питання щодо здачі крові, а саме: передбачити відповідальність роботодавців за порушення прав працівників-донорів; збільшити кількість спеціалізованих установ та закладів переливання крові, щоб всі охочі мали можливість скористатися ними для допомоги усім нужденним; збільшити фінансування, що допоможе збільшити показники донорів серед населення.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. − 2003. − № 40-44 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 10.10.2023 р.).
2. Закон України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові» від від 30.09.2020 р. № 931 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-20#Text (дата звернення: 10.10.2023 р.).
3. К.О. Ільющенкова. Тенденції і юридичні моделі донорства крові в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правова характеристика. *Право і суспільство.* 2016. № 1(2). С. 42-48.
4. Перехрестенко П.М., Горяінова Н.В., Аладьєва О.М. (2022) Діяльність закладів служби крові України у 2021 році: Довідник. ДІА, Київ, 71 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Коробцова Н.В.

Ільченко І.П.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій

УТРИМАННЯ ОДНОГО ІЗ ПОДРУЖЖЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сімейним законодавством України встановлений обов'язок одного із подружжя у визначених Сімейним кодексом випадках утримувати іншого.

Як зазначає Менджул М.В., відносини щодо утримання — це вид сімейних відносин, що виникають між подружжям, колишнім подружжям, батьками та дітьми, іншими учасниками сімейних відносин на підставах, передбачених законом або договором щодо виконання учасником сімейних відносин свого обов'язку щодо утримання іншого учасника сімейних відносин, у тому числі і щодо сплати аліментів. [1, с. 182].

Глава 9 СК України регулює права та обов'язки подружжя щодо утримання. Відповідно до ст. 75 СК України дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати один одного. [2].

Частиною 2 статті 75 СК України встановлено, що право на утримання надається тій особі з подружжя, яка перебуває в стані непрацездатності та потребує матеріальної підтримки, при умові, що інша особа з подружжя може забезпечити необхідну матеріальну допомогу.

В Україні судова практика щодо виконання зобов'язань по утриманню подружжя свідчить, що аліменти сплачуються на користь одного з подружжя іншим у зв'язку з: непрацездатністю через інвалідність, досягнення пенсійного віку. Крім того, суд враховує потребу особи в утриманні та здатність платника сплачувати аліменти. Зокрема, якщо дохід особи дорівнює чи перевищує прожитковий мінімум, суди відмовляють у позові про стягнення аліментів. У рішеннях суди підкреслюють, що якщо право на утримання виникло під час шлюбу, факт розірвання шлюбу його не припиняє. [1, с. 185].

Умови воєнного стану в Україні вносять значні виклики в сферу сімейного права, зокрема відносно питань утримання одного

із подружжя, особливо коли один із членів сім'ї, зокрема чоловік, мобілізований до лав Збройних Сил України.

Хоча чинним законодавством передбачається, що мобілізовані особи не звільняються від обов'язку сплати аліментів, однак виконання такого обов’язку може зумовлювати певні проблеми, які не завжди залежать від волі таких осіб. Зокрема мова йде про невчасну або неповну виплату таким особам, як військовослужбовцям Збройних сил України, грошової винагороди від держави.

Незважаючи на труднощі з отриманням грошового забезпечення, особа, яка повинна сплачувати такі аліменти, залишається зобов'язаною виконувати цей обов'язок. Однак невиплата військовослужбовцю грошової винагороди від держави може призвести до невиконання обов'язку по сплаті аліментів на користь іншого з подружжя, якщо той є непрацездатним. Внаслідок невчасної або неповної виплати аліментів, члени сім'ї, які потребують такого утримання, можуть постраждати від недостатнього фінансового забезпечення, що може впливати на їхнє матеріальне становище та можливість забезпечити свою життєдіяльність.

Описана ситуація викликає наступні проблеми.

З одного боку, проблема виникає в тому, що особа, яку мобілізували до збройних сил України і яка була зобов'язана утримувати іншого члена подружжя, може не виконати цей обов'язок з поважних причин. Наприклад, якщо вона не отримала своєчасно грошову винагороду за військову службу через затримки виплати з боку держави. Це створює ситуацію, в якій особа не має фінансових можливостей для сплати аліментів через незалежні від неї обставини, тому виникає питання чи вважатиметься така особа такою, що прострочила виконання зобов’язання по виплаті утримання іншому з подружжя та чи підлягатиме така особа накладенню на неї штрафних санкцій.

З іншого боку, як реагувати на ситуацію, коли особа, яку мобілізували і яка була зобов'язана утримувати іншого члена подружжя, не виконала такий обов'язок з поважних причин, оскільки грошову винагороду за військову службу від держави отримала з затримкою через об'єктивні обставини. В такому випадку, важливо розглянути можливість визнання таких обставин

такими, які виключають вину такої особи за прострочення виконання зобов’язання по утриманню іншого з подружжя. Це може стати підставою для звільнення такої особи від сплати штрафних санкцій за прострочення зобов’язання по утриманню.

Вище описана ситуація також створює ряд проблем.

По-перше, стає важливим визначити, які саме обставини вплинули на затримку отримання грошової винагороди і чи є вони об'єктивними причинами. Якщо ці обставини є об'єктивними і не залежали від волі мобілізованої особи, то це може служити підставою для звільнення такої особи від сплати штрафних санкцій зобов'язань по утриманню. Однак виникає питання, наприклад, якщо така не виплата грошової винагороди військовослужбовцю виникла через його дії. Наприклад, є непоодинокі випадки накладення на військовослужбовців командирами частин дисциплінарних стягнень, котрі призвели до неповної виплати грошової винагороди військовослужбовця за відповідний місяць, або взаналі до її невиплати. У вказаній ситуації постає питання чи впливатиме така ситуація на вину особи за невчасну виплату утримання іншого з подружжя та чи підлягатиме така особа сплаті штрафних санкцій за несвоєчасну виплату утримання.

По-друге, в сучасних умовах важливо розглядати альтернативні способи вирішення питання по утриманню іншого з подружжя. Це може включати перегляд умов утримання між сторонами, розгляд можливості виплати аліментів частинами або інші варіанти, які враховують особливості воєнного стану та затримок у виплаті грошової винагороди.

Загалом, необхідно забезпечити справедливий баланс між обов'язками особи, яку мобілізували, та потребами та правами члена сім'ї, який повинен отримувати аліменти, враховуючи об'єктивні обставини, що виникли через воєнний стан.

Отже, умови воєнного стану в Україні викликають ряд проблем, пов'язаних із сімейно-правовими відносинами по утриманню одного із подружжя.

Важливо розглядати альтернативні шляхи вирішення проблем, які можуть виникнути у відносинах утримання одного із подружжя, які враховують особливості воєнного стану.

Загалом, враховуючи об'єктивні обставини, які виникають через воєнний стан, необхідно знайти баланс між правами та

обов'язками мобілізованої особи та потребами та правами члена сім'ї, який має право на утримання.

Особлива увага до гнучкості законодавства та застосування принципів справедливості може сприяти розробці ефективних стратегій вирішення суперечливих питань у сфері сімейних відносин по утриманню одного із подружжя в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Надьон В.В.

Власова Д.О.,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
факультет № 4, 2 курс

Мальцев В.В.,
Харківський національний
університету внутрішніх справ,
викладач кафедри конституційного
і міжнародного права

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Вторгнення російської федерації на українську територію, що отримало початок у 2014 році та істотну ескалацію наприкінці лютого 2022 року, призвело до глибоких деструктивних змін у економічному ландшафті України. Особливо актуальними стали питання, пов'язані з ринком праці та забезпеченням конституційних прав громадян на достатній рівень життя. Інфраструктурні руйнації, припинення діяльності численних підприємств та загальна нестабільність створили виклики для забезпечення

належних умов праці для громадян. Міжнародний резонанс, який оточує цей збройний конфлікт, сприяє залученню міжнародної підтримки для України, яка непохитно захищає свої суверенні права, аспірації до свободи та територіальної цілісності [1, с. 1673].

Ринок праці, як інтегральний елемент ринкової системи, відрізняється своєю унікальністю, оскільки його ключовим ресурсом є людина – носій робочої сили, обдарований комплексом психофізичних, соціокультурних, релігійних та політичних характеристик. Ці індивідуальні особливості формують мотиваційний потенціал та визначають продуктивність праці, що, в свою чергу, відображається на загальному стані ринку праці.

Додатково, ринок праці взаємодіє з іншими сегментами економіки, регулюючи розподіл ресурсів між різними галузями народного господарства, враховуючи динаміку капіталовкладень та товарообігу. Важливо підкреслити, що ринок праці, на відміну від інших ринкових структур, у вразливих умовах може ініціювати комплекс економічних та соціальних викликів, включаючи безробіття, інфляційні процеси, зростання бідності. Ці фактори можуть акумулювати соціальну напругу, що проявляється у формі громадських акцій, таких як демонстрації, страйки та інші форми протесту [2, с. 62].

Військові дії, що розпочалися на початку конфлікту, призвели до істотного ускладнення економічної ситуації в Україні. Вже протягом перших тижнів значна частина виробничих потужностей була зупинена. Власники численних малих та середніх підприємств стали перед необхідністю призупинити свою діяльність. Ключові галузі великого бізнесу відчули на собі негативний вплив конфлікту, а інфраструктурні об'єкти та аграрний сектор зазнали значних руйнувань, що спричинило глибокий дисбаланс в економіці держави.

В таких умовах ринок праці переживав особливі випробування. Багато громадян опинилися без зайнятості та засобів до існування. Деякі з них, у пошуках безпеки та нових можливостей, були вимушені стати внутрішніми переселенцями або ж шукати працевлаштування за кордоном. Інші продовжували свою діяльність в умовах безпосередньої небезпеки на територіях, де тривали бойові дії.

Відповідно, ринок праці зіткнувся з необхідністю швидкої адаптації до нових реалій. Це вимагало від нього підвищеної пластичності та гнучкості, адже потреба в адекватному реагуванні на такий непередбачуваний рівень дестабілізації була вищою, ніж будь-коли.

Право людини на достатній життєвий рівень є одним з фундаментальних принципів соціальної справедливості та гідності особистості. Це право можна розглядати у двох взаємозалежних проявах. По-перше, держава має створювати такі умови, де кожен громадянин, який є здоровим та здатним до праці, отримує реальні можливості для самореалізації, забезпечуючи себе та свою родину на відповідному рівні життя. По-друге, держава не лише створює умови для самозабезпечення громадян, але й несе безпосередню відповідальність за підтримку тих, хто опинився в складних життєвих обставинах. Це означає, що держава має активно використовувати свої матеріальні, адміністративні, політичні та інші ресурси для забезпечення гідного рівня життя для соціально уразливих категорій населення, враховуючи їх специфічні потреби та обставини [3].

Серед основних проблем, які впливають на реалізацію права на достатній рівень життя, є низький рівень заробітної плати, демографічні труднощі, невідповідність прожиткового мінімуму реальним потребам громадян, а також висока кількість осіб, які опинилися поза ринком праці. Хоча законодавство передбачає ряд соціальних гарантій, практична реалізація цих норм часто залишається на декларативному рівні. Держава має зосередити свої зусилля на системному підході до реалізації конституційних прав громадян, акцентуючи увагу на ефективності соціальної політики [4].

Усвідомлюючи критичну важливість забезпечення громадян роботою, українська влада ініціювала програми підтримки трудової зайнятості. Основний акцент робиться на стимулюванні створення нових підприємств, які генерують робочі місця та забезпечують бюджет податками. Важливою ініціативою є безповоротні гранти для стартапів, з умовою максимального працевлаштування громадян. Додатково, держава сприяє релокації підприємств з зони конфлікту до безпечних регіонів, надаючи комплексну підтримку у логістиці, розселенні працівників та адаптації на новому місці [5].

Міжнародна спільнота активно підтримує Україну, надаючи гуманітарну допомогу, фінансові ін'єкції, реабілітаційні програми та ініціативи працевлаштування для біженців. Організації, як-то Міжнародний комітет Червоного Хреста, ACTED та МОМ, відіграють ключову роль у цьому процесі.

Ситуація в Україні відрізняється від багатьох інших конфліктних регіонів. На відміну від Афганістану, Іраку та Анголи, Україна може похизуватися розвиненою економікою, стабільними державними інституціями, легітимною владою та ефективними виробничими процесами. Ці особливості надають Україні потенціал для відновлення, аналогічний до того, який мали європейські та азіатські країни після завершення Другої світової війни.

Для ефективного планування відновлення України важливо вивчити план Маршалла та досвід відновлення таких країн, як Західна Німеччина, Італія, Японія, Південна Корея та Ізраїль. Ці держави, хоча й різні за своєю природою, мали схожі вихідні умови та досягли вражаючих результатів у відновленні після руйнувань, демонструючи можливості економічного зростання після конфліктів [6, с. 3].

В контексті постконфліктного врегулювання України стоїть перед викликом забезпечити стабільність, відновлення довіри до державних інститутів та гармонійний розвиток суспільства. Це завдання, безумовно, є величезним, але водночас відкриває можливості для нового етапу розвитку країни.

Вивчення міжнародного досвіду відновлення після конфліктів є ключовим для України. Проте, кожен конфлікт є унікальним, і тому необхідно адаптувати цей досвід до специфіки української реальності. Це передбачає не лише врахування економічних та політичних аспектів, але й глибоке розуміння соціокультурних особливостей та цінностей нації.

Відкритий діалог між владою та громадянами, а також активне залучення громадськості до процесу врегулювання, є вирішальним для досягнення консенсусу та створення підґрунтя для довготривалого миру. Це також сприятиме зміцненню національної єдності та відновленню довіри до державних інститутів.

В умовах сучасних викликів, Україна має усі шанси не лише відновити свою стабільність, але й стати прикладом для інших країн у вирішенні подібних конфліктних ситуацій, базуючись на принципах права, справедливості та гуманізму.

Список використаних джерел:

1. Шамілева Л. Л., Хандій О. О Дисбаланси в трудовій сфері в умовах воєнного стану. The 3 rd International scientific and practical conference — Modern research in world science. SPC, Lviv, Ukraine. 2022. P. 1673-1678.
2. Новікова О. Ф., Хандій О. О., Шамілева Л. Л. Втрати трудового та освітнього потенціалу України за період воєнного стану. Бізнес Інформ. 2022. № 5. С. 62—69. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459- 2022-5-62-69 .
3. Безробіття населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2010-2021 роках. Держстат України, 2021. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ .
4. Ромашов І. Як змінився ринок праці в України за 100 днів війни. Budni, 2022. URL: https://budni.rabota.ua/ua/news/yak-zminivsya-rinok-pratsi-v-ukrayini-za100-dniv-viyni.
5. Ринок праці під час війни. Кількість вакансій зменшилася вдвічі, компанії ще активніше шукають сеньйорів і на QA Intern тисяча відгуків. 2022. URL: https://dou.ua/lenta/articles/job-market-duringwartime/?from=doufp.
6. Геєць В. М., Близнюк В. В., Нікіфорук О. І. Актуальні аспекти політики соціальної якості в постконфліктній економіці Україні. Економіка України. №6. С. 3-22. URL: https://doi.org/10.15407/economy ukr.2022.06.003.

Кузьомкін Б.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 11 група

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ НОРМ ТА МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ

20 лютого 2014 року розпочалася збройна агресія росії проти України. Ця агресія розпочалася в результаті воєнної операції збройних сил рф, яка призвела до захоплення Кримського півострова та Донбасу. 24 лютого 2022 року росія розпочала широкомасштабну військову операцію, здійснюючи ракетні удари по всій території України і вторгаючись на її територію з рф, білорусі та окупованого Криму.

Дії російських сил ще з 2014 року супроводжуються численними порушеннями прав і свобод людини, наприклад, вбивство цивільних осіб, руйнування інфраструктури та депортація

населення. Особливо жахливими є злочини проти українських дітей, які стали жертвами цієї війни, з численними загиблими і пораненими. Російська сторона також незаконно депортує десятки тисяч дітей з окупованих територій, і Міжнародний кримінальний суд вже видав ордер на арешт президента рф та російської уповноваженої з прав дитини [1].

Права людини є невід'ємними правами, які належать кожній людині просто тому, що вона є людиною. Вони не залежать від держави або будь-якого іншого фактора. Ці універсальні права стосуються всіх нас, незалежно від національності, статі, раси, релігії або іншого статусу. Вони охоплюють широкий спектр прав, від основних, таких як право на життя, до інших, таких як право на освіту, роботу, здоров'я та свободу.

Загальна декларація прав людини (далі - Декларація), прийнята ООН у 1948 році, є першим юридичним документом, що встановлює фундаментальні права людини, які мають бути захищені всіма. Цей документ є основою для всього міжнародного права людських прав [2]. Разом з Декларацією, два міжнародних пакти – Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права - складають Міжнародний білль про права. Ці документи доповнюють Декларацію і встановлюють конкретні права та обов'язки у сферах громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав.

Серед інших основних міжнародних договорів, що порушила росія, можна виділити такі: – Статут ООН (1945); – Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999); – Конвенція ООН щодо запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1948); – корпус конвенцій, що регулюють закони та звичаї війни (зокрема Гаазькі та Женевські конвенції); – Міжнародна конвенція для захисту усіх осіб від насильницького зникнення (2006); – Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954); – Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965); – Конвенція ООН з морського права (1982); – Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950); – Статут Ради Європи (1949) [3].

Отже, враховуючи всі ці аспекти, можна стверджувати, що дії рф проти України порушують міжнародні норми та принципи.

Для забезпечення захисту прав людини та зупинення агресії необхідні міжнародні зусилля, включаючи політичний тиск, санкції, дипломатичну мобілізацію та підтримку з боку міжнародної спільноти. Країни можуть використовувати свої правові, економічні та політичні засоби для забезпечення відповідальності росії за її дії і сприяння відновленню миру та стабільності в регіоні.

Важливою складовою міжнародної реакції є робота міжнародних судових органів, таких як Міжнародний кримінальний суд, для забезпечення справедливості та притягнення винних до відповідальності. Враховуючи складність ситуації та необхідність розв'язання конфлікту на основі закону і справедливості, рішення про подальші кроки залежатиме від політичної волі та спільних зусиль міжнародної спільноти.

Конституція України визначає оборону країни, захист суверенітету і територіальної цілісності як найважливішу функцію держави і справу всього народу [4]. З огляду на військову агресію росії проти України, наявність ефективної системи оборони та сучасних Збройних сил є критично важливою для забезпечення територіальної цілісності та державного суверенітету країни.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України виникає необхідність формування та забезпечення системи захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституційні норми зобов'язують всі органи державної влади вживати заходів для забезпечення прав, свобод і інтересів особистості. Дослідження також вказує на важливість рівності прав і свобод людини і громадянина як принципу, що регулює правове становище особи в державі. Рівність прав є фундаментом для вітчизняного галузевого законодавства України.

У контексті воєнного стану, деякі права і свободи громадян можуть бути обмежені з метою забезпечення безпеки та ефективного проведення військових операцій. Проте, обмеження прав і свобод повинні бути належним чином обґрунтовані, обмежені в часі та мірі та несуть пропорційний характер.

Законодавство країни повинно чітко визначати права та свободи, які можуть бути обмежені під час воєнного стану, а також процедури і гарантії, які застосовуються при таких обмеженнях. Наприклад, можуть бути обмежені права на свободу переміщення,

свободу слова, свободу зібрань та інші права, які можуть становити загрозу для національної безпеки. Проте, навіть під час воєнного стану, певні основні права та свободи, такі як право на життя, право на недоторканність особи, заборона на катування та жорстоке поводження, захист від проявів расизму, дискримінації та насильства, повинні бути повністю захищені.

На практиці, забезпечення захисту прав і свобод громадян в період воєнного стану може бути складним завданням, і вимагає збалансованого підходу з боку влади. Важливо, щоб будь-які обмеження прав були обґрунтовані, необхідні та пропорційні, і не призводили до безпідставних порушень прав людини.

Список використаних джерел:

1. Ключові питання та відповіді про російську агресію. URL: https://mfa.gov.ua/klyuchovi-pitannya-ta-vidpovidi-pro-rosijsku-agresiyu
2. Загальна декларація прав людини. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
3. Які домовленості росія порушила з моменту початку війни. URL: https://ukrainer.net/rosiia-porushyla-domovlenosti/
4. Конституція України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М.С.

Свергун Р.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 14 група

ПРОБЛЕМАТИКА КУПІВЛІ НЕРУХОМОСТІ, ЯКА ЗНАХОДИТЬСЯ В ДЕРЖАВНІЙ ВЛАСНОСТІ, ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Величезні зміни в сьогоденні з-за країни агресора сприяли появі не тільки загальних соціальних проблем, але і проблем, пов’язаних із купівлею-продажем нерухомості, які є доволі актуальними для бізнесу.

Бізнес – це фундамент економіки країни, завдяки йому країна отримує податки, інвестиції, розвиток інновації і інфраструктури, а люди, в свою чергу, – робочі місця, заробітну плату та зручну інфраструктуру.

Для більшого комфорту людей, та розбудови інфраструктури потрібно сприяти допомозі малому та середньому бізнесу. Вони є новими гравцями, які тільки починають розвиватися, але вже стикаються з рядом проблем, першочергово викликаних країною агресором, а другорядно - законодавством країни.

Після введення воєнного стану в країні 24.02.2022, невдовзі було прийнято Постанову КМУ від 06.03.2022 р. №209, де в ч.1 ст. 1^{-2} встановлена заборона на право користування єдиними державними реєстрами, держателем яких є Міністерство юстиції, в межах певних територій, які належать до активних бойових дій, чи окупованих росією територій, які є в переліку (за урахуванням, на яких працюють державні реєстри) або для яких не визначена дата закінчення бойових дій чи окупації [1]. На сьогодні прийнято Міністерством юстиції Наказ від 17.11.2022 р. № 5152/5 «Про внесення змін до Переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану» [2], в якому зазначається на перелік тих територій, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, що в свою чергу унеможливлює придбання нерухомості, яка знаходиться в державній власності. Більше того, в Наказі Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309, відповідно до останньої редакції від 25.08.2023, перелік цих територій значно збільшений [3].

Зазначені нормативно-правові акти гальмують розвиток економіки країни, що тягне за собою величезні втрати для держави у вигляді неотриманих інвестиції та податків.

Сама проблема полягає в тому, що орендні відносини щодо нерухомості, яка знаходиться у державній власності, сьогодні виникнути можуть, оскільки вони врегульовані постановою КМУ №634 від 27.05.2022 р. «Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану» [4], а відносини купівлі-продажу – ні. В п.4 ст.1 цієї постанови передбачається, що протягом воєнного стану та після трьох місяців з дня його припинення або скасування за договорам оренди 24.02.2022 р. або раніше чи пізніше 24.02.2022 р. за результатами аукціонів: орендарі на певних територіях, сплачують орендну плату у розмірі

50 % від суми орендної плати, встановленої в договорі (з урахуванням індексації) після 30.05.2022 р. та 30.09.2022 р. і до завершення строку [4]. Оренда по статистці «забирає» велику долю прибутку, вимагає значних капіталовкладень для «підлаштування» приміщення під власний бізнес, тому бажання підприємців придбати дані об'єкти у власність є цілком логічним.

Для подолання цієї проблеми, на мою думку, потрібно внести зміни до Постанови КМУ від 06.03.2022 р. №209, ч.1 ст. 1^{-2} , в якій необхідно зняти заборону щодо можливості переходу права власності на об'єкти нерухомості під час воєнного стану, а саме: зробити можливим викуп підприємцями об'єктів, які знаходяться в державній власності, що в свою чергу забезпечить більше інвестиції нашій країні в даних регіонах, і приблизить нашу перемогу, не тільки на економічному фронті, але і на військовому.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 209 станом на 23.05.2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-п#Text (дата звернення: 11.10.2023).

2. Про внесення змін до Переліку адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України, в умовах воєнного стану : наказ Міністерства юстиції України від 17.11.2022 р. № 5152/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1430-22#Text (дата звернення: 11.10.2023).

3. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 р. №309 станом на 25.08.2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text (дата звернення: 11.10.2023).

4. Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2022 р. № 634 станом на 01.04.2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2022-п#Text (дата звернення: 11.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Коробцова Н.В.

Філатова Є.В.,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
аспірантка кафедри адміністративного і
кримінального права юридичного факультету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

В Україні за січень-вересень 2023 р. було проведено 406 трансплантацій. З кожним роком трансплантологія в Україні розвивається, все більше українців мають змогу зробити операцію не виїжджаючи за кордон. Трансплантологи успішно пересаджують серце, нирки, печінку, легені та підшлункову залозу. Підґрунтям розвитку трансплантології є – набрання чинності нового Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 2427-VIII від 17.05.2018 (далі – Закон) та відповідно цьому оновлення та розроблення інших нормативно-правових актів. Закон дозволив розблокувати сферу трансплантології та який посприяв позитивному розвитку медицини.

Як зазначено в Українському центрі трансплант-координації – стабільно залишається вищим відсоток трансплантацій від померлого донора: 64 % – від посмертного і 36 % – від живого донора [2]. Співвідношення трансплантування органу від живого донора та мертвого – є одним з показників дієздатності системи трансплантації. Згідно зі статтею 20 Закону «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», реклама анатомічних органів забороняється, крім соціальної реклами з метою популяризації трансплантації органів [4]. Проведення інформаційно-просвітницької роботи із залученням громадських об'єднань, засобів масової інформації, а також суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини в Україні, з використанням сучасних каналів комунікації, для підвищення рівня усвідомлення проблеми нестачі донорських органів для застосування трансплантації як спеціального методу лікування, рівня поінформованості населення. Наразі, трансплантацію органів в Україні здійснюють 32 медичні центри, а пересадження гемопоетичних стовбурових клітин

виконують у 9 українських клініках. Соціальна реклама – один з найпитоміших факторів з пожертвування органів після смерті. Донорство є найвищим проявом людяності і жертовності. Суспільство завжди шанує донорів та дякує тим, хто у важкій ситуації приймає рішення про посмертне донорство рідної людини і рятує когось невідомого.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням російських військ 24.02.2022 в Україну, був запроваджений воєнний стан відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022) [3]. Невпинне руйнування енергетичної інфраструктури росією, спричинило складну ситуацію в енергосистемі, на основі цього було прийнято рішення по всій країні ввести графіки стабілізаційних відключень світла починаючи з листопада 2022 року. З урахуванням повітряних тривог та відключення світла, стало складніше робити медичні дослідження, виконувати операції. Переважно, донорами стають пацієнти, які померли внаслідок порушення мозкового кровообігу (одна з причин дорожньо-транспортна пригода). Так, наприклад, тіло посмертного донора досліджується на багато захворювань, одні з них: аналіз крові на СНІД, гепатити, сифіліс та інші. Забір крові донора для досліджень береться в найкоротші терміни, але повинно пройти не більше 24 годин після смерті людини [1; 6]. Але лікарям вдалось адаптуватися й налагодити нові робочі і організаційні процеси. Трансплантації стали поступово відновлюватись, адже попри війну, люди продовжують потребувати саме допомоги у вигляді трансплантування органів.

Також, держава продовжує фінансувати напрямок трансплантології відповідно до Проекту Закону про Державний бюджет України на 2024 рік. У проєкті бюджету, зокрема, на органну трансплантацію виділено – понад 850 млн грн, трансплантацію гемопоетичних стовбурових клітин – 123,6 млн грн [5]. Надалі, є вектор на подальший розвиток центрів трансплантації, постійне навчання фахівців та пацієнтоорієнтованість всієї системи.

Попри війну і проблеми, які вона створює, медики наполегливо продовжують розвивати напрямок трансплантації і роблять його все доступнішим для пацієнтів.

Список використаних джерел:
1. Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» щодо біоімплантатів, ксеноімплантатів, медико-біологічних вимог до тварин, умов їх утримання, порядку вилучення у тварин анатомічних матеріалів для виготовлення ксеноімплантатів: Постанова *КМУ від 24.02.2021 № 158.* URL: http://surl.li/lnxtu
2. Офіційна веб-сторінка Українського центру трансплант-координації. URL: http://surl.li/mfqwo
3. Про введення воєнного стану в Україні: *Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022.* URL: https://cutt.ly/1wv588RX
4. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: *Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII.* URL: http://surl.li/lyoxn
5. Проект Закону про Державний бюджет України на 2024 рік: *ВРУ від 15.09.2023 № 10000.* URL: http://surl.li/mfqmk
6. Умови зберігання вилучених анатомічних матеріалів людини, їх підготовка до перевезення та умови перевезення вилучених анатомічних матеріалів людини: *Наказ МОЗ України від 11.06.2021 № 1184*. URL: http://surl.li/mblja

Науковий керівник: д.ю.н., професорка кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського Національного університету імені Олеся Гончара Юзікова Н.С.

Хомінець Т.В.,
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя,
факультет філології, історії та
політико-юридичних наук, 2 курс

ВАЖЛИВІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

У зв’язку з агресією російської федерації проти України, яка розпочалася на початку 2014 року, гостро постало питання постконфліктного правового відновлення. Постконфліктне правове відновлення в Україні – це системна сукупність заходів, спрямованих на розбудову довгострокового та сталого миру, утвердження верховенства права, захист прав і свобод людини, об’єднання всього українського суспільства навколо спільної стратегії розвитку правової держави. Загальними принципами постконфліктного правового відновлення в Україні є:

- верховенство права;
- дотримання норм і принципів міжнародного права;

- рівність всіх громадян і відсутність дискримінації;
- повага до прав і свобод людини і громадянина;
- системність і всеосяжність;
- прозорість і відкритість.

Процес реконструкції та відновлення правових інститутів у постконфліктний період в Україні важливий з численних причин:

✓ справедливість та покарання воєнних злочинів: реконструкція правових інститутів дозволяє проводити розслідування та судити осіб, відповідальних за воєнні злочини та порушення прав людини під час конфлікту. Це сприяє відновленню довіри до правосуддя [1].

✓ забезпечення прав і свобод громадян: після закінчення збройного конфлікту важливо відновити правовий порядок для захисту прав та свобод громадян [1]. Це включає в себе гарантування права на життя, безпеку, свободу слова, права на справедливий судовий процес тощо.

✓ забезпечення правопорядку та стабільності: відновлення правових інститутів допомагає встановити порядок та стабільність в країні. Це необхідно для підтримання громадського спокою та відновлення нормальної функціонування суспільства.

✓ міжнародне співробітництво та допомога: функціонуюча правова система сприяє приверненню міжнародної підтримки та допомоги для відновлення країни після конфлікту [7]. Це може включати в себе гуманітарну допомогу, фінансову підтримку та експертну допомогу в реформуванні правових інститутів.

✓ політична стабільність: функціонуюча правова система сприяє стабільності та легітимності влади. Вона допомагає вирішувати конфлікти та сприяє мирному вирішенню суперечок [3].

✓ економічний розвиток: спрощена та прозора правова система сприяє бізнесу та інвестиціям, що може сприяти економічному відновленню після конфлікту [6].

✓ зміцнення довіри до інститутів: функціонуюча правова система сприяє зміцненню довіри громадян до державних інститутів та правопорядку, що є важливим для збереження миру та стабільності.

Після завершення збройного конфлікту в Україні відновлення правових інститутів є важливим завданням, спрямованим на відновлення миру та стабільності в державі та захист прав людини.

Ключові аспекти процесу реконструкції та відновлення правових інститутів після закінчення збройного конфлікту в Україні включають в себе: а)реконструкція законодавства (після закінчення конфлікту необхідно переглянути та оновити законодавство, що регулює різні аспекти життя суспільства. Це може включати в себе прийняття нових законів та зміни до існуючого законодавства для відповідності міжнародним стандартам та потребам країн) [1, с. 245]; б) судова система (важливо відновити роботу судів та забезпечити незалежність та компетентність суддів. Це допомагає гарантувати права громадян та відновлює довіру до судової системи); в) реформа правоохоронних органів (поліція та інші правоохоронні органи потребують реформ, щоб покращити їхню діяльність та гарантувати дотримання прав людини при виконанні їхніх обов'язків); г)відновлення доступу до юстиції (забезпечення доступу громадян до судової системи та правової допомоги є важливим аспектом відновлення правопорядку. Це особливо важливо для жертв конфлікту); д) права біженців та внутрішньо переміщених осіб (у відновленні правопорядку важливо враховувати права біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також створити умови для їхнього повернення та інтеграції);е) міжнародна підтримка та допомога (Україна спирається на підтримку міжнародних партнерів у відновленні правопорядку та правової системи. Ця допомога може включати фінансову, технічну та експертну підтримку) [2, с. 69]; є) громадянське суспільство та медіа (активна роль громадянського суспільства та незалежних медіа є важливою для контролю за діяльністю влади та відстеження реформ у сфері правопорядку).

На жаль, припинення вогню не означає остаточне вирішення конфлікту, таке явище часто підтверджується, тому без вжиття належних заходів існує висока ймовірність відновлення чи загострення конфлікту. Саме тому першочерговим завданням постконфліктного відновлення є запобігання повторному виникненню конфлікту. До основних сфер суспільного життя, які є пріоритетними у відновленні та мають функціонувати належним чином, належать гарантування безпеки, відновлення інфраструктури, верховенство права, децентралізація, економічне відновлення.

Список використаних джерел:

1. Рагімов Ф. В., Баштанник В. В., Гавриленко К. М. Захист прав людини публічною адміністрацією та інституціями громадянського суспільства в умовах

правового режиму воєнного стану і системних реформ. Права людини та публічне врядування в сучасних умовах. 2023. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-64
2. Філатов В. В. Участь ради Європи у просуванні концепції перехідного правосуддя в постконфліктних країнах. New Ukrainian Law. 2023. № 5. С. 67–71. URL: https://doi.org/10.51989/nul.2022.5.9
3. Левчик В. В., Клименко В. С., Козинець І. П. Врегулювання криз в рамках спільної політики безпеки і оборони ЄС: історичний аспект та актуальність для України. Воєнно-історичний вісник. 2020. Т. 38, № 4. С. 295–303. URL: https://doi.org/10.33099/2707-1383-2020-38-4-295-303
4. Лапка О. Я. Конституційно-правова реформа в Україні: історичні передумови запровадження, мета та моделі втілення. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. Право та державне управління. 2011. № 4 (4). С. 78–83.
5. Stolyar T. The legal nature of the exercise by the person of the right to necessary defense in conditions of military conflict in Ukraine. Public Law. 2019. No. 34. P. 87–92. URL: https://doi.org/10.37374/2019-34-10
6. Череп А. В., Лещенко А. А. План відновлення для України. Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах. 2023. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-295-4-12
7. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри політології, права та філософії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Геєць І.В.

Чепур О.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 11 група

МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

24 лютого 2022 року без оголошення війни рф розпочала військову агресію щодо суверенної держави України. Президент України оголосив про запровадження воєнного стану, невідкладно Верховною Радою України проголосовано таке запровадження.

Нормами адміністративного права регулюються майже всі сфери суспільних відносин. Життя суспільства і держави в умовах воєнного стану не є винятком. Публічне адміністрування в таких

умовах стає більш гнучким і рельєфним. Воно опирається на історичні надбання людства та Українського народу, де війни були майже системним явищем.

На основі теорії адміністративного права та за допомогою норм адміністративного права забезпечується воєнний стан в Україні. Це ніяким чином не відміняє природні і прописані в Конституції України права і свободи людини і громадянина, хоча в деяких випадках вони можуть обмежуватися. Об'єктивно набуває більш владного значення правозастосовна діяльність публічної адміністрації.

Досвід закордонних країн показує, що основними викликами, які є на шляху країни під час воєнних дій на своїй території це: руйнування усталених механізмів управління державою, різка зміна структури економіки, втрата значних надходжень до бюджету, загострення соціальних і демографічних проблем, посилення бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності бізнесу.

Адаптаційних змін до нової реальності шляхом нововведень вимагає і законодавство. Дієвим механізмом є внесення змін у вже діючі норми адміністративного законодавства та негайне прийняття нових коригуючих законодавчих актів.

Протягом дії воєнного стану в Україні шляхом законодавчого врегулювання забезпечено соціальний захист осіб, які втратили рідних, своє житло, майно, підтримано військовослужбовців, які боронять нашу державу. Забезпечено в першу чергу соціальний захист особам, які отримали статус внутрішньо переміщеної особи, зокрема в його отриманні і наданні компенсаційних виплат на розміщення та проживання.

Одним з механізмів забезпечення роботи органів виконавчої влади в сфері надання адміністративних послуг, закладів освіти, медичних закладів, правоохоронних та судових органів в умовах воєнного стану стало застосування інформаційних дистанційних технологій.

Пріоритетним завданням є гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу. Так, Міністерством освіти і науки України розроблені організаційно-методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті, в яких описані

загальні принципи організації дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти, розміщено довідкову інформацію про інструменти та платформи, на яких можна навчати дистанційно [5, с.1-2].

Значна частина адміністративних послуг стала більш спрощеною через розширення дії державних веб-порталів, які стали доступними без особистої присутності замовника таких послуг.

06 березня 2022 року Уряд прийняв постанову № 209 «Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164», яка передбачає ряд нововведень, зокрема, уповноважено посадових осіб Міністерства юстиції, його територіальних органів, внесених до згаданого переліку, реєструвати не лише громадські формування, а й інші види юридичних осіб, звільнення від сплати адміністративного збору благодійних організацій, громадських об'єднань, предметом діяльності яких є надання допомоги Збройним Силам, іншим військовим формуванням, правоохоронним (спеціальним) органам, органам цивільного захисту, добровольчим формуванням територіальних громад, іншим особам, які забезпечують національну безпеку і оборону, відсіч і стримування збройної агресії іноземної держави, а також особам, які постраждали чи можуть постраждати від такої збройної агресії, спрощення процедури подачі документів для державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (можна використовувати електронну пошту або інші засоби зв'язку) [3, с.262-263].

7 березня 2022 року Уряд затвердив постанову № 213 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану», якою спрощено укладення шлюбів з військовослужбовцями.

На період воєнного стану за постановою Кабінету Міністрів України № 165 передбачено «зупинення строків надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та строки видачі дозвільними органами документів дозвільного характеру».

Запозичення досвіду інших країн може стати прикладом для вирішення проблем розвитку і функціонування держави в умовах воєнного стану. Так зокрема Хорватія, мусила відмовитися від надання субсидій для галузі суднобудування, так як вони мали

збанкрутувати ще до початку війни, і витрачати кошти на цю галузь стало недоцільним, також вони запровадили дерегулювання цін та зняли частину обмежень з торгівлі. Ізраїль значну увагу приділив розвитку аграрного сектору та легкої промисловості, військово-промислового комплексу. Як результат Ізраїль за останні 10 років став одним із світових лідерів у сфері військової промисловості, а це в свою чергу робочі місця і наповнення казни держави [4, с.32].

Наша держава Україна протягом усього періоду державної незалежності не стикалася з такими викликами , які є сьогодні, коли значна територія охоплена активними бойовими діями, окупована та анексована. Виважена та програмна діяльність публічної адміністрації має забезпечити належне та стабільне функціонування всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: https://rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text.
2. Про затвердження пріоритетних дій Уряду на 2023 рік: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2023-%D1%80#Text
3. Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану. Монографія. Київ, «Видавництво Людмила», 2023, 705 с.
4. Борщевський В.В., Василиця О.Б., Матвєєв Є.Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. №2 (76). С. 30-35. https://doi.org/10.32840-3401.2022.2.5.
5. Лист МОН щодо організаційно-методичних рекомендацій щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті від 19.05.2020 №6/643-2020. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/distancijne-navchannya.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М.С.

Шандра С.В.,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
юридичний факультет, 1 курс, 1 група

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ – ДОКУМЕНТООБІГ

Оголошення військового стану в Україні суттєво вплинуло на захист прав людини в трудовій сфері суспільних відносин. Крім економічних та інших об'єктивних факторів, які погіршили становище працюючого населення також було оновлено нормативну базу трудового законодавства. Основні зміни в правах та обов'язках сторін трудових відносин розглянула в своїх тезах Городянська Л. В. [1, с. 18-19]. З цього боку найбільш важливими на нашу думку стали такі зміни: допущено звільнення працівника, який знаходиться у відпустці чи є тимчасово непрацездатним, підвищено максимальний час роботи на тиждень до 60 годин, можливість призупинити дію трудового договору без згоди обох сторін та обов'язкового повідомлення про таке. За серйозними подіями останнього часу однак прихованою залишилась інша проблема – формалізація документообігу в трудовому праві. Яка не менше пов'язана з введенням воєнного стану ніж обмеження прав працівників.

Забезпечення трудових прав працівників неможливе без забезпечення належного оформлення трудових відносин. На роботодавця покладено масу обов'язків по зберіганню та/або оформленню загальних трудових документів (графік відпусток, штатний розпис та/або структура закладу, правила внутрішнього трудового розпорядку, табелі обліку робочого часу) і також особових справ працівників. Всі юридичні факти порушення чи дотримання трудових прав працівників підтверджуються в таких документах, і тому виникає просте питання: які законодавчі гарантії того, що роботодавець буде діяти в рамках закону?

Для нас зрозуміло, що лише два фактори утримували юридичних та фізичних осіб-підприємців від порушення законодавства про працю: юридична відповідальність та власна правосвідомість. Якщо до останнього елементу правовідносин

наше дослідження лише дотикається, то першу опосередковано скасували статтею 16 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2]. Якщо говорити конкретно, то мораторій на планові перевірки та суттєве скорочення переліку підстав для позапланових перевірок позбавили сенсу ведення вказаної вище трудової документації. Така проблема пов'язана з легкістю фабрикації будь-яких заяв, наказів та інших документальних форм обліку праці. Без реєстрації, засобів визначення часового проміжку коли був складений той чи інший документ неможливо відділити ті з них, що були сфабриковані, та справжні.

Відсутність постійного об'єктивного контролю не лише створила величезну прогалину в локальному документальному забезпеченні трудових відносин, а й поставила під сумнів його необхідність. В той же час законодавець не зробив жодного кроку до виправлення ситуації до цього моменту, лише почав розгляд законопроекту про повернення планових перевірок і ввів до трудового права інститут спрощених трудових відносин. Такий підхід показує, як і деякі останні зміни в Кодексі законів про працю України, що законотворча ініціатива направлена на значне реформування та спрощення трудового права, проте через об'єктивні та суб'єктивні фактори не рухається до нього. Введення до нього нового недопрацьованого інституту [3, с. 120], не впливає на всю вказану вище проблематику, а лише демонструє непослідовний та не виважений метод обраний, який обрали законодавці.

«Регуляція трудових відносин існує в усіх цивілізованих країнах світу. Держава має забезпечити захист соціально-трудових прав працівників, зокрема, це право на нормований робочий день та безпечні умови праці, право на лікарняні та відпустку, і ще багато питань взаємодії роботодавця і працівника. Водночас чинне трудове законодавство в Україні потребує оновлення та лібералізації. Цифровізація дозволяє провести якісну та ефективну дерегуляцію трудових відносин, скасувати надмірну бюрократизацію та зменшити навантаження на бізнес» [4], – про це зазначив Заступник Міністра економіки з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації І. Дядюра. Зі словами заступника важко не погодитися, але які саме моменти

потрібно спростити і чому це питання є таким актуальним саме зараз.

На нашу думку до виправлення існуючого становища можна прийти лише шляхом поглиблення централізованого контролю документообігу суб'єктів господарювання, та в ідеальному випадку додатково скасувати готівкові розрахунки. Україна переживає важкі часи, і масштаби порушень, які відбувалися та будуть відбуватися в сфері трудових відносин дуже важко оцінити. Створення на базі існуючих реєстрів суб'єктів господарювання захищених ресурсів для обміну інформацією між державою та підприємцями, установами та організаціями дозволить швидко позбутися від паперових документів. Обов'язок надсилати ті чи інші відомості вчасно, фіксація всіх юридичних фактів на ринку праці не дозволить готуватися до перевірок «заднім числом» та ліквідує потребу в очній, документарній та інших перевірках, адже всі порушення (в цій сфері) будуть виявлені автоматично.

На останок вкажемо, що загальні безготівкові розрахунки є на нашу думку єдиним надійним способом захистити інтереси держави в сфері податків та фінансового моніторингу. Крім того не обов'язково залучати до неї всіх громадян, адже основна грошова маса сконцентрована в руках юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Посилення контролюючих органів чи створення додаткового законодавства ніяк позитивно не вплине на ситуацію, адже існуюче право, як ми з'ясували вище не здатне забезпечити реалізацію прав працівників, а додаткові видатки для України в умовах війни – це нереалістичний план забезпечення права людини на працю.

Список використаних джерел:

1. Городянська Л. В. Економіко-правові аспекти регулювання трудових відносин й оплати праці в умовах воєнного стану. Наукові дослідження молоді з проблем європейської інтеграції: збірник тез доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (Україна, м. Харків, 28 квітня 2022 року). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 16-19.

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення 12.10.2023).

3. Новосельська Н. В., Савицька С. Л. Проблема застосування спрощеного режиму регулювання трудових відносин. *DICTUM FACTUM*. 2023. Т. 1, № 1(13). С. 114–121. https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/259 (дата звернення 12.10.2023).

4. Саме цифровізація дозволяє забезпечити швидку, якісну та ефективну дерегуляцію трудових відносин. Офіц. вебсайт Міністерства економіки України. 2021. 21 черв. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/same-cifrovizaciya-dozvolyaye-zabezpechiti-shvidku-yakisnu-ta-efektivnu-deregulyaciyu-trudovih-vidnosin-igor-dyadyura (дата звернення: 10.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Тараненко Л.С.

Федорченко А.О.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет юстиції, 4 курс, 9 група

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на вільний доступ до екологічної інформації гарантовано як на міжнародному, так і на національному рівні. Закріплення та забезпечення реалізації даного права є досить важливою, в цілому, і, зокрема, в умовах введення правового режиму воєнного стану, якому притаманні певні особливості.

Право на вільний доступ до екологічної інформації закріплено у наступних нормативно-правових актах, як то: Конституція України, Орхуська конвенція, а також законах України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» , «Про звернення громадян» та ін.

В умовах сьогодення обмеження окремих прав і свобод людини та громадянина є суспільно необхідними. Взагалі обмеження конституційних прав здійснюється відповідно до закону в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя Проте, задля того, щоб вони досягали

законодавчо визначеної мети та повною мірою здійснювали праворегулюючі функції необхідно утримуватися від переходу обмежень в порушення прав. Поняття правового обмеження в екологічному праві можна розглядати у вузькому та широкому сенсі. У широкому розумінні цією категорією охоплюються всі елементи правового механізму забезпечення, які спрямовано на врегулювання суспільних екологічних відносин шляхом встановлення меж дозволеної поведінки суб'єктів у сфері використання природних ресурсів, впливу на довкілля тощо. У вузькому значенні правові обмеження є інструментами, за допомогою яких здійснюється обмеження права, звуження обсягу варіантів можливої дозволеної поведінки для задоволення більш значних суспільних інтересів [4, с. 347].

З огляду на вимоги ст. 64 Конституції України (далі – КУ), можна зазначити, що права і свободи людини та громадянина за певних обставин, а саме в умовах воєнного чи надзвичайного стану, підлягають обмеженню [2]. Стаття 50 КУ, якою гарантується право на вільний доступ до екологічної інформації, відсутня у переліку визначеному ст. 64 КУ, а отже можна зробити висновок про те, що екологічні права можуть бути тимчасово обмежені під час введення воєнного стану [3, с. 138].

Зазначимо, що у п. 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/22, який було затверджено Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, також визначено перелік прав і свобод людини та громадянина, які можуть бути тимчасово обмежені. До переліку конституційних прав, які підлягають обмеженню не віднесено ст. 50 КУ, що у свою чергу дає можливість трактувати цей припис, як неможливість тимчасового обмеження на період дії воєнного стану конституційного права на вільний доступ до екологічної інформації [4, с. 350]. Однак, маємо констатувати, що під час дії воєнного стану підготовка та оприлюднення щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні відтерміновано у часі. А саме постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 1992 р. № 61» від 9 серпня 2022 р. № 883

встановлено, що «у разі коли строк для подання щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні припадає на період воєнного стану, Доповідь готується за весь період її неподання та подається протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану» [6]. Тобто відбулось тимчасове призупинення екологічного інформаційного забезпечення (в частині оприлюднення), яке здійснювалось центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, відтак відбулось й обмеження вільного доступу населення до зазначеного інформаційного ресурсу. Наголосимо, що не доцільно в повному обсязі ототожнювати правові категорії, як-то «обмеження права на доступ до екологічної інформації» та «обмеження доступу до публічної екологічної інформації», хоча вони певною мірою взаємозалежні. Від можливостей доступу до екологічної інформації залежить обсяг та межі реалізації відповідного права. Сукупні вимоги щодо обмеження доступу закріплено в ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Наголосимо, що на початку повномасштабного вторгнення багато розпорядників інформації заблокували доступ до офіційних веб-сайтів, наборів відкритих даних тощо (діяли за принципом «все, що ви скажете, буде використано проти вас»). Безумовно повномасштабна військова агресія з боку рф внесла корективи у сферу доступу до екологічної інформації, але зараз в країні продовжує розвиватися сфера відкритих даних, розвиток цифрових послуг Міндовкілля України. Поряд із зазначеним, маємо констатувати, що на Порталі відкритих даних оприлюднено 38 інформаційних «наборів» в екологічній сфері, а саме про якісний стан поверхневих вод, лісові пожежі, транскордонне перевезення відходів, дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря тощо. Крім того, у рейтингу Open Data Maturity 2022 Україна зайняла 2 місце серед 35 країн , що є свідченням дійовості євроінтеграції довкіллєвої сфери. Активно продовжує розвиватися Єдина екологічна платформа «Екосистема», запущено вебресурс Екозагроза та ін.

Важливим у контексті даного питання є розгляд окремих колізій, які виникають при забезпеченні права на вільний доступ до екологічної інформацій у період дії воєнного стану. Одним з прикладів є те, що у законодавстві відсутній єдиний підхід до

визначення допустимих меж зазначених обмежень права на доступ до екологічної інформації. У жодному з вищезазначених нормативно-правових актів і, зокрема, в Законі України «Про інформацію» точно не визначено можливий обсяг обмежень, з практичної точки зору це спричиняє значну кількість колізій [5, с. 294]. Умовно визначити такі межі можна лише з огляду на загальні положення Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 10, 11, 18), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. (ст. 19). Також на дане питання особливу увагу звернено і в Загальній декларації прав людини 1948 року, оскільки у ст. 29 визначено, що кожною людиною повинні зазнаватися лише ті обмеження, які було встановлено законодавством для забезпечення визнання та поваги до прав та свобод інших людей і забезпечення вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві [4, с. 348].

Отже, на нашу думку, такі положення є свідченням то, що навіть в умовах воєнного стану, враховуючи всі його особливості, обмеження права на вільний доступ до екологічної інформації не повинні бути абсолютними. Очевидним є те, що досить складно гарантувати забезпечення доступу такого права, оскільки в умовах воєнного стану наявні проблеми загалом із функціонуванням державних сервісів. Це може бути пов'язано як з відсутністю технічних можливостей, так і з загрозою національній безпеці.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у роз'ясненнях стосовно особливостей реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану вказав, що держава може запроваджувати окремі заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки [7]. Відтак одним із заходів забезпечення права на доступ до екологічної інформації, інформаційної безпеки є тимчасове обмеження доступу неї поряд з необхідністю врегулювання діяльності засобів масової інформації, порядку поширення екологічної інформації на офіційних веб-сайтах та спеціального порядку розгляду запитів на екологічну інформацію.

Узагальнюючи, зазначимо, що проблеми належного забезпечення та гарантування права на вільний доступ до екологічної інформації з боку держави є особливо актуальними в умовах введення правового режиму воєнного стану й забезпечення

національної безпеки (в тому числі й інформаційної). У надскладних умовах повномасштабної агресії з боку рф, неможливо повною мірою забезпечити доступ до екологічної інформації, саме тому, вважаємо, що процеси «тимчасового закриття» екологічної інформації доцільно розглядати як обмеженням доступу до публічної інформації. Основоположні вимоги щодо останнього закріплено у Законі «Про доступ до екологічної інформації» (ст. 6, 5, 15, 19 та ін.).

Список використаних джерел:

1. Конституція України: офіц. текст від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 08.10.2023).
2. Бааджи Н. А Право на доступ до екологічної інформації в законодавстві ЄС та України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №2. С. 618–621
3. Антонюк У. В. Правові аспекти доступу до екологічної інформації в Україні в умовах воєнного стану. Київський часопис права. 2023. №1. С. 136–140
4. Буцмак А. Ю. Обмеження права на екологічну інформацію. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. 2023. №78. С. 345–350
5. Трегуб О. Організаційно-правове забезпечення доступу до екологічної інформації в умовах воєнного стану. Організаційно-правове забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 7 липня 2023 року). Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. С. 293–296
6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 1992 р. № 61 : постанова КМУ від 9 серпня 2022 р. № 883. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2022-п#Text (дата звернення: 12.10.2023)
7. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (роз'яснення підготовлені за сприяння експерта з доступу до інформації О. Кабанова (ГО «Центр доступу до інформації»). URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Воєнний%20стан/Право%20на%20звернення%20та%20інформацію/Право%20на%20інформацію/Право%20на%20доступ%20до%20публічної%20інформації.pdf (дата звернення: 12.10.23)

Науковий керівник: д.ю.н., професорка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімова Г.В.

Дискусійна панель № 2:
Євроінтеграційні процеси: сучасні виклики та перспективи

Зуєв В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., асистент кафедри кримінального процесу

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС – НОВИЙ ВИКЛИК У ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ

Підвалини зближення законодавства України та ЄС були закладені ще на початку цього століття – спочатку ЗУ «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 228-IV від 21.11.2002 р. [1], пізніше ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» № 1629-IV від 18.03. 2004 р. [2]. Новий етап адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері кримінального процесу розпочався із прийняттям Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. [3]. Із 2022 року стала очевидною невідворотність цього процесу, оскільки Україна великою ціною виборює не лише власну незалежність, а і свій вибір на шляху до членства у ЄС. 23 червня 2022 року під час саміту лідерів країн ЄС Україна отримала статус кандидата на членство у ЄС. Таким чином, питання адаптації законодавства України до законодавства ЄС набуває безпрецедентної для України практичної актуальності.

Але на початку необхідно акцентувати увагу на термінології, оскільки в різних джерелах зустрічається не зовсім точна та коректна форма «зближення» законодавств. Апроксимація законодавства – процес досягнення певного рівня узгодженості законодавства відповідних суб'єктів, який здійснюється за допомогою адаптації, гармонізації, уніфікації законодавства. Адаптація законодавства – односторонній процес приведення законодавства держави у відповідність до законодавства іншого суб'єкта (наприклад, ЄС). Гармонізація законодавства –

багатосторонній процес узгодження законодавства, результатом чого є подолання суперечностей і формулювання мінімальних правових стандартів за допомогою затвердження загальних правових принципів для відповідних суб'єктів. У праві ЄС здійснюється за допомогою директив та рекомендаційних актів. Уніфікація законодавства – процес повного узгодження законодавства відповідних держав шляхом приведення їх до єдиної системи, однакових нормативів. У праві ЄС здійснюється за допомогою регламентів [4]. Таким чином, саме адаптація законодавства, як тривалий, динамічний, але односторонній процес, видається найбільш коректним терміном, що характеризує «зближення» законодавства України та ЄС.

Кримінальне процесуальне законодавство ЄС є багаторівневим. Норми створюються на європейському рівні, а потім підлягають імплементації в національне (внутрішнє) законодавство держав-членів. Основним джерелом кримінального процесуального права ЄС є директива, яка не має прямої юридичної сили на території держав-членів ЄС та передбачає подальшу імплементацію її норм у національне кримінальне процесуальне законодавство держав-членів. [5, с. 155]. Держави зобов'язані досягти цілей, які зазначені у преамбулі директиви, однак держава має право самостійно вибирати, як і яким чином буде відбуватися інтеграція директиви у правову систему держави. ЄС встановлює лише цілі та напрями внутрішньодержавних перетворень, а не встановлює, які законодавчі акти повинні бути прийняті. Імплементація може здійснюватися у різний спосіб: парламентська ратифікація, прийняття підзаконного акта або ж, якщо держава вважатиме це за необхідне та достатнє, прийняття судового рішення. Наприклад, аналізуючи імплементацію Директиви про Європейський ордер на проведення розслідування № 2014/41/ ЄС від 03.04.2014, варто зауважити, що держави-члени ЄС вибрали різні правові форми вираження цих норм у своєму національному законодавстві. Зокрема, це відбувалося шляхом прийняття спеціальних законів про імплементацію директиви та виконання ордеру (Бельгія, Італія, Болгарія); впровадження нових статей у національні КПК (Нідерланди, Латвія, Естонія); впровадження нових статей у національне законодавство, що регулює питання співробітництва у кримінальних провадженнях

(Німеччина, Австрія, Угорщина); систематизація всіх імплементаційних актів щодо європейських ордерів в одному законі (Іспанія).

Така практика є вкрай цікавою та актуальною, адже Україні необхідно розробити найбільш прийнятний та ефективний шлях імплементації різних нормативних актів ЄС у сфері кримінального процесу. Зрозуміло, що імплементація норм директив Європейського Союзу на сьогодні не є обов'язковими для України, однак вивчення досвіду держав-членів ЄС щодо побудови загальної кримінально-правової політики, зокрема в галузі кримінального судочинства, для нас є вельми важливим, адже має на меті визначення орієнтирів реформування національного законодавства в частині реалізації права на справедливий суд. У цьому контексті варто нагадати, що кримінальне процесуальне законодавство України також є багаторівневим та неоднорідним. Так, відповідно до ч. 2 ст. 1 КПК України «кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цього Кодексу та інших законів України» [6]. «Зміни до кримінального процесуального законодавства України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до законодавства про кримінальну відповідальність, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення» (ч. 3 ст. 1 КПК України) [6]. Тобто законодавець пропонує досить вузьке значення поняття законодавства, яке обмежується лише «законами України», залишаючи поза межами інші підзаконні нормативно-правові акти. У кримінальній процесуальній доктрині «законодавство» також пропонують розглядати у широкому значенні, до якого також слід віднести й суддєствоpене право – національну судову практику вищого судового органу та рішення ЄСПЛ [7, с. 18, 23, 76-77].

У зв'язку із цим виникає необхідність визначитись, чи запропонований законодавцем шлях є вдалим рішенням з огляду на величезний та розгалужений масив як кримінального процесуального законодавства ЄС, так і власне національного кримінального процесуального законодавства, навіть з урахуванням його вузького розуміння. Важливо застосовувати найбільш

ефективні способи такої адаптації з урахуванням як вітчизняної традиції нормотворення, так і досвіду інших країн, які вже пройшли цей шлях.

Список використаних джерел:

1. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 228-IV від 21.11.2002 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text (дата звернення: 14.10.2023);
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 1629-IV від 18 берез. 2004 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text (дата звернення: 14.10.2023);
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення: 14.10.2023);
4. Євглевська, О. Л. Адаптація законодавства як умова майбутнього членства України в Європейському Союзі / О. Л. Євглевська // Держ. буд-во та місц. самоврядування : зб. наук. пр. ; редкол. : Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право, 2009. – Вип. 17. – С. 123.
5. Климкевич Р. А. Кримінальне процесуальне законодавство України та ЄС: порівняльно-правовий аспект. Нове українське право. Вип. 6, Том 1, 2022. С. 154-160. URL: http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/371/327 (дата звернення: 14.10.2023);
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13 квіт. 2012 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.
7. Єдність судової практик у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України : монографія / за заг. ред. О. Г. Шило ; Най. Акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. – Харків : Право, 2023. – 352 с.

Коваленко М.Г.,
Науково-дослідний інститут державного будівництва
та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України,
к.ю.н., молодший науковий співробітник

ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ ВИБОРЦІВ В УКРАЇНІ

Впровадження в Україні моделі публічної постійної реєстрації виборців вимагає формування спеціалізованої постійно діючої державної системи органів реєстрації. Така система формується на засадах функціонально-територіальної спеціалізації відповідних органів і включає органи ведення реєстру, що

функціонують на базовому та субрегіональному рівнях територіальної організації влади, органи адміністрування реєстру регіонального рівня та розпорядника реєстру, що діє на загальнодержавному рівні.

Організаційне розмежування діяльності щодо ведення, адміністрування та розпорядження реєстром виступає однією із гарантій захисту персональних даних, повноти та точності списків виборців, а також організаційно-правовим засобом попередження зловживань у сфері реєстрації виборців. Тому намагання концентрування цих функцій Центральною виборчою комісією, розцінюється деякими експертами як «незрозуміле і таке, що викликає певне занепокоєння». І для цього, на наш погляд, є достатні підстави, пов'язані із запровадженням Виборчим кодексом України інституту територіальних і регіональних представництв Цетральної виборчої комісії та визначенням правового статусу цих органів.

Так, по-перше, статус представництв Центральної виборчої комісії був визначений ст.35 Закону України «Про Центральну виборчу комісію», викладеною у новій редакції Законом України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. Закон встановив, що представництва створюються з метою забезпечення виконання повноважень Комісії, тим самим визначивши їх статус як допоміжних структур ЦВК. З формально-логічної точки зору це підтверджується включенням даної статті до Розділу V Закону «Секретаріат Комісії та служби Комісії. Консультативні та інші допоміжні органи Комісії». Крім того, передбачено, що представництва за рішенням ЦВК можуть утворюватися і як структурні підрозділи Секретаріату Комісії. Проте, такий статус вступає у протиріччя із наділенням представництв повноваженнями контрольного та розпорядчого характеру, що передбачені ч.6 ст.35 Закону України «Про Центральну виборчу комісію».

При цьому, по-друге, саме на територіальні представництва за рішенням Центральної виборчої комісії покладаються повноваження органу ведення Державного реєстру виборців на відповідній території (ч.1, п. 2 ч.6 ст.35 Закону), а згідно ч. 9 ст. 14 Закону України «Про Державний реєстр виборців» повноваження регіональних органів адміністрування реєстру мають здійснювати

регіональні представництва. Тим самим ведення, адміністрування та розпорядження реєстром покладається на єдиний державний орган – Центральну виборчу комісію, а функція реєстрації виборців зводиться до забезпечення здійснення повноважень Центральної виборчої комісії. Але такий підхід вбачається нами неприпустимим з точки зору значення та ролі реєстрації виборців у забезпеченні виборчого права громадян.

По-третє, передбачається, що система представництв має створюватися як на основі існуючого адміністративно-територіального устрою (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення), так і поза нею (міжрегіональні, міжрайонні територіальні органи, юрисдикція яких поширюватиметься на декілька адміністративно-територіальних одиниць). У зв'язку із цим постає питання не тільки щодо відповідності такого підходу формування органів реєстрації виборців завданню реєстрації за місцем проживання, але й стосовно критеріїв набуття статусу регіонального чи територіального представництва.

По-четверте, викликає занепокоєння одноосібний порядок формування представництв Центральної виборчої комісії. Так, керівники і заступники керівників регіональних та територіальних представництв призначатимуться на посади і звільнятимуться з посад Головою Комісії. Він же має затверджувати структуру та штатний розпис представництв, утворених як юридичні особи публічного права, при цьому відносно територіальних представництв – за поданням керівника регіонального представництва. Державні службовці і працівники представництв обійматимуть свої посади за рішенням керівників цих органів. Такий порядок в першу чергу суперечить статусу ЦВК як колегіального органу і, крім того, підриває демократичні засади організації органів реєстрації виборців, впроваджуючи механізми «ручного управління».

По-п'яте, значну дискрецію несуть положення ч.3 ст.35 Закону України «Про Державний реєстр виборців», якими встановлено, що організація діяльності представництв та межі їх повноважень регулюються положенням про представництва, що затверджується Комісією. Відсутність таких положень не надає

можливості чітко і вичерпно визначити компетенцію цих органів і закладає підстави для можливого розширення повноважень цих органів за рішенням ЦВК. Вочевидь, це цілком вкладається у зміст сучасної тенденції нарощування дискреційних повноважень ЦВК, про що йшлося у підрозділі 2.1., але означений підхід суперечить в першу чергу такій засаді реєстрації виборців, як принцип законності.

По-шосте, Закон України «Про Центральну виборчу комісію» передбачає фінансове забезпечення представництв Комісії за рахунок коштів державного бюджету (ч.1 ст.35), у той час як матеріальне забезпечення покладається на органи державної влади та місцевого самоврядування (ч.8 ст.35). Зобов'язання муніципальних органів щодо надання приміщень та необхідного обладнання є цілком обґрунтованим за сучасних умов, коли органи ведення державного реєстру виборців належать до системи виконавчих органів місцевого самоврядування, але при передачі цих функцій органам ЦВК воно вбачається не тільки необґрунтованим, але й таким, що суперечить бюджетному законодавству, яке забороняє покладати на органи місцевого самоврядування додаткові витрати без визначення джерел їх покриття.

Отже, покладення на вищий орган адміністрування виборами функцій реєстрації виборців в цілому узгоджується з практикою сучасних демократичних держав і відповідає вимогам системного реформування механізму публічного управління в частині позбавлення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування невластивих їм функцій.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 р. № 396-IX. *Законодавство України*: база даних / Верхов. Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text

2. Виборчий кодекс: «покращити не можна погіршити». 16 червня 2020 р. URL: https://uba.ua/ukr/news/7642/print/

3. Державний реєстр виборців: офіційний веб-сайт. URL: https://www.drv.gov.ua/ords/portal/!cm_core.cm_index?

Новікова К.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., асистент кафедри кримінального права,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
старший науковий співробітник

ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1. 14 грудня 2022 р. Європейський парламент та Європейська рада ухвалили Директиву (ЄС) 2022/2555 про заходи щодо високого загального рівня кібербезпеки в Союзі, яка вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 910/2014 та Директиви (ЄС) 2018/1972, та скасування Директиви (ЄС) 2016/1148 [1]. Директива отримала скорочену назву «NIS 2» за аналогію до попередньої Директиви (ЄС) 2016/1148 від 6 липня 2016 р. щодо заходів для високого загального рівня безпеки мережевих та інформаційних систем у всьому Союзі (скорочено – «NIS») [2].

Директива NIS 2 удосконалює багато положень Директиви NIS, зокрема в частині регулювання національних стратегій кібербезпеки держав-членів ЄС. Зазначеному питанню присвячена ст. 7 Директиви NIS 2.

2. Директива зобов'язує кожну державу-член ЄС ухвалювати національну стратегію кібербезпеки, яка передбачає стратегічні цілі, ресурси, необхідні для досягнення цих цілей, а також відповідну політику та регуляторні заходи з метою досягнення та підтримки високого рівня кібербезпеки.

У Директиві NIS 2 (ч. 1 ст. 7) на відміну від Директиви NIS розширено та уточнено зміст національної стратегії кібербезпеки. Так, вона повинна включати: (а) цілі та пріоритети стратегії кібербезпеки держави-члена; (б) структуру управління для досягнення цих цілей і пріоритетів; (с) структуру управління, яка роз'яснює ролі та обов'язки відповідних зацікавлених сторін на національному рівні, підтримуючи співпрацю та координацію на національному рівні між компетентними органами, єдиними контактними пунктами та CSIRT відповідно до цієї Директиви, а

також координацію та співпрацю між цими органами та компетентними органами відповідно до галузевих правових актів ЄС; (d) механізм визначення відповідних активів та оцінки ризиків у цій державі-члені; (д) визначення заходів, що забезпечують готовність до інцидентів, реагування на них та відновлення після них, включаючи співпрацю між державним і приватним секторами; (f) перелік різних органів влади та зацікавлених сторін, залучених до реалізації національної стратегії кібербезпеки; (g) рамки політики для покращеної координації між компетентними органами відповідно до цієї Директиви та компетентними органами відповідно до Директиви (ЄС) 2022/2557 з метою обміну інформацією про ризики, кіберзагрози та інциденти, а також про некібернетичні ризики, загрози та інциденти та виконання наглядових завдань, у відповідних випадках; (h) план, включаючи необхідні заходи, для підвищення загального рівня обізнаності громадян щодо кібербезпеки.

Крім того, у ч. 2 ст. 7 Директиви NIS 2 зазначено, що у рамках національної стратегії кібербезпеки держави-члени ЄС, зокрема, ухвалюють політики щодо: (a) вирішення питань кібербезпеки в ланцюжку постачання продуктів інформаційно-комунікаційних технологій та послуг, які використовуються суб'єктами для надання своїх послуг; (б) включення та специфікацію пов'язаних з кібербезпекою вимог до ІТ-продуктів та ІТ-послуг у державних закупівлях, у тому числі стосовно сертифікації кібербезпеки, шифрування та використання продуктів кібербезпеки з відкритим кодом; (c) управління вразливими місцями; (d) пов'язаних із підтримкою загальнодоступності, цілісності та конфіденційності загальнодоступного ядра відкритого Інтернету; (д) сприяння розвитку та інтеграції відповідних передових технологій, спрямованих на впровадження найсучасніших заходів з управління ризиками кібербезпеки; (f) сприяння та розвиток освіти та навчання з питань кібербезпеки, навичок кібербезпеки, підвищення обізнаності та ініціатив у сфері досліджень і розробок, а також інструкцій щодо належної практики кібергігієни та контролю, спрямованих на громадян, зацікавлених сторін та організацій; (g) підтримки академічних і науково-дослідних установ для розробки, вдосконалення та сприяння розгортанню інструментів кібербезпеки та безпечної мережевої

інфраструктури; (h) відповідних процедур та відповідних інструментів обміну інформацією для підтримки добровільного обміну інформацією про кібербезпеку між суб'єктами відповідно до законодавства Союзу; (i) посилення кіберстійкості та бази кібергігієни малих і середніх підприємств шляхом надання легкодоступних вказівок і допомоги для їхніх конкретних потреб; (j) сприяння активному кіберзахисту.

У ч. 3 ст. 7 Директиви NIS 2 зазначено, що держави-члени повідомляють Європейську комісію про свої національні стратегії кібербезпеки протягом трьох місяців після їх прийняття.

Також держави-члени оцінюють свої національні стратегії кібербезпеки на регулярній основі та принаймні кожні п'ять років на основі ключових показників ефективності та, за необхідності, оновлюють їх. ENISA допомагає державам-членам, на їх запит, у розробці або оновленні національної стратегії кібербезпеки та ключових показників ефективності для оцінки такої стратегії, щоб узгодити її з вимогами та зобов'язаннями, викладеними в цій Директиві мережу національних координаційних центрів та регулює їх діяльність (ч. 4 ст. 7).

3. Україна вже врахувала окремі положення Директиви NIS у Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року, що введено в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021 [3]. В цей же час положення Директиви NIS слід взяти до уваги при розробці нової стратегії кібербезпеки України.

Список використаних джерел:

1. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive) / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj.

2. Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2016/1148/oj.

3. Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» URL: https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013.

Yuliia Samoilova,
Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs,
Associate Professor at the Department of Humanities,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Varvarych Yevheniia,
Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs,
specialty of «Law», first-year student, group SF-dsr-23-2

DEVELOPMENT OF LEGAL EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

In the conditions of the European integration processes of modern Ukrainian society, education has become a transnational phenomenon [2, p.37]. «The modern world is characterized by profound social transformations that are manifested in all spheres of social life. The field of legal education, which must meet the requirements of social dynamics and high modern standards, is no exception» [3, p.10].

Modern legal education should be oriented to European standards and ensure the training of specialists who meet the requirements of the labor market and the challenges of modern democratic society, global trends in the development of the state, and the tasks of professional activity. However, «the insufficient level of theoretical knowledge and practical skills of a significant part of graduates of law schools of Ukraine, as well as the lack of attention to the formation of students of legal education of a holistic worldview of a lawyer with an understanding of the social mission, values and significance of the legal profession for the establishment of the rule of law in a modern democratic society» [1] slow down the process of bringing Ukrainian legal education closer to international standards.

On the way to European integration, Ukraine is building a modern legal state, which involves the implementation of political, socio-economic, legal and institutional reforms. Russia's military aggression in Ukraine unfortunately slows down this process. However, "the experience of the European integration of Ukraine in the conditions of war has a unique character. Defending against armed Russian intervention, suffering from great human and financial and economic losses, the country acquired the status of a candidate for EU accession, continues about European reforms in various areas, implements in

practice the provisions of the Association Agreement and the recommendations of the European Commission" [4]. Today, one of the priority areas of cooperation between Ukraine and the European Union is cooperation in the field of education.

Ukraine's entry into the single European space of higher education requires reforming the field of education, bringing education standards in line with European standards, improving the quality and efficiency of the education system, ensuring the quality of educational services, taking into account the best European practices.

Reforming legal education deserves special attention, as it is a prerequisite for the sustainability of most reforms in the global state dimension. This is primarily due to the importance of the legal profession, which requires proper training of higher education applicants, the formation of quality knowledge, values, and developed practical skills.

The concept of the development of legal education to ensure the quality of higher legal education, one of the elements of the internal system of ensuring the quality of education, determines the need to combine the training of students of higher legal education with activities in legal clinics, as well as with practical training, internships, etc. [1].

Numerous monitoring studies indicate that one of the areas of development and improvement of the quality of legal education is precisely legal clinical education, which contributes to the development of corporate culture, tolerance of communication between students of higher education, teachers and clients; contributes to the formation of social activity, discipline, responsibility for the received case, punctuality, professionalism and practical skills.

Support for the development of legal clinical education was also reflected at the national level. That is why in the Standard of Higher Education for the specialty 081 «Law» for the first (bachelor) level of higher education in the total amount of ECTS credits required for obtaining the higher education degree of Bachelor of Law, no less than 15 ECTS credits are provided for practice in the field of law, in particular, on the basis of legal services of local self-government bodies, legislative and executive authorities, enterprises, institutions and organizations regardless of the form of ownership, notaries, legal clinics of higher education institutions, in particular, it is mandatory to

complete practice in the amount of at least 5 ECTS credits or in courts , or in the system of the prosecutor's office or the bar [5].

In order for Ukrainian legal education to be at the European level, a lot still needs to be done. Reforming legal education in Ukraine should be comprehensive and aimed at increasing its practical orientation, taking into account the requirements of the labor market. However, it should be noted that a number of important steps have been taken to reform legal education in Ukraine, but this issue remains urgent and is discussed not only by the academic community, but also by representatives of the legal professions.

References:

1. Kontseptsiya rozvytku yurydychnoyi osvity. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika
2. Dyman, T. M., Bonkovskyy, O. A., Vovkohon, A. H. (2017). Yevropeys′kyy prostir vyshchoyi osvity ta Bolonskyy protses. Odesa.
3. Halonkina, Y. S. (2017). Modernizatsiya suchasnoyi vitchyznyanoyi yurydychnoyi osvity. Aktualni problemy zakonodavstva Ukrayiny: priorytetni napryamy yoho vdoskonalennya (Odesa, 13–14.10.2017). Odesa. P. 9–12.
4. Pashkov, M. Yevrointehratsiya v umovakh viyny: vyklyky i perspektyvy. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf
5. Pro zatverdzhennya standartu vyshchoyi osvity za spetsialnistyu 081 Pravo dlya pershoho (bakalavrskoho) rivnya vyshchoyi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 20.07.2022. № 644. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-644-20.07.2022.pdf

Тарановська А.О.,
Донецький державний університет
внутрішніх справ,
викладач кафедри соціально-гуманітарних
та загальноправових дисциплін

КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ: ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА

Беззаперечно, що концепція прав та свобод людини має історичний характер, оскільки її розвиток відбувався протягом тривалого часу, враховуючи усі особливості цивілізаційного розвитку людства. Як правило, концепт прав та свобод людини розглядається в контексті західноєвропейської правової думки, яка має дещо відмінні риси порівняно з релігійно-правовими

традиціями, зокрема мова йде про іудейське та мусульманське право.

Крім того, теоретичний аспект концепції прав та свобод людини зазнає неоднозначного тлумачення серед науковців з різних регіонів планети. Фактичний її вплив спостерігається насамперед у сфері людських переконань і традицій, які були панівними протягом багатьох років, а отже, стали домінантою у сприйнятті більшості людей на певній території [1, с.72].

Загальновідомо, що у правовій теорії існує два домінуючі підходи до праворозуміння: позитивістська та природно-правова концепції. Дискусія між ними не вщухає й дотепер, проте насправді вони мають більше спільного, ніж відмінного, а їх виникнення, генезис і співіснування так чи інакше взаємопов'язані. Детальне дослідження цього питання в межах визначеної теми вважаємо недоречним, оскільки фокус уваги пропонуємо звернути на релігійну складову в генезі концепції прав та свобод людини, особливо недооціненими, на нашу думку, з боку сучасних вчених-правників, є пізнання впливу іудейської та мусульманської релігійно-правової доктрини на подальше становлення й розвиток концепції прав та свобод людини.

Прийнято вважати, що концепція прав та свобод людини, у наближеному до її сучасного розуміння, з'явилась як наслідок осмислення ідей, запропонованих античними філософами, такими як Сократ, Платон, Аристотель, та римськими юристами - Гаєм, Д. Ульпіаном, Г. Модестіном.

Золота плеяда мислителів епохи Просвітництва, зокрема мова йде про Ш.-Л. Монтеск'є, Ж. Русо, Т. Пейна, В.Л. Гаррісона, Д. Мілля, Ф. Гегеля, створила якісний теоретичний базис, що пройшов історичні етапи розвитку і згодом був легітимізований як фундаментальна складова концепції прав та свобод людини 10 жовтня 1948 року шляхом прийняття Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй Загальної декларації прав людини.

На нашу думку, головною передумовою ратифікації зазначеного міжнародно-правового акту провідними державами світу стала Друга світова війна, що максимально загострила проблему цінності людського життя. Окрім того, на підставі зазначеного нормативно-правового акту згодом було ухвалено низку основних міжнародно-правових документів у сфері захисту

прав та свобод людини: зокрема, ухвалено Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні, культурні права 1966 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року, Конвенцію про права дитини 1989 року та інші.

Слід наголосити, що визнання загальнолюдських прав та свобод людини, усвідомлення їх сутнісного змісту, можливість реалізації їх у соціумі, функціонування відповідного механізму захисту характеризують якісно новий етап цивілізаційного розвитку людства.

Як стверджує Гулаткан Т., концепція прав людини бере свій початок із формування людської цивілізації, про що свідчить закріплення фундаментальної ідеї гуманізму в усіх світових монотеїстичних релігіях, таких як іудаїзм, християнство та іслам [2, с.329].

Погоджуємось з цим твердженням, не зважаючи на сучасні секуляритивні процеси у політико-правовому просторі багатьох провідних країн світу, саме доктрини авраамічних релігій безпосередньо вплинули не лише на їх мистецько-культурні здобутки, але й на розвиток гуманістичної позиції, що проявилась у правовому ствердженні цінності людини.

Теза про те, що до людей варто ставитись так, як би хотів, щоб ставились до тебе не виникла з нічого, її підгрунттям є: «Люби ближнього свого, як самого себе» (Лев.19:18); «Суди про ближнього по собі й про всяку дію розмірковуй» (Сірах. 31:17); «Що ненависно тобі самому, того не роби нікому» (Книга Товіта. 4:15); «Не увірує ссеред вас ніхто, допоки не забажає своєму брату по вірі мусульманській того, чого собі бажає» (хадіса Мухаммеда).

Схожої думки доримується Бисага Ю.М., говорячи про те, що у різні історичні епохи проблема прав та свобод людини, незмінно залишаючись політико-правовою, все одно має релігійно-етичну суть та філософський зміст [3, с.7].

Безперечно, що ідея «вільної людини» та необхідних умов для життя ще з давніх часів рабовласництва та феодалізму хвилювала мислителів та втілювалась у релігійних текстах та філософських трактатах.

Наприклад, Арістотель писав, що цінність – це благо, котре возвеличують.

Е.Фромм визначав благом те, що сприяє повному розгортанню людських здібностей і підтримує життя суспільства.

В сучасній юриспруденції права людини – це офіційно визнані міжнародним співтовариством блага, необхідні для безпечних умов життя.

На підставі вищевикладеного, доцільно процитувати положення ст. 2 Декларації прав людини і громадянина: «Мету кожної державної спілки становить забезпечення природних і невід'ємних прав людини. Це свобода, власність, безпека й опір гнобленню». Отже, сучасне розуміння концепції прав та свобод людини формувалося в умовах культурно-цивілізаційного розвитку людства, де не останню роль відігравали релігійні доктрини світових авраамічних релігій, таких як іудаїзм, християнство та іслам.

Список використаних джерел:

1. Єльникова М.О. Сучасні концепції розуміння прав і свобод людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. Серія ПРАВО. Вип.28. Том 1. С.72-76.
2. Гулаткан Т. Витоки концепції прав людини. Юридичний вісник. 2020, №1. С.329-335.
3. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Бєлов Д.М., Данканич М.М. Права людини: посібник. Ужгород, 2003. С. 192.

Фролов О.О.,
Національний юридичний університет
іменф Ярослава Мудрого,
к.ю.н., доцент кафедри державного будівництва

ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В Україні найбільш актуальною є проблема оптимізації моделей прийняття рішень органами місцевого самоврядування, покращення системи і структури цих органів, розмежування їх повноважень між собою та органами державної виконавчої влади на місцях. Але визначальним має бути рішення проблеми про місце і роль органів місцевого самоврядування у загальній системі публічної влади. Справа ускладнюється тим, що на сьогодні поки що відсутні єдині міжнародні стандарти у даній сфері. Кожна країна по своєму вирішує питання про співвідношення місцевого самоврядування і місцевого управління: чи являють органи

місцевого самоврядування глибинний шар державної влади, чи вони є відокремленими від держави, але взаємодіючими з нею специфічними організаціями управління суспільними справами.

У сучасних європейських державах відповідно до норм чинного законодавства визнається існування «місцевих властей» або «комун», тобто утворень, які мають свої власні структури та свою власну автономію, – а відтак, повноваження достатні для того, щоб ця автономія мала реальний об'єкт для свого застосування. Йдеться про існування таких колективів: gmina у Польщі (п. 1 ст. 164 Конституції); místní společenství у Чехії (ст. 99 Конституції); Gemeinde у ФРН (п. 1 ст. 28 Конституції); commune у Франції (ч. 1 ст. 72 Конституції) тощо.

Так, наприклад, Конституція Чеської Республіки встановлює право територіальних самоврядних одиниць – громад (які по суті є самостійними публічно-владними корпораціями, що мають власне майно і діють на основі власного бюджету) – на самоврядування, яке здійснюється самостійно за допомогою власного представництва, компетенція якого може бути визначена лише законом (ст. 99, п. 1 ст. 100, п. 1, 3 ст. 101, п. 1 ст. 104). Австрійська Конституція наголошує на тому, що під місцевою громадою необхідно розуміти територіальне утворення з правом самоврядування і одночасно адміністративну одиницю, яка діє в межах власної компетенції, що визначається законом в інтересах місцевих громадян (п. 1 ст. 115, п. 1 ст. 116, п. 1 ст. 118).

Згідно з положенням Основного Закону Великого Герцогства Люксембург громади утворюють на територіальній основі колективи, що мають права юридичної особи і управляють за посередництвом власних органів їх надбанням у своїх власних інтересах в межах закону (п. 1 ст. 107). Конституція Королівства Іспанії гарантує автономію муніципіїв, які є юридичними особами, при веденні власних справ, а керівництво і управління ними здійснюється відповідними радами, які діють в межах закону (ст. 137, 140, 142). Одночасно низовою адміністративно-територіальною одиницею і населеним пунктом відповідно до Основного Закону Бельгії є комуни, які вирішують справи, відповідно до закону, виходячи виключно з комунальних інтересів за посередництвом комунальних рад (ст. 7, 41, 162 Конституції).

Республіка Болгарія в Основному Законі визначає громаду основною адміністративно-територіальною одиницею, в якій здійснюється місцеве самоврядування як безпосередньо, так і через обрані ними органи місцевого самоврядування, які у своїй діяльності керуються законом (п. 1 ст. 136, п. 2 ст. 139).

Основною одиницею місцевого самоврядування, згідно з положеннями Конституції Словацької Республіки є муніципалітет, який одночасно являє собою незалежну територіальну та адміністративну одиницю, управління в якому здійснюється як безпосередньо, так і через муніципальні органи, які діють відповідно до своєї компетенції, встановленої законом (п. 1, 2 ст. 64, ст. 67).

Більш повна характеристика місцевого самоврядування дається в Конституції Республіки Словенія, згідно з положеннями якої місцеву владу словенці здійснюють за допомогою муніципалітетів та інших місцевих самоврядних організацій, що одночасно розуміється як територіальне утворення і орган місцевої влади, який самостійно виконує коло обов'язків і функцій, яке має бути співвіднесене зі справами місцевого характеру, тобто такими, що стосуються лише відповідного населення (ст. 138, ч. 1, 2 ст. 139, ч. 1 ст. 140).

Основний Закон Республіки Молдова констатує, що від імені «співтовариств на принципах місцевої автономії, децентралізації суспільних служб, виборності влад, місцевого публічного управління та консультацій з громадянами з найважливіших питань місцевого значення» здійснюється «публічне управління в адміністративно-територіальних одиницях» (п. 1, 2 ст. 109).

У зарубіжних державах органи місцевого самоврядування виконують різні функції та реалізують широкі повноваження. Не зважаючи на державне втручання у діяльність органів місцевого самоврядування, сфера їх повноважень постійно зростає, що відображає об'єктивний процес ускладнення запитів населення, обумовлених потребами розвитку його матеріального становища та духовного світу.

Список використаних джерел:

1. Конституції нових держав Європи та Азії. - К.: Право,1996. -544 с.

2. Конституция Республики Молдова от 29 июля 1994 г., с изм. от 19 июля 1996 г. [Текст] // Конституции государств – участников СНГ / ред. кол. : Л. А. Окуньков (рук.), В. В. Оксамитній, М. Я. Булошников. – М. : НОРМА – ИНФРА-М, 2001. – С. 377-418.

Костецька Т.А.,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
старший науковий співробітник відділу конституційного
права і місцевого самоврядування,
к.ю.н., доцент

ДО ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Стратегічна мета нашої держави щодо набуття статусу асоційованого та у перспективі повноправного члена Європейського Союзу зумовлює проведення внутрішніх системних демократичних політичних, економічних, правових та інших реформ як передумови цих прагнень. Сучасні тенденції усвідомлення такої потреби залежать від багатьох чинників: глобалізаційних процесів, викликів і загроз гібридної війни, ступеню реалізації поставлених стратегічних завдань суспільного розвитку і державотворення тощо.

Зокрема, поставлене у свій час стратегічне завдання модернізації діяльності органів публічної влади, а саме створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій, здатної здатної виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики [1] пов'язане, як відомо, із ступенем реалізації на національному рівні такого неоднозначного в теоретико-прикладному вимірі явища, яким є електронна демократія.

Нагадаємо, за найпоширенішим концептом, суть її полягає насамперед у т.зв. «демократії участі», або ж, відповідно до вітчизняної практики – електронної участі. Тобто забезпечення права участі громадян і представників громадянського суспільства за їх власною ініціативою у розвитку самоврядування, формуванні та реалізації державної політики, її моніторингу та оцінці, у процесах прийняття рішень, що передбачає двосторонню електронну взаємодію суб'єктів владних повноважень і громадянського суспільства із застосуванням відповідних інформаційно-комунікаційних технологій та кібернетичного

простору за прозорими процедурами; тобто забезпеченні прямої участі громадян у здійсненні публічної влади на всіх її рівнях, протягом усіх стадій підготовки та прийняття соціально важливих рішень за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій виникнення нової ери безпосередньої демократії.

Однак, за обгрунтуванням, відсутність єдиного теоретико-прикладного розуміння названого феномену, існуючі перешкоди, що мають місце на шляху впровадження прямої е-участі громадян, у сучасній науковій літературі, а також суспільно-політичній практиці багатьох держав домінує насамперед концепція електронного уряду (електронного управління) як базису проведення відповідних реформ у сфері державного управління, підвищення якості адміністративних послуг, задоволення потреб населення тощо із використанням сучасних електронних комунікацій.

Україна концептуально визначила стратегічний розвиток е-демократії. У минулому десятилітті активно йшов процес напрацювання нормативної бази та впровадження її інструментів (е-петиції, е-звернення, е-обговорення) тощо. Зокрема, Концепція розвитку електронної демократії в Україні та план заходів щодо її реалізації (схвалені Кабінетом Міністрів України від 8.11.2017 р., № 797-р. з подальшими змінами) [2], з положень якої раніше було наведено визначення е-участі, підтримала розвиток найпоширенішого на міжнародному рівні її концепту. Інший стратегічний документ, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства на 2018 – 2020 роки (схвалена розп. Кабінету Міністрів України від 17.01.18 р., № 67-р. поточна ред. від 17.09.2020) [3] визначила головні складові розвитку е-демократії: е-парламент, е-голосування, е-правосуддя, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-референдуми, е-консультації, е-петиції, е-політичні кампанії, е-опитування.

До широкомасштабного російського вторгнення на територію нашої держави, незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію, хоча, за обгрунтуванням аналітиків, й досить повільно, в Україні відбувався розвиток основних елементів окреслених на правових засадах інформаційного суспільства, е-урядування, розпочалося впровадження окремих складових е-демократії. Однак, як свідчить практика, і на сьогодні засади

діяльності органів публічної влади у сфері впровадження та використання можливостей електронних комунікацій є застарілими, неефективними, не відповідають викликам. Як наслідок: унеможливлення якісних інформаційних послуг, нерівномірне забезпечення доступу громадян до інформаційних ресурсів («цифрова нерівність»). Особливо це стало виразним в умовах воєнних дій, коли у державному управлінні встановлена досить жорстка централізація, посилені силові методи його здійснення, на визначений термін мають місце певні обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в інтересах національної безпеки тощо.

Впровадження концепту е-демократії, перспективи розвитку демократичних інститутів, актуалізували, зокрема, проблеми виявлення потенціалу функціонування парламенту як представницького органу в умовах цифрової держави на засадах поєднання традиційних та електронних форм здійснення парламентської діяльності, вироблення сучасного концепту національного е-парламенту [4].

На комплексне вирішення поставлених завдань, в тому числі у сфері забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки, забезпечення відкритості, прозорості та підзвітності виборцям, права громадян коментувати зареєстровані у Верховній Раді, що є предметом громадського обговорення законопроекти, підвищення ефективності парламентських процесів, була направлена, зокрема, Стратегія електронного парламентаризму на 2018 – 2020 роки [5], розроблена і затверджена згідно з з рекомендаціями Міжпарламентського союзу ЄС щодо функціонування сучасних національних парламентів на базі застосування ІКТ.

Нагальність такого документу була викликана необхідністю переходу на принципово новий рівень інформаційно-технологічного забезпечення діяльності народних депутатів України, парламенту в цілому, формування парламентського електронного інформаційного ресурсу, оцифровування парламентської документації для більш ефективної реалізації повноважень Верховної Ради. Водночас, у діяльності українського парламенту вже досить тривалий період раніше активно впроваджувалися та використовувались сучасні форми її інформаційного супровіду: використання офіційного веб-сайту

Верховної Ради, веб-сайтів комітетів у мережі Інтернет, застосування електронної пошти, веб-трансляції парламентських сесій і засідань комітетів інших ЗМІ, он-лайн опитування тощо.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, коли питання громадської довіри до діяльності органів публічної влади, суб'єктів владних повноважень в цілому та представницьких органів зокрема, інтегрованості громадян із парламентарями набувають особливої ваги, Верховна Рада здійснює свої функції і повноваження, за словами її керівництва, на мобілізаційній основі, цифровізація парламентських процедур в цей період відіграє важливе значення у комунікаційно-інформаційній діяльності парламенту. Зокрема, забезпечується вільний доступ до бази даних нормативно-правових актів України, законопроектів, відомостей, що складають публічну інформації в діяльності парламенту, розміщених на веб-сайті Верховної Ради. Однак, існує певна тенденція до застосування деяких обмежень відкритого, прозорого характеру діяльності, м'яко кажучи, недотримання основних принципів концепту е-парламенту (наприклад, скорочення медіа-трансляцій депутатських засідань тощо).

Предметом широкого дискурсу, на сьогодні є, наприклад, питання перспектики впровадження у виборчий процес е-голосування, відповідні моделі якого мають місце у практиці зарубіжних країн. До слова, не зважаючи на те, що відповідна проблематика нерідко стає на порядку денному обговорення політиками, політологами, правниками, іншими фахівцями, юридичні засади запровадження цього інституту на парламентських, президентських та на місцевих виборах наразі відсутні. Водночас, разом із аргументацією позитивних наслідків застосування системи е-голосування у відповідних вітчизняних процесах, обгрунтовується також думка, що її запровадження може зумовити загрози неправомірного втручання, наприклад, у стадію оброблення результатів виборів, встановлення їх результатів.

Таким чином, актуальності набуває проблематика більш поглибленого комплексного конституційно-правового аналізу в українській юридичній науці упровадження і розвитку визначених складових е-демократії, удосконалення правових засад відповідних процесів у нинішніх умовах.

Список використаних джерел:
1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р., № 5: URL http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015.
2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text.
3. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text.
4. Костецька Т.А. Про електронний парламентаризм в Україні: стратегія впровадження та чинники розвитку. Правова держава. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2022. Вип. 33. 752 с. С. 314- 324.
5. Про затвердження Стратегії електронного парламентаризму на 2018 – 2020 роки : Розпорядження Голови Верховної Ради України від 05.07.18 р. № 278. URL: https://ips.ligazakon.net/doc

Чиркін А.С.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., доцент, асистент кафедри державного будівництва,
НДІ державного будівництва
та місцевого самоврядування НАПрН України,
науковий співробітник

ПОСИЛЕННЯ СТАТУСУ КОМІТЕТІВ ВРУ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Процес післявоєнного відновлення України беззаперечно стосуватиметься й вищих органів державної влади в аспекті їх потенційного реформування. Сучасна національна форма правління обумовлює превалюючий статусу парламенту. І тут очевидним видається, що потужний парламент має мати сильні внутрішні структури, і працювати на підставі чітких процедур.

Доцільно звернути увагу, що починаючи з 2015 року, український законодавець розпочав шлях парламентської реформ. У 2015 році парламенти України та Європейського Союзу підписали Меморандум про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності. Для підтримки імплементації Меморандуму було започатковано роботу Місії з оцінки потреб на чолі з Петом Коксом. Результатом її роботи стала Доповідь та Дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної

Ради України (Дорожня карта). Важливо, що цей документ був затверджений Постановою Верховної Ради України від 17 березня 2016 року № 1035-VIII [1]. Втім із 52 рекомендацій, визначених Дорожньою картою невиконаними залишаються більше 50 %.

В цій роботі ми хочемо звернути увагу, що при проведенні комплексної парламентської реформи особливий акцент має бути зроблений на побудову системи сильних і ефективних комітетів. Саме ці внутрішні органи мають відігравати головну роль в процесі законопроектної і контрольної діяльності українського парламенту. Задля реалізації вищевказаного пропонуємо наступні кроки:

- змінити регламентні норми у частині гарантування достатньої кількості часу для розгляду комітетами законопроектів (відводиться лише 30 днів для опрацювання законопроекту та винесення щодо нього висновку, чого зазвичай замало для здійснення глибокого аналізу. Крім того, деяким секретаріатам комітетів бракує достатньої кількості кваліфікованих працівників, які б надавали членам Парламенту допомогу в експертному опрацюванні законопроектів. Необхідно в залежності від виду, обсягу, складності законопроекту визначити певну градацію строків);

- передбачити формування комітетів на основі відомчості, галузевості і функціональності, з урахуванням структури уряду. Забезпечити відповідність контрольної компетенції комітетів повноваженням конкретних міністерств; з метою забезпечення системного підходу передбачити щорічну розробку і затвердження робочого плану здійснення контролю за виконавчою гілкою влади;

- законодавче закріплення максимальної кількості комітетів на рівні 20-22, а задля усунення диспропорцій персонального складу встановити граничну кількість депутатів у складі комітету – 14-22 особи;

- запропонувати перетворення тижня роботи в комітетах на додатковий «об'єднаний пленарно-комітетський» тиждень. Зазначене дозволить покращити рівень відвідуваності засідань комітетів та посилити загальну продуктивність роботи Парламенту.

- передбачити ухвалення «білих книг» (концепцій проекту) в процесі підготовки законопроекту;

- при формуванні суб'єктного (персонального) складу комітетів враховувати освіту, компетентності і професійні навички депутатів. Для кандидатів на керівні посади у комітетах (як і у підкомітетах) додатково має враховуватись наявність організаційно-розпорядчих навичок та управлінського досвіду [2, 9-11].

На наш погляд запропоновані тези є тільки одним з перших етапів подальшої парламентської реформи, при цьому беззаперечним видається пропозиція, що парламентська реформа зачіпатиме й інші інститути. Окрім діяльності комітетів, парламентське законодавство потребує змін в частині законодавчої процедури, статусу опозиції і парламентаря, апарату тощо.

Водночас саме удосконалення статусу і функціонування комітетів має стати своєрідним локомотивом всієї парламентської реформи. Після Перемоги євроінтеграційний шлях нашої держави, а також суспільство вимагатимуть функціонування сильних і спроможних органів влади. І в цьому контексті, з метою, зокрема побудови розвинутого парламентаризму, український законодавець має показати приклад ефективної роботи і самоудосконалення.

Список використаних джерел:

1. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України. Постанова Верховної Ради України № 1035-VIII від 17.03.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-19#Text

2. Концепція парламентської реформи «Україна після перемоги» Бачення України 2030. Центр Політико-правових реформ. 2023 р. 18 с. URL: https://pravo.org.ua/vision-ukraine/kontseptsiya-parlamentskoyi-reformy-ukrayina-pislya-peremogy-bachennya-ukrayiny-2030/

Касьян М.М.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет слідчої та детективної діяльності, 3 курс, 3 група

Бондаренко В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.мед.н., доцент кафедри криміналістики,
лікар-судово-медичний експерт

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ТА СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Основоположним принципом судово-експертної діяльності є принцип незалежності. В статті 3 Закону України «Про судову експертизу» зазначено: «Судово-експертна діяльність здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження» [1]. В першому абзаці статті 7 цього Закону йде перелік суб'єктів судово-експертної діяльності, серед яких є державні спеціалізовані установи, експертні установи комунальної форми власності, а також експерти, які не є працівниками зазначених установ. Однак, в останньому абзаці статті 7 вказується: «Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз». На наш погляд, два цих положення, по-перше, знаходяться в протиріччі один до одного, а по-друге, другій тезис не відповідає головному принципу судово-експертної діяльності – принципу незалежності експерта, адже скорочується коло осіб, які можуть провадити експертну діяльність. Виникає питання, чому законодавець з одного боку дозволяє експертам багатьох галузей провадити судово-експертну діяльність поза межами експертних установ державної та комунальної форми власності, тобто проводити на господарських засадах інженерно-технічні, економічні, товарознавчі, психологічні, мистецтвознавчі, екологічні, ветеринарні, історико-археологічні та інші види експертиз, а з іншого боку, забороняє проводити експертну

діяльність у галузі судової медицини, психіатрії та криміналістики. На жаль, вітчизняний законодавець не дає відповіді на ці питання.

Мета нашої роботи полягала в дослідженні європейського досвіду з питань незалежності судово-медичних та судово-психіатричних експертиз, а також дослідження вітчизняного законодавства.

Гарантії незалежності судового експерта викладені в статті 4 Закону України «Про судову експертизу», де принцип незалежності полягає у «існуванні установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду».

Відповідно до термінології, слово «незалежність» означає можливість приймати самостійні рішення відповідно до власних бажань та інтересів, які не потребують зовнішніх вказівок і наказів. Серед ознак незалежності є здатність самостійно визначати цілі, завдання та методи їх досягнення, самостійно вирішувати питання і проблеми, можливість свободу вибору та поведінки [2].

1 вересня 2017 року набрала чинності Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, в статті 14 якої зазначено, що «Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод» [3]. В статті 6 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» зазначено: «Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом» [4]. Вивчаючи рішення Європейського суду з прав людини ми дійшли висновку, що дуже важливу роль у дотриманні прав особи відіграє можливість сторони захисту залучати до суду незалежних експертів, адже таким чином відбувається зрівняння прав сторони обвинувачення і сторони захисту. В статті 22 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що «Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом» [5].

Наприклад, в Республіці Чехії, за наявності централізованого списку судово-медичних та судово-психіатричних експертів, затвердженого Міністерством юстиції, за

поданням суду, допускається призначення експертом особи, не внесеної до цього списку. Міністерство юстиції веде перелік установ, які можуть складати експертні висновки. У цьому переліку є державні й недержавні установи, а також вищі навчальні заклади, наукові інститути та організації, які можуть виконувати експертне дослідження та скласти висновок судової експертизи. Системи експертних установ Фінляндії та Швеції складаються з державних і приватних лабораторій, які здійснюють проведення судово-медичних та судово-психіатричних експертиз. У Бельгії та Франції судові експерти об'єднуються у професійні асоціації, спілки та палати (Французька Національна палата експертів-фахівців, Бельгійська Асоціація експертів), під егідою яких проводять судові експертизи. У Німеччині тривалий час успішно функціонує інститут приватної судово-медичної та судово-психіатричної експертизи [6].

Організація та функціонування судово-медичних та судово-психіатричних установ в Україні забезпечується Міністерством охорони здоров'я України та підпорядковується Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». В статті 17 даного Закону зазначено, що «Держава підтримує господарську діяльність у сфері охорони здоров'я» [7]. Відповідно до цього, в Україні вже створена мережа медичних закладів приватної форми власності в галузі хірургії, акушерства та гінекології, стоматології, педіатрії, офтальмології, онкології тощо. Наприклад, в статті 514 КПК України передбачено залучення до психіатричної допомоги незалежного лікаря-психіатра, якого вибирають добровільно [5]. На жаль, на сьогоднішній день в Україні відсутня галузь судово-медичної та судово-психіатричної експертизи приватної форми власності, адже Закон України «Про судову експертизу» не дозволяє їх застосування. На наш погляд, це не є правильним, адже обмежує фундаментальні права людини на захист і не відповідає статті 3 Конституції України, де зазначено: «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [8].

Таким чином, на нашу думку, доцільно виключити із статті 7 Закону України «Про судову експертизу» норму про виключність проведення судово-медичних та судово-психіатричних експертиз лише державними спеціалізованими

установами. Це дозволить у подальшому створити мережу експертних закладів приватної або іншої форми власності із залученням недержавних коштів, коштів інвесторів, що у підсумку буде сприяти створенню додаткових робочих місць, побудуванню сучасних лабораторій, моргів, відділів експертизи живих осіб, ДНК-лабораторій, судово-токсикологічних центрів тощо, а також створення конкурентних умов експертної діяльності. Безумовно, експерти, які будуть працювати у цих установах, повинні отримати державні ліцензії на провадження експертної діяльності, а установи - повинні отримати акредитації, можливо й міжнародні.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судову експертизу» [Електронний ресурс]. — Режим доступу http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text.
2. Незалежність [Електронний ресурс]. - Режим доступу http:/uk.wikipedia.org/ wiki/Незалежність.
3. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 995_004#Text.
5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.
6. Авдєєва Г. Проблеми гармонізації законодавства України у галузі судової експертизи із законодавством країн Європейського законодавством країн Європейського Союзу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7223/1/Avdeeva_634.pdf
7. Закон України «Основи заколнодавства України про охорону здоровя» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text
8. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

Адаманова Д.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
міжнародно-правовий факультет, 3 курс, 3 група

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день, у багатьох державах з англо-американською або романо-германською системами права, медіація стала однією з найпоширеніших форм врегулювання спорів. Медіація є добровільним процесом вирішення конфлікту, де сторони самі визначають його предмет і визначають бажаний результат переговорів. Для досягнення компромісу запрошується нейтральна третя сторона – посередник. У порівнянні з судовою процедурою, медіація має достатньо переваг, включаючи швидкість вирішення спору, можливість сторін приймати рішення самостійно, що сприяє добровільному виконанню угоди, а також налагоджує комунікацію між сторонами. Не менш важливим є те, що цей спосіб розвантажує судову систему. Сьогодні ефективність медіації визнана також європейським співтовариством, зокрема більшість актів Ради Європи та Директив ЄС рекомендують упровадження медіації як основного методу альтернативного врегулювання спорів. З огляду на те, що медіація є відносно новим процесом для України, вважаємо, що важливо вивчати та враховувати досвід інших країн, де медіація вже давно впроваджена на законодавчому рівні та практикується регулярно. Оскільки дослідження успішного досвіду сусідньої країни із близькою до української правовою системою може посприяти забезпеченню ефективного правового регулювання та поширенню медіації в Україні, то науково доречним є розглянути досвід Польщі.

У 2005 році в Польщі були внесені зміни до Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК), які стосувалися законодавства про медіацію в цивільних справах. Ці зміни включають загальні норми, що регулюють процедуру медіації, при цьому детально не регламентуючи процес її проведення (ст. 183-1–183-15, 436, 445-2, 570-2 ЦПК Польщі) [7]. Зокрема, у кодексі

встановлені правила, що регулюють добровільність проведення медіації, вимоги до осіб, які можуть виступати в ролі посередників, принцип неупередженості медіатора, процедури ініціювання медіації, процедури з примусового виконання угод, досягнутих в результаті медіації та ін [2]. Загалом сам процес медіації регулюється угодою сторін і медіатора, а також визначеними правилами, які були прийняті організацією медіаторів. В угоді про медіацію сторони домовляються, що будь-який існуючий конфлікт або потенційний конфлікт між ними буде вирішуватися саме через цю процедуру. Укладення угоди може відбуватися як до початку судового розгляду справи, так і під час такого розгляду. Згідно з положеннями цивільного процесуального законодавства, суддя має право направити на медіацію будь-які цивільні справи, включаючи сімейні, якщо у них можливе укладання угоди сторін.

У додаток до цього, правове регулювання медіації також базується на таких нормативно-правових актах, як Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [6], Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету міністрів державам-членам щодо медіації в цивільних справах від 18 вересня 2002 року [5] тощо. Варто зауважити, що у Польщі ще у 2005 році було засновано Громадську раду з альтернативного вирішення спорів (консультативний орган при Міністерстві юстиції). На неї покладаються основні функції щодо удосконалення процедури медіації в Польщі. Крім того, Рада вивчає та уніфікує міжнародні акти в сфері медіації, а також розробляє відповідні внутрішні правила. Вона відіграє ключову роль у сприянні розвитку медіації в цивільноправових спорах та зв’язку між урядом, судовою системою і спільнотою медіаторів. Один із прикладів успішної співпраці – створення офісів координаторів медіації в регіональних судах, восьми апеляційних судах та шести районних судах. Дані координатори є суддями та мають на меті підтримувати зв'язки та співпрацю з медіаторами, організовувати зустрічі, а також вирішувати питання, які виникають під час інтеграції та проведення процедури медіації. Міністерство юстиції постійно проводить інформаційно-освітнюі кампанії з поширення медіації, які спрямовані на три групи: в цілому на суспільство; на сторін спору, які звернулися до суду; на професійні групи (суддів,

прокурорів, медіаторів). Також, Польський Центр Медіації, заснований у 2000 році, активно сприяє розповсюдженню процедури медіації та збільшенню довіри громадян до цього виду вирішення спорів.

Не можна оминути питання щодо акредитації медіаторів. Цим питанням займаються окремі організації медіаторів. Однак, Громадською радою з альтернативного вирішення спорів прийнято низку рекомендаційних актів: Стандарти проведення медіації (2006 рік), Стандарти з підготовки медіаторів (2007 рік), Кодекс етики польських медіаторів (2008 рік) [7]. Також, згідно з ст. 183-2 § 1 ЦПК Польщі, медіатором в цивільних спорах, за винятком сімейних, може бути будь-яка особа з повною право- та дієздатністю.

Європейські юристи, такі як Феліція Россіору, Рікардо Родрігес та інші, підтримують ідею, що медіація, як специфічний метод альтернативного вирішення правових конфліктів є ефективним засобом [8; 9]. Вона спрямована на досягнення таких основних цілей, як забезпечення більшого доступу до правосуддя, зменшення процесуальних витрат та вплив на поведінку суб'єктів цивільно-правових відносин.

Що стосується досвіду України, то у Верховній Раді було зареєстровано декілька законопроєктів щодо медіації починаючи з 2015 року. Пізніше, у 2019 році, Міністр юстиції України підписав Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації [10]. Сам Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX., прийнятий Верховною Радою, визначив правові засади та правила проведення медіації в Україні, які полягають в тому, що медіація може використовуватися у різних конфліктах, що виникають з цивільних, сімейних та інших правовідносин, процедура медіації проводиться за взаємною згодою сторін відповідно до принципів добровільності, конфіденційності, незалежності та нейтральності. Але, варто зазначити, що на думку деяких українських науковців, зокрема, І. Ясиновського, наявні причини досить низького рівня поширення медіації в Україні, серед них: недостатній рівень довіри до цієї послуги, недостатня поінформованість громадян про переваги медіації як альтернативного способу вирішення спорів,

відсутність належного фінансування та незначна підтримка держави [11].

Отже, можна зробити висновок, що приклад Польщі у впровадженні та застосуванні процедури медіації є досить показовим і корисним для України. Статистика показує, що з року в рік медіація стає все більш поширеною, а довіра громадян до цього методу вирішення конфліктів зростає. Враховуючи процес впровадження медіації в Польщі, можна визначити необхідні передумови для подальшого розвитку та більшого поширення медіації в Україні. Для того, щоб усунути наявні причини низького рівня поширення медіації, слід вдосконалити Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX., який визначає загальні положення цієї процедури. Крім того, польський досвід підтверджує важливість роз'яснення суспільству переваг та особливостей медіації як методу вирішення конфліктів. Важливим кроком у поширенні даної процедури в Україні буде проведення інформаційних кампаній за підтримки державних органів шляхом поширення відповідних матеріалів, а також розвиток мережі спеціалізованих центрів медіації. До того ж, медіацію необхідно активно презентувати на професійних заходах, таких як конференції, круглі столи та цільові презентації.

Список використаних джерел:

1. Kodeks postepowania cywilnego: Ustava z dnia 17 listopada 1964 r. Dz.U. z 2016 poz. 1822. – URL: https://www.lexlege.pl/kodeks-postepowania-cywilnego/ (Last accessed: 19.10.2023).
2. Zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci): Zákon č. 202/2012 Sb. – URL: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-202 (Last accessed: 19.10.2023).
3. Польський центр медіації. Офіційна інтернет-сторінка. URL: http://mediator.org.pl/index.php?option=com_content&task= view&id=92&Itemid=97.
4. Міністерство юстиції Республіки Польща. Офіційна інтернет-сторінка. URL: http:// ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje. (дата звернення: 19.10.2023).
5. Recommendation Rec (2002) 10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters. URL: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&Site=COE#Top. (Last accessed: 19.10.2023).
6. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters // Official Journal of the European Union, L 136, 24.5.2008, p. 3–8. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/52/oj (Last accessed: 19.10.2023).

7. Степаненко Т.В., Європейські стандарти медіації в цивільно-правових спорах та їх упровадження в Польщі та Чехії (2021), Юридичний науковий електронний журнал. - 2021. - № 3. - С. 131-135, URL: http://orcid.org/0000-0002-2323-987X (дата звернення: 18.10.2023).
8. Felicia Roşioru (2017). Labour dispute mediation in Romania an alternative way? 2017. URL: http://www.hllj.hu/ (Last accessed: 19.10.2023).
9. Ricardo Rodríguez (coord.) (n.d.) Study on out-of court settlement mechanisms in transnational labour disputes European Commission, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities covering EEA-30 member states (2012) (Last accessed: 19.10.2023)
10. United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (New York, 2018) (the «Singapore Convention on Mediation»). December 2018. URL: https://www.wipo.int/amc/en/mediation/sg-convention/ (Last accessed: 19.10.2023).
11. Ясиновський І. Імплементація процедури медіації в українське законодавство: теоретико-правовий аналіз:. 2016. 295 с.
URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/21 (дата звернення: 18.10.2023).

Науковий керівник: асистент кафедри цивільного судочинства, комерційного арбітражу і міжнародного приватного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімов К. Г.

Бондик О.П.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
міжнародно-правовий факультет,
1 курс магістратури, група 07мп-23м-01

ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАТУСУ КАНДИДАТА У ЧЛЕНИ ЄС: ПРОГРЕС У ВИКОНАННІ ВИМОГ ЄВРОКОМІСІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Будь-яка європейська держава, яка поважає спільні цінності держав-членів Європейського Союзу і зобов'язується їх просувати, відповідно до ст. 49 Договору про ЄС може подати заявку на членство у ЄС [1, с. 41] і отримати його, якщо вона відповідає Копенгагенським критеріям, що були висунуті Європейською Радою у 1993 році. Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначає формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та є стратегічним орієнтиром для системних реформ в Україні. 23 червня 2022 року

Україна отримала статус кандидата у члени ЄС. Однак у висновку Європейської Комісії щодо заявки України на вступ до ЄС від 17 червня 2022 року [2, с. 21] було наголошено, що цей статус не є остаточним і для його збереження Україні треба виконати ряд вимог, викладених у цьому документі. Україна має:

1. Провести реформу Конституційного Суду (далі – Реформа КСУ);

2. Реформувати Вищу раду правосуддя та створити Вищу кваліфікаційну комісію суддів України (далі – Реформа ВРП і ВККС);

3. Активізувати боротьбу з корупцією, призначити керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та директора Національного антикорупційного бюро України (далі – Антикорупція: САП і НАБУ);

4. Забезпечити відповідність законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам FATF та прийняти комплексний стратегічний план реформування правоохоронного сектора (далі – Боротьба з відмиванням коштів);

5. Втілити у дію «антиолігархічний закон», враховуючи висновки Венеційської комісії з цього питання (далі – Антиолігархічна реформа);

6. Узгодити закон про медіа з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, передати повноваження незалежному регулятору медіа (далі – Законодавство про медіа);

7. Завершити реформу законодавства про національні меншини та розробити його імплементаційні механізми (далі – Законодавство про нацменшини) [2, с. 20-21].

Після надання Україні статусу кандидата та висунення Єврокомісією вимог до його збереження, громадська організація Центр «Нова Європа» у партнерстві з іншими організаціями почав проводити незалежний моніторинг виконання Україною цих вимог. Станом на жовтень 2023 року було опубліковано п’ять перевірок під назвою «Кандидат Check»: Кандидат Check-1 від 17 серпня 2022 року (2 місяці від отримання статусу кандидата), Кандидат Check-2 від 8 листопада 2022 року (4 місяці), Кандидат Check-3 від 1 лютого 2023 року (7 місяців), Кандидат Check-4 від 4 травня 2023 року (10 місяців), Кандидат Check-5 від 27 вересня 2023 року (1 рік

і 3 місяці) [3]. Для більшої наочності виконання умов Єврокомісії оцінюється за 10-бальною системою.

Проаналізувавши результати досліджень Кандидат Check, можна зробити висновок, що з моменту отримання статусу кандидата, навіть в умовах повномасштабної війни, Україна робить помітний прогрес у виконанні вимог Єврокомісії. Так, за даними Кандидат Check-1 загальний бал за результатами 7 рекомендацій становив 4,4, а за даними Кандидат Check-5 – 8,1, тобто за рік прогрес України збільшився майже вдвічі.

Слід однак зазначити, що під час проведення Кандидат Check-4 було прийнято рішення про тимчасове зупинення оцінювання прогресу за критерієм «Антиолігархічна реформа» (Кандидат Check-3 оцінив виконання на 2 з 10). Останній висновок Венеційської комісії від червня 2023 року є занадто обширним, а висунуті рекомендації передбачають системну реформу сфери конкуренції, що неможливо зробити за короткий період. Експертна комісія закликала Єврокомісію також не брати до уваги цей критерій під час оцінки виконання Україною вимог [4].

Що стосується інших критеріїв, то за кожним із них можна відслідкувати прогрес, оцінивши загальний рівень виконання вимог і порівнявши оцінки, зроблені експертами у Кандидат Check-4 та Кандидат Check -5.

За критерієм «Реформа КСУ» було ухвалено відповідне законодавство, що дозволить перейти на наступний етап цієї реформи – імплементація нових процедур із відбору суддів КСУ. Кандидат Check-5 оцінює виконання даного критерію на 6 балів (Кандидат Check-4 – 2 бали), що надає можливість відмітити помітний прогрес саме за цим напрямком.

За критерієм «Реформа ВРП і ВККС» було відновлено роботу ВРП; від 1 червня 2023 року призначено нових членів ВККС. Технічно усі вимоги та рекомендації Єврокомісії було виконано, однак існують деякі непевності, тому Кандидат Check-5 оцінив виконання цієї вимоги на 9 балів (Кандидат Check-4 – 8 балів).

За критерієм «Антикорупція: САТ та НАБУ» прогрес за останні шість місяців не є великим. НАБУ, САП та ВАКС підтримують високу активність у справах щодо боротьби з корупцією у вищих ланках влади; було відновлено електронне

декларування держслужбовців із поправкою про публічний доступ до декларацій. Кандидат Check-5 оцінює загальне виконання цього критерію на 8,5 балів, що однак лише на 0,5 вище за оцінку Кандидат Check-4 (8 балів).

За критерієм «Боротьба з відмиванням коштів» за останні дев'ять місяців не сталося помітних змін. Кандидат Check-3, -4 та -5 оцінюють прогрес у виконанні даних рекомендацій на 6 балів. Залишаються застереження щодо забезпечення відповідності законодавства стандартам FATF, а прийнятий 11 травня 2023 року Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України 2023-2027 [5] був розроблений під умови мирного часу, що є його слабким місцем. З 3 липня 2023 року міжвідомча робоча група при Офісі Генерального прокурора працює над розробкою заходів з реалізації цього плану, однак результатів поки немає.

Критерій «Законодавство про медіа» наразі є єдиним, який було оцінено Кандидат Check-5 на 10 балів (Кандидат Check-4 – 9 балів). Останні кроки до виконання даних рекомендацій було зроблено із підписанням Президентом України 30 червня 2023 року законопроєкту № 9206 про внесення змін до ЗУ «Про рекламу», що дає можливість вважати вимоги ЄС повністю виконаними.

За критерієм «Законодавство про нацменшини» вже прийнято необхідне законодавство та внесені зміни до ЗУ «Про національні меншини (спільноти) України», наразі йде процес розробки імплементаційних механізмів для даного законодавства. Кандидат Check-5 оцінив прогрес за цим критерієм у 9 балів (Кандидат Check-4 – 8 балів).

Таким чином, можна зробити висновок, що за 1 рік і 3 місяці з моменту отримання статусу кандидата на членство у ЄС, Україна зробила великий прогрес у виконанні критеріїв, висунутих Єврокомісією. Можна стверджувати, що за 4 із 7 критеріїв робота майже добігла кінця, за іншими двома умови виконані більш ніж на половину і робота активно триває, а за критерієм «Антиолігархічна реформа» оцінювання проводити недоречно, адже роботу за ним було заморожено через відсутність уточненого висновку Венеційської комісії.

Список використаних джерел:

1. Treaty on European Union. URL: http://surl.li/mcubx (дата звернення: 13.10.2023).

2. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union, 17.06.2022. URL: http://surl.li/livpm (дата звернення: 13.10.2023).
3. Кандидат Check-5. URL: http://surl.li/mazwq (дата звернення: 13.10.2023).
4. Кандидат Check-4. URL: http://surl.li/gypjv (дата звернення: 13.10.2023).
5. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Закон України від 11 травня 2023 року, № 273/2023.

Науковий керівник: д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Комарова Т.В.

Ільїна М.О.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 11 група

ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

Права і свободи людини, як найвища соціальна цінність є багатогранним явищем, яке завжди мало політичне, правове та релігійне значення. Усвідомлення людиною своєї свободи та можливості реалізувати свої права нерозривно пов'язане з конкретними умовами, які склались у наших сьогоднішніх реаліях. Рада Європи усе частіше акцентує увагу на повідомлення про складне становище переміщених осіб, так як це вразлива соціальна група, яка потребує підтримки та допомоги в різних сферах життя.

Внутрішньо переміщеною особою (далі – ВПО) є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

У визначенні поняття «ВПО» акцентовано увагу на недобровільну природу внутрішнього переміщення, тому це і передбачає появу низки особливих проблем, а саме: переміщення розриває встановлені протягом всього життя суспільні зв'язки;

призводить до безробіття та обмежує доступ до землі, освіти, їжі та житла; також для ВПО присутній ризик підпасти до категорій вразливих до експлуатації та насильства. Позбавлені звичного ритму свого життя, житла, харчування, води, грошей та медикаментів, вони беззаперечно, мають серйозні потреби та потребують державної допомоги.

Однак інколи держави не погоджуються із визнанням вразливості та спеціальних потреб переміщених осіб, тому часто не вживають необхідних заходів для вирішення їхніх проблем. Але незважаючи на це, ВПО у державах-членах Ради Європи мають можливість користуватися власними правами й свободами, визначеними у Європейській конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ), що передбачено і захищається статтею 1 ЄКПЛ [2], оскільки в іншому випадку держави-члени будуть визнані Європейським судом з прав людини винними у порушенні їх прав.

Основним міжнародним документом щодо внутрішньо переміщених осіб є Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни. Вони встановлюють мінімальні стандарти захисту внутрішньо переміщених осіб. Хоча ці принципи не несуть обов'язкового характеру, вони ґрунтуються на міжнародному та міжнародному гуманітарному праві і розглядаються провідними стосовно ВПО, як вагома міжнародна основа для захисту переміщених осіб. Також ВПО отримують захист своїх прав відповідно до ЄКПЛ, найефективнішого інструменту захисту внутрішньо переміщених осіб в Європі.

Окрім всього вищезазначеного використовуються тематичні документи, що стосуються вразливостей, конкретних потреб та потенційних порушень прав ВПО, а саме: Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Європейська комісія проти расизму та нетерпимості, Рамкова конвенція про захист національних меншин, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами[4, с.16].

За роки російської агресій близько 5 млн. громадян України були змушені покинути свої домівки через початок збройного конфлікту. До найбільш проблемних питань для переселенців відноситься відсутність власного житла, оплата оренди, умови

проживання, оплата комунальних послуг. Частина переміщених осіб вимушена проживати у місцях компактного проживання, таких як модульні містечка, які непридатні для тривалого та комфортного перебування, зокрема у зимній період. З причини фінансової неспроможності деякі переселенці фактично не можуть вирішити свої житлові питання без підтримки державних органів та органів місцевого самоврядування. Стосовно цього аспекту Принцип 18 Керівних принципів ООН з питань переміщених осіб акцентує увагу на належному рівні життя включаючи проживання [3, с.19].

Стосовно питання проживання можна відмітити й позитивні кроки для покращення стану ВПО, а саме: підтримку міжнародної спільноти, організацій, котрі надають всебічну фінансову та організаційну підтримку з питань вирішення житлових проблем переселенців; ініціативність приймаючих громад, які реалізують відповідні місцеві програми та заходи.

Щодо вимог безпечного доступу до медичних послуг, то про це зазначено у Принципі 19 Керівних принципів ООН. Всім хворим та пораненим ВПО, а також особам з інвалідністю надається медична допомога та догляд. Також Положення 3 Принципу 19 стосується умов проживання у притулку чи поселенні, особливо якщо вони густо заселені, де немає належних санітарних умов, відсутність яких створює для ВПО загрозу поширення інфекційних захворювань [3, с.19-20].

Центральне місце в процесах інтеграції та самодостатності ВПО займає доступ до працевлаштування та соціального захисту. Саме ці можливості дають змогу переселенцям вести свою життєдіяльність, уникаючи повної залежності від держави чи гуманітарної допомоги. У Керівних принципах, а саме Принцип 22(б) передбачає право на «вільний пошук можливостей працевлаштування й участь в економічній діяльності» [3, с.21].

Також серед найгостріших проблем, що турбують переміщених осіб присутнє питання доступу до безоплатної правової допомоги. Саме аспект доступу до правосуддя відіграє важливу роль для нормалізації інших соціальних сфер життя: доступ до притулку, житла, їжі та води, медичних послуг, оскільки такі права можуть не завжди бути відразу доступними. Зокрема доступ до безоплатної допомоги може стати вагомим інструментом

для відшкодування всіх збитків завданих ВПО, та притягнення винуватців до відповідальності. Статтею 6.1 ЄСПЛ не передбачено безумовного права на безкоштовний доступ до правосуддя щодо громадянських прав і обов'язків. Але за певних обставин держави можуть мати зобов'язання надати безоплатну правову допомогу особам, які такої допомоги дуже потребують. Прикладом застосування статті 6 можуть бути переміщені особи, які перебувають в фінансово скрутному становищі, для яких перешкодою в доступі до правосуддя виступають грошові перепони, як-от надмірно високий судовий збір [2].

Отже питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб постає актуальною проблемою багатьох громадян, для рішення якої активно застосовуються Керівні принципи ООН з питань внутрішньо переміщених та інші документи Європейської практики.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/995_004#Text.

3. Керівні принципи ООН з питань внутрішньо переміщених осіб. Сайт уповноваженого Верховної Ради з прав людини. URL: https://www.ohchr.org/ Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf.

4. Костас Параскева. Посібник «Захист внутрішньо переміщених осіб відповідно до Європейської конвенції з прав людини та інших стандартів Ради Європи». Вид-во «Право», 2017. URL: https://rm.coe.int/handbook-costas-paraskeva-ukr/168076 0881.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М.С.

Galonkin Stanislav,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Second year postgraduate student at the
Department of Criminal Procedure

BAIL IN CRIMINAL PROCEDURE UNDER MARTIAL LAW. EUROPEAN GROUND PRINCIPLES ON ITS SIZE AND FOREIGN EXPERIENCE ON ITS FORM

Bail as preventative measure in criminal procedure varies from state to state and is highly affected by social, political, cultural and economic factors. Legal nature of bail was discussed and researched by: V.G. Kraynyuk, M.O. Karpenko, O.P. Kuchinska, V. I. Holovanova, V.I. Mirkovets, P. M. Malanchuk, V.O. Rybalko, V. O. Sichko, O. I. Sitaylo, A.R. Tumanyants, N.O. Iveruk.

The definition of «bail» is described by V.G. Kraynyuk as one form of procedural coercion applied in specific cases as defined by the Criminal Procedure Code of Ukraine with a psychological aspect [2, p. 404].

And while discussion on its nature is whole another topic, it is necessary to establish legal ground to build further research on it.

An analysis of the European Court of Human Rights' practice, in cases such as «Mangouras v. Spain» dated September 28, 2010 [8] and «Gafa v. Malta» dated May 22, 2018 [9] allows us to identify the key rules regarding the determination of the amount of bail:

1) Courts should apply a differentiated approach when determining the amount of bail, taking into account the individual characteristics of the suspect, their financial situation, property, and the specific circumstances of their personal life;

2) Courts should provide a proper justification for the amount of bail, not only during the initial consideration of the application for precautionary measures but also when deciding on the necessity of extending detention;

3) The perspective of potential loss of bail or the guarantors' actions in case of the suspect's failure to appear in court should be sufficient to deter them from fleeing;

4) It is reasonable to consider the amount of damages for which the person is accused.

This analysis draws attention to the nuanced and balanced approach required in determining the size of bail in accordance with European Court of Human Rights' decisions.

Debates regarding the determination of the limits of bail amounts continue. Among scholars and practitioners, proposals are made for setting bail amounts below the minimum level and there are questions about the feasibility of establishing a maximum bail amount. For instance, V. O. Rybalko suggests that, in exceptional cases, the bail amount can be set below the minimum level. In such cases (considering an individualized approach), he cites the financial situation of the person for whom the precautionary measure, in the form of bail, is being selected. For example, he mentions a worker who earns the minimum wage and has to support a sick wife and several children [3, p. 133].

On the other hand, the authors of the scientific-practical commentary on the Criminal Procedure Code of Ukraine V. G. Honcharenko, V. T. Nor, and Shumylo, argue that setting a maximum limit for bail is not practical. They believe that in each case, specific factual circumstances surrounding the commission of the criminal offense, the suspect's personal situation, and their financial status should be considered [4, p. 415].

Another issue is the question regarding the legality of the origin of funds deposited as bail. In legal literature, there is an opinion about the necessity to supplement criminal procedural legislation with norms concerning the clarification of the source of such funds. Supporters of this approach refer to the decision of the European Court of Human Rights (ECtHR) in the case «V. v. Switzerland» No. 14379/88 dated January 26, 1993. In this case, the ECtHR considered it proportionate for national courts to refuse bail if the person requesting its deposit simultaneously provides no evidence establishing the legality of the source of the funds. The circumstances of the case and the reputation of the applicant (who was a drug addict) served as a basis for the respective courts to reject his proposal for bail, as the source of these funds, intended for deposit, was unknown: «the origin of these funds, which were to be deposited, was unknown» [ECtHR Decision] [7].

There is also a proposal for expanding the list of assets that can be recognized as bail in the context of a precautionary measure. For example, in Poland, such a precautionary measure like property guarantee, is expressed in the form of the deposit of both monetary

funds and securities, as well as in the pledge of movable property or the mortgage of real estate [6]. In Azerbaijan, bail shall require a sum of money (securities) or other items of value determined by a court [5].

It is worth to notice that such expansion of possible forms of bail in criminal procedure comes with a disadvantage, such as evaluating the property. Such evaluation requires an established and calibrated list of norms to work properly [1, p. 174].

In conclusion, the use of bail as a preventive measure in criminal procedure is a complex and multifaceted issue influenced by social, political, cultural, and economic factors. Analysis of European Court of Human Rights' practice provides key principles for determining bail amounts, including individualized assessments, justifications, and considerations of potential bail loss. Debates continue over setting bail limits and expanding the forms of bail, each with its own set of challenges. Moreover, addressing the legality of the source of bail funds is a significant concern, with calls to supplement criminal procedural legislation for clarity. Proposals to expand the assets that can serve as bail introduce both benefits and evaluation challenges. In summary, the study of bail in criminal proceedings calls for continued research to address these various issues, ensuring a balanced and fair approach to its application.

References:

1. Denisyuk P.D. "Pledge as a Precautionary Measure in Criminal Proceedings: Selected Problematic Aspects." Pravova derzhava. 2021, Issue 42, pp. 171-175 [in Ukrainian].
2. Kraynyuk V.G. "Bail as a Precautionary Measure in Criminal Proceedings." Ucheni zapysky Tavrycheskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriya "Yurydychni nauky." Tom 26 (65). 2013. № 1. S. 401-407 [in Ukrainian].
3. Rybalko V.O. (2015) Valuable concepts used in the regulation of collateral as a precautionary measure. Istoryko-pravovyi chasopys, 1 (5), 130–135 [in Ukrainian].
4. Scientific and practical commentary to the Criminal Procedure Code of Ukraine (2012) / Za zahalnoiu redaktsiieiu profesoriv V.H. Honcharenka, V.T. Nora, M. Shumyla. Kyiv: Yustinian [in Ukrainian].
5. Code of Criminal Procedure of the Azerbaijan Republic. 14th of July 2000. URL: https://sherloc.unodc.org/cld/document/aze/2000/code_of_criminal_procedure_of_the_azerbaijan_republic_english.html
6. Code of Criminal Procedure of Poland. 6th June 1997. URL: https://legal-tools.org/doc/84ec04/pdf
7. Case The European Court of Human Right of «W v. Switzerland» No 14379/88 of 26 January 1993. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57817
8. Case The European Court of Human Right of «Mangouras v. Spain» of 28 September 2010 URL: https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-117861

9. Case The European Court of Human Right of «Gaffa v. Malta» of 22 May 2018. URL: https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-100190

Academic advisor: doctor of laws, professor, head of the Department of Criminal Law and Criminal Law Disciplines of the Poltava Law Institute of Yaroslav Mudryi National Law University Titko I.A.

Джига Д.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ

Євроінтеграційний курс України зумовив необхідність реформування національного законодавства для цілей його відповідності міжнародним стандартам. 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС [1]. Перед цим, 17 червня 2022 року Європейська Комісія оприлюднила Висновок, в якому було визначено 7 рекомендацій, виконання яких є необхідним для подальших кроків у процесі набуття членства в ЄС, зокрема щодо боротьби з корупцією [2].

Викривач як особа, яка повідомляє про корупцію, є важливим учасником кримінального провадження щодо корупційного правопорушення, зокрема, під час його виявлення та розкриття. А з огляду на те, що у країнах Європейського Союзу вже накопичено значний досвід та законодавчі напрацювання щодо юридичного врегулювання інституту викривача, аналіз процесуального статусу викривача за законодавством ЄС дозволить консолідувати здобутки правового регулювання даного інституту в ЄС. Це, в свою чергу, сприятиме подальшому реформуванню інституту викривача за законодавством України в контексті інтеграції до європейського правового поля. Наведене вище обумовлює актуальність наукового пошуку в означеній сфері.

Основними нормативними актами, які регулюють процесуальний статус викривача в Європейському Союзі, є Директива ЄС 2019/1937 Європейського Парламенту та Ради від

23.10.2019 року про захист осіб, що повідомляють про порушення права Союзу [3], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 року (ратифікована Україною 18.10.2006 року) [4], Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року (ратифікована Україною 18.10.2006 року) [5].

У Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 року було вперше на міжнародному рівні визначено необхідність законодавчого врегулювання інституту захисту осіб, які повідомляють про корупцію. Так, у статті 22 вказаної Конвенції було зазначено, що кожна Сторона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту, зокрема, тих, хто повідомляє про кримінальні злочини, визначені у статтях 2-14, або в інший спосіб співробітничає із органами слідства та переслідування [4]. У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року передбачено, що кожна держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов’язані зі злочинами, передбаченими зазначеною Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження [5].

Цитовані положення нормативних актів ЄС, які порушували питання щодо статусу особи, яка повідомляє про корупційне правопорушення, задекларували основне та безумовне право викривачів – право на захист, яке має гарантуватися у кожній державі-учасниці конвенції. Форми та способи захисту викривача мають бути визначені на національному рівні кожною державою-учасницею.

Визначення особи, яка повідомляє про корупційне діяння, було закріплено в загальних рисах у Директиві ЄС 2019/1937 від 23.10.2019 року (далі за текстом – Директива). Так, згідно зі ст. 5 Директиви, «особа, що повідомляє» (англ.: «reporting person») – це фізична особа, яка повідомляє або публічно розкриває інформацію про порушення, отриману в контексті своєї трудової діяльності [3].

Наведена дефініція пов’язує дії викривача щодо повідомлення або розкриття інформації про корупцію лише з його трудовою діяльністю. В цьому контексті Україна дещо

деталізувала положення Директиви і на законодавчому рівні розширила перелік видів діяльності, здійснюючи які викривач може отримати інформацію про корупційні правопорушення: трудова, професійна, господарська, громадська, наукова діяльність, проходження служби чи навчання або участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції») [6].

У ст. 6 вказаної Директиви також задекларовано наявність у викривачів права на захист. Так, викривачі мають право на захист відповідно до цієї Директиви за умови, що вони мали достатні підстави вважати, що інформація про порушення, про які вони повідомили, була правдивою на момент повідомлення і що така інформація підпадає під сферу дії цієї Директиви, та вони повідомили або внутрішньо відповідно до ст. 7, або зовнішньо відповідно до ст. 10, або здійснили публічне розкриття відповідно до ст. 15. Особи, які повідомили або публічно розкрили інформацію про порушення анонімно, але згодом були ідентифіковані і зазнали репресій, тим не менш, мають право на захист. При цьому, ця Директива не впливає на повноваження держав-членів вирішувати, чи зобов'язані юридичні особи приватного або державного сектору та компетентні органи приймати анонімні повідомлення про порушення та здійснювати подальші дії [3].

Вказане положення ст. 6 Директиви фактично стверджує, що у викривача є право на анонімність, однак реалізація викривачем вказаного права може мати наслідки для нього – прийняття та розгляд або неприйняття повідомлення про корупційне діяння. При цьому конкретний вид наслідків залежить від волі законодавця у кожній державі-члені ЄС, оскільки щодо даного питання Директива залишає за державами-учасницями дискрецію.

Також зі ст. 6 Директиви слідує, що викривач має право обирати спосіб подання повідомлення / інформації про корупційне правопорушення – через внутрішні канали подання повідомлення; через зовнішні канали подання повідомлення в письмовій та усній формі (незалежні та автономні канали, які мають відповідати критеріям, зазначеним у ст. 12 Директиви); через публічне розкриття інформації (при такому способі розкриття інформації

право на захист у викривача виникне у разі виконання однієї з умов, зазначених у ч. 1 ст. 15 Директиви). При цьому, на держав-учасниць покладається обов'язок створити такі внутрішні та зовнішні канали подання повідомлень про корупційні правопорушення.

У випадку розкриття інформації через зовнішні канали викривач має право обирати форму подання повідомлення / інформації, як це зазначено у ч. 2 ст. 12 Директиви - в письмовій або усній формі. При цьому усна форма передбачає можливість подання повідомлення за допомогою телефону або інших систем передачі голосових повідомлень, а також, на прохання викривача, шляхом особистої зустрічі в розумні строки [3].

Стаття 11 вказаної Директиви закріплює на міжнародному рівні для всіх держав-учасниць позитивне зобов'язання щодо інформування викривачів в контексті поданого ними повідомлення / інформації, який мають виконувати від імені держави відповідні компетентні органи. Цьому обов'язку держави відповідає право викривача на отримання інформації щодо свого повідомлення та / або наданої інформації про корупційне правопорушення, а саме на інформування щодо підтвердження отримання повідомлення та / або інформації; на отримання відповіді щодо наданого повідомлення та / або інформації; на інформування щодо остаточних результатів розслідування, розпочатого на підставі повідомлення та / або інформації викривача; на інформування про рішення та його причини у випадку закриття розслідування (розгляду) щодо отриманого від викривача повідомлення та / або інформації; на інформування про передачу повідомлення та / або інформації викривача про корупційне правопорушення до компетентного органу. Також на держав-учасниць покладається обов'язок надавати викривачу інформацію щодо стану розслідування (розгляду) щодо поданого ним повідомлення та / або інформації про корупційне правопорушення за запитом викривача. Тобто, викривач також має право і на звернення до компетентних органів, що стосується поданого ним повідомлення та / або інформації.

Як показує світова практика боротьби з корупцією, найбільш ефективним заходом протидії є своєчасна поінформованість правоохоронних органів про факти корупції з метою їх виявлення і

розкриття. Тому законодавче закріплення інституту «викривачів корупції», які надають відповідну інформацію уповноваженим суб'єктам з протидій корупції, є доцільним для кожної держави [7, с. 129].

Проведене дослідження дає підстави зробити висновки, що в основоположних міжнародних актах щодо протидії корупції було задекларовано права викривачів, які мають бути реалізовані належним чином у кожній державі-учасниці, а саме – це право на захист, на анонімність, на обрання способу та форми подання повідомлення про корупційне правопорушення, на отримання інформації щодо поданого повідомлення та на звернення до компетентних органів у зв'язку із поданим повідомленням. Способи реалізації цих прав стануть предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Урядовий портал : веб-сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes (дата звернення: 12.10.2023).
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. Євроінтеграційний портал : веб-сайт. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 12.10.2023).
3. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32019L1937 (дата звернення: 12.10.2023).
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 12.10.2023).
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 12.10.2023).
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 12.10.2023).
7. Татаренко Г. В., Мезеря О. А., Татаренко І. В. Реформа інституту викривачів корупції в Україні: довгоочікувані зміни чи імітація прогресу. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2020. №1. С. 127-142.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, старший викладач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Демура М.І.

Жернова А.Ю.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет юстиції, 3 курс, 6 група

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ ЯК КРОК ДО ВСТУПУ В ЄС

Європейська інтеграція є пріоритетом всього українського народу та влади протягом незалежності України. Першим нормативно-правовим актом, який свідчив про намір України стати членом загальноєвропейських структур стала Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» від 02.07.1993 р № 3360-XII. А вже у червні 1994 року було підписано «Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами», яка втратила чинність у 2014 р. з огляду на підписання нової «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

У зв'язку з повномасштабним російським вторгненням розпочався новий євроінтеграційний етап. Війна довела готовність українського народу захищати свою країну, її європейський шлях розвитку, об'єднала українців і зміцнила підтримку руху до ЄС. Внаслідок чого 28 лютого 2022 року було офіційно подано заявку на членство в Європейському Союзі і вже 23 червня Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ. Водночас для членства в ЄС, Україна повинна адаптувати законодавство, втілити низку реформ, представлених в рекомендаціях Єврокомісії.

Однією з них є забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Групи з фінансових заходів (FATF) [1]. На виконання цієї вимоги Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб» від 17.10.2023 № 3419-IX, який набрав чинності 29.10.2023 року (далі – Закон № 3419-IX).

Політично значущі особи (Politically Exposed Person - PEP) - фізичні особи, які є національними, іноземними публічними діячами та діячами, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях. Зокрема до національних публічних діячів відносяться: Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України та їх заступники; державні службовці, посади яких належать до категорії «А»; народні депутати України; надзвичайні і повноважні посли; члени керівних органів політичних партій тощо. З повним переліком таких осіб можна ознайомитись у п.п. 37, 28, 20 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) [2]. Також під дію цього Закону підпадають члени їх сімей та особи, пов'язані з PEP.

Проаналізувавши зміст Закону № 3419-IX щодо політично значущих осіб, можемо дійти до висновку, що вказаним законом внесені такі ключові зміни:

- замість трьохрічного фінмоніторингу, запровадження довічного контролю за високопосадовцями, які наразі обіймають посади чи обіймали в минулому;
- обов'язкове повідомлення національними публічними діячами суб'єкта первинного фінансового моніторингу (наприклад, банк, страхову компанію, кредитну спілку) на його запит про виконання або ж припинення виконання ними повноважень;
- забезпечення суб'єктами первинного фінансового моніторингу застосування ризик-орієнтованого підходу під час обслуговування PEP, членів їх сімей та пов'язаних осіб;
- посилення відповідальності суб'єктів первинного фінмоніторингу за необґрунтовану відмову у встановленні ділових відносин чи проведенні фінансових операцій з PEP та надання протягом п'яти робочих днів письмових пояснень з обґрунтуванням підстав такої відмови;
- не здійснення суб'єктом первинного фінансового моніторингу належної перевірка PEP після спливу дванадцяти місяців з дня припинення ними виконання публічних функцій, за умови відсутності ризиків у фінансових операціях та ділових відносинах з членами їх сім'ї та особами, пов'язаними з політично значущими особами;

- посилення відповідальності суб'єктів первинного фінмоніторингу за неналежне застосування ризик-орієнтованого підходу, вжиття непропорційних заходів, безпідставну відмову від здійснення фінансових операцій та/або встановлення ділових відносин, встановлюється штраф у розмірі до 100 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян [3].

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що цей закон повністю відповідає 12 рекомендації (публічні особи (ПЕП) Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF) [4, с. 94-95] та статтям 20-23 директиви (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради «Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму» від 20 травня 2015 року [5]. До того ж його прийняття відкриває можливості для співпраці з Міжнародним валютним фондом (МВФ) та є важливим кроком для початку перемовин про вступ України в Європейський Союз.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС // Представництво Європейського Союзу в Україні : офіц. веб-сайт. URL:https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text

3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб: Закон України від 17.10.2023 № 3419-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3419-IX#Text

4. Рекомендації FATF міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення: відп. до рішення Пленарного засідання FATF від лютого 2012 року. URL:https://fiu.gov.ua/202023_FINAL_.pdf

5. Про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму: Директива (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту і Ради (ЄС) від 20.05.2015. Офіційний вісник Європейського Союзу. 05.06.2015. L 141/73. URL:https://fiu.gov.ua/assets/20ukr.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Маринів Н.А.

Клімук І.Ю.,
Полтавський університет економіки і торгівлі,
2 курс, ІІ (магістерський) рівнь вищої освіти

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Сучасна політика регіонального розвитку ЄС розглядається у трьох ключових напрямках. Перший напрямок полягає у сприянні економічному зближенню між регіонами, допомагаючи їм стати економічно більш схожими. Другий напрямок націлений на підвищення конкурентоспроможності регіонів та створення нових робочих місць. Третій напрямок спрямований на підтримку економічної співпраці між різними регіонами. Для реалізації цих завдань ЄС використовує спеціалізовані фінансові інституції. Фонд Європейського регіонального розвитку (ERDF) фінансує ініціативи, що стосуються економічного розвитку, зайнятості, конкурентоспроможності та інвестицій у інфраструктуру. Фонд наближення (Cohesion Fund – CF) спеціалізується на фінансуванні транспортних інфраструктурних проектів з урахуванням охорони навколишнього середовища. Фонд соціального розвитку інвестує в розвиток людського капіталу через освіту, професійну підготовку та зайнятість [1].

Стратегії регіонального розвитку регулярно адаптуються до змін у сучасному світі. Регіональні програми в ЄС також спрямовані на захист природних ресурсів, включаючи використання поновлювальних та альтернативних джерел енергії. Однією з важливих складових боротьби з корупцією в рамках регіонального розвитку ЄС є інвестування в місцеві компанії, які мають глибокий розуміння свого регіону і мають практичний досвід та добру репутацію. Ефективний регіональний розвиток ЄС також включає інтеграцію нових країн-учасниць у європейський економічний і політичний простір.

Інтеграція в ЄС відбувається шляхом забезпечення фінансової солідарності та створення міцних регіональних інститутів для ефективного управління програмами регіонального розвитку. Ця інтеграція також включає надання фінансової підтримки, яка супроводжується технічною допомогою, включаючи залучення фахівців від ЄБРР. Європейська політика

регіонального розвитку передбачає інвестиції в відновлення економіки через різні фінансові механізми, такі як JEREMIE (Спільні європейські ресурси для малих і середніх підприємств), JESSICA (Спільна європейська підтримка городських областей) та JASMINE (Спільні дії для підтримки мікрофінансових установ в Європі). У країнах ЄС система державного регулювання територіального розвитку побудована на принципі врахування соціально-економічних інтересів різних суб'єктів з узгодженням державних і регіональних пріоритетів. Це означає застосування різних методів стимулювання регіонального розвитку. Щодо запобігання корупції в управлінні регіональним розвитком в ЄС, важливими чинниками є чітке планування на середньо- та довгострокову перспективи, використання наукового методу при розподілі інвестицій, збільшення прозорості в державних закупівлях, а також моніторинг та оцінка реалізованих проектів. Деякі інструменти для цього включають законодавчі зміни та спільні тендерні закупівлі. Особливу увагу слід приділяти системі державних закупівель, де ризик корупції може бути великим.

Процес асоціації з ЄС також сприяє впровадженню кращих європейських практик у протидії корупції в умовах регіонального розвитку. Наприклад, Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначає правила для державних закупівель, зокрема тендерні процедури та участь українських компаній у європейських тендерах.Загалом, заходи для запобігання корупції в регіональному розвитку в ЄС включають прозорість, використання об'єктивних методів при розподілі ресурсів і наданні фінансової підтримки, а також строгий моніторинг та оцінку програм. До важливих документів Європейського Союзу, що стосуються боротьби з корупцією, можна віднести Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року, в якому визначені основні принципи та засади боротьби з корупцією в Євросоюзі і надані рекомендації для покращення боротьби з цим явищем в нових країнах-членах, країнах-кандидатах і третіх країнах [2]. Також важливим є Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року, яке стосується боротьби з корупцією в приватному секторі і визначає поняття «активної» і «пасивної» корупції, а також встановлює санкції для осіб, включаючи юридичних, які вчиняють корупційні дії [3].

Важливо також звернути увагу на європейський досвід запобігання конфлікту інтересів в державній службі, оскільки ця проблема може сприяти виникненню корупції. У деяких європейських країнах вже існують закони, що регулюють конфлікт інтересів (наприклад, в Сербії, Чехії, Латвії, Литві), а в інших ця проблема розглядається у законах про державну службу (наприклад, в Польщі, Австрії, Греції, Ісландії). Деякі країни також використовують кодекси поведінки для державних службовців для регулювання конфлікту інтересів.

Загалом, у європейських країнах національні програми щодо запобігання конфлікту інтересів є частиною стратегії протидії корупції і включають різні заходи, такі як обмеження суміщення посад, декларування доходів і майна, обмеження подарунків і пільг, контроль за комерційною діяльністю після звільнення з посади та інші заходи, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів та забезпечення етичної поведінки в державному секторі.

Список використаних джерел:

1. European Regional Development Fund (ERDF). EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:g24234 (date of access: 06.10.2023).
2. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції : Лист М-ва юстиції України від 22.06.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11#Text (дата звернення: 06.10.2023).
3. Рамкове рішення Ради N 2003/568/ПВД про боротьбу з корупцією в приватному секторі. Платформа ефективного регулювання. URL: https://regulation.gov.ua/documents/id126053 (дата звернення: 06.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Полтавського університету економіки і торгівлі Романов М.В.

Кучер Я.Р.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри конституційного права України, 1 курс

ПРОКУРАТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МЕТА СТВОРЕННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ

При міжнародному співробітництва у кримінальних справах всі держави часом стикаються з низкою проблем у слідстві та процесуальних діях. Кожна кримінальна справа, що потребує співробітництва з іншою державою, навантажує національні

правоохоронні органи додатковим складнощами через ймовірні затримки у зв'язку з міжнародними запитами, труднощі у спілкуванні та розумінні іншої мови. Під час міжнародного співробітництва у кримінальних справах виникають також проблеми, пов'язані з відмінностями в правових системах держав, із допустимістю в національних судах доказів, отриманих поза державним судочинством. Протягом тривалого часу міжнародне співробітництво у кримінальних справах здійснювалося за допомогою міжнародних конвенцій або укладених державами двосторонніх чи багатосторонніх договорів. Що не завжди було ефективним і простим способом поліпшення боротьби зі злочинністю. Для сучасного світу характерні економічні об'єднання держав. Однак у ході інтеграційних процесів міжнародні об'єднання держав стикаються з проблемами транснаціональної злочинності [1 с. 43]. Створення Європейської прокуратури - перший в історії орган в інституційній системі Союзу, наділений певними процесуальними повноваженнями. Основне завдання цього органу - здійснення розслідувань злочинів, що посягають на фінансові інтереси Союзу [2 с. 181]. 28 вересня 2020 року 23 представники Європейської прокуратури складають присягу, серед них очільниця відомства – прокурорка з Румунії Лаура Ковеші. Після присяги відомство офіційно розпочало роботу. Початок роботи нового європейського органу, такого як Європейська прокуратура (EPPO) 1 червня 2021 року, є ознакою того, що держави-члени Європейського Союзу все більше об'єднуються для створення сильного та стійкого об’єднання, можливо, через необхідність запобігання та покарання транснаціональної злочинності, щодо якої, як видається, не має достатньо ефективного рішення без сильного та структурованого втручання на європейському рівні. Таким чином, транскордонній злочинності тепер може протистояти і боротися з нею ж транскордонний орган [3, с. 324]. Прокуратура Європейського Союзу є спеціалізованим органом по боротьбі з транскордонною та організованою злочинністю. Інформація про компетенцію міститься у статті 22 Регламенту Європейської прокуратури. Згідно з нею, Прокуратура ЄС компетентна щодо кримінальних злочинів, які зачіпають фінансові інтереси Союзу. Об'єктом фінансових інтересів є бюджет Союзу, бюджети інститутів, органів, установ і агентств Союзу, або

бюджети, щодо яких відповідні структури безпосередньо або опосередковано здійснюють управління або моніторинг. Компетенцію можна умовно поділити на основну та допоміжну. Основна компетенція Європейської прокуратури визначена головною метою її заснування – захистом фінансових інтересів Євросоюзу. Отже, Європейській прокуратурі є підвідомчі: шахрайство, пов'язане з витратами і доходами; шахрайство, пов'язане з ПДВ (якщо воно пов'язане з територією двох або більше держав-учасниць ЄС і на суму не менше ніж 10 мільйонів євро); відмивання грошей, отриманих унаслідок розкрадання бюджету ЄС; активна й пасивна корупція чи незаконне привласнення, які зачіпають фінансові інтереси ЄС; участь у злочинній організації, якщо її діяльність спрямована на вчинення злочинів проти бюджету ЄС. Варто зазначити, що союзна прокуратура має право не розглядати або ж передати на розгляд національній владі справи про шахрайство на суму менш як 100 тисяч євро, коли ступінь серйозності правопорушення не спричиняє необхідності розслідувати або порушувати кримінальну справу на рівні ЄС. Допоміжна компетенція, визначена здатністю розслідувати і переслідувати в судовому порядку будь-яку іншу незаконну діяльність, що нерозривно пов'язана з правопорушеннями у сфері фінансових інтересів ЄС. Наприклад, правопорушення, які строго спрямовані на забезпечення матеріальних або юридичних засобів для вчинення правопорушення у сфері фінансів (службове) або для одержання прибутку від скоєного правопорушення, за умови, що додаткове правопорушення менш тяжке з погляду санкцій, ніж основне. Крім цього, обмеження компетенції виражається і в тому, що Прокуратура ЄС утримуватиметься від реалізації своєї компетенції, коли збитки бюджету Союзу не перевищують збитків, завданих бюджету держави-члена ЄС [4, с. 248-252]. Саме компетенція Європейської прокуратури породила її унікальний для міжнародного права статус, оскільки раніше ще жоден орган ЄС не був наділений повноваженнями самостійно порушувати кримінальні справи і здійснювати незалежне кримінальне переслідування.

Список використаних джерел:
1. Юрчишин В. М. Європейська прокуратура у системі правоохоронних органів Євросоюзу. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. № 1. С. 41–45.
2. Magnus D. Europä ische Staatsanwaltschaft – Vorzü ge und Schwä chen des aktuellen EU-Verordnungsvorschlags. Zeitschrift Recht und Politik. 2015. №. 6. S. 181–184.
3. Nato A. The European Public Prosecutor's Office between counter-terrorism andstrengthening of the European citizens' safety. Civitas Europa. 2016. №. 37.2. P. 318–338.
4. Mitsilegas V. European prosecution between cooperation and integration: The European Public Prosecutor's Office and the rule of law. Maastricht Journal of European and Comparative law. 2021. №. 28.2. P. 245–264.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Дахова І.І.

Ковачев П.І.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри цивільної юстиції та адвокатури

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ УЧАСНИКІВ СПРАВ ПРО ЦИВІЛЬНУ КОНФІСКАЦІЮ АКТИВІВ

Виникнення та поширення практики злочинів для яких характерним атрибутом стала прихованість вчинення, складність їх виявлення та притягнення винних осіб до відповідальності (корупційні злочини, відмивання грошей, торгівля наркотиками та зброєю) зумовила консолідацію зусиль багатьох держав у напрямку пошуку нестандартних методів запобігання й боротьби із відповідними злочинними проявами. Одним із таких інструментів стала поява інституту конфіскації активів без обвинувального вироку суду (non-conviction based confiscation / civil assets forfeiture) або цивільна конфіскація. Не залишилась осторонь окреслених процесів й Україна, поступово запровадивши окремі інструменти цивільної конфіскації у національному праві.

Станом на сьогодні, поряд із загальною моделлю конфіскації майна, як санкції, яка існує у кримінальному й адміністративному праві, в українському законодавстві введено та застосовується два спеціальні процесуальні механізми стягнення в дохід держави активів без обвинувального вироку суду – визнання

й стягнення необґрунтованих активів (глава 12 розділу III ЦПК України) та стягнення активів за наслідками застосування санкцій (ст. 283[1] КАС України).

Обидва з наведених механізмів мають певні особливості, пов'язані із специфікою процедур розгляду й вирішення відповідних категорій справ, перегляду судових рішень та стандартів доказування, а їх застосування у судовій практиці викликає помітний інтерес серед науковців та практичних працівників [1; 2; 3]. З поміж іншого однією із таких особливостей, яка на наш погляд заслуговує окремої уваги у дослідженні, є специфіка суб'єктного складу учасників окреслених справ.

Зокрема справи про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави розглядаються Вищим антикорупційним судом за правилами цивільного судочинства. Позивачем у таких справах є держава, представництво інтересів якої у процесі здійснюється органами прокуратури. При цьому аналіз положень статті 290 ЦПК України свідчить про те, що конкретний склад учасників справи перебуває у безпосередній залежності від статусу відповідача. Останнім закон визначає особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – власника активів або іншу фізичну чи юридичну особу, яка набула спірні активи за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 4 ст. 290 ЦПК України).

За загальним правилом позов про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави подається прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Проте, якщо відповідачем у справі є працівник Національного антикорупційного бюро України, прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або особи, які набули спірні активи за дорученням вказаних вище осіб, то звернення до суду й представництво інтересів держави здійснюється прокурорами Генеральної прокуратури України за дорученням Генерального прокурора (ч. 1 ст. 290 ЦПК України).

Опосередкованими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин у вказаній категорії справ можуть також бути Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань та

Генеральна прокуратура України, які в силу положень закону уповноважені на вжиття заходів щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості (ч. 5 ст. 290 ЦПК України).

Виходячи із загальних норм процесуального закону у випадках, якщо відповідачем у справі – формальним власником спірних активів виступає фізична чи юридична особа, яка набула ці активи за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, остання має залучатись до участі у справі як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, згідно ст. 53 ЦПК України.

Стосовно цивільної конфіскації активів за наслідками застосування санкцій відзначимо, що окреслений процесуальний механізм було запроваджено законодавцем у 2022 році як реакція держави на повномасштабну російську збройну агресію, та так само передбачає певні особливості у суб'єктному складі учасників судового провадження.

Так, відповідно до положень пункту 1^1 ч. 1 ст. 4, ч. 1 ст. 5^1 Закону України «Про санкції» до фізичних та юридичних осіб, які своїми діями створили суттєву загрозу національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України (в тому числі шляхом збройної агресії чи терористичної діяльності) або значною мірою сприяли (в тому числі шляхом фінансування) вчиненню таких дій іншими особами, у тому числі до резидентів у розумінні Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів», як винятковий захід можуть застосовуватися санкції у вигляді стягнення в дохід держави належних їм активів.

Зважаючи на те, що такий різновид санкцій, як звернення стягнення на активи у дохід держави, є формою цивільної конфіскації, її застосування здійснюється у судовому порядку за особливою процедурою, встановленою ст. 283^1 КАС України.

Відповідно до ч. 2 ст. 5^1 Закону України «Про санкції», ч. 1 ст. 283^1 КАС України, позивачем у вказаній категорії справ виступає держава в особі центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції. Згідно

постанови Кабінету Міністрів України № 228 від 02.07.2014 таким органом є Міністерство юстиції України. У свою чергу відповідачами у таких справах є особи, визначені ч. 1 ст. 5^1 Закону України «Про санкції», які є власниками спірних активів, або мають пряму чи опосередковану (через інших фізичних або юридичних осіб) можливість вчиняти дії по відношенню до активів, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними.

Розгляд справ про звернення активів в дохід держави за наслідками застосування санкцій здійснюється Вищим антикорупційним судом за правилами адміністративного судочинства, з особливостями, визначеними вже згаданою вище ст. 283^1 КАС України.

Таким чином, справи про цивільну конфіскацію активів, поряд із низкою особливостей, що полягають у специфіці регламентації окремих процедур розгляду й вирішення цієї категорії справ, стандартів доказування, додатково характеризуються наявністю специфічного суб'єктного складу учасників таких справ. Зокрема це стосується сторони позивача, яким виступає держава в особі окремих державних органів, як то Спеціалізована антикорупційна прокуратура чи Генеральна прокуратура України (справи про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави), Міністерство юстиції України (справи про стягнення активів за наслідками застосування санкцій).

Список використаних джерел:

1. Гусаров К.В. Законодавчі ініціативи щодо конфіскації незаконних активів в порядку цивільного судочинства. Світ науки та освіти. 2019. № 3. С. 36-43.
2. Яковюк І.В., Туренко А.Ю. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. Проблеми законності: зб. наук. пр. 2023. Вип. 161. С. 6-29.
3. Салазський О. Застосування інституту спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) крізь призму приписів Конституції України. Право України. 2023. № 1. С. 148-159.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Попов О.І.

Кулик Д.О.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет адвокатури, 1 курс, 6 група

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Достатньо тривалий час одним з найактуальніших питань в Україні постає процес євроінтеграції. Це пов'язано з тим, що Європейський Союз є одним із найпотужніших політичних і фінансово-економічних центрів, основний двигун європейської безпеки, взірець системи сучасних стандартів, який об'єднує в собі країни із спільними економічними, соціальними та фінансовими ідеями та рисами. Тому одне з найголовніших питань для України є рух та включення до цього сучасного простору, який забезпечує ефективність розвитку у сучасній світовій соціальній, економічній та політичній сфері.

Агресивна військова агресія рф проти України не припинила процеси євроінтеграції країни. Як стверджує Ольга Стефанішина: «Надання статусу кандидата не було ні подарунком, ні кредитом Україні, навпаки це було визнання ЄС прогресу, якого досягла Україна в побудові демократичних інституцій, розбудові сучасної європейської держави». Станом на сьогоднішній день неможливо не помітити допомогу Європейського Союзу для України (масштабна грошова допомога країні, прихисток біженців за кордоном із комфортними умовами та матеріальною підтримкою, постачання зброї тощо). Тобто чітко можу зазначити, що Європа розуміє важливість української боротьби для майбутнього континенту, адже наша держава, відстоюючи та захищаючи власний суверенітет, захищає й світовий порядок заснований на статуті ООН та одночасно відстоює європейські цінності, ідеї та принципи, на яких базується вся європейська система. [1, с. 69]

Також варто зазначити, що військова агресія росії проти України стало фактором, що посприяв логістичному зближенню нашої країни з ЄС. Про це свідчить підписана Угода про вантажні перевезення автомобільним транспортом між Україною та ЄС. Якщо розглядати перспективи розвитку транспортної системи, то

паралельно із цим буде й розвиватися торгівля та покращуватися процес експорту. Тому важливе завдання для України у євроінтеграційному русі полягає у збільшенні можливостей для експорту товарів у Європу з найбільш конкурентоспроможних сфер української економіки: металургійної і текстильної промисловості, сільськогосподарської діяльності, енергетичних технологій. Спрощення процедури експорту, зокрема спільні митні тарифи, забезпечить покращення економічної ситуації, збільшить державний бюджет, допоможе Україні зайняте провідне місце у сфері торгівлі серед країн ЄС та достойно конкурувати на європейському ринку. На думку деяких експертів, вихід нашої держави на масштабний ринок є загрозою економіці та використання дешевої ресурсно-сировинної бази України [1, с. 70]. Але на мою думку - навпаки, за умови налагодженої системи торгівлі, наша держава має всі можливості та ресурси аби сприяти піднесенню економічної ситуації та зайняти провідне місце серед потужних країн союзу.

Інтеграція України до ЄС зможе дати потужний поштовх у туристичній сфері. Адже система туризму є одним із провідних чинників функціонування економіки не тільки нашої країни, а й всього світу. Перевага України полягає в тому, що вона включає в себе величезний комплекс історичної, культурної та природної скарбниці, яка сформувалася завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої країни. Варто зазначити, що для посилення конкурентоспроможності України у глобалізаційному просторі ЄС, треба посилити туристичну інфраструктуру. Тобто наша задача у євроінтеграційному русі полягає в тому, аби: оновити залізничну систему та авіарейси; сприяти розвитку інформаційних технологій, які модернізують сферу туризму; розмістити у провідних країнах ЄС онлайн інформацію щодо готелів, визначних місць, закладів харчування, переліку транспортних маршрутів, вартості послуг; розвивати туристичні місця та регіони; запровадити план розвитку різних типів туризму (лікувально-оздоровчий, зимовий, діловий туризм, екотуризм); розбудовувати нові привабливі місць; реконструювати історичні пам’ятки та здійснювати їх охорону. Все це дозволить зробити туристичну сферу однією з пріоритетних галузей економіки нашої держави в контексті євроінтеграційних процесів. Реалізація таких

дій зумовить: розширення асортименту туристичних послуг та підвищення рівня їх якості; підвищення привабливості територій для інвестування; надання нових робочих місць в сфері обслуговування туристів; спрощення шлях туристичних маршрутів з країн-союзниць та найголовніше взаємовигідне співробітництво (обмін технологіями, досвідом, підвищення кваліфікації працівників для постійного розвитку туризму та покращення економічної ситуації) [2, с. 311].

Можу зазначати, що залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій є величезною перспективою не тільки в туристичній сфері, а й у всьому державному процесі. Цей фактор відкриває Україні більше можливостей у розвитку багатьох сфер, зокрема: промислової, наукової, інформаційної, сільськогосподарської тощо. Новітні технології полегшують життя суспільства, а це є одним з найголовніших завдань демократичної країни. Також варто додати, що ЄС буде фінансувати «спільні програми», з'єднуючи регіони держав-членів та країн–партнерів, що мають спільні кордони. Тому в інтересах України, рухатися до істотного спрощення процедур та значного підвищення ефективності використання технічної та інформаційної допомоги з боку ЄС. Ця перспектива надає можливість модернізувати нашу державу, бути разом із сучасним глобалізованим світом, користуватися новітніми технологіями задля комфортного існування суспільства та зручності функціонування країни.
[3, с. 114].

Ще одним модернізуючим фактором у євроінтеграції є наближення соціальних умов до європейських принципів та стандартів, що сприятиме розвитку життя людей. Слід зазначити й про взаємообмін між українською та європейською культурами. Приєднання до ЄС може зумовити: зміцнення засад національної безпеки України, її захист від військової агресії; подальшу розбудову демократичних інституцій та реформування судової система, які базуються на засадах європейських стандартів, що мають загальнообов'язковий характер для всіх країн-учасниць. Ця перспектива сприятиме визначеності, чіткості та прозорості функціонування держави та європейської спільноти в цілому [3, с. 114].

Отже, інтеграція України до ЄС відкриває багато можливостей, зокрема запровадження модернізації економіки; вихід України на глобальний ринок, де вона здатна гідно конкурувати та здійснювати товарообіг між країнами-союзницями; розвиток сфери туризму, зокрема прагнення зробити її важливим фактором піднесення економічної ситуації в країні. Найголовніша перспектива у русі до європейської спільноти – це стабільність єдиної демократичної системи, наближення законодавства України до стандартів ЄС, що сприятиме розвитку держави, захисту територіальної цілісності та посилення національної безпеки у складі глобалізованого суспільства.

Список використаних джерел

1. Якименко Ю. Національна безпека і оборона: Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Київ: Центр Разумкова, 2022. №1-2 (187-188). С. 132.
2. Гальцова О.Л., Юрченко Н.І. Основні аспекти туристичної галузі України в період євроінтеграції. Приазовський економічний вісник, випуск 4(15) 2019. С. 313.
3. Кваша О.С., Синякова А.Е. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету, випуск 23, 2019. С. 117.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри теорії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Мерник А.М.

Левицька А.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 3 курс, 9 група

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИМОГ ДО ПРОКУРОРІВ ЯК УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Одна із основоположних ланок централізованих органів влади в Україні – прокуратура, вже майже 5 років зазнає поступових реформувань. Особливого значення реформування органів прокуратури набуває сьогодні в умовах євроінтеграційних процесів, що відбуваються в нашій державі.

На початку звернемо увагу на рішення Конституційного Суду України стосовно пункту 3 розділу ІІ «Прикінцевих і перехідних положень» Закону України «Про внесення змін до

деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року.

Змістом конституційного звернення стало те, що закон закріпив за Кабміном можливість установлювати власною постановою винагороду прокурорів, хоча раніше дане питання регулювалося виключно Законом. Начебто незначний момент, але ми погоджуємося із суддівською колегією КСУ в цьому рішенні стосовно того, що нова роль прокуратури в системі державної влади та стандарти їхньої незалежності, які Україна повинна враховувати як член Ради Європи, вимагають від нашої держави створення системи захисту гарантій незалежності прокурорів, аналогічно тому, як це вже зроблено для суддів. А якраз регулювання Законом, а ніяк не постановою забезпечує ту саму гарантію їх незалежності [1].

Далі варто проаналізувати проєкт закону, який мав назву «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення добору та підготовки прокурорів». Він пройшов перше читання ще у червні 2021 року і був остаточно прийнятий у квітні 2022 року, а набрав силу 15 березня 2023. Не дивно, що цей нормативно-правовий документ так довго чекали, оскільки він є однією з ініціатив, спрямованих на впровадження реформ у сфері прокуратури [2].

Згідно з новим законом, вимоги до кандидатів на посаду прокурора стали менш суворими: тепер їм не потрібно мати дворічний стаж роботи в сфері права. Також скорочено тривалість навчання прокурорів з одного року до двох місяців, як передбачено в статті 33 Закону України «Про прокуратуру» (далі – Закону). Крім того, тепер необхідно пройти стажування в прокуратурі тривалістю пів року [2].

До цього всього, відповідно до доповнень у ч.1 ст.11 Закону, створилася посада стажиста-прокурора в окружній прокуратурі, для якого застосовуються такі ж гарантії у сфері матеріального та соціального забезпечення, як і для інших прокурорів [2].

За новими положеннями статті 27 Закону, прокурором-стажистом може стати особа з вищою юридичною освітою, яка володіє державною мовою на високому рівні та успішно пройде конкурсний відбір [2].

Одночасно, відповідно до статті 33-3 Закону, прокурор-стажист має право проводити процесуальне керівництво лише у справах про кримінальні проступки та нетяжкі злочини. Крім того, його рішення підлягає затвердженню старшим прокурором групи прокурорів або, можливо, навіть керівником органу прокуратури [2].

На даний час ці положення Закону активно реалізуються, оскільки вже 24 липня 2023 року був завершений конкурс на новоутворені 90 місць вакансії прокурорів-стажистів [3]. Варто зауважити, що у 2022 році на посаду окружного прокурора взяли участь 1734 особи. Але протягом року після проведення різних видів перевірок, тестів, практичних завдань і іспитів залишилися з них у фінальному конкурсі лише 72 кандидати. Далі дані учасники були зараховані до резерву, де вони забажали взяти участь у конкурсі вже саме на посади прокурора-стажиста. Але 24 липня з цих осіб у підсумку залишилося лише 66 учасника, які вже у серпні розпочали свою підготовку під керівництвом прокурорів, що має тривати близько 8 місяців [4]. Проте і на цьому все не закінчиться, бо в кінці відведеного терміну підготовки їх чекає необхідність отримання позитивного висновку від прокурора окружної прокуратури, який виступає для них керівником, так званого, стажування.

Проаналізувавши усе вищевказане, можемо зазначити те, що зменшення вимог до стажу та скорочення термінів підготовки прокурорів-стажистів сприятиме привернення молодих талановитих юристів, які швидше зможуть розпочати кар'єру в прокуратурі. Це може позитивно вплинути на поповнення кадрового резерву органів прокуратури.

Можливість пройти стажування та працювати у справах про кримінальні проступки та нетяжкі злочини дозволить прокурорам-стажистам отримувати реальний досвід у кримінальних справах. Це допоможе розвивати їхні знання та навички у практичній роботі.

Тому, зміна вимог до підготовки прокурорів-стажистів відповідає сучасним викликам і стандартам юридичної освіти, що сприяє підготовці більш компетентних фахівців. Усе це разом може сприяти покращенню якості роботи прокуратури та забезпеченню більш ефективного та прозорого функціонування правоохоронних органів.

Список використаних джерел:
1. Рішення Конституційного Суду України № 8-р(II)/2023 від 13 вересня 2023 року, [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ccu.gov.ua/docs/6352
2. Проєкт закону «Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення добору та підготовки прокурорів» від 14 квітня 2022 року, [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1273044
3. Перші прокурори-стажисти почнуть підготовку у серпні / Хрипун В'ячеслав // Судово-юридична газета, 14 липня 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://sud.ua/uk/news/publication/275703-pervye-prokurory-stazhery-nachnut-podgotovku-v-avguste
4. Окружні прокуратури отримали перших прокурорів-стажистів / Хрипун В'ячеслав // Судово-юридична газета, 25 липня 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://sud.ua/uk/news/publication/276701-okruzhnye-prokuratury-poluchili-pervykh-prokurorov-stazherov

Науковий керівник: к.ю.н, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Овсяннікова О.О.

Лисенко А.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 16 група

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СТРУКТУРІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Для розкриття сутності кримінально-правового механізму боротьби з корупцією потрібно визначити основні терміни в межах досліджуваного питання.

Явище корупції відоме з часів появи державного устрою суспільства, відповідно було чимало спроб осмислити цю проблему. Зокрема, вперше корупція як соціальне явище згадується ще в античний період в працях Платона, де автор визначив користилюбство панівних верств та правителів, як джерело загибелі держави [1, 9]. Розвиток політичного суспільства зумовив збільшення масштабів проблеми, корупція почала проникати в усі сфери соціального життя, відповідно перед демократичним суспільством постало питання протидії цьому руйнуючому явищу. Термін «протидія корупції» варто розуміти як сукупність

комплексних заходів, щодо запобігання та подолання корупції та належне законодавче регулювання і реалізація антикорупційної політики.

Доцільним буде розглянути питання протидії корупції з двох аспектів:

1) Національний кримінально-правовий механізм регулювання проблем корупції

2) Досвід та практика міжнародної спільноти в протидії корупції

Основа механізму кримінально-правової протидії корупції – заходи кримінально-правового впливу. Як вказує С. М. Гусаров, доцільне застосування таких заходів з урахуванням ретроспективного і перспективного аспекту. Ретроспективний характер заходів впливу передбачає правове реагування держави на суспільно-небезпечну поведінку, що містить ознаки кримінального правопорушення, тобто застосування такого впливу можливе виключно після криміналізації конкретної корупційної діяльності. Значний перелік корупційних злочинів передбачений статтями Кримінального кодексу України (КК) та нормотворча діяльність парламенту України вказує на активний процес криміналізації корупції, що безсумнівно є важливою складовою на шляху до подолання цієї проблеми [2, 12]. З іншої сторони перспективний характер вказаних заходів окреслює цілі їх застосування.

Поділяючи позицію автора, визначаємо, що цілком подолати корупцію як явище є радше неможливим в наш час, проте ключовим завданням держави є за допомогою кримінально-правових заходів контролювати рівень корупції і мінімізувати її прояви в різних сферах суспільного життя. Виконання цього та інших завдань було визначено в окремому Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Відповідно до ст. 65-1 визначеного закону, за вчинення корупційних правопорушень передбачених законодавством, що кваліфікуються як кримінальні правопорушення відповідно до норм КК, особу може бути притягнуто до кримінальної відповдальності в порядку встановленому законом [3].

Переважно заходи протидії корупції в сфері кримінального права здійснюється за допомогою примусу і заохочення. Основними проявами примусових заходів є покарання і пробація –

звільнення від відбування покарання з випробовуванням, проте остання не передбачена для корупційних злочинів. (ч. 1 ст. 75 КК), що свідчить про більш сувору відповідальність за вчинення корупційних діянь відповідно до норм законодавства порівняно з іншими кримінальними правопорушеннями. Статтями, що містять склад корупційного кримінального правопорушення і визначають покарання за нього зокрема є ст. 354, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369 КК. Переважно у санкціях за вчинення певного виду корупційного кримінального правопорушення передбачені основні покарання у виді: штрафу, обмеження волі та позбавлення волі на певний строк.

У більшості санкцій за вчинення корупційних діянь передбачена конфіскація майна. Заохочувальний антикорупційний західпередбачено у ч. 5 ст. 354 КК, який полягає у звільненні від кримінальної відповідальності, якщо особа заявила про вчинене кримінальне правопорушення і допомагала у його розкритті. [4]

Для подолання корупції має функціонувати не лише національний, а й міжнародний кримінально-правовий антикорупційний механізм.

Міжнародна співпраця у сфері запобігання і протидії корупції здійснюється за допомогою укладання міжнародних угод і договорів. Акцентувати увагу треба на таких договорах як: Конвенція ООН проти корупції від 09.12.2003 р., Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 р., Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 р. [1, 367].

Конвенція ООН проти корупції від 09.12.2003 р., яку Україна ратифікувала 18.10.2006 р. містить не тільки загальні положення, щодо протидії корупції, а й має конкретні вказівки, зокрема з впровадженням даної Конвенції в сфері кримінального права відбулись революційні зміни стосовно питань регулювання корупції, було оновлено перелік корупційних правопорушень.

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) від 27.01.1999 .р була прийнята в рамках діяльності GRECO – організації Ради Європи з питань боротьби з корупцією. Положення Конвенції здійснили значний внесок у вдосконалення національного законодавства, відбулись суттєві зміни в КК і було створено систему органів спрямованих на боротьбу з корупцією. До

зазначеної системи входять – НАЗК, САП, НАБУ, ВАС, які і нині активно задіяні у поліпшені правового становища нашої держави.

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 р. містив нововведення щодо дій за які встановлюється кримінальна відповідповідальність, проте адаптований був лише частково.

Підсумовуючи вище зазначене, варто зауважити, що корупція є значною загрозою сучасній демократії, тому її подолання забезпечить повноцінний розвиток України як правової держави і стане одним із факторів наближення до загальновизнаних стандартів ЄС. Було з'ясовано, що протидія корупційним проявам має здійснюватись комплексно, задіюючи національне законодавство та міжнародне партнерство. Саме так можна розробити і впровадити дієвий механізм подолання корупції.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. С. Концепція кримінально-правової протидії корупції в Україні. 2021. – 472 с.

2. Гусаров С. М. Кримінально правові та кримінологічні засади протидії корупції: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. 3 квітня 2015 р. – 260 с. , URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/82.pdf

3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14. 10. 2014, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18

4, Кримінальний кодекс України від 05. 04. 2001 № 2341-III, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Євдокімова О.В.

Масалова Т.А.,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О.І. Процевського

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Правовими основами забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції є Конституція України, в якій

визначено основоположні засади та державні гарантії щодо соціального захисту громадян, Закон України «Про Національну поліцію», який суттєво змінив правове регулювання діяльності Національної поліції України та статус поліцейських, запровадив нові правові інститути, кардинально переорієнтував мету і завдання правоохоронної діяльності. Зокрема в Законі міститься цілий розділ із відповідною назвою, в якому обумовлено час для відпочинку, відпустки, грошове забезпечення, медичне забезпечення поліцейських, а у визначених законом випадках – і членам їх сімей – житлове забезпечення, одноразову грошову допомогу в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, пенсійне забезпечення та виплату одноразової грошової допомоги після звільнення зі служби в правоохоронних органах, навчання дітей поліцейських, а також гарантовано можливість утворення професійних об'єднань і професійних спілок із метою захисту законних прав та інтересів поліцейських.

Окремі питання соціального захисту працівників Національної поліції України врегульовано також на підзаконному рівні. Зокрема, це постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських національної поліції»; наказ Міністерства внутрішніх справ України «Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських», де визначено критерії виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції України, та ін.

Аналізуючи нормативно-правові акти з досліджуваного питання, ми робимо висновок, що одним із основних видів соціального забезпечення поліцейських є грошове забезпечення. Водночас, як зазначає С. М. Бортник, основний нормативно-правовий акт, який закріплює як правовий статус поліцейських, так і правові засади функціонування Національної поліції, майже не регламентує навіть загальні засади здійснення грошового забезпечення поліцейських. Цю сферу врегульовано численними адміністративними актами, застосування яких не відповідає приписам як наведеного закону, так і іншого національного законодавства. Такі акти дублюють положення один одного, а подекуди навіть суперечать один одному. На його думку,

розв'язання наведеної проблеми вимагає значного доопрацювання ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», в якій мають бути закріплені положення щодо конкретних складників грошового забезпечення поліцейських, а також розмірів усіх виплат і надбавок [1, с. 136-137].

Ми цілком погоджуємося з таким твердженням, адже у ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію України» [2] зазначається лише що поліцейські отримують грошове забезпечення, розмір якого визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання. При цьому не міститься положень щодо конкретних складників грошового забезпечення поліцейських, а також розмірів усіх виплат і надбавок. Це, зокрема положення щодо конкретних складників грошового забезпечення поліцейських міститься у постанові Кабінету Міністрів України від 11.110.2015 за № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських національної поліції», де зазначено, що грошове забезпечення поліцейських складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які мають постійний характер), премії та одноразових додаткових видів грошового забезпечення [3].

Водночас багато питань на сьогодні так і залишаються не вирішеними. Як зазначав Денис Монастирський, «питання забезпечення поліцейських, на жаль, залишається недосконалим, і на сьогодні середня зарплата поліцейського становить приблизно 12 тис. грн. Я думаю, що середня зарплата хоча б у 15 тис. грн могла б бути тим стартом, з якого людина розпочне свою службу в поліції, особливо враховуючи ті виклики, які переживає галузь». За його словами, питання належного матеріального забезпечення і визначає недобір особового складу Нацполіції, який на сьогодні становить від 20 до 30% [4, с. 106].

Разом з тим певні кроки у цьому напрямку все ж таки робляться. Так, на сьогодні маємо 4 законопроєкти щодо врегулювання оплати праці поліцейських: № 6506 «Проєкт Закону про внесення змін до статті 94 Закону України "Про Національну поліцію" щодо збільшення грошового забезпечення поліцейських»;

№ 6506-1 «Проєкт Закону про внесення змін до статті 94 Закону України «Про Національну поліцію» щодо осучаснення розміру грошового забезпечення поліцейських»; № 6506-2 «Проєкт Закону про внесення змін до статті 94 Закону України "Про Національну поліцію" щодо забезпечення гідних умов оплати праці поліцейських; № 6506-3 «Проєкт Закону про внесення змін до статті 94 Закону України «Про Національну поліцію» щодо поліпшення умов грошового забезпечення поліцейських».

Також важливим є прийняття Урядом постанови «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28.02.2022 № 168, якою установлено, що на період дії воєнного стану …. поліцейським виплачується додаткова винагорода в розмірі 30 000 гривень щомісячно, а тим з них, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів, – розмір цієї додаткової винагороди збільшується до 100 000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах [5]. Вважаємо такий підхід вірним, оскільки з початку повномасштабної війни обсяги покладених на Національну поліцію України завдань суттєво зросли. Це і щоденна робота з викриття мародерів, контрдиверсійна діяльність на предмет виявлення і недопущення дій ворога, допомога військовим, евакуація цивільних, а також широкий гуманітарний напрямок. Тобто, з'явились завдання, яких не було раніше і сьогодні українські поліцейські демонструють високий професіоналізм.

Загалом досліджуючи нормативно-правові акти, слід відзначити, що законодавство у сфері надання грошового забезпечення співробітникам Національної поліції України постійно розвивається та вдосконалюється, хоча багато питань все ж таки залишається ще не вирішених, особливо в умовах сьогодення. Переконані гідне грошове забезпечення поліцейських неможливе без фундаментального нормативно-правового забезпечення, яке не лише містить відповідні соціальні права, а й забезпечує соціальні гарантії їх реалізації.

Список використаних джерел:
1. Бортник С. М. Проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2018. Вип. 48(1). С. 133-137.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Про грошове забезпечення поліцейських національної поліції : постанова Каб. Міністрів України від 11.11.2015 № 988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2015-%D0%BF#Text
4. Фінансування поліції в проєкті держбюджету 2021 р. є недостатнім – голова комітету Денис Монастирський. URL: https://ua.interfax.com.ua/news/political/709702.html
5. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-deyakih-viplat-vijskovosluzhbovcyam-osobam-ryadovogo-i-nachalnickogo-skladu-policejskim-ta-yih-simyam-pid-chas-diyi-voyennogo-stanu-168-280222.

Нестеренко Ю.Д.,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
факультет № 4, 2 курс, 4 група

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

З проголошенням незалежності 24 серпня 1991 р. розпочалося нове геополітичне буття української держави як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, із власною зовнішньополітичною стратегією та самостійним геополітичним позиціонуванням на міжнародній арені.

Орієнтир європейської інтеграції, обраний Україною та офіційно затверджений низкою нормативно-правових документів (преамбула Конституції України 1996 р. [1], ст. 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» 2003 р. [2], ст. 2 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2010 р. [3] тощо) є адекватною відповіддю на формування і розвиток світових інтеграційних процесів, зокрема на європейському континенті.

На початку XXI ст. європейська інтеграція стала головним

чинником впливу на світову і регіональну політику. Вона зацікавила держави економічним та інформаційним прогресом, але одночасно й позбавила окремі держави здатність самостійно приймати рішення.

Європейська інтеграція є особливою формою інтеграції, обмеженої територіальними / геополітичними рамками. У XX ст. значення національної держави зазнає переоцінки, модель регіону як частини світової спільноти стає більш популярною. Значущість і вага окремого регіону зростає разом із поглибленням у ньому інтеграційних процесів. Найбільш динамічно регіональна інтеграція здійснюється саме в межах Європейського Союзу [4, с. 101].

Вперше термін «інтеграція» було застосовано у 30-х рр. XX ст. Інтеграція (від лат. integration – відновлення, поновлення та integer – цілий) є напрямком процесу розвитку, пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частих і елементів. Тлумачний словник Оксфордського університету розглядає інтеграцію як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [5, с. 675]. Отже, виникнення деякої нової спільності, деякого цілісного утворення із впорядкованими, органічними відносинами між елементами розглядається в якості головного змісту інтеграції.

У міжнародних відносинах під інтеграцією розуміється складний, багатоаспектний, динамічний феномен, найвищу ступінь інтернаціоналізації міжнародного життя, що означає стан пов'язаності, об'єднання окремих держав, регіонів, суб'єктів економічного життя у деяку цілісність, спільність із органічними, систематизованими відносинами між її учасниками. Такі відносини підпорядковуються певній послідовності дій і врешті призводять до виникнення наднаціональних структур, що здійснюють керівництво даними інтеграційними процесами з поступовим обмеженням національного суверенітету держав-учасниць.

Виклики світових інтеграційних процесів вкрай болісно відобразились на Україні, як і на всіх колишніх республіках Радянського Союзу. У 90-ті рр. XX ст. наша держава завдяки неефективної політики була втягнута в глибоку системну кризу. Потужна в перспективі держава стала об'єктом та жертвою світових інтеграційних процесів, а непідготовлена економіка до таких серйозних викликів випробувала на собі наслідки форсованого включення у світовий ринок і не змогла захистити свої національні

інтереси. Тодішня управлінська система не змогла знизити ризики світових інтеграційних процесів, замість того, щоб узяти з неї можливу максимальну вигоду.

Але незважаючи на певні політичні і економічні труднощі, які пережила і продовжує переживати Україна сьогодні, зокрема із-за широкомасштабного збройного вторгнення росії в Україну, багато європейських політиків уважно стежать за поступовими кроками української влади у напрямку європейської інтеграції. Зокрема, все більше європейських лідерів почали виступати за ідею розширення Європи. Вони переконані, що сучасний образ об'єднаної Європи є незакінченим, а їхній погляд сфокусований на позаєвросоюзну Східну Європу. Європейські політики спостерігають значний прогрес у переговорному процесі України та Європейського Союзу щодо набуття повноправного членства в ЄС. Чим більше кроків Україна зробить у цьому напрямі, то більшу підтримку матиме з боку європейських політиків.

Нині співробітництво України з Європейським Союзом залишається пріоритетним напрямом зовнішньої політики нашої держави. Інтеграція в європейський політичний, економічний та соціальний простір дозволить створити додаткові можливості для модернізаційного та інноваційного розвитку держави й суспільства. Переведення політики європейської інтеграції України в якісну практичну площину передбачає на сьогодні реалізацію нашою державою таких основних завдань як гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, а також отримання в подальшому статусу повноправного члена Євросоюзу.

Європейський вибір України, який був визначений у початковий період формування основ її зовнішньої політики, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності. Він відображає життєво важливі інтереси України, викристалізувався з усієї попередньої історії українського народу, його ментальності та глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному прагненні громадян України бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи.

Основним вектором європейської інтеграції визначається економічна інтеграція, під якою розуміють об'єктивний процес економічної взаємодії певних країн, зближення, взаємопереплетіння

і взаємодоповнення їх національних економік, проведення узгодженої економічної політики, що призводить до поєднання господарських механізмів. Даний варіант інтеграції відбувається на регіональній основі, обумовлюється взаємними інтересами сторін, спрямовується на створення єдиного господарського механізму, набуває нові форми міжнародних об'єднань економічного характеру, забезпечується проведенням узгодженої міждержавної політики.

Відтак, євроінтеграційний курс здатний забезпечити нашій державі гідне місце в сім'ї європейських народів. Європейський напрям зовнішньої політики України – один із шляхів модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності українського виробництва, можливості виходу на внутрішній ринок ЄС [6, с. 59].

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення:10.10.2023)
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15 (дата звернення:10.10.2023)
3. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17 (дата звернення:11.10.2023)
4. Трихліб К.О. Інтеграція: сутність і особливості. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матер. наук. конф. (м. Харків, 24 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 100-105
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Sixth Edition; ed. by Sally Wehmeier. Oxford: University Press, 2000. 1540 p.
6. Дацків І., Лященко О. Актуальні питання протиріч інтеграції України до Європейського Союзу: історичний аспект. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 17. С. 58-65.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ Войціховський А.В.

Пилипенко І.С.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
факультет прокуратури, 1 курс
ІІ магістерський рівень вищої освіти, 16 група

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

Безперервно зростаючі глобальні екологічні проблеми радикально перенаправили вектор економічного розвитку країн на «зелений» лад. Одним із рішучих кроків в цьому напрямі, який в політичному контексті є своєрідною відповіддю на виклик глобальних проблем зміни клімату, забруднення, втрати біологічного різноманіття і, відповідно, позиціонування ЄС як глобального лідера, став Європейський зелений курс (далі – ЄЗК). Прийнятий Європейською Комісією у грудні 2019 року, він являє собою програму дій, що включає комплекс заходів у дев'яти сферах діяльності, пріоритетною метою якого є амбітний план переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року [1, с. 14].

ЄЗК, як новий світовий екологічний тренд, створює водночас виклики і можливості не тільки для європейського, але й для українського бізнесу. Саме з урахуванням широкого кола напрямів, які охоплює цей курс, він матиме суттєвий вплив на нашу торгівлю та економічну співпрацю з ЄС. Тому безумовно Уряд України також заявив про намір нашої держави долучитись до політики його впровадження [2].

Одним із досить важливих структурних елементів ЄЗК є зелена сільськогосподарська політика. Особливо для України, як на мене, активне впровадження заходів ЄЗК саме в даній сфері має надзвичайну значущість, адже Україна є потужною аграрною країною, де сільське господарство залишається пріоритетним сектором для українського уряду, особливо з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також імплементацію Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС [3, с. 41]. Тож, зважаючи на це, в даному дослідженні я б хотіла приділити основну увагу особливостям впровадження ЄЗК саме в таку сферу діяльності нашої держави як сільське господарство.

Що стосується основних цілей ЄЗК в сфері забезпечення зеленого сільського господарства, то варто виділити наступні: харчова безпека (як основне завдання), стале первинне виробництво, стале споживання й здорове харчування та скорочення відходів продуктів харчування. Для України в контексті визначених цілей важливо звернути особливу увагу на посилення екологічних вимог до сільськогосподарської продукції, що розміщується на ринку ЄС та пріоритетність розширення саме органічного виробництва, адже наша держава має в цьому неабиякий потенціал [1, с. 38].

Незважаючи на те, що наразі чинним Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», як і низкою інших документів у цій сфері [4], серед провідних пріоритетів хоч і визначають раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище, сприяння розвитку органічного землеробства, забезпечення раціонального використання природних ресурсів тощо, але водночас вони не містять чітких вказівок щодо реалізації цих заходів, що є реальною проблемою.

У рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша держава, в першу чергу, повинна була поставити на порядок денний питання удосконалення законодавства, зокрема, яке б мало сприяти переходу до сталих сільськогосподарських практик. Тож, серед прийнятих на виконання Угоди в цій сфері нормативно-правових актів слід звернути увагу на такі як: Закони України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», «Про безпечність та гігієну кормів», «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» та «Про оцінку впливу на довкілля».

Проблемними та неврегульованими наразі залишаються питання щодо адаптації до зміни клімату, навіть враховуючи те, що під кінець 2019 року була розроблена Стратегія екобезпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року [5]. До того ж, відчутною прогалиною у контексті впровадження Україною стратегії ЄЗК, є відставання нами у вирішенні цілого ряду проблем

пов'язаних із впливом сільськогосподарського сектору на довкілля та харчові продукти, а саме: регулювання забруднення підземних та поверхневих вод нітратами з с/г джерел, ухвалення кодексу кращих с/г практик, встановлення контролю за ГМО, приведення у відповідність заходів щодо застосування добрив та пестицидів [1, с. 40].

Особливо пріоритетними для ЄС у сфері аграрного виробництва є дотримання європейських стандартів якості та зменшення впливу на довкілля. Тому аби в подальшому збільшити експорт своєї продукції, Україні важливо привести у відповідність стандарти якості харчових продуктів, зокрема таких як мед, яйця та птиця, фруктова сировина та соки, а також забезпечити їх дотримання виробниками, та схвалити кодекс кращих с/г практик.

Враховуючи те, що Україна має значний потенціал для розширення органічного виробництва та більш широкого застосування технологій мінімального обробітку ґрунту, ми повинні зробити на це особливий акцент. Адже згідно з дослідженнями, проведеними у рамках проєкту «Оцінка технологічних потреб в Україні», під органічним виробництвом перспективно може бути зайнято до 4 млн га., але наразі така площа займає всього 309 тис.га., а потенціал запровадження технологій мінімального обробітку ґрунту може сягнути до 10 млн га. [6].

До того ж, впроваджуючи політику ЄЗК в сільське господарство, варто мати на увазі, що вона має певним чином теж «дві сторони медалі» для України. Адже закріплення високих вимог до харчових продуктів та дотримання екологічних стандартів при їх виробництві можуть стати реальною перепоною для подальшого експорту української продукції на ринок ЄС. І як наслідок – це може негативно вплинути на економіку усієї нашої держави. Також проблемно невирішеним в Україні наразі так і залишається питання екологічних стандартів в сфері агровиробництва, яких наразі в країні не існує взагалі.

Тож, підсумовуючи, варто наголосити на тому, що Європейський зелений курс є саме тим об'єднуючим фактором, який значно підвищить стійкість всього вразливого світу, так як він має відношення не стільки до кліматичної політики, скільки зеленої концепції модернізації економіки та економічного зростання для забезпечення життя людини у гармонії з планетою та її ресурсами

[2]. Що стосується впровадження заходів передбачених ЄЗК в сільське господарство України, то ми активно діємо в тому напрямку аби ця сфера діяльності в нашій державі відповідала вимогам політики даного курсу. Але варто визнати, що наразі Україна має вжити ще неабияких заходів та прикласти достатньо зусиль на цьому шляху, аби сміливо проголосити, що наше сільське господарство дійсно є «зеленим» і повністю відповідає усім вимогам політики ЄЗК в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Шор Катерина. Зелене сільське господарство. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України: аналітичний документ. 2020. С. 68.
2. Європейський Зелений Курс (European Green Deal). Представництво України при Європейському Союзі. 2021. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda (дата звернення: 13.10.2023).
3. Казьміна-Воронець Я.С. Державна політика України щодо впровадження «Європейського зеленого курсу» в сільське господарство України як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. № 2. С. 38-45.
4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text; Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1437-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text; Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. № 806-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text (дата звернення: 13.10.2023).
5. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 р. № 1363-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 13.10.2023).
6. Technology needs assessment report mitigation technology barrier analysis and enabling framework. 2020. URL: https://tech-action.unepccc.org/wp-content/uploads/sites/2/2020/04/baef-mitigation-report_ukraine.pdf?fbclid=IwAR1Ezv0bRCMc8ivg4gNdy7aGzRMRgfW-rdvGpCJaHjkh4P1loA3_1fg7Jwg (дата звернення: 13.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., асистентка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Статівка О.О.

Рачок В.Р.,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
історичний факультет, 4 курс, Istp2-b20 група

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В ІНСТИТУТАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Європейський Союз сьогодні є важливим блоком на міжнародній арені, який сприяє обміну складовими економічних, політичних і культурних фондів країн. Прагнення держав зміцнювати правові зв'язки з цим об'єднанням спостерігаємо у вигляді ратифікації найважливіших конвенцій та укладання угод про співпрацю. В Україні такий процес отримав назву євроінтеграції, який передбачає докорінні зміни у провадженні внутрішньої і зовнішньої політики, реалізацію освітніх та культурних реформ, а також боротьбу з корупцією, виховання громадянської свідомості у населення та наближення до стандартів Євросоюзу.

Україна, прагнучи до асоціації з Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, внесла значні зміни в своє законодавство та інституційну структуру [4, с. 17-19]. Ці зміни стосуються не лише загальних принципів, але й окремих аспектів кримінального права; особлива увага приділяється впливу глобальних та регіональних конфліктів на принцип верховенства права, а також забезпеченню безпеки людей в європейському контексті. У Договорі про заснування ЄС використовуються два ключові терміни – «апроксимація» та «гармонізація». *Апроксимація* передбачає досягнення певного рівня відповідності національного законодавства системі ЄС. З іншого боку, *гармонізація* є головним інструментом правової інтеграції, що передбачає зближення національних правових систем зі стандартами, нормами та принципами Європейського Союзу [5, с. 12]. Гармонізація законодавства України та ЄС включає узгодження національних норм з європейськими стандартами та правилами.

Вивчаючи історію та правознавчі дисципліни бачимо, що держава має можливість вибору, чи включати міжнародні або європейські норми в своє національне законодавство. Проте важливо зазначити, що деякі положення обов'язкові для виконання, як умова

для приєднання до Європейського Союзу. В Угоді про асоціацію акцентується на тому, що Україна та Європейський союз поділяють спільні цінності, такі як демократія, верховенство права, добре управління, права людини і основні свободи, включаючи права національних меншин, недискримінацію та різноманітність, людську гідність і вільний ринок [5, с. 13]. У Договорі про заснування ЄС вживають два терміни: апроксимація (наближення) і гармонізація; імплементація (здійснення і впровадження) деяких положень є умовою вступу до ЄС. Згаданий процес адаптації полягає у приведенні нормативно-правових актів України в відповідність з ЄС. Імплементація ж передбачає внесення змін до законодавства, які надають законну силу певним нормам через відсилку, інкорпорацію або трансформацію. Поняття рецепція включає в себе одностороннє прийняття однією державою юридичних норм, понять, термінів, правових актів тощо від іншої держави. Уніфікація в свою чергу передбачає впровадження єдиної норми в національні правові системи для регулювання подібних суспільних відносин. Зазначений вище процес гармонізації законодавства країн-членів ЄС здійснюється через міжнародні конвенції, рамкові рішення і директиви ЄС, а також зобов'язання України впроваджувати європейські правові норми у своє законодавство, рішення органів співробітництва та інші заходи. Вищезазначені цінності описуються в документах Ради Європи, ЄС, а також міжнародних документах, Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод, практиці ЄСПЛ тощо. Ці правила та цінності дійсно спільні і не тільки для ЄС та України, а також для багатьох країн світу, адже є загальнолюдськими.

На жаль, на сьогодні не завжди вдається ефективно втілювати зазначені механізми. Важливо враховувати, що повага до демократичних принципів, прав людини і основних свобод, встановлених у різних міжнародних документах, таких як Гельсінський заключний акт 1975 року, Паризька хартія для нової Європи 1990 року, Загальна декларація прав людини ООН 1948 року та Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основних свобод 1950 року, а найголовніше – «Хартія основних прав ЄС» – повинні бути основою внутрішньої та зовнішньої політики, оскільки ці принципи є ключовими елементами Угоди [1, с. 120]. Важливо забезпечити повагу до принципів суверенітету, територіальної

цілісності та незалежності, а також боротьбу з поширенням зброї масового знищення та засобами її доставки, що відображено в Угоді (ст. 2 Угоди про асоціацію). Верховенство права, ефективне управління, боротьба з корупцією, протидія транснаціональній організованій злочинності та тероризму, підтримка сталого розвитку та підтримка багатостороннього співробітництва є основними принципами для зміцнення відносин між сторонами, і Україна, маючи намір інтегруватися в Євросоюз, має це враховувати при проведенні внутрішньої та зовнішньої політики.

Практика Європейського суду з прав людини встановлює стандарти в галузі прав людини. Забезпечення прав та свобод людини є необхідною складовою демократичної правової держави. Права людини розглядаються як загальні, невід'ємні та рівні можливості, необхідні для її життя і розвитку, і ці права мають бути забезпечені державою відповідно до міжнародних стандартів [1, с. 122]. Згідно з законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди в Україні використовують Європейську конвенцію з прав людини і практику Європейського суду з прав людини як одне з джерел права [2].

У світлі останніх подій перетворення законодавства, кримінально-правової політики та практики правозастосування із врахуванням євроінтеграційних тенденцій є запорукою безпеки України на міжнародній політичній арені. Перетворення кримінального законодавства має початися з узгодження між державою і громадянським суспільством щодо переліку завдань та меж втручання цього законодавства, а також принципів законотворчості та правозастосування. Після цього слід формувати новий законодавчий акт, враховуючи потреби громадян, суспільства і держави, і відповідно до цього переглядати існуюче законодавство. У процесі євроінтеграції, окрім звичайних інструментів реагування на злочини і застосування покарань, важливо розвивати альтернативні методи врегулювання конфліктів та спілкування без насильства. Треба також узгоджувати кримінальне законодавство з практикою Європейського суду з прав людини, зокрема стосовно заходів кримінально-правового впливу та дисциплінарних процедур. Особи, які підлягають дисциплінарній відповідальності, повинні мати забезпечені гарантії захисту та можливість оскаржити рішення.

Також важливо впроваджувати ефективний механізм реституції та компенсації в Україні. Всі ці європейські цінності є гуманістичними і будуть успішно реалізовані, коли кожна особа враховуватиме їх у своєму повсякденному житті.

Таким чином, з огляду на вищезазначене, важливо наголосити, що на шляху євроінтеграції необхідні трансформації задля реалізації європейських цінностей та європейського праворозуміння. Кримінальне право має сприяти забезпеченню природних потреб людини, зокрема в безпеці та свободі, адже коли людина відчуває себе у безпеці вона відкрита до розвитку, до взаємодії з іншими (в тому числі з державою). В умовах євроінтеграції для України важливо формувати легітимне кримінальне право, тобто таке, яке сприймається та приймається громадянами держави, чітко спрямоване на забезпечення безпеки та свободи людини. Кримінальний кодекс майбутнього має орієнтуватись на сучасні умови та можливості, а також актуальні потреби сучасної людини.

Список використаних джерел:

1. Демидова Л. М. Синхронізація українського кримінального законодавства з Хартією основних прав Європейського Союзу. Вісник Асоціації кримінального права України, 2022, № 2(18). С. 120-122. URL: http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/267143 (дата звернення: 07.10.2023).
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 01.10.2023).
3. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 01.10.2023).
4. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали учасників заочної науково-практичної конференції (Львів, 31 жовтня 2017 року). Львів: ННІПП НУ «Львівська Політехніка», 2017. С. 17-19. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/vipusk-1-pravovi-zasadi-evrop2017.PDF#page=66;
5. Тімофєєва Л. Ю. Гуманістична парадигма: досвід, виклики та перспективи кримінального права України : монографія. Харків : Право, 2020. 280 с. С. 12-14. URL: http://surl.li/mfeyl.

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Семенюк-Прибатень А.В.

Свергун Р.В.,
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 14 група

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Україна – це держава, що знаходиться в активний фазі розвитку, супроводженою євроінтеграцією та шляхом до НАТО. Це зумовлює вплив на реформування всіх державних органів, виключенням не стало і Державне Бюро Розслідувань, яке розробляє власними зусиллями, та за допомогою західних партнерів, нові методи роботи, налагодження координації і завдання з іншими органами, як державними, так і міжнародними.

Починаючи зі створення ДБР 12.11.2015 р. та фактичним початком функціонування 27.11.2018 р. орган зазнавав ряд реформ, що, однак, не зупиняє процес вдосконалення його роботи. Так на сьогодні прийнято «стратегічну програму діяльності ДБР від 2022 до 2026 рр.» [1], серед основних завдань варто виокремити: завершення розслідування, що стосуються «Майдану»; боротьба зі злочинністю високопосадовців та корупцією відповідно до підслідності ДБР, яка регламентується статтею 216. КПК; протидія катуванню, та організованій злочинності.

Для реалізації вище перелічених завдання, в ДБР планується ввести ряд реформ, перш за все, що стосуються чисельності та територіальних управлінь. Говорячи про чисельність співробітників, варто звернутися до частини 2. статті 9. ЗУ «Про Державне Бюро Розслідувань» з редакція від 31.03.2023 р. [2], в якому зазначається гранична чисельність в 1600 осіб. Також важливо взяти до уваги, та порівняти звіти в яких здійснювали розслідування слідчі ДБР за минулі роки, в яких зазначається: 2019 р. – 37.128 справ; 2020 р. – 43.271 справа; 2021 р. – 56.220 справ. Виходячи з порівняння, можна слідкувати, за збільшенням навантаження на робітників ДБР, є пропозиція збільшення граничної чисельності до 2500 осіб, що в свою чергу знизить навантаження, та збільшить ефективність розслідувань, і як наслідок швидше розкриття справ.

Торкаючись питання територіальних управлінь, також варто звернутися до ЗУ «Про Державне Бюро Розслідувань» з редакція від 31.03.2023 р. до частини 4. статті 9. [2], в якому міститься чинний перелік управлінь. З реформою планується, законодавче закріплення утворення у кожній області відокремлених підрозділів ДБР на базі територіальних управлінь, що підвищить ефективність поставлених завдання перед Бюро. Що наразі є проблемою на тих територіях, де відсутнє законодавче закріплення розташування підрозділів територіальних управлінь в обласних центрах, та несе негативний вплив, при розгляді клопотань слідчих в кримінальних провадженнях, судами за межами розташування територіального управління ДБР, як юридичної особи.

Тенденції розвитку стосуються і міжнародної співпраці, що є величезним кроком не тільки для органу ДБР, але й для країни в цілому на шляху до євроінтеграції. Серед найбільших досягнень ДБР, потрібно наголосити приєднання до «Міжнародної асоціації антикорупційних органів (IAACA) 08.12.2022 р. [3]», «Європейські партнери проти корупції» (EPAC) від 28.11.2022 р. [4]», «Європейської Мережі органів з питань внутрішніх розслідувань (ICIN) від 20.04.2023[5]». Що свідчить про гарну якість роботи ДБР, та довіру з боку міжнародних партнерів, і покращить ефективність діяльності ДБР, разом з координацією та співробітництвом з іншими країнами.

Варто зазначити, розвиток ІТ - сфери, до якої буде входити: сучасна захищена база даних; канал зв'язку між центральним апаратом, та територіальними управліннями; сучасне технічне оснащення; впровадження новітніх технологій. Так як треба вирішувати задачі, поставлені часом інформаційних технологій, та впроваджувати їх в діяльність органу для більшої ефективності, як у розшуку так і в сфері координації між собою, та іншими державними органами.

Щоб все вищезазначене гарно працювало, також потрібно реформувати й питання забезпечення таких аспектів, як: належне підтримання матеріально-технічного забезпечення; підтримка та ремонт приміщень з відповіданням вимог правоохоронного органу; сучасне озброєння для певних спец-підрозділів, та тренувальні майданчики для них.

На основі проведеного дослідження, можна зробити висновок. Що дані тенденції розвитку встановлені Державним Бюро Розслідувань, при належному виконанні поставлених завдань, зроблять його одним із передових правоохоронних органів, не тільки в рамках України, але і світу. Тому на мій погляд, ці реформи потрібно якомога швидше реалізувати в життя, що покращить в свою чергу ефективність роботи, знизить рівень навантаження на співробітників, та прискорить нашу євроінтеграцію, а згодом й вступ до ЄС та НАТО.

Список використаних джерел:

1. Стратегічна програма діяльності // Державне Бюро Розслідувань // 2022 р. // URL: https://dbr.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).
2. Закон України Про Державне бюро розслідувань // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 6, ст.55 // станом на 31.03.2023 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).
3. Державне бюро розслідувань набуло членства у Міжнародній асоціації антикорупційних органів (IAACA) // 08.12.2022 р. // URL: https://dbr.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).
4. Державне бюро розслідувань приєдналось до мережі європейських антикорупційних органів EPAC // 28.11.2022 р. // URL: https://dbr.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).
5. Державне бюро розслідувань приєдналось до Європейської Мережі органів з питань внутрішніх розслідувань // 20.04.2023 р. // URL: https://dbr.gov.ua (дата звернення: 13.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Дудченко О.Ю.

Сметюх О.Р.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
міжнародно-правовий факультет, 3 курс, 4 група

ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ (ODR) ЗА УЧАСТЮ СПОЖИВАЧА: ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У світі сучасних технологій та глобалізації, вирішення спорів стає надзвичайно актуальною проблемою для суспільства і держави загалом. Споживачі, які є важливою складовою економіки будь-якої країни, нерідко стикаються з певними проблемами у

сфері придбання товарів і послуг. У пошуку швидкого, доступного й справедливого вирішення таких суперечок, альтернативні методи вирішення спорів набувають особливого значення. У світі, де технології стали невіднятною частиною нашого життя, онлайн середовище надає унікальну платформу для вирішення спорів.

Online Dispute Resolution (ODR) – це різновид ADR (альтернативного вирішення спорів) при здійсненні покупок в інтернеті. Платформа представлена Європейською комісією і має на меті полегшити вирішення транскордонних онлайн-спорів. Ця система спрощує процес вирішення спорів між споживачами та продавцями, зменшуючи необхідність в фізичних зустрічах та полегшуючи доступ до правосуддя. ODR дозволяє безоплатно подати скаргу на певні товари чи послуги, які були придбані в інтернеті, та є особливо зручною коли споживач та продавець знаходяться в різних країнах. Головна її роль полягає в тому, щоб швидко, безперешкодно та поза судом вирішити спір, а також допомогти з'єднати дві сторони з затвердженим суб'єктом ADR [3]. Європейська комісія запустила даний проєкт (Online Dispute Resolution) 15 лютого 2016 року. Він доступний для використання споживачам, які перебувають в Європейському Союзі, Норвегії, Ісландії або Ліхтенштейні з метою допомоги при вирішенні спорів з продавцями у позасудовому порядку. Єврокомісія створила цю платформу для полегшення пошуку відповідного органу альтернативного вирішення спорів, а також комунікацію в таких випадках. Вона пропонує всім споживачам можливість безпосередньо зв'язатися з продавцем для вирішення конфлікту або для того, щоб попросити його запропонувати компетентний орган. Наразі існує понад 400 уповноважених органів ADR, всі вони перераховані на платформі [3].

Крім того, важливим є те, що на рівні законодавства ЄС (ч. 1 статті 14 Регламенту №524/2013) закріплений прямий обов'язок продавців про інформування споживачів стосовно цієї платформи. До посилання на ODR та електронної пошти продавця, яку споживач може вказати у випадку подання скарги, має бути забезпечений простий та зрозумілий доступ. У більшості випадків вони містяться в заголовку або в загальних положеннях й умовах, де також можна побачити, чи пов'язаний продавець з органом ADR [1].

Платформа пропонує два різні способи вирішення спорів. Перший варіант застосовується, якщо особа вже намагалася розв'язати проблему безпосередньо з компанією і вважає, що нейтральний орган ADR був би корисним. Другий варіант є запитом на прямі переговори, що знову ж таки пропонує можливість споживачу і продавцеві зв'язатися один з одним через чат-портал ODR і дійти до рішення, що влаштовуватиме обидві сторони.

Водночас існує низка проблем, які виникають у процесі використання платформи ODR. Однією з основних є недостатня поінформованість громадян щодо можливостей та переваг ODR. Багато користувачів просто не розуміють як працює дана система, наскільки вона може бути ефективною, як вирішувати спори через неї тощо [4, ст. 55]. Це є наслідком неефективної роз'яснювальної діяльності інституцій, що впроваджували ODR.

Наступною проблемою є відносно обмежений на сьогодні рівень порозуміння під час взаємодії. Безумовно, що він має надважливе значення для ефективної медіації, оскільки сприяє створенню атмосфери співпраці та конструктиву, а також надає сторонам можливість висловити свої інтереси, емоції та потреби. Однак онлайн-медіація може обмежувати невербальні сигнали, мову тіла та зоровий контакт, які є важливими для побудови довіри та взаєморозуміння. Вона також може створити відчуття дистанції та відстороненості, особливо якщо сторони ніколи не зустрічалися особисто або мають значну ворожнечу [2, с. 20].

Інша проблема, з якою стикаються користувачі – це технічні питання. Оскільки доступність інтернету неоднакова в різних регіонах країн ЄС, деякі громадяни, особливо похилого віку, можуть не мати доступ до юридичних онлайн-послуг, включаючи ODR. Технічні питання також стосуються якості, надійності та сумісності онлайн-платформ та інструментів, що використовуються для медіації, а також наявності та доступності інтернет-з'єднання та пристроїв. Більш того, вони можуть впливати на якість і чіткість комунікації та взаємодії між сторонами та медіатором, а також на безпеку й конфіденційність даних і документів, якими обмінюються в режимі онлайн [2, с. 18].

Попри вищезазначені виклики, є підстави вважати, що вони є не настільки суттєвими завдяки надзвичайній ефективності ODR та

можуть бути вирішені шляхом поступового формування позитивної практики використання даної платформи. Підкреслимо, що розвиток і поширення цифрових технологій та доступ до інтернету в багатьох країнах світу постійно зростає. З покращенням технічних можливостей та підвищенням рівня поінформованості користувачів стає можливим належне розв'язання наведених проблем. Важливо розглядати ці виклики як тимчасові та знаходити шляхи їх подолання через подальший розвиток технологій та освіти користувачів. Швидкий розвиток ODR може сприяти зменшенню кількості цих перешкод й успішному вирішенню спорів онлайн.

Насамкінець зазначимо, що для вступу в Європейський Союз, українська правова система має відповідати європейським стандартам у сфері регулювання спорів та надавати можливість розв'язання конфліктів онлайн відповідно до європейських правових норм. Для того, щоб впровадити платформу ODR в Україні належним чином, необхідно виокремити наступні рекомендації. По-перше, необхідно провести інформаційні кампанії щодо ODR та його переваг серед громадян, включаючи рекламу в соціальних мережах, телебаченні та радіо. Також потрібно запровадити освітні заходи для громадян, де навчатимуть ефективно вирішувати спори через дану платформу. По-друге, слід забезпечити відповідність законодавства про захист персональних даних при використанні ODR, а також запровадити ефективні технічні та організаційні заходи для належного рівня безпеки даних користувачів. Крім цього, необхідно розвивати технологічну інфраструктуру й забезпечувати громадян з віддалених регіонів інтернет покриттям. По-третє, потрібно підготувати відповідні нормативно-правові акти, які визначатимуть статус рішень, прийнятих через ODR, процедури їх визнання та виконання. Додатково слід розглянути можливість співпраці з міжнародними партнерами для швидкого визнання рішень через дану платформу в інших країнах світу.

Таким чином, можна підсумувати, що платформа Єврокомісії з онлайн вирішення спорів (ODR) у сучасному світі є важливим інструментом для вирішення спорів між споживачами та продавцями. Ця платформа значно спрощує процес вирішення транскордонних спорів, але, разом з тим, існують і певні проблеми,

такі як недостатня поінформованість громадян про ODR, певні питання технічного характеру тощо. Для успішного впровадження ODR в Україні, необхідно проводити інформаційні кампанії, комплексно і функціонально впроваджувати відповідні зміни у чинне вітчизняне законодавство, розвивати технологічну інфраструктуру та використовувати можливості міжнародної співпраці. Впровадження цієї платформи може стати важливим кроком у поліпшенні доступності та ефективності вирішення спорів, однак успіх цієї ініціативи буде залежати від належного розв'язання вищезазначених питань.

Список використаних джерел:

1. Regulation (EU) № 524/2013 of the European Parliament and of the Council, 21 May 2013. URL: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/524/oj (Last accessed 22.10.2023)
2. Charlotte Austin. An introduction to online dispute resolution (ODR), and its benefits and drawbacks. Summer Research Scholarship Programme 2016/17 Victoria University of Wellington, February 2017. P. 18-21. URL: https://www.mbie.govt.nz/assets/00ddebf604/online-dispute-resolution-report-2018.pdf (Last accessed 22.10.2023)
3. Європейська комісія. Офіційна інтернет-сторінка. URL: https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home.howitworks
4. Access to justice and the Internet: potential and challenges. Report of Parliamentary Assembly, 10 November 2015 P.55 URL: https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22245&lang=en (Last accessed 22.10.2023).

Науковий керівник: асистент кафедри цивільного судочинства, арбітражу і міжнародного приватного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімов К. Г.

Столяр І.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 03-23м-01

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Глобалізаційні та інтеграційні процеси соціального розвитку супроводжуються загостренням проблеми продовольчої безпеки в світі, що відносить її до категорії пріоритетних проблем людства та потребує поглибленого дослідження щодо вивчення та практичного використання можливостей збільшення виробництва продуктів харчування в Україні та їх експорту на зовнішні ринки.

Незважаючи на те, що війна триває, існує потреба у відновленні країни і зараз, і в плануванні післявоєнного відновлення. Очевидно, різні регіони матимуть різні потреби у відновленні. Слід відзначити, що агропромислове виробництво є важливим з погляду забезпечення як продовольчої, так і екологічної безпеки України.

Вступ України до світової спільноти, членство в СОТ, діяльність зони вільної торгівлі з ЄС та нещодавно набутий статус кандидата на членство в ЄС вимагають глибокої уваги до експортоорієнтованих галузей, підприємств та виробництв, а також пошуку шляхів забезпечення максимальної адаптації сільськогосподарського сектору до вимог ЄС [1, С. 62].Співпраця на міжнародному рівні відкриває великі можливості для реалізації потенціалу сільськогосподарського сектору національної економіки та ставить перед ним нові виклики. Україна знаходиться під впливом процесів глобалізації економіки та активно бере участь у них, визначаючи головний курс держави на інтеграцію в європейську спільноту та трансатлантичні структури. У світі Україна позиціонується як потужний експортер сільськогосподарської продукції та сировини [2, С. 10].

Глобалізаційні процеси, які відбуваються у світі, сприяють зростанню обсягів виробництва, споживання та руху товарів. Стає очевидним, що жодна з країн не може успішно вирішувати економічні проблеми без координації своєї національної економічної політики з політикою інших країн. У той же час економічне зростання залежить від формування глобальної міжнародної політики у сфері охорони довкілля, умов інтеграції, а також від темпів післявоєнної реконструкції України. Об’єднання цих ключових питань є можливим через створення та розвиток сфери зеленого виробництва сільськогосподарської продукції. Беззаперечні лідери світової торгівлі, в рамках лібералізації зовнішньоекономічних відносин, ініціюють політику екологічного демпінгу, тим самим змушуючи інші країни приймати запропоновані ними умови. Стратегія їхньої поведінки повинна змінитися, оскільки реалізація зовнішньоекономічних інтересів буде залежати від складу сфери матеріального виробництва та напрямку екологічно безпечного розвитку [3, С. 25].

Ураховуючи поточний стан економіки країни, ускладнення, пов'язані зі станом війни, зниження рівня життя населення, орієнтація на економіку майбутнього здається багатьом підприємствам завданням віддаленого часу і викликає небажання вживати певні кроки в цьому напрямку. Тому сьогодні можна виокремити наступні протилежні тенденції, які проявляються одночасно:

- швидкий розвиток екологічно спрямованого бізнесу, який в Україні пов'язаний в основному з альтернативною енергетикою, органічним сільським господарством та формуванням ринку екологічно чистої продукції;

- відповідний розвиток наукових досліджень у зазначених областях зеленого розвитку, створення підприємств для виробництва біологічних видів пального, центрів органічного виробництва («Полтава-органік», Полтава; «Полісся Органік», Житомир тощо) і активізація громадського руху, який сприяє масштабній популяризації екологічних знань;

- негативні структурні перетворення, пов'язані з монокультурною спеціалізацією підприємств, зменшенням скотарства через зниження кількості високопродуктивних кормових земель, відсутністю або неприйняттям сільськогосподарськими підприємствами останніх технологій, поляризацією підприємств за розміром, руйнуванням сільського способу життя, безробіттям і бідністю;

- майже повна відсутність впровадження екологічно орієнтованих інновацій у сферах закупівель, переробки сільськогосподарської сировини, транспортування та зберігання продуктів харчування [4, С. 168].

Тим часом Україна, яка є повноправним членом країн Східного партнерства, що приєдналися до програми «Зелене економічне озеленення в країнах Східного партнерства», повинна перейти на модель розвитку та бізнес-поведінки відповідно до підходів Європейського Союзу. Європейський підхід до впровадження принципів зеленої економіки полягає гарантуванні більшої інтеграції трьох підходів до забезпечення сталого розвитку: економічного, соціального і екологічного, а також у координації дій у цьому напрямку. Дорожня карта переходу до ресурсозберігаючої Європи до 2050 року, прийнята Європейською Комісією у вересні

2011 року, визначає конкретні напрямки дій та основні етапи на цьому шляху, проте акцент робиться більше на інтеграції завдань економічного та екологічного блоків [5, С. 63].

Останніми роками в Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку, що має забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку держави, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах; забезпечити такий стан довкілля, що сприятиме якісному життю і благополуччю нинішніх та прийдешніх поколінь; створити необхідні умови для суспільного договору між владою, бізнесом і громадянським суспільством щодо підвищення якості життя громадян і гарантування соціально-економічної та екологічної стабільності. У 2019 році було затверджено Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року[1], а у 2021 році - Національну економічну стратегію на період до 2030 року[2], які серед інших містять положення щодо шляхів досягнення балансу між екологічними та економічними інтересами.

Отже, процеси зеленого розвитку слід розглядати як складову національного та міжнародного екологічного регулювання, реалізація якого можлива лише за умови формування єдиного світогляду в державах та визначення єдиного вектору подальшого розвитку. Наразі у нашій державі необхідним є масштабування використання можливостей зеленого розвитку та створення нової моделі зеленого зростання, яка реалізує еволюційний процес економічного розвитку без знищення навколишнього природного середовища, що особливо важливо для України у воєнний та післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Потапенко В. Органічне сільське господарство як фактор економічної безпеки // Економіка АПК. т. 5. С. 58-65.
2. Погрищук Б. Еколого-економічна парадигма сучасного розвитку сільськогосподарського виробництва // Агросвіт. т. 9, С. 8-11.
3. Омельченко А. Екологізація економічного розвитку як фактор модернізації виробництва // Економіст. т. 6, С. 24-27.
4. Милованов Є. Роль органічного громадського руху в розвитку органічного сектору України // Сучасна економіка. т. 14, С. 161-173.

[1] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text
[2] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text

5. Tomashuk, I.V., Tomashuk, I.O.. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility // Solloquium-journal, 3 (90), 4, 51-66.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Лозо О.В.

Толкуща К.Р.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 11 група

РЕФОРМИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Наразі, одним з головних пріоритетів України є євроінтеграція, важливість якої зумовлено не тільки новими перспективами, розвитком, та посиленням ролі країни на міжнародній арені, а й подіями сьогодення (повномасштабне вторгнення рф), які потребують якнайшвидшої інтеграції нашої держави до Євросоюзу. Серйозність наміру України підтверджується і закріплюється в преамбулі Конституції: «піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України», а також в статті 18: «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права» [1].

Європейська інтеграція – це складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав [2]. Європейська інтеграція надає Україні можливість покращити свою економіку, залучити іноземні інвестиції та новітні технології, підвищити конкурентоспроможність національних виробників та отримати доступ до внутрішнього ринку ЄС. З політичної точки зору, європейська інтеграція означає модернізацію національної правової системи та демократизацію політичної та інституційної систем

країни. Співпраця з Європейським Союзом сприятиме наближенню соціальних умов в Україні до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та добробуту українського населення.

Шлях європейської інтеграції України перш за все полягає у реформуванні деяких аспектів в системі влади, внесення певних змін до законодавства та його подальша адаптація до норм ЄС та Ради Європи. Як вказується в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої (далі – Угода про асоціацію) сторони ВПЕВНЕНІ в необхідності для України впроваджувати політичні, соціально-економічні, правові та інституційні реформи [3]. Фундамент входження до ЄС був покладений у 2014 р. підписанням вказаної Угоди, і триває до сьогодення (24 червня 2022 року лідери ЄС на саміті в Брюсселі підтримали надання Україні статусу кандидата в ЄС, але разом з тим зазначили, що Україна має впровадити низку реформ). За даними Звіту про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік [4] загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію становить 72%, навіть попри повномасштабне вторгнення.

Більш детально та наглядно цей прогрес реформування можна розглянути на прикладі реформи державного управління, яка відобразилася у численних законодавчих актах протягом всього процесу євроінтеграції, зокрема: Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р.; Концепція оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, затв. розпорядженням КМУ № 1013-р від 27.12.2017 р.; Концепція реформування системи оплати праці державних службовців, затв. розпорядженням КМУ № 622-р від 27.05.2020 р.; Закон України «Про адміністративну процедуру» від 16.11.2021 р.; План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, затв. розпорядженням № 831-р від 21.07.2021 р.; Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки, затв. Розпорядженням КМУ №831-р від 21.07.2021 р.) тощо.

Відповідно до цієї реформи вже досягнуто такі цілі: оновлено організаційну модель апарату міністерств, активно розвивається мережа центрів надання адміністративних послуг та запроваджується надання електронних публічних послуг, значна

кількість послуг доступна в електронній формі, процедуру проведення конкурсів на посади державної служби приведено у відповідність з європейськими стандартами, на державній службі впроваджено процеси управління результативністю, запроваджено аналіз потреб у навчанні державних службовців, утворено Українську школу урядування, продовжується поступове позбавлення міністерств невластивих їм функцій з реалізації політики і багато іншого [5]. В Звіті про виконання Угоди про асоціацію зазначено, що загальний прогрес з 2014-2022 р. щодо виконання заходів щодо Кабінету Міністрів України становить 70%.

Але слід зазначити, що наразі ще не досягнуто всіх цілей цієї реформи, і вона потребує багатьох доопрацювань. Щодо реформування державного управління постійно видаються нормативно-правові акти, щоразу ставлячи такі цілі, які наближають державне управління України до міжнародних стандартів. Прикладом цього може слугувати Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки, в якій чітко вказані недоліки та прогалини, а також зазначений план подальшого розвитку у цій сфері.

За цим нормативно-правовим актом очікуються такі результати: «забезпечення надання послуг високої якості та формування зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу; формування системи професійної та політично нейтральної публічної служби, орієнтованої на захист інтересів громадян; розбудова ефективних і підзвітних громадянам державних інституцій, які формують державну політику та успішно її реалізують для сталого розвитку держави» [5].

Отже як висновок, варто зазначити, що Україна швидкими кроками наближається до входження в Євросоюз. Підтвердженням цього є численні реформи законодавства та органів влади, які за допомогою нормативно-правових актах ставлять все більші цілі і плани, наближаючись до міжнародних стандартів. Зміни в органах влади вже є суттєвими, проте не досконалими, ще залишаються недоліки над якими держава наполегливо працює. З кожним нормативно-правовим актом система органів влади та законодавство України все ближче наближається до міжнародних

стандартів, а перспектива входження України до Євросоюзу стає більш ніж реальною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text .
2. Європейська інтеграція – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція .
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
4. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2022 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf
5. Деякі питання реформування державного управління України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#Text .

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М.С.

Фаріон А.В.,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
історичний факультет, 3 курс, група IstP2-B21

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Євроінтеграційна орієнтація України призвела до низки суттєвих змін у законодавстві та прикладній практиці. Це висока ціна, але війна наближає Україну як ніколи до вступу в Європейський Союз. 28 лютого 2022 року президент Зеленський підписав заявку України на вступ до Європейського Союзу. 8 квітня 2022 року президент Єврокомісії фон дер Ляєн під час візиту до Києва особисто передав українській стороні анкету отримання Україною статусу країни-кандидата до ЄС.

Метою доповіді є аналіз ключових аспектів євроінтеграції в умовах війни та євроінтеграційних викликів, які випали на долю України.

Європейська інтеграція України відбувається попри масове втручання росії. Війна, яку розв'язала держава-агресор, з одного

боку, свідчить про те, що український народ готовий відстоювати незалежність і європейський шлях розвитку своєї держави, об'єднувати українську націю та посилювати суспільну підтримку руху ЄС. З іншого боку, це започаткувало двосторонній процес євроінтеграції, надало нової якості політиці Брюсселя щодо України, змусило його переглянути свої методи та пріоритети у сфері безпеки. В той самий момент, у цій війні Україна зазнала величезних людських, фінансових та економічних втрат, що вплинуло на характер єврооб'єднавчого процесу та визначило специфіку європейської «воєнної» інтеграції [2].

Політика москви щодо Європи стала більш агресивною та ворожою з того часу, як її метою стало формування впливового проросійського лобі в європейських інституціях, підтримки відцентрового процесу ЄС, дискредитації та розмивання основних європейських цінностей, а також експорту корупції, введення в оману громадської думки та європейських країн. іскри незгоди. Є підстави стверджувати, що російський вплив є причиною нещодавнього відродження євроскептиків і радикалів в ЄС [4].

Що стосується ЄС, то набуття європейської перспективи чи навіть статусу кандидата дасть Україні швидкий старт. Основним правилом Європейського Союзу від початку й до кінця конференцій про вступ – є одностайна згода. Протягом усього процесу є багато можливостей для застосування права вето та втручання окремих країн-членів. Зі сторони України, то дуже важливою буде ситуація після завершення війни. Адже, якщо Україна не переможе, то можливість членства в Європейському Союзі буде не такою прихильною [3].

Як кажуть експерти, на саміті Україна-ЄС, який має бути найближчим часом, Київ надасть Брюсселю покроковий план інтеграції української економіки до внутрішнього ринку ЄС.

«Повинен бути спеціальний план відновлення євроінтеграції. ЄС дав так звану рятівну соломинку, вони скасували всі квоти на сільгосппродукцію на один рік, а також і всі ліцензії. Це значно врятувало нашу економіку. Але це – лише рік», – за словами виконавчої директорки Українського центру Європейської політики Любов Акуленко [1].

Україна має слідувати встановленим напрямам європейської інтеграції, але водночас має розвивати інші партнерства з іншими

континентальними країнами. Тренд євроінтеграції вимагає зближення українського законодавства до європейського. До цього питання потрібно підходити зважено та обережно з огляду на особливості країни, так як, європейське законодавство ґрунтується на цінностях.

Враховуючи необхідність захисту цих цінностей та впровадження їх у правоохоронну практику, створено відповідні установи, прийнято нормативно-правові акти та накладено санкції за порушення. Європейське право є достатньо розвиненим, щоб забезпечити поєднання кримінального права, процесу, кримінально-виконавчих заходів, запобіжних і відновних заходів. Такі комплексні заходи дозволять вирішувати завдання, які стоять перед українською юстицією. Тому цей підхід необхідно впровадити в національну практику.

Список використаних джерел:

1. Досвід України – унікальний: як відбувається євроінтеграція держави в умовах війни. URL: https://uatv.ua/uk/dosvid-ukrayiny-unikalnyj-yak-vidbuvayetsya-yevrointegratsiya-derzhavy-v-umovah-vijny/ (дата звернення: 12.10.2023)
2. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf (дата звернення: 10.10.2023)
3. Тимощук О.Г. Вплив російсько-української війни на євроінтеграційні процеси в контексті набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС: міжнародно-правовий аспект. Правова система: теорія і практика. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_3/14.pdf (дата звернення: 10.10.2023)
4. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. Національна безпека і оборона. № 1-2, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 12.10.2023)

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач кафедри археології, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Семенюк-Прибатень А.В.

Фартушко М.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 15 група

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ

Електронний уряд, як спосіб державно-владної організації, з кожним днем стає все більш популярним для суб'єктів широкого спектра правовідносин, зокрема тих, що належать до галузі адміністративного права. Адже саме ця система дає змогу забезпечити функціонування владних органів у реальному часі, зробити зв'язок між суб'єктами простим та доступним, сприяти євроінтеграції України, реформування законодавства у сфері публічного адміністрування.

Фактично учасникам адміністративно-правових відносин надається можливість якісніше, легше та прозоріше користуватися своїми правами та виконувати обов'язки. Це проявляється у наданні загального спектра послуг органами державної влади всім громадянам, за допомогою електронних засобів, у зручній і доступній формі, без фактичних обмежень у часі й просторі; впровадження демократії в електронному вигляді у формі забезпечення довіри, прозорості та відкритості державного управління для громадянського та суспільного контролю, обговорення та ініціативи; поліпшення рівня якості життя через системне вдосконалення охорони здоров'я, соціальних послуг.

Будь-які технології супроводжуються паралельними перешкодами щодо їх повноцінного застосування разом із просуванням правових норм адміністративного права, розробникам та державі є за необхідне здійснювати всеможливі заходи задля забезпечення конституційного права громадян – право на захист персональних даних. Саме цей критерій є причиною, чому Німеччина, як економічна машина ЄС [1], відстає у цифровізації. Уже після декількох днів після запуску застосунку, його було закрито. У ньому були наявні недоліки, які дозволяли хакерам викрасти документи громадян. Якби застосунок отримав доступ до реєстрів державних документів, як це задумувалось, – наслідки

були б ще жахливішими, які підірвали б довіру населення до публічного адміністрування загалом.

На відміну від Німеччини, в Україні, Великій Британії, США практика застосування електронного уряду є досить популярною, адже населення потребувало зазначених змін у вигляді переваг електронного управління.

І в цьому аспекті постає питання: «Чому за наявності однакових ризиків, одна країна користується благами диджиталізації у сфері реалізації задач і функцій державного управління, а інша їх не сприймає?». Потрібно зазначити, що немає єдиної стандартної формули для успішного розвитку інформаційних технологій. Країна, запроваджуючи стратегії та план, повинна враховувати такий глобальний чинник, як особливості національної специфіки, та декілька винятковых , що прямо зв'язані з розвитком інформаційних технологій. У першу чергу, вартість за використання Інтернету, все ще є перепоною до доступу електронних послуг [2, с.14-15]. Інші проблеми стосуються сфери безпеки персональних даних, угод, проведених за допомогою електронного уряду, захист персональних даних, а також участь країн, які знаходяться в стадії розвитку, в управлінні Інтернет-ресурсами.

Також потрібно зазначити, що надання документів, результатів електронних послуг є неможливим без системи ідентифікації особи, за допомогою електронних засобів. У цьому питанні важливо звернутися до практики Польщі, яка запровадила певну систему електронної ідентифікації особи. Кожен громадянин країни отримав свій власний ідентифікаційний номер, який зберігається в реєстрах міністерства внутрішніх справ. Ще одним запобіжним заходом було утворення національної системи з особистих записів, із доступом до особливої інформації для громадян та підприємців [3].

Простота та доступність організації електронної інформації щодо надання адміністративних послуг є наступним важливим фактором. У цьому випадку слід звертати увагу на практику ОАЕ, де було створено єдиний портал уряду країни. На цій платформі користувач може легко застосовувати її пропозиції, адже всі послуги публічного адміністрування класифіковані: за видами послуг, за користувачами.

Таким чином, можна зробити висновок, що наразі відбувається прискорене впровадження інформаційних технологій майже у всі сфери життя суспільства, особливо це помітно в межах публічного адміністрування. Без використання сучасних технологій в публічному адмініструванні наразі вже неможливо забезпечити ефективність та результативність взаємодії всіх гілок влади як внутрішньої (між гілками влади), так і зовнішньої (між гілками влади та суспільством. Проте навіть послідовна, обґрунтована інтеграція таких процесів несе й певні ризики. Запровадження тотальної електронізації відносин спроможне сприяти дезінформації населення, ще більше загострити соціальний поділ в суспільстві, перешкоджати прямій комунікації між суб'єктами правовідносин, збільшити вплив зацікавлених владних осіб, що разом посилить тільки недовіру між населенням та державою. Таким, чином без певного, чітко розробленого стратегічного плану, без зазначення його метою держави, запровадження електронного уряду призведе до створення замкнутого кола, за якого суспільство буде позбавлятися розвитку.

Список використаних джерел:

1. Аверчук Р. Захист особистих даних понад усе. Чому німці бояться державних застосунків типу «Дії». 2021.URL : https://texty.org.ua/articles/104970/zahyst-osobystyh-danyh-ponad-use-chomu-nimci-boyatsya-derzhavnyh-zastosunkiv-typu- diyi/
2. Чукут С.А., Клименко І.В., Линьов К.О. Електронний уряд: науково-практичний довідник. Київ, 2016. 85 с.
3. Тищенкова І. О. Електронні послуги у діяльності адміністрації України: монографія. Дніпро: Ліра ЛТД, 2017, 78 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М. С.

Францева О.К.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірантка кафедри права Європейського Союзу

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКОРОЧЕННЯ АПАТРИЗМУ

Характеристика правового статусу будь-якої фізичної особи, незалежної від її місця перебування, починається із визначення її

правового зв'язку з тією чи іншою державою. Класифікація на види фізичних осіб, виходячи з цього критерію, проводиться таким чином: громадяни, іноземці та особи без громадянства.

Безгромадянство є особливим правовим станом фізичної особи. Такий стан означає, що у особи відсутнє громадянство будь-якої держави. За законодавством більшості країн світу особами без громадянства (апатридами) визнаються як особи, що не перебувають у громадянстві жодної держави, так і особи, що не мають достатніх доказів перебування у будь-якому громадянстві.

Також сьогодні розповсюдженою є проблема осіб під загрозою безгромадянства – це особи, у яких виникають складнощі із підтвердженням факту належності до громадянства, наприклад, України або іншої держави. Зокрема, до таких передусім належать особи, що документувалися паспортом до 1991 року та не замінили паспорт після розпаду СРСР. Значну кількість осіб без громадянства та під ризиком безгромадянства становить ромське населення, яке через прогалини у законодавстві поколіннями проживало в Україні без документів та можливості їх отримання [1].

В цілому сама по собі проблема апатризму з'явилась після Першої світової війни, коли біженців позбавляли громадянства, щоб завадити їх поверненню в держави, де вони народились.

Виявити причину виникнення такого явища як апатризм досить складно. Чи було це цілеспрямованою дискримінацією, політичними маніпуляціями чи колізіями законодавства різних держав щодо набуття статусу громадян з'ясувати досить складно. Проте можна зробити висновок, що є чіткі паралелі між апатризмом та позбавленням громадянських прав, а також примусовим переміщенням населення. До того ж, до основних причин виникнення стану безгромадянства можна віднести такі: народження дитини від батьків-апатридів, втрата особою громадянства однієї держави без подальшого набуття громадянства іншої [2, с. 405].

Дестабілізуючий ефект проживання без громадянства, а часто і без правового статусу істотний. Безгромадянство негативно позначається на правах людини. Апатризм вважається проблемою і може провокувати міжнародні конфлікти через пересування осіб без громадянства по території держав. Порівняно зі громадянами

певної країни та іноземцями, апатриди мають менше прав, які регулюються Конвенцією про статус апатридів 1954 р. [3] і Конвенцією про скорочення випадків безгромадянства 1961 р. [4] Остання має за мету скоротити випадки такого стану.

Так, цілями Конвенції 1961 р. є встановлення сприятливого режиму для набуття апатридами громадянства держави постійного проживання та ліквідації можливостей отримання особою статусу апатрида при експатріації. Конвенція орієнтується на переважний вплив права ґрунту, в силу якого діти апатридів повинні набувати громадянство за місцем народження. Діти невідомих батьків, знайдені на території держави, отримують громадянство за правом ґрунту. Втрата громадянства жінкою при укладенні шлюбу обумовлюється набуттям нового громадянства. Конвенція допускає відмову від громадянства та відкидає принцип позбавлення особи громадянства, якщо внаслідок цього вона стає апатридом. Але позбавлення особи громадянства, набутого обманним шляхом, визнається правомірним. На випадок територіальних змін Конвенція встановлює обов'язок держав передбачити в угодах про передачу території гарантії від виникнення безгро- мадянства [2, с. 405].

Конвенція про статус апатридів 1954 р. зобов'язує зрівняти цей статус зі статусом іноземців по внутрішньодержавному праву. Але цей статус не означає права на дипломатичний захист з боку держави проживання, який мають іноземці в країні перебування, а також інших прав, передбачених договорами країни їх громадянської належності.

Фактично апатриди знаходяться поза межами правового регулювання будь-якого правового режиму будь-якої держави світу. І це дуже суттєво впливає на їхній статус у світі та можливість захисту основних прав та свобод відповідно до Загальної декларації прав людини [5]. Якщо говорити про соціальний вимір, то така правова невизначеність статусу вказаних осіб зумовлює відсутність індивідуальності, почуття приналежності, відчуття Батьківщини, відсутність базових прав, як-то: працювати, володіти майном, мати доступ до освіти та охорони здоров'я, подорожувати, реєструвати факти народження дітей, шлюбів або смертей або звертатися за захистом держави. Позитивні наміри, які стосувалися прав осіб, що проживають в

даній державі і не є її громадянами, не завжди застосовуються і до апатридів (зокрема, до тих, хто не може встановити свій правовий статус в будь-якій державі) [6, с.283].

Національне законодавство також визначає статус апатридів. Так, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. [7] містить наступне визначення «особи без громадянства» – це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. Такі особи називають апатридами, аполідами. Особа може опинитися в такому стані вже при народженні, якщо закон країни народження і закон країни громадянства батьків засновані на принципі права ґрунту. Громадянство може бути втрачене і згодом.

Варто зауважити, що така проблема, як апатризм, на жаль, є досить розповсюдженою. Так, за оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), у цілому в світі 10 мільйонів осіб наразі не мають національності й, отже, не можуть розраховувати на захист з боку будь-якої країни світу, не можуть брати повноцінну участь в житті суспільства та здійснювати весь спектр прав людини [8].

Проблеми правового регулювання скорочення апатризму – актуальне та складне питання в сучасному світі. Відсутність громадянства підкреслює незахищеність осіб і ускладнює можливість користуватись захистом. Низка країн вживають заходів для розв'язання цієї проблеми через реформи міграційної політики та спрощення процедур надання громадянства. Проте необхідно зберігати баланс між захистом національних інтересів та правами осіб без громадянства. Вирішення цієї проблеми потребує глобального співробітництва та розвинутих правових механізмів.

Список використаних джерел:

1. Проблема безгромадянства в Україні: причини виникнення та масштаби URL: https://r2p.org.ua/page/problema-bezgromadyanstva-v-ukrayini
2. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. К. Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
3. Конвенція про статус апатридів 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text.
4. Конвенція про скорочення випадків безгромадянства 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_240#Text

5. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Міжнародне право: Підручник / за заг. ред. В.А. Ліпкана. Київ: КНТ, 2009. 751 с.
7. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text
8. Проблема безгромадянства в Україні та шляхи її вирішення: https://www.refworld.org/cgibin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=58777a544

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Маринів І.І.

Шията Д.С.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу, 1 курс

ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРОКУРОРІВ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ЕТИКИ

В системі правоохоронних органів України органи прокуратури завжди посідали особливе місце. Це єдина система, на яку покладається виконання специфічних функцій та завдань з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. За для забезпечення дотримання прокурорами службової дисципліни законодавством передбачені відповідні механізми – відповідальність за її порушення у формі дисциплінарної відповідальності.

Тісний зв'язок між правовими і моральними вимогами суспільства супроводжують професійну діяльність юриста. Так відбувається регулювання поведінки, дій юриста, його ухвалення рішень не тільки на підставі закону, але й зважаючи на професійну честь, чистоту совісті, розвинуте почуття громадянського обов'язку та особистій відповідальності.

Своєрідний перелік моральних якостей, потрібних юристам, міститься у відповідних етичних кодексах юристів. Так, нині чинний Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів (далі – Кодекс) визначає основні принципи, моральні норми та правила

прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою.

Чинний Кодекс розроблений та прийнятий виключно прокурорами, містить додаткові зобов'язання, вимоги та обмеження щодо поведінки прокурорів під час виконання службових повноважень та поза службою, тобто встановлює більш широкі стандарти поведінки, ніж ті, які забезпечуються юридичними обов'язками прокурорів.

Прокурор як державний службовець має вміти приховувати власні переживання, стримувати дратівливість, позитивно мислити, бути доброзичливим та тактовним. Недбале ставлення до виконання професійних обов'язків є неприпустимим та засуджується громадськістю.

Прокурори можуть бути притягнутими до відповідальності за грубі порушення деонтологічних норм, які передбачені Кодексом професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Однак, невирішеним на законодавчому рівні залишається питання притягнення прокурорів до відповідальності за негрубе або несистематичне порушення норм професійної етики. Це стосується ситуацій як у прокурорському середовищі, так і в поза прокурорському середовищі, оскільки, якщо норми професійної етики порушуються, то має відбуватися притягнення до дисциплінарної відповідальності. Працівник прокуратури і в поза службовий час є представником прокурорської професії, а своїми негативними діями може нанести шкоди не лише собі, а й усій системі органів прокуратури, що може підривати довіру суспільства до даного інституту.

Зважаючи на це, виникають логічні питання: яким чином і де буде фіксуватися такі порушення етичних норм? Як відомо з норм закону, притягнути прокурора до дисциплінарної відповідальності може лише Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів України, однак вона не наділена повноваженнями щодо притягнення прокурора до етичної відповідальності.

Проаналізувавши зарубіжний досвід, можна побачити, що у деяких країнах створюються спеціальні комісії для вирішення даного питання. Так, у Литві при прокурорських органах створюється етична комісія, яка забезпечує дотримання

прокурорами норм Кодексу етики і принципів, які в ньому закріплені.

Погоджуюсь із думкою Билиці І.О., що в нашій країні доцільним було б створення етичних комісій у складі кожної окремої прокуратури, які б розглядали питання чи наявні в діях прокурора порушення етичних норм. Створення такого колегіального органу унеможливило б зловживання збоку керівництва можливості незаконного притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників, які є неугодні для керівництва. Так, данні про виявлені та доведені порушення етичних норм з боку прокурора, необхідно вносити до його особової справи, а у разі повторного скоєння, можна звертатись до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів України [1, с. 22].

Вважаю, що данні дії сприятимуть більшій ефективності роботи органів прокуратури та відновлення і підвищення рівня довіри громадян до органу.

Однак, одним із важливих недоліків у правовому регулюванні етичної поведінки прокурорів є відсутність безпосередньо етичної відповідальності прокурорів за порушення ними Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів. Завдяки цьому можна було б попередити вчинення прокурорами дисциплінарних проступків, а санкції, яким би піддавались прокурори сприяли запобіганню вчиненню нових етичних правопорушень, завдяки усвідомленню прокурором, що його дії носять неетичний характер, можуть нашкодити професійній діяльності, а для попередження даних ситуацій, виникає необхідність у зміні своєї поведінки.

Етичну відповідальність прокурорів запроваджено у деяких країнах. Наприклад, в Угорщині, Латвії та Литві до прокурорів можуть бути застосовані певні види відповідальності (заходи етичної відповідальності).

Зважаючи на досвід вищезазначених країн Європи, один з проектів Кодексу професійної етики та поведінки прокурора, який було підготовленого в рамках Спільного плану дій Генеральної прокуратури України та Ради Європи у 2005 р., а також рекомендації Конференцій генеральних прокурорів Європи того ж року було передбачено конкретний перелік заходів моральної

відповідальності (ст. 30), та враховуючи думку Билиці І.О. з даного питання, вважаю що доцільним було б доповнення у Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів нормами, які б встановлювали види відповідальності за порушення етичних норм.

Прийняття рішення про застосування певних заходів, після повної перевірки та впевненості у порушенні прокурором етичної поведінки, можна буде покласти на відповідні етичні комісії, які створюються у кожному органі прокуратури. Про вжиття відповідного заходу має бути складено протокол.

Запропоновані заходи носять профілактичний, виховний та попереджувальний характер. Встановлення санкцій за порушення Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів дозволило б попередити негативні психологічні явища прокурорів та посприяло б підвищенню довіри з боку громадян до цього правоохоронного органу. Вирішилося б питання притягнення саме до етичної відповідальності прокурорів, коли прокурором було вчинено негрубе або одноразове порушення етичних норм. Запропоноване розподілення контролю за відповідними етичними комісіями у даних випадках не завантажувало б роботою Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів.

Список використаних джерел:

1. Билиця І.О. Відповідальність прокурора за порушення кодексу професійної етики та поведінки прокурорів. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 21-23.
2. Долежан В. В. Кодекс прокурорської етики: яким йому бути? Прокуратура. Людина. Держава. 2005. №12. С. 63-68.
3. Ковбаса В.М., Хмеленко К. М. Професійна етика прокурора України. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2021 р.). Дніпро: ДДУВС, 2021. С. 23-26.
4. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: затв. всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#top (дата звернення 10.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Дудченко О.Ю.

Штабська Х.Д.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
аспірант кафедри кримінального процесу, 1 курс

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СУДОСТРОЮ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Глобальні виклики та зміни звичного устрою повсякденного життя, викликані пандемією та введенням воєнного стану, показали, що цифрові технології здатні розширити можливості людства.

Питання запровадження дистанційних форм роботи органів судової влади та переходу на електронну форму судочинства вкрай актуалізувалося із початком широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію України. Сьогодні судова система потребує впровадження максимально ефективних механізмів використання електронного документообігу та доступу до правосуддя з гарантіями безпеки в умовах воєнного стану в Україні.

В Україні перші спроби запровадження сучасних технологій в системі правосуддя почалися із прийняттям Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, якою передбачалось заснування національної інформаційної мережі судових рішень з метою забезпечення доступу до прикладів судової практики та можливості їх публічного обговорення.

В подальшому було прийнято Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року, який визначив порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства.[3]

На виконання вимог Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у 2010 році Радою суддів України було затверджено Положення про автоматизовану систему документообігу суду. За допомогою Автоматизованої системи документообігу суду проводиться автоматизований розподіл справ між суддями та ведеться діловодство у судах.

Правонаступником Автоматизованої системи документообігу суду є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (далі – ЄСІТС).

1 грудня 2018 року в газеті «Голос України» та на офіційному веб-порталі «Судова влада України» Державною судовою адміністрацією України оголошено про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи здійснюється поетапно.

5 жовтня 2021 року офіційно розпочалася робота трьох підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – «Електронний кабінет», «Електронний суд», підсистема відеоконференцзв'язку.

Система «Електронний кабінет» забезпечує процедуру реєстрації користувачів в ЄСІТС, а також подальшу автентифікацію таких осіб з метою їх доступу до підсистем (модулів) ЄСІТС у межах наданих прав.

Підсистема відеоконференцзв’язку забезпечує учасникам справи можливість брати участь у судовому засіданні, у засіданнях інших органів та установ системи правосуддя в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за допомогою свого Електронного кабінету та власних технічних засобів; у приміщенні іншого суду – за допомогою технічних засобів суду; в установі попереднього ув'язнення, установі виконання покарань або медичному закладі – за допомогою технічних засобів, наявних у відповідній установі.[4]

«Електронний суд» забезпечує можливість користувачам у передбачених законодавством випадках відповідно до наявних технічних можливостей підсистеми ЄСІТС реалізованого функціоналу створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи до суду, інших органів та установ у системі правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів чи інші документи. [4]

Незважаючи на наявність положень у чинному процесуальному законодавстві щодо обов'язкової реєстрації в ЄСІТС певного переліку суб'єктів, сьогодні існує значне зволікання із реєстрацією офіційної електронної адреси. Так, за інформацією Державної судової адміністрації України, з 22.12.2018 року по 04.09.2021 року в підсистемі «Електронний суд» було зареєстровано 7 568 адвокатів, 3 088 юридичних осіб, а з 05.09.2021 року по 19.06.2022 року – 2 541 адвокат, 5 241 юридична особа.

З метою стимулювання дотримання обов'язку щодо обов'язкової реєстрації електронних кабінетів для певних категорій осіб було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», що набрав законної сили 21 липня 2023 року, яким передбачається запровадження певного «важелю впливу» шляхом залишення без руху або повернення, не приймаючи до розгляду судом, документів від особи, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не виконала свого обов'язку. До таких суб'єктів віднесено: адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, органів державної влади та інших державних органів, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку. [2]

Таким чином, стрімке запровадження законодавчих новації в цій сфері є доволі прогресивним сьогодні, але невирішеність проблем відсутності якісного технологічного забезпечення та неналежна кібербезпека гальмує розвиток електронного документообігу. Допоки ці питання залишаються невирішеними, основною моделлю судочинства є збереження паперової форми матеріалів та помірковане використання цифрових систем.

Процес цифровізації системи судоустрою має включати в себе комплексні дії з перетворення існуючої системи, серед яких можна виділити: 1) законодавче оновлення процесуальних норм та визначення чітких механізмів роботи; 2) запровадження належного

кадрового, методологічного та матеріально-технічного забезпечення; 3) гарантування захищеності учасників від впливу третіх осіб на найвищому рівні та дотримання права на доступ до суду.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 № 1416-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text (дата звернення: 05.10.2023).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-IX#Text (дата звернення: 05.10.2023).
3. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text (дата звернення: 03.10.2023).
4. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Вища рада правосуддя; Рішення, Положення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#top (дата звернення: 04.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Дудченко О.Ю.

Щербак Г.Р.,
Державний торговельно-економічний університет,
аспірант кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ АКТУ ПРО ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

Акт про цифрові послуги, що набув чинності 25.08.2023 в ЄС став знаковою подією у регулюванні діяльності онлайн-платформ. Основною ціллю Акту про цифрові послуги (DSA) (далі – АЦП) є посилення безпеки в цифровому середовищі, захист основних прав користувачів і створення рівних умов для бізнесу. Документ спрямований на сприяння інноваціям в цифровій сфері, зростанню економічного розвитку та конкурентоспроможності як на європейському, так і на міжнародному ринках.

АЦП застосовує асиметричний підхід до суб'єктів господарювання та виділяє дві категорії суб'єктів дуже великі онлайн платформи (VLOP) та дуже великі пошукові онлайн системи (VLOSE). До них відносяться онлайн платформи та пошукові онлайн системи, які використовується більш ніж 10% із 450 мільйонів споживачів у ЄС. Також Акт окреслює перелік онлайн платформ, які ним регулюються, а саме: постачальники доступу до Інтернету, сервіси хостингу та вебхостингу, реєстратори доменних імен, онлайн-ринки, магазини додатків, шерингові платформи, соціальні мережі, платформи для обміну контентом, онлайн-платформи для подорожей і поселення [1].

Акт про цифрові послуги вимагає від технологічних компаній запровадити нові процедури для видалення незаконного контенту, такого як ворожнеча, підбурювання до тероризму та сексуальне насильство над дітьми. Крім того, документ передбачає заходи, які змусять технічних гігантів підвищити прозорість щодо алгоритмів, які вони використовують [2].

Акт містить різні зобов'язання, які мають виконувати конкретні компанії в цифровому секторі. Серед основних вимог до онлайн платформ варто виділити наступні: АЦП вимагає від цифрових платформ мати більше контролю над тим, що бачать користувачі в Інтернеті, і бути більш поінформованим про рекламу, яку вони бачать; мати здатність легко позначати незаконний контент або продукти, розпалення ненависті та дезінформацію; швидко й ефективно реагувати на кризові ситуації, що впливають на громадську безпеку чи здоров'я; обмежувати використання конфіденційних персональних даних для цільової реклами тощо [1].

Держави-члени повинні адаптувати своє національне законодавство відповідно до положень АЦП і таким чином імплементувати Акт про цифрові послуги. Платформи зобов'язані ділитися своїми внутрішніми даними з незалежними аудиторами, органами влади ЄС і національними органами влади. Відповідність цьому регламенту має забезпечувати спеціально створена «Європейська рада з цифрових послуг» і 27 національних «Координаторів з цифрових послуг» під безпосереднім керівництвом Комісії. Вони мають повноваження розслідувати різні порушення регламенту та приймати (тимчасові) рішення про

видалення. Недотримання DSA може каратися штрафом у розмірі до 6% від загального обороту компанії за попередній фінансовий рік, якщо воно вчинене навмисно або з необережності [2].

Активне наближення законодавства України до acquis ЄС передбачатиме імплементацію АЦП, що підійімає низку теоретико-правових та прикладних питань. Вбачається, що у вітчизняних умовах роль Координатора цифрових послуг може здійснювати Міністерство цифрової трансформації України, для чого буде необхідно не тільки прийняти ЗУ «Про цифрові послуги», а також прийняти зміни до низки НПА.

Для цього необхідно вивчити досвід держав-членів ЄС, зокрема Німеччини. В ФРН розв'язання питання імплементації АЦП федеральним урядом було доручено Федеральному міністерству цифрових технологій та транспорту («Bundesministerium für Digitales und Verkehr», BMDV) та Федеральному мережевому агентству («Bundesnetzagentur», BNetzA). Також в рамках Федерального мережевого агентства було передбачено створення національного координатора цифрових послуг [3].

Також варто зазначити, що з метою адаптування німецького законодавства до Акту про цифрові послуги, німецький уряд запропонував створити консультативну раду, яка буде стежити за впровадженням і виконанням регламенту ЄС, згідно з проєктом закону про імплементацію. Консультативна рада має складатися з десять представників науки, громадянського суспільства, у тому числі асоціацій споживачів, та представників бізнесу. Рада має виконувати функції координаційного органу для забезпечення виконання АЦП, постановки наукових питань та забезпечення ефективного та однакового впровадження АЦП [4].

Список використаних джерел:

1. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R2065 (date of access: 10.10.2023);

2. Digital Services Act (DSA) - what you need to do now! URL: https://www.anwalt.de/rechtstipps/digital-services-act-dsa-what-you-need-to-do-now-217111.html (date of access: 10.10.2023);

3. Public comment: How Germany's draft DSA implementation law can be improved. URL: https://www.stiftung-nv.de/en/publication/public-comment-how-germanys-draft-dsa-implementation-law-can-be-improved (date of access: 10.10.2023);
4. Digital Services Act: Germany proposes creation of advisory board. URL: https://www.euractiv.com/section/platforms/news/digital-services-act-germany-proposes-creation-of-advisory-board/ (date of access: 10.10.2023).

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права Державного торговельно-економічного університету Мазаракі Н.А.

Ясінська А.І.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет юстиції, 4 курс, 6 група

ПРАВОВІ ІНІЦІАТИВИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВІДНОВЛЕНЯ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

Війна значним чином вплинула на стан довкілля України. Екологічні проблеми та виклики, які стояли перед країною до 24 лютого 2022 року, залишилися невирішеними, та стали тільки глибшими. Як наслідок – зменшився та погіршився стан природних екосистем через хімічне та промислове забруднення, з'явилася велика кількість замінованих територій, що вже призводить до нищівної шкоди для біорізноманіття.

Над екологічними проблемами в Україні треба працювати щодня. Післявоєнне відновлення України має відбуватись на засадах Європейського зеленого курсу, з використанням передових екологічних інструментів. Під час відбудови країни перед громадянами та державними установами стоїть нелегке завдання – одночасна реалізація декількох векторів, а саме: відновлення довкілля, впровадження євроінтеграційних реформ та реалізація політики щодо зміни клімату. Але для реалізації цього курсу українським політикам необхідно швидко підготувати правову базу.

Ще з 2020 року Україна та ЄС досить активно беруть участь у діалозі про взаємну співпрацю в рамках Європейського зеленого курсу. Основний порядок денний містить низку таких питань як трансформація вугільних регіонів, енергоефективність, відновлювання джерел енергії та водневих технологій. При цьому

вказані ініціативи зможуть мати успіх лише в тому випадку, якщо будуть будуватися на міцній правовій базі всебічних екологічних реформ, зокрема на тих, що закріплені в Угоді про асоціацію та Договорі про Енергетичне співтовариство.

Не меншої уваги потребує охорона унікальних українських лісів та природних територій. Ще у 2009 р. Україна приєдналася до Договору про Енергетичне співтовариство, в якій містяться важливі екологічні директиви ЄС, значна частина з яких досі не реалізована.

За останні два роки парламент реєстрував та підтримував ряд важливих екологічних ініціатив, зокрема, 20 березня 2023 р. був підписаний законопроект № 7327 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля». Проєктом Закону передбачено створення та забезпечення функціонування ефективної державної системи моніторингу довкілля, вдосконалення правового регулювання інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та механізмів забезпечення доступу до неї.

Проаналізувавши законопроєкт, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України надало висновок про суть забезпечення законопроєкту, а саме:

- ефективне функціонування державної системи моніторингу довкілля;
- управління якістю атмосферного повітря;
- правове регулювання інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та механізмів забезпечення доступу до неї;
- сумісність і взаємодію державної системи моніторингу довкілля з аналогічними системами країн ЄС;
- створення та функціонування автоматизованих інформаційних систем у сфері лісового господарства, управління водними ресурсами, використання та охорони земель, охорони біологічного та ландшафтного різноманіття тощо.

Ще однією актуальною реформою на шляху до євроінтеграції став законопроєкт про управління відходами (№ 2207-1-д), який був прийнятий у червні 2022 року. Це перший крок до ефективного поводження з відходами.

Вирішення проблеми відходів особливо на часі зараз, бо їхня кількість суттєво зростає внаслідок військових дій. Під час очищення територій, розбору завалів, відновлення житлових будинків та підприємств з'являється велика кількість будівельного сміття. У зазначеному законопроєкті №2207-1-д якраз містяться норми про те, як управляти цим видом відходів. Завдяки врегулюванню цього питання це дозволить забезпечити створення та впровадження механізму їхнього розподілу та належної утилізації.

Через воєнні дії страждають не тільки люди та тварини, а також українські ліси та частина територій з насадженнями, які заміновані. Вже зараз Україна залучає кошти та міжнародних експертів до розмінування, щоб якісніше використовувати лісові ресурси та збільшувати лісистість України.

Для цього висаджують ліси, впроваджують нові правила рубок, розвивають рекреаційні ресурси лісів. Рік тому, в червні 2022 року, ВРУ ухвалила законопроєкт №5650, яким передбачено їхнє узаконення. Як вважають експерти, це дозволить збільшити лісистість України на 500 тис. га та зекономить мільйони гривень.

У березні 2023 року був зареєстрований законопроєкт №9116 «Про лісові репродуктивні ресурси», який Парламентський Комітет з питань екологічної політики та природокористування (далі – Екокомітет) рекомендував Верховній Раді прийняти за основу. Положення законопроєкту максимально наближують національне законодавство до європейських стандартів, за якими передбачено залучення зовнішніх інвестицій та нових технологій до сфери лісових репродуктивних ресурсів. Як зазначає Екокомітет, законопроєктом встановлено нові правові й організаційні засади забезпечення правового врегулювання відносин у сфері виробництва та обігу лісового репродуктивного матеріалу в Україні, його експорту та імпорту.

Відповідно у липні 2023 року також з'явився проєкт закону №9484 «Про внесення змін до статті 2 Закону України «Про металобрухт». У пояснювальній записці вказується, що метою є потреба врегулювати правові аспекти заготівлі та операцій з металобрухтом, а також узгодити положень закону №619-XIV «Про металобрухт» з нормами закону № 2320-IX «Про управління відходами». Прийняття проєкту врегулює відносини щодо

запобігання утворенню відходів на території України та управління ними, а також ті відносини, які виникають під час збирання, заготівлі та здійснення операцій із металобрухтом, який є необхідною енергозберігаючою сировиною для металургійного виробництва.

Крім зазначеного, необхідним та актуальним є також розробка плану дій «Щодо подолання негативного впливу на довкілля та системи життєзабезпечення населення внаслідок руйнування Каховської ГЕС» – екоциду на Херсонщині, який стався внаслідок підриву росіянами Каховського водосховища в червні 2023 року. В інформаційному повідомленні від Комітету зазначено, що експерти від Держпродспоживслужби продовжують виконувати рекомендації про заходи з утилізації загиблих тварин та риб на постраждалих територіях. Екокомітет буде надалі здійснювати контроль за дотриманням вказаних рекомендацій, а також разом з Комітетом з питань аграрної та земельної політики розгляне та опрацює розв'язання питань щодо:

- запобігання виникненню спалахів інфекційних хвороб тварин в зоні надзвичайної ситуації;
- утилізації, зокрема спалювання, трупів тварин з використанням новітніх технологій.

Отже, розглянуті правові ініціативи є перими кроками та запорукою для ефективного відновлення і захисту довкілля України, особливо у повоєнний час. Відновлення екосистеми України та євроінтеграційні зміни в екології можна назвати паралельними прямими на найближчі десятиріччя. При цьому, найбільш пріоритетним, звичайно, є перемога України, повне відновлення та відбудова країни.

Науковий керівник: д.ю.н., професорка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімова Г. В.

Дискусійна панель № 3:
Юридична відповідальність рф за злочини в Україні

Баржак В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет приватного права та підприємництва,
4 курс, 3 група

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналіз земельних правовідносин (тут – на період дії воєнного стану) варто почати з того, що про те, земля є об'єктом права власності Українського народу й основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Злочини, які скоїла рф під час повномасштабної війни, яку сама ж і розв'язала, стосуються й порушення прав власників земельних ділянок та землекористувачів. Одразу формуються різні картини подій: десятки вирв на полях від снарядів, замінування земель України, їх окупація, наслідком якої є тимчасова втрата контролю над ними; цей перелік не є вичерпним, коли мова йде й про екоцид внаслідок підриву Каховської ГЕС.

Згідно зі статтею 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. На підвищення обороноздатності вказує Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України». Відповідно до ч. 3 ст. 77 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), прикордонними землями оборони вважають земельні ділянки шириною 30-50 метрів уздовж лінії державного кордону на суші, по берегу української частини прикордонної річки, озера або іншої водойми [1]. До таких законодавець додав земельні ділянки шириною до двох кілометрів вздовж лінії державного кордону України з російською федерацією і Республікою Білорусь [2]. На таких земельних ділянках військові

підрозділи можуть розміщувати інженерно-технічні та фортифікаційні споруди, огорожі, прикордонні знаки та просіки, комунікації тощо.

Знищення Каховської ГЕС завдало шкоду землям одразу кількох категорій, визначених ч. 1 ст. 19 ЗК України, а саме:

- землі сільськогосподарського призначення. У Міністерстві аграрної політики та продовольства України зазначають, що були затоплені орієнтовно 10 тисяч гектарів сільськогосподарських земель на правобережній Херсонщині, а також в декілька разів більше на лівобережній [3]. До півтора мільйона гектарів більше не можна буде використати повною мірою, а без відновленої дамби оросити землі якщо не неможливо, за словами міністра Миколи Сольського, то вкрай складно;
- землі житлової та громадської забудови. Тривала велика рятувальна операція у Херсонській області через те, що сотні домівок та цивільних об'єктів було затоплено. За словами Президента України, Міжнародний кримінальний суд розслідує підрив Каховської ГЕС;
- землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Внаслідок підтоплення Херсонської області після знищення Каховської ГЕС повністю або частково постраждало 48 об'єктів природно-заповідного фонду [4]. Зокрема, такими є Олешківські піски, Кінбурнська коса та Чорноморський біосферний заповідник, який є частиною біоресурсів ЮНЕСКО;
- землі лісогосподарського призначення. Орієнтовно підтоплені 55 тисяч га лісів на Херсонщині, з яких 47 тисяч га – на лівобережній частині;
- землі водного фонду. Наразі, щоб запобігти остаточному запустеленню колишнього водосховища, територію останнього засіяли люцерною.

Судді Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Олексій Осіян та Євген Петров звертають увагу на пункти 27 та 28 Перехідних положень ЗК України, змінені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12 травня 2022 р. Відповідно до нових норм усі договори щодо оренди земельних ділянок сільськогосподарського

призначення автоматично продовжуються на один рік без необхідності підписання додаткових документів і внесення даних до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно [5]. Через замінованість великої території виникла об'єктивна неможливість реалізації права на користування земельною ділянкою на умовах оренди на територіях, внесених до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 р. № 309. Такі території, якщо визнаються забрудненими (потенційно забрудненими) вибухонебезпечними предметами, звільняються відповідно до положень статті 283^1 Податкового кодексу України від оподаткування. За неуплату орендної плати за землю особа звільняється від відповідальності за порушення договору про оренду земельної ділянки, якщо доведе, що причиною послугував саме форс-мажор, або обставини непереборної сили [6]. Таке роз'яснення навела Торгово-промислова палата України у своєму листі від 24 лютого 2022 р., розуміючи під форс-мажорними обставинами збройну агресію рф.

Завдяки аналізу змін у земельному законодавстві, запроваджених із причини дії правового режиму воєнного стану, констатуємо зовнішній і внутрішній захист земель України від російської навали. Захист правовий, який сприяє гармонізації земельних правовідносин в умовах воєнного стану за умови недопущення погіршення правового становища, яке було до 24 лютого 2022 р. Захист безпековий, що дозволяє людям рятуватися від потопу та смертоносного залізяччя й таким чином убезпечувати українські землі. Захист воєнний, який гарантує непорушність юридичного та фізичного контролю земель держави, яка, прийнявши виклик, здатна захищатися.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24.02.2023 р. № 2952-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-20#n13 (дата звернення: 25.09.2023)

3. Південь без Каховського водосховища. Як житиме Херсонщина і чи потрібна нова ГЕС? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-katastrofa-

kakhovska-hes-silske-hospodarstvo-pivdnya/32460708.html (дата звернення: 16.06.2023)
4. Води з Каховського водосховища затоплять 120 тисяч га заповідників − ЗМІ. URL: https://kherson.rayon.in.ua/news/605551-vodi-z-kakhovskogo-vodoskhovishcha-zatoplyat-120-tisyach-ga-zapovidnikiv-zmi (дата звернення: 08.06.2023)
5. Судді КЦС ВС розповіли про актуальні питання щодо оренди землі та спадкування під час воєнного стану. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1333629/ (дата звернення: 14.10.2022 р.)
6. Лист Торгово-промислової палати України від 24.02.2022 р. № 2024/02.0-7.1. URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шарапова С.В.

Лихвар В.В.,
Київський університет права НАН України,
аспірант 1 року навчання,
спеціальність 293 «Міжнародне право»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ РЕПРЕСАЛІЙ УКРАЇНОЮ, ЩОДО РОСІЇ ЯК ФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ-ПОРУШНИКА МІЖНАРОДНИХ ЗАБОВ'ЯЗАНЬ

Репресалією є акт, який є незаконним і був прийнятий однією державою в якості помсти за вчинення попередньої незаконної дії іншою державою [1, с.1023]. Доктрина репресалій, у законах війни, дозволяє вчинення незаконних дій відповідно до права збройних конфліктів, якщо вони відповідають певним умовам, включаючи попередні незаконні дії першої сторони та спроби виправити цю кривду без конфлікту. Відповідна протиправна дія стає санкціонованою за правом війни, якщо вона пропорційна початковій кривді та вчинена, щоб змусити державу-порушницю дотримуватися законів війни. Міжнародні конвенції обмежують цілі, що підлягають репресаліям, наприклад, забороняють їх проти військовополонених, але доктрина збереглася [2, с. 11].

Репресалії – це протиправні дії, вчинені у відповідь на попередні незаконні дії держави, пропорційні початковій кривді. Міжнародне право змінило застосування доктрини репресалії, щоб уникнути зростаючої спіралі насильства, коли одна сторона

репресує проти незаконних дій іншої, що спричиняє все більш насильницьке кровопролиття, тоді як закони війни покликані регулювати та обмежувати таку шкоду.

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у 1970 році проголосила у своїй Резолюції 2625, що «держави зобов'язані утримуватися від репресалій, пов'язаних із застосуванням сили» [3, с. 1]. Існує два види репресалій: репресалії, вжиті під час ситуації збройного конфлікту - називаються репресаліями воюючих сторін; репресалії, застосованими в мирний час – називаються репресаліями мирного часу, мирними або збройними репресаліями [3, с. 3].

Репресалії включають захоплення майна або кораблів у відкритому морі, і навіть бомбардування або окупацію території у відповідь на попередні злочини, такі заходи класифікуються як такі, що не відповідають вимогам війни [3, с. 6]. Репресалією є примусові заходи, вжиті однією державою проти іншої з метою врегулювання деяких суперечок, спричинених незаконними чи невиправданими діями останньої [4, с. 709].

Впровадженні репресалії України відносно росії після 24 лютого 2022 р. Україною були впроваджені слідуючи форми репресалії відносно росії як порушника міжнародних зобов'язань:

1. Розірвання дипломатичних відносин з росією;

2. Розрив торгівельно-економічних відносин з державою-порушницею повне ембарго на імпорт товарів з росії:

3. Бойкот: Україна бойкотую росію в слідкуючих сферах, зокрема, в спорті, де будуть представлені атлети з рф; в науці та культурі (з початком повномасштабного вторгнення Україна не тільки продовжила бойкотувати російську культуру на своїй території, а й закликає весь світ до такого бойкоту) [5].

4. Примусове вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів. Ключовим законом у даній сфері є Закон України № 2116-IX «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності російської федерації та її резидентів», що набув чинності 07 березня 2022 року [6].

5. Застосування санкцій до іноземних держав, юридичних і фізичних осіб. Ключовим законом у даній сфері є Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 року з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і

територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності. Закон передбачає, що санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність. В умовах російсько-української війни Закон спрямовано саме проти російської федерації [7]. Отже, можна стверджувати, що репресалії означають відплату загальною мовою, але це юридичний термін у міжнародному праві, що описує певний вид відплати.

Репресалія – це дія, яка є незаконною проти іншої держави у відповідь на попередню незаконну дію держави, проти якої спрямована репресалія. Щоб вважатися репресаліями, вони мають бути вжиті з метою примусу чи спонукання ворожих сил припинити власні порушення міжнародного гуманітарного права. Якщо це робиться з метою змусити супротивну сторону припинити порушення міжнародного гуманітарного права, це може стати правовим актом за умови дотримання всіх правових критеріїв. Крім того, репресалії, щоб бути репресаліями, а не простою відплатою, повинні бути пропорційними. Основними елементами репресалій є:

1.Субсидіарність - неспроможність усіх інших доступних засобів;

2. Повідомлення - офіційне попередження про заплановану дію;

3. Пропорційність - шкода і страждання, завдані протилежній стороні, не повинні перевищувати рівень шкоди і страждань в результаті її протиправної поведінки;

4. Тимчасовість – припинення репресалій, коли противник припиняє порушувати закон.

З часом репресалії обмеженні для держав договірним правом та міжнародною практикою щодо об’єктів та осіб, що охороняються, згідно з Женевськими конвенціями та Додатковим протоколом І. Женевські конвенції обмежують сферу діяння, вчиненого незаконно, за змістом репресалій. Сьогодні кожен вид відплати не розглядається як репресалія.

На сьогодні існує нагальна потреба в розробці узагальненої правової позиції України, що має стати підґрунтям для вироблення

єдиної консолідованої претензії, яку Україна як держава, що зазнала збройної агресії, повинна формально пред'явити російській федерації як державі-агресору. Водночас необхідно вдосконалити нормативну базу й механізм запровадження проти російської федерації як держави-агресора системних репресалій на основі теорії і практики міжнародного права.

Аналіз змісту чинних нормативних актів свідчить, що вони належним чином не узгоджені один з одним, фрагментарні та стосуються далеко не всіх аспектів поточної ситуації, зумовленої агресією російської федерації проти України починаючи з 2014 року. Саме тому, застосування Україною репресалій проти росії як держави-агресора, насамперед у законодавчій площині, повинне мати систематичний і синхронний характер, та спрямовуватись на забезпечення протидії російській агресії на перехідному етапі - до застосування матеріальних форм міжнародної відповідальності шляхом звернення до міжнародних судових установ.

Список використаних джерел:

1. Малькольн Н. Шоу Міжнародне право. стор. 5-те видання, 2007.С.1023.
2. Полковник Норман Ф. Дж. Аллен III Репресалії за Міжнародним Правом. Захист від злочинної поведінки. Клас USAWC 2009. С. 11.
3. Шейн Дарсі Відплата та Репресалії. Видання 2013.С. 1-6.
4. Доктор Капур С.К. Міжнародне Право та Права Людини. 19 видання 2014.С. 709-710.
5. Ukrainer - майданчик правдивої інформації про Україну. URL:https: https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-rozirvala-diplomatichni-vidnosini-z-rosiyeyu-yaka-p-73133 (дата звернення: 11.10.2023).
6. Ligazakon - Одна потужна IT-платформа для управління інформацією та мінімізації ризиків усієї компанії. URL:https://ips.ligazakon.net/document/view/T222116?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.177893600.433312372.1690275190-497727680.1690275190#_gl=1*t2qd3q*_gcl_au*MTY3Mjk3NTAxMC4xNjkwMjc1MTkw (дата звернення: 11.10.2023).
7. Zakon Online. Повний текст з доповненнями Закону України «Про санкції». URL:https://zakononline.com.ua/documents/show/356462__690623 (дата звернення: 11.10.2023).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права та галузевих правових дисциплін Київського університету права НАН України Хорватова О.О.

Підгайна В.В.,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
факультет № 1, навчальна група Ф1-203

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РФ ЗА ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: ПОКАРАННЯ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ, ЩО ПОНЕСЛИ ЗА СОБОЮ НЕВІДВОРОТНІ НАСЛІДКИ

Кривава сторінка нашого життя почалася з 24 лютого 2022 року. Тисячі смертей, тяжкопоранених людей, зруйновані будинки та знищені, а більше того, зрівняні з землею міста, у які ще не скоро зможуть повернутися українці. Життя розцінюється виразом « до і після ». Для всіх нас це почалась не тільки війна, а суцільна небезпека, страх за себе та рідних, адже з перших днів почалось виживання та боротьба проти тотального геноциду. Люди залишали все своє майно в продовж років, домівки, у яких панували любов та затишок аби тільки уберегтись від того страхіття, що відбувалося навколо. Але найстрашніше те, що тисячі співвітчизників стали жертвами злочинів, які були вчинені російською державою. Міста та села були переповнені навалою «орків», які всіляко намагались відбити непокору відчайдушних людей, примушуючи прийняти їх бік всілякими способами. Але за все приходить розплата.

Невідкладна справа, яку потрібно зробити – це якомога швидше притягнути злочинців до відповідальності. Потрібні радикальні методи аби винести якомога суворе покарання за вчинені правопорушення. Такі питання, стосовно покарання за вчинені діяння можуть розглядати : Міжнародний кримінальний суд, який розпочав офіційне розслідування ситуації, що склалась, адже саме до міжнародних злочинів входять : геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочини агресії; Міжнародний суд справедливості ООН, до якого наша країна направила позов з вимогою притягнути країну-агресора до відповідальності за вчинення дій, пов’язаних з геноцидом та припинення воєнних дій на території України; спеціальний трибунал, національні органи.

На сьогоднішній день на повних підставах Конвенція про захист прав і основоположних свобод оцінюється як одне із найбільших досягнень Ради Європи, тому що вона вміщує в собі

комплекс міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів та потреб, відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей. На тлі всіх подій, які відбуваються за час повномасштабного вторгнення в Україні, важливе місце посідає розуміння та вивчення саме цього документа, так як її зміст вміщує в собі перші кроки для гарантування певних прав, що в ній зазначені, а також всі принципи відповідальності щодо порушення захисту прав та свобод людини. [1]

Доцільно приділити увагу саме статті 2 «Право на життя» , у якій говориться, що нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. Але незважаючи на вказану значимість понад 20 тисяч мирних людей було вбито російськими окупантами в Маріуполі як повідомляє міський голова Вадим Бойченко [2]. І це тільки у одному місті. Переглядаючи ЗМІ, можна кожного дня почути про суцільні втрати з боку нашої держави. Буча, Ірпінь, Чернігів, Суми та багато інших міст, які страждали та просто виживали у максимально страшних умовах, уже не говорячи про зони бойових дій на сході. Стаття 3 «Заборона катування» як ніколи потрібна для максимального усвідомлення того, як має бути в демократичному світі, де люди толерантні та порядні, з уявленням про справедливість та наявність їх законних інтересів. «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню»- це не тільки рядки, які варто прочитати, а те, у що потрібно заглибитися та зрозуміти істину – вчиняючи звірства проти життя людини, обов'язково слідує покарання за їх заподіяння. Масиви правопорушень, що відбувались в Україні з лютого 2022 року занепокоїли всю європейську спільноту. Жінок, за словами правової аналітикині Онисії Синюк, катували застосуванням електроструму, використанням води чи побиттям, випитуючи про розміщення військовослужбовців. [3]

16 березня 2022 року Міжнародний суд справедливості ООН оголосив перший успішний вердикт для України у спорі між Україною та рф щодо тлумачення Конвенції про запобігання

злочину геноциду, що змусило б росію негайно припинити військові операції в Україні. [4]

Міжнародний суд ООН змусив росію вжити таких тимчасових заходів: негайно припинити бойові дії з самого початку війни, а саме 24 лютого 2022 року на території України; забезпечити, щоб військові підрозділи чи нерегульовані війська, очолювані та підтримувані росією, а також організації чи особи під контролем росії не продовжували свою військову діяльність.

Тяжкі злочини, що загрожують миру та безпеці , добробуту світу визначається в Римському Статуті Міжнародного кримінального суду, основна мета якого покласти край безкарності осіб, що вчиняють злочинні діяння. Згідно статті 6 цього Статуту, геноцид визначається діянням, пов'язане зі знищенням з певним наміром національної чи інших груп. [5]

Наша держава зіштовхнулась з цим терміном уже з першого дня вторгнення. Масові вбивства і страти в Київській, Сумській і Чернігівській областях, цілеспрямовані напади на бомбосховища і медичні установи, обстріли населених пунктів, зґвалтування, викрадення зерна і депортації жителів складають « схему геноцидного знищення». Наразі постає питання про спец трибунал щодо притягнення російських військовослужбовців за вчинену агресію на території України. Проводиться пошук моделі починаючи від гібридного трибуналу до створеного ООН міжнародного трибуналу. Спрямовується розслідування всіх злочинних посягань, вчинених ще з 2013 року, пошук та збирання доказів, що підтверджують всі глобальні теракти з боку рф.

Країна-агресор вчинила жорстокий злочин, що призвело до великої кількість жертв, за які має понести покарання та відповісти за свої злочинні дії перед усім людством. Компетентні органи уже почали свою роботу над тим, аби притягти рф до відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення на українській землі. Актуальності цього питання потрібно приділити більше уваги наукової спільноти для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 16.10.2023).

2. Свобода Р. Мер Маріуполя назвав дані про загиблих у місті. Радіо Свобода Україна – новини, ексклюзиви і перевірені факти. URL: https://www.radiosvoboda.org/amp/news-mariupol-zahybli/32363334.html (дата звернення: 16.10.2023).
3. Ukrinform. У херсонському ізоляторі загарбники катували жінок електрострумом і водою. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3735306-u-hersonskomu-izolatori-zagarbniki-katuvali-zinok-elektrostrumom-i-vodou.html (дата звернення: 16.10.2023).
4. Genocide Convention in Ukrainian -- Prevent Genocide International. Prevent Genocide International. URL: http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.htm (date of access: 16.10.2023).
5. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 16.10.2023).

Науковий керівник: доцент кафедри вогневої підготовки факультету №3 Харківського національного університету внутрішніх справ Владимиров М.В.

Choporova Olha Iu.,
Kniaz' Volodymyr Velikii Educational Institute of
Inter-Regional Academy of Personnel Management (Kyiv),
Magistrate Student of 6 year education

HELSINKI FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS AND ITS EVALUATION OF UKRAINIAN ENVIRONMENTAL HARM AT THE WARTIME

Helsinki Foundation for Human Rights (HFHR) carries out somebody's activities to assure that the rights of individuals, guaranteed by international treaties and the Constitution, are truly protected and respected. The goal of HFHR is to reinforce the human rights movement in the world and the social support for this concept, in order to live in a place, where our individual and community rights are obeyed and laws are drafted with respect for human dignity. HFHR deals with a significant range of issues, compared to other Polish organizations in the field of human rights. Its team consists of experts specialized in specific subject areas, with solid substantive and practical expertise [1].

Undoubtedly, the attention of such a respected international human rights organization cannot by pass the events of a full-scale Russian invasion of Ukraine and related human rights violations. In our

report, we will present an assessment of HFHR those events related to causing damage to the environment in the economic and legal aspect.

As reported, blowing up a spillway dam of the Kakhovka HPP seriously violates the prohibition established by Art. 56 of the Protocol Additional to the Geneva Conventions relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts. This rule prohibits attacks on works and installations containing dangerous forces (dams, dykes and nuclear electrical generating stations) even where these objects are military objectives, if such attack may cause the release of dangerous forces and consequent severe losses among the civilian population. Such illegal actions are serious violations of a significant number of conventional and customary norms of international humanitarian law and are definitely war crimes. Blowing up the Kakhovka HPP once again confirms the barbaric and criminal nature of the war waged by the Russian Federation. Blowing up the HPP is the only contemporary case in the history of international criminal justice that can be classified under Art. 8 (2)(b)(iv) of the Rome Statute of the International Criminal Court: «Intentionally launching an attack in the knowledge that such attack will cause incidental loss of life or injury to civilians or damage to civilian objects or widespread, long-term and severe damage to the natural environment which would be clearly excessive in relation to the concrete and direct overall military advantage anticipated». It is currently difficult to predict the results of the Kakhovka HPP explosion, all the negative and tragic consequences for the Kherson region and the whole of Ukraine. The flooding of a large area as a result of the Kakhovka HPP spillway dam explosion will deprive the residents of the Kherson region and temporarily-occupied Crimea of drinking water. In addition, it poses a threat of flooding and destruction to dozens of settlements, to the operation of the Zaporizhzhia NPP. Such a large-scale environmental disaster can be further classified as ecocide. Blowing up the Kakhovka HPP by the russian military once again indicates russia's complete disregard for its international obligations, and international humanitarian law, which has become the established policy of the russian federation, a state that terrorizes the civilian population and carries out a genocidal policy against the Ukrainian people [2; 3].

At same time, Ukraine 5AM Coalition underscored that only the de-occupation of all territories of Ukraine will put an end to massive

violations of international humanitarian law, human rights, and the barbaric destruction of the environment which is carried out as a result of russian aggression. HFHR calls on the world to take measures to deprive russia of its influence in the UN Security Council and other international organizations. Both the immediate perpetrators and the higher military-political leadership of the russian federation must be held to account for the crime of blowing up the Kakhovka HPP and other war crimes committed by russia in Ukraine. Ukraine 5AM Coalition member organizations are constantly working on this and are ready to provide all documented data to the International Criminal Court and other institutions investigating violations of IHL in Ukraine [4].

We confess, consequently, that blowing up the Kakhovka HPP and other environmental crimes committed by russia in the territory of Ukraine definitely should push the international community to criminalize ecocide as the fifth crime.

References:

1. Helsinki Foundation for Human Rights: Who we are? URL: https://hfhr.pl/en/about-us/who-we-are (Retrieved on October, 10, 2023).
2. Kakhovka HPP explosion: human rights activists call on the world to stop Russia. URL: https://hfhr.pl/en/news/kakhovka-hpp-explosion-human-rights-activists-call-on-the-world-to-stop-russia (Retrieved on October, 10, 2023).
3. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (Retrieved on October, 10, 2023).
4. 5AM Coalition. URL: https://www.5am.in.ua (Retrieved on October, 10, 2023).

Науковий керівник: старший викладач кафедри правових дисциплін ЦДН «Нікопольський інститут» Міжрегіональної Академії Управління Персоналом Соларьова Д.В.

Шарапова В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри екологічного права

КЛІМАТИЧНА ШКОДА: ПЕРЕСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На законодавчому рівні, а саме в Законі України № № 2697-VIII від 28 лютого 2019 року «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» закріплено, що зміна клімату належить до першопричин

виникнення екологічних проблем і надзвичайних ситуацій в Україні [1]. В умовах сьогодення нагальним є питання щодо усвідомлення світовою спільнотою катастрофічних екологічних наслідків повномасштабного вторгнення рф в Україну, як-то: забруднення атмосферного повітря, вод, ґрунтів, руйнування екосистем, об'єктів природного заповідного фонду, Смарагдової мережі, втрати ландшафтного та біорізноманіття тощо, які зараз навряд чи можна оцінити повною мірою. Зазначене вже зараз впливає та пришвидшує зміни клімату, і це вже не тільки внутрішня проблема та загроза лише для нашої держави. Безумовно повною мірою уникнути, нівелювати екологічні та кліматичні проблеми неможливо. Доцільно розробляти правові, організаційно-економічні та ін. механізми щодо пом'якшення їхіх наслідків та усунення першопричин, забезпечити ранжування екологічних ризиків, дбати про збереження та відновлення сталості екосистем.

Наголосимо, що в Україні майже вже не існує такої екосистеми, якій не було б заподіяно шкоди, яка не зазнала б руйнівних наслідків. З моменту повномасштабного вторгнення рф мільйони гектарів лісу були спалені, та багато тисяч гектарів земель було заміновано і забруднено внаслідок влучання снарядів, забруднене атмосферне повітря через масштабні пожежі, як і тисячі гектарів ґрунтів, що спричинило вагому шкоду як клімату, так і довкіллю [2, с.10].

Вплив збройної агресії рф на клімат доцільно розглядати як доведений факт на підставі аналізу офіційно оприлюднених даних щодо надмірних викидів CO2 (парникових газів). Кількість зазначених викидів в умовах бойових дій є надмірною порівняно з довоєнним часом, бо нині головними джерелами викидів є не лише промисловість, енергетика і транспорт. До речі, станом на 6 жовтня 2023 року викиди парникових газів безпосередньо через російську агресію становлять близько 120 млн тонн діоксиду вуглецю (CO2) [3]. Зважаючи на те, що бойові дії переважно відбуваються саме в лісах, часто відбуваються лісові пожежі. Лише вони за рік спровокували потрапляння в атмосферу 16,5 млн тонн викидів [3]. Додамо, що за підрахунками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, потенційні викиди CO2 внаслідок повоєнного

відбудовування країни оцінюються приблизно в 49 мільйонів тонн [4].

У зв'язку з мілітарними викликами виникає необхідність запровадження на міжнародному рівні правових механізмів та методології щодо підрахунку викидів діоксиду вуглецю під час воєнних дій, що посилюють зміну клімату. Наразі на міжнародному рівні механізми визначення та оцінки кліматичної шкоди через викиди парникових газів під час збройних конфліктів відсутні, зокрема в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. А це позбавляє можливості притягнення агресора до відповідальності за кліматичну шкоду.

Вперше в листопаді 2022 в рамках COP27 було наголошено на нагальності та необхідності визначення кліматичної шкоди, спричиненої воєнними діями. А також Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України ініційовано створення Глобальної платформи для оцінки збитків клімату та навколишнього природного середовища від воєнних дій [4].

На національному рівні в березні 2022 року Урядом України затверджено Постанову № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації». В цьому нормативно-правовому акті закріплено визначення шкоди і збитків довкіллю за багатьма напрямами як-от: шкода, завдана земельним ресурсам; втрати надр; збитки, завдані водним ресурсам; шкода, завдана атмосферному повітрю; втрати лісового фонду; збитки, завдані природно-заповідному фонду. При цьому у переліку напрямів відсутній пункт, який би окремо виділяв шкоду, що прискорює зміну клімату й саме кліматичну шкоду [5]. Не можна знецінювати положень даної Постанови уряду, адже прискорення зміни клімату відбувається внаслідок масштабних викидів парникових газів саме в атмосферне повітря. І за умови нерозвиненості національного кліматичного законодавства проблема адаптації до зміни клімату розглядається в межах правової охорони атмосферного повітря та озонового шару.

В згаданій постанові уряду зазначається, що шкода, завдана атмосферному повітрю – напрям, що включає шкоду, завдану викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Основним показником, який оцінюється, є обсяг неорганізованих викидів.

Визначення шкоди та збитків здійснюється відповідно до методики, затвердженої наказом Міндовкілля за поданням Держекоінспекції за погодженням з Мінреінтеграції від 13.04.2022 № 175 «Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди» [6] Виходячи з того, що післявоєнне відновлення країни також буде супроводжуватися надмірною кількістю викидів парникових газів, є необхідність в прорахунку відтермінованих в часі збитків. В зазначеному нормативно-правовому акті відповідні механізми відсутні. Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція.

Отже, «військові викиди» важко прорахувати, адже вони є надмірними та не прогнозованими. Досі відсутні методології, технології, які б надали можливість підраховувати, а також зафіксувати кліматичну шкоду. Відповідно відсутні і правові механізми їх запровадження й забезпечення, важливість яких обумовлена необхідністю притягнення агресора до відповідальності за кліматичну шкоду. Вважаємо, що обов'язковим є включення екологічної та кліматичної шкоди до міжнародних позовів, претензій України проти рф з метою отримання репарацій для відновлення екосистем.

Список використаних джерел:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text (дата звернення: 22.10.2023).

2. Гетьман А., Анісімова Г. Формування еколого- й кліматично-правової політики в умовах російської військової агресії: нові доктринальні підходи. Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. онлайн-конф. (Харків, 8 груд. 2022 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екол. права, Каф. права Європ. Союзу, Рада молодих вчених. Харків: Право, 2022. С. 6–13. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/08.12.2022_eko.pdf

3. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за за 23 вересня - 6 жовтня 2023 року. URL : https://mepr.gov.ua/news/40575. Html.

4.Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. (Листопад 2022). Шкода навколишньому середовищу та клімату, спричинена збройним конфліктом. Доповідь на COP27, Шарм-аль шейх. URL: https:// drive.google.com/file/d/1NFVaSs5xHvWMcsKBBrV8IYAFurFdGkuo/view

5. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Постанова Каб. Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 : станом на 3 трав. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-п#Text (дата звернення: 22.10.2023)
6. Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди: Наказ М-ва зах. довкілля та природ. ресурсів України від 13.04.2022 р. № 175. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text (дата звернення: 22.10.2023).

Науковий керівник: д.ю.н., професорка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімова Г. В.

Шевчук М.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет адвокатури, 2 курс, 1 група

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РФ ЗА ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

20 лютого 2014 року стало днем, коли всі, хто вважав міжнародні угоди та домовленості гарантією миру та стабільності, остаточно зрозуміли, що все це є лише формальністю на тлі політичного реалізму та геополітичних інтересів. Однак, важливим є те, що окрім договорів, контрагентами яких є окремі країни, в міжнародному праві закріплені також загальні принципи, метою яких є встановлення меж та регуляція дій суб'єктів міжнародного права та, у разі необхідності, притягнення їх до юридичної відповідальності. Одним з найважливіших предметів цього регулювання є війна, а точніше правила її ведення.

Необхідність виокремлення поняття «справедлива війна» людство зрозуміло ще у давні часи. Так, правила поведінки на полі битви згадуються вже в Махабхараті (IV століття) та Старому Заповіті. Основу сучасного розуміння законів ведення війни в міжнародному праві було закладено у праці «De jure belli ac pacis» Г. Гроція, в якій він зазначає, що навіть під час війни необхідно дотримуватись певних моральних стандартів та природних прав людини. Автор закликав до вирішення міжнародних конфліктів

шляхом дипломатичних заходів та вимагає від країн відповідальності за свої дії. [1]

На сьогодні основним договором, який загально регулює процес ведення війни, вважається Гаазька конвенція. Крім неї слід згадати інші міжнародні акти, які стали основою сучасного гуманітарного права, а саме: Женевські конвенції, які закріплюють норми поводження з цивільними, військовополоненими, пораненими, хворими та іншими групами осіб під час війни. Також існує низка договорів, що стосуються більш специфічних питань, зокрема Конвенція про хімічну зброю, Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення тощо. Не варто також забувати про такий стовп сучасного міжнародного права, як Європейська конвенція з прав людини. І це лише незначна частина актів, порушення умов яких може нести за собою юридичні наслідки як для окремих осіб, які вчинили воєнні злочини, так і країни в цілому.

Станом на 14 березня 2023 р. було розпочато понад 100 тисяч досудових розслідувань щодо воєнних злочинів проти України з початку вторгнення рф, а близько 300 особам була оголошена підозра. Окрім того, за словами керівника департаменту протидії злочинам вчинених в умовах збройного конфлікту Офісу Генпрокурора Ю. Бєлоусова, відкрито більше 640 підозр, які стосуються самого злочину агресії, а серед підозрюваних знаходиться весь склад військово-політичного керівництва рф, включаючи міністра оборони, сенаторів, депутатів тощо.[2]

Механізм застосування норм міжнародного права та притягнення до відповідальності суб'єктів, які його порушують, є реалізованим через певні інстанції, до яких, зокрема, входить Міжнародній кримінальний суд, Міжнародний суд ООН, Європейський суд із прав людини тощо. Необхідність в них для України виникає також через те, що держави не мають права притягувати в рамках юрисдикції своїх національних судів винних у збройній агресії лідерів та високопосадовців країни-агресора, оскільки ці особи, як правило, захищені імунітетом.

На даний момент, окрім групового засудження дій рф та визнання її державою-терористом, більше 20 країн відкрили кримінальні провадження в межах свого національного

законодавства, а деякі країни, наприклад Канада, подали до Міжнародного кримінального суду позови щодо злочинів росії на території України. Варто зазначити, що станом на 2023 р. проти рф в МКС та інших міжнародних судових органах вже розглядаються позови стосовно нападу на цивільну інфраструктуру, порушення Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, порушення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму тощо, а Парламентська асамблея НАТО вже визнала росію державою-терористом та підтримала резолюція про створення спеціального трибуналу щодо військової агресії з боку рф.

17 березня 2023 р. Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента Путіна та уповноваженої при президенті росії М. О. Львової-Бєлової по справі про викрадання та депортацію більше 16 тисяч українських дітей з території України. Це значить, що 123 країни, які підписали Римський статут, на основі якого функціонує МКС, зобов'язані затримати Путіна та Львову-Бєлову та передати до Гааги у тому випадку, якщо вони будуть знаходитися на їх території.[3]

Окрім загрози арешту окремих злочинців, росії загрожують також значні економічні санкції. Так, з початку війни рф потерпає від санкцій від держав, які засудили російську агресію проти України. Однак, завдання шкоди країні-агресору – це не єдина ціль цих заходів, не менш важливим є забезпечення відшкодування шкоди, завданої росією Україні. З цього приводу Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію про репарації Україні та створення «міжнародного реєстру збитків для реєстрації доказів, заподіяних усім зацікавленим фізичним і юридичним особам, а також державі Україна внаслідок міжнародних протиправних діянь Росії».[4]

Сьогодні поки що важко передбачити, що буде чекати на росію і її політичне і воєнне керівництво за скоєні ними злочини. Трагедія в обличчі повномасштабної війни, яка прийшла в Україну попри всі попередні обіцянки з боку рф та партнерів, стала доказом того, що резолюції та галасне засудження не мають реального впливу, а проблема подолання війни і притягнення винних до відповідальності має вирішуватись більш рішучими методами. Головною метою для України має стати вимагання максимального

покарання для росії. Мова йде як про арешт її діячів та прихильників, так і матеріальне відшкодування завданої шкоди у вигляді репарацій.

Список використаних джерел:

1. Grotius H. The Rights of War and Peace. 2014. 419 p.
2. https://suspilne.media/413421-v-ukraini-zareestruvali-ponad-71-tisacu-voennih-zlociniv-z-pocatku-vtorgnenna-rf-ofis-genprokurora/
3. https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and
4. General Assembly resolution, Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine, A/RES/ES-11/5 (14 november 2022), available from undocs.org/en/A/RES/ES-11/5.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри права Європейського Союзу Національного юрдичиного університету імені Ярослава Мудрого Яковюк І.В.

Дискусійна панель № 4:
Національна безпека у воєнний та повоєнний часи:
нагальні проблеми для України та світу

Ганжа Т.В.,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики,
судової експертології та
домедичної підготовки факультету №1

Коваль К.О.,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
факультет №1, 4 курс, група 403

МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ (ДНК-АНАЛІЗ) ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

В умовах російської агресії страждає величезна кількість українців. В Україні станом на сьогодні зниклими безвісти вважаються більш ніж 24 тисячі людей, з яких 7 тисяч – військовослужбовці, всі інші з числа мирного населення [1]. Безліч рідних зниклих безвісти осіб звертаються до правоохоронних органів аби відшукати їх. На жаль, зниклі безвісти особи – це загиблі (померлі) або полонені українці. Задля ефективного їх пошуку та ідентифікації працівники правоохоронних органів активно використовують такий інструмент як молекулярно-генетичні дослідження (ДНК-аналіз). Також він є основним засобом отримання доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Проводяться ДНК-експертизи за постановою слідчого і за рахунок держави. Загалом, завданням молекулярно-генетичного дослідження є встановлення генетичних ознак людини в об’єктах біологічного походження. Встановлені генетичні ознаки (ДНК-профіль) слідів біологічного походження, що вилучаються при

огляді місця події, використовують для того, щоб встановити ймовірність випадкового збігу генетичних ознак цих слідів з генетичними ознаками осіб, що проходять по справі, або виключити можливість походження слідів від конкретної особи [2]. ДНК-профіль слідів біологічного походження може бути наданий добровільно особами, які звернулися до правоохоронних органів для встановлення ймовірності випадкового збігу генетичних ознак осіб, які вважаються безвісти зниклими та які звернулися до правоохоронних органів.

Об'єктами молекулярно-генетичної експертизи є:

− біологічні зразки, відібрані у живих осіб (наприклад, кров, слина, букальний епітелій) та трупів (кров, кісткові рештки, зубна тканина);

− сліди біологічного походження, вилучені під час слідчих дій (наприклад, кров, сперма, букальний епітелій слина, піднігтьовий вміст, кісткові рештки, зуби, волосся з цибулиною, а також контактні сліди, які містять клітини з ядрами) [2].

Найбільш прогресивним етапом розвитку молекулярно-генетичного дослідження є ухвалення Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини», яка має на меті розшук осіб, зниклих безвісти, ідентифікацію невпізнаних трупів людей, їх останків та частин тіла людини тощо [3]. Саме ця мета є передовим напрямком пошуку осіб, які є зниклими безвісти. В умовах збройного конфлікту, коли правоохоронні органи знаходять масові захоронення, то використання Електронного реєстру геномної інформації людини та молекулярно-генетичної експертизи є важливим аспектом пошуку осіб, які зникли безвісти.

Під час деокупації територій України знаходять багато місць масових захоронень людей. Задля ідентифікації осіб, які були знайдені, саме призначається молекулярно-генетична експертиза. Вона дозволяє встановити особистість трупа, знайти родичів, внести дані до Електронного реєстру геномної інформації задля пошуку родичів загиблого.

Підсумовуючи, ми можемо зазначити, що використання слідчими правоохоронних органів можливостей молекулярно-генетичної експертизи є важливим етапом досудового розслідування фактів злочинів, вчинених агресором на території нашої держави. Активне використання ДНК-експертиз у поєднанні

з ресурсом Електронного реєстру геномної інформації людини забезпечить збір та аналіз інформації, яка є основою організації ефективного пошуку та ідентифікації зниклих безвісті людей.

Список використаних джерел:

1. Ярослав Прищепа. Лубінець назвав кількість українців, зниклих безвісти під час війни. Суспільне. Новини: вебсайт. URL: https://suspilne.media/484912-lubinec-nazvav-kilkist-ukrainciv-zniklih-bezvisti-pid-cas-vijni/ (дата звернення: 09.10.2023)
2. Експертна спеціальність 9.5 «Молекулярно-генетичні дослідження». Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр України: вебсайт. URL: https://ndekc.kh.ua/diialnist/vydy-doslidzhen/ekspertna-spetsialnist-9-5-molekulyarno-genetichni-doslidzhennya (дата звернення: 09.10.2023)
3. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09.07.2023 № 2391-IX. Відомості Верховної Ради України: вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text (дата звернення: 09.10.2023).

Орлова Т.А.,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету №1

Волобуєв І.Р.,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 4 група

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ, ЯК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОЇ МЕТОДИКИ ЇХ РОЗСЛІДУВАННЯ

До правопорушень проти волі, честі та гідності особи відносяться наступні дії, передбачені Кримінальним кодексом України: «Незаконне позбавлення волі людини або викрадення людини» (ст.146), «Насильницьке зникнення» (ст.146^{-1}), «Захоплення заручників» (ст.147), «Підміна дитини» (ст.148), «Торгівля людьми» (ст.149), «Експлуатація дітей та використання їх для заняття жебрацтвом» (ст.150 та ст. 150^{-1}), «Незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги» (ст.151) [1].

Слід зауважити, що незаконне позбавлення волі та викрадення людей, незаконне поміщення в психіатричні заклади, експлуатація дітей та використання їх у жебрацтві іноді реєструються, як окремі факти, але частіше вони виступають ланками організованого кримінального бізнесу з торгівлі людьми. Виявлення і розслідування таких правопорушень викликає особливий суспільний резонанс, і вимагає концентрації уваги та зусиль правоохоронних органів на досягненні головної мети – встановленні всіх епізодів і всіх співучасників злочинної схеми, припиненні їх діяльності та притягненні до відповідальності. Саме тому доцільною є розробка комплексної методики розслідування правопорушень проти волі, честі та гідності особи, як правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми.

Аналіз редакцій статей 146 – 151 Кримінального кодексу України дає підстави для висновку про те, що даними нормами охоплюються досить різнорідні дії щодо потерпілих, але поєднує їх спільний предмет злочину, яким є людина, а також особлива кінцева мета злочинних дій – експлуатація людини або отримання іншої користі.

Звичайно, що різноманіття форм і способів правопорушень вказаної групи обумовлює особливості інших елементів його механізму, які мають суттєве значення для їх виявлення і розслідування. Зокрема, від виду експлуатації людини залежить характеристика потерпілої особи, слідів правопорушення і місць знаходження джерел доказів. Відповідно, для розкриття характеристики механізму вчинення цих правопорушень необхідною є розробка їх криміналістичної класифікації. Ми переконані, що саме на її основі доцільно розробляти комплексну методику розслідування правопорушень проти волі, честі та гідності особи. Саме такий підхід дозволить максимально врахувати особливості розслідування різноманітних проявів злочинів названої категорії.

На наш погляд, підставою криміналістичної класифікації правопорушень проти волі, честі та гідності особи доцільно обрати вид експлуатації людини, а також пов'язані з цим соціально-демографічні особливості потерпілих (стать, вік, місце проживання, матеріальний стан, поведінкові звички тощо). Саме ця підстава дозволить виділити специфічні елементи механізму

вчинення правопорушень даної категорії та сформулювати відповідні завдання розслідування та рекомендації щодо засобів і способів їх вирішення – комплексів слідчих та інших дій [2, с. 224-225].

Проведений аналіз судової та слідчо-оперативної практики, спеціальної літератури щодо проблематики розслідування правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, дозволив виділити наступні класифікаційні групи правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

1. Встановлення контролю над людиною шляхом її викрадення, насильницького приховування, поміщення у психіатричний заклад, підміни дитини, укладення будь-якої угоди щодо неї (далі – встановлення контролю) з метою сексуальної експлуатації. За більшістю кримінальних проваджень (70%), що були відкриті в Україні в період з 2010 до 2023 року за ознаками статей 146 - 151 Кримінального кодексу України, і піддавалися вивченню, обвинуваченими були ті, хто вчинював даний злочин щодо молодих жінок, які примусово або під впливом обману залучалися до сексуальної експлуатації.

2. Встановлення контролю над людиною з метою трудової експлуатації. Специфіка цих правопорушень полягає у здійсненні дій відносно людини з метою використання її фізичних можливостей та навичок для примусової праці. Примусова праця використовувалась у різних формах, зокрема, фізичний труд на приватних фермах, агропідприємствах, птахофабриках, теплицях, примушування до перевезення та розповсюдження наркотиків шляхом розміщення закладок, використання у збройних конфліктах [3, с. 30]. Потерпілими від цього різновиду правопорушень виступають підлітки, дорослі жінки та чоловіки з числа уразливих груп населення – тимчасово переміщені особи, такі, що опинилися на окупованих рф територіях, безробітні, безпритульні, залежні від алкоголю, наркотиків та азартних ігор, боржники.

3. Встановлення контролю над дітьми. Кількість правопорушень цього різновиду складає приблизно 10%. Метою злочинної діяльності виступає отримання користі від усиновлення або удочеріння, від використання дітей для жебрацтва,

використання як донорів внутрішніх органів, для зйомки порнографічних відеоматеріалів і фотографій тощо.

4. Встановлення контролю над людиною з метою вилучення її органів для трансплантації, або проведення дослідів над нею. Характер вказаної експлуатації, пов'язаний з медичним втручанням в організм людини та обумовлює й відповідне місце його вчинення – медичний заклад, а також наявність такого суб'єкта як лікар (медичний персонал). Очевидно, що специфічними будуть і сліди злочину – ознаки вилучення органів, проведення операцій, застосування певних препаратів тощо.

5. Встановлення контролю над жінками з метою примусу їх до сурогатної вагітності. Сутність цього різновиду експлуатації полягає в укладенні незаконної угоди, якій передує вербування або викрадення, переміщення, переховуванні, передача та одержання жінки з метою її примушення до запліднення, виношування і народження дитини. Крім фізичного або психічного примусу, використовуються також обман, шантаж та уразливий стан жінок.

Представлена нами криміналістична класифікація правопорушень проти волі, честі та гідності особи звичайно не охоплює всі прояви цих надзвичайно різноманітних злочинів, але вона, на наше переконання, може слугувати принциповою схемою для розробки комплексної криміналістичної характеристики та системи рекомендацій з їх розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. № 25. Ст 131. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

2. Орлова Т., Прояви торгівлі людьми та проблеми розбудови методики розслідування/ Т.А. Орлова, В.Ю.Колесник // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Ф-т № 1. – Харків : ХНУВС, 2022. – С. 224-225, - 453 с. – DOI: http://doi.org/10.5281/zenodo.7339681.

3. Розслідування торгівлі людьми: Навчальний посібник / Авт. Кол.: М.І. Андрієнко, А.Ф. Волобуєв, Т.А. Пазинич та ін. / за ред. П.В. Коляди, - К.: Конус – Ю, 2009. – 190 с.

Лещенко С.О.,
Національний юридичний університет,
імені Ярослава Мудрого,
факультет слідчої та детективної
діяльності, 3 курс, 2 група

Бондаренко В.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики,
лікар-судово-медичний експерт

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАТЕРІ ЗА ВБИВСТВО СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

1 вересня 2017 року набрала чинності Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка передбачає взаємодію у галузі юстиції, свободи та безпеки. У статті 24 даної Угоди зазначено, що «Сторони домовились надалі розвивати судове співробітництво у цивільних та кримінальних справах, повною мірою використовуючи відповідні міжнародні і двосторонні документи та ґрунтуючись на принципах юридичної визначеності і праві на справедливий суд ... на основі відповідних багатосторонніх правових документів, зокрема конвенцій Гаазької конференції з міжнародного приватного права у сферах міжнародного правового співробітництва, судового процесу, а також захисту дітей» [1, ст. 24]. Актуальною проблемою вітчизняного та європейського законознавства є захист прав і свобод дітей, у тому числі, в разі злочинних дій з боку їх батьків та офіційних представників. Окремою групою цих злочинів є вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час пологів або відразу після них, що передбачено статтею 117 Кримінального кодексу України [2]. На відміну від статті 115 (ч.2) КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за умисне вбивство малолітньої дитини у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, український законодавець вводить окрему групу осіб – новонароджені діти, вбивство яких з боку матері під час пологів або відразу після них

передбачає пом'якшувальну кримінальну відповідальність для матері у вигляді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк. Наявність цієї пом'якшувальної кримінальної відповідальності викликає, як мінімум, дискусію у суспільстві, а, як максимум, доцільність її застосування у вітчизняному законодавстві, адже, згідно ст. 66 КК України, серед обставин, що пом'якшують покарання, взагалі відсутній критерій щодо протиправних дій з боку матері по відношенню до її новонародженої дитини.

Метою нашої роботи було дослідити стан вітчизняного та європейського законодавства з цього питання, а також проаналізувати застосування ст. 117 КК України в судовій практиці. Матеріалом дослідження стали законодавчі документи низки країн Європейського Союзу – Польщі, Німеччини, Франції, Іспанії, Естонії, Швеції, Данії, а також матеріали 7 судових справ, які розглядались на території України за обвинувачуванням по ст. 117 КК України.

В результаті дослідження встановлено, що привілейований склад дітовбивства існує в кримінальному законодавстві цілої низки держав Європейського Союзу – Польщі, Данії, Швеції, Естонії. Так, в ст. 149 КК Польщі зазначається, що мати, яка здійснює вбивство своєї дитини під час пологів та під впливом процесу пологів, потребує позбавлення волі на термін від 3 місяців до 5 років [3, с. 125]. Згідно з §116 КК Естонії, вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час або одразу після пологів карається позбавленням волі на строк до п'яти років [4, с. 40]. У Швеції це єдиний привілейований вид вбивства, про яке йдеться у ст. 3 глави 3 КК Швеції. В ній зазначено, що жінка, яка позбавляє життя свою дитину в момент народження або під час пологів, коли порушено її душевний стан або якщо вона відчуває сильну нужденність, повинна бути засуджена за дітовбивство до тюремного ув'язнення на строк не більше 6 років [5, с. 34]. В статті 238 ч. 1 КК Данії зазначені мотиви вчинення матір'ю вбивства новонародженої дитини – лихо, страх бути зганьбленою, слабкість, паніка, що викликані пологами. Санкція статті – тюремне ув'язнення на термін до 4 років. Частина 2 цієї статті встановлює, що, якщо мав місце замах на зазначений злочин, який

не призвів до заподіяння шкоди дитині, покарання може бути скасовано [6, с. 137].

На відміну від вищезгаданих країн, у Німеччині пом'якшувальна кримінальна відповідальність для матері за вбивство позашлюбної дитини, під час пологів або відразу після них, взагалі скасована. Свого часу дана стаття передбачала позбавлення волі на строк не менший ніж 3 роки та існувала до 13 листопада 1998 р. (§ 217) [7]. В кримінальному кодексі Іспанії покарання за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини відбувається на загальних підставах та передбачає позбавлення волі на строк від 10 до 15 років [8, стор. 184]. За кримінальним кодексом Франції вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини карається довічним позбавленням волі [8, стор. 184].

В Україні, за період з 2013 по 2018 рр., було зареєстровано 195 кримінальних правопорушень, пов'язаних з вбивством матір'ю своєї новонародженої дитини, з яких у 121 випадку провадження були закриті, а у 74 випадках матеріали справ були передані до суду. Нами було проаналізовано 7 судових справ, за якими були оголошені вироки. В результаті дослідження встановлено, що у всіх 7 випадках матері, що притягувались до кримінальної відповідальності, не були працевлаштовані та мали скрутне матеріальне положення, своєчасно та свідомо не викликали медичну допомогу під час настання пологів, знаходились наодинці та намагались самотужки вирішити пологи. Тільки одна жінка (14 %) стала на медичний облік через вагітність і не приховувала її від оточуваних. Інші 6 жінок (86%) навпаки – всіляко намагались приховати свою вагітність від оточуваних та свідомо не ставали на медичний облік. Усі жінки народили життєздатних і живонароджених дітей, після чого мали злочинний умисел у позбавленні їх життя. В усіх 7 випадках жінками були застосовані активні форми дітовбивства: в 6 випадках смерть немовлят сталася внаслідок механічної асфіксії (86 %), в 1 випадку — внаслідок закритої черепно-мозкової травми (14%). Відповідно до судових вироків, 6 жінок із 7 (86 %) отримали покарання у вигляді позбавлення волі на терміни від 1 до 3 років, з терміном іспитового строку від 1 до 2 років. Одна жінка отримала покарання у вигляді обмеження волі терміном 5 років.

Таким чином, вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини в Україні характеризується пом'якшувальною кримінальною відповідальністю для суб'єкта злочину – матері, що також має місце у законознавстві низки країн Європейського Союзу – Польщі, Естонії, Швеції, Данії. Аналіз кримінальних справ в Україні показав про істотне соціальне підґрунтя цього злочину, усунення якого повинно лежати не тільки з боку жінок, але й вирішуватись з боку держави і суспільства, наприклад, шляхом впровадження відповідних соціальних програм для вагітних жінок, проведенням профілактичних заходів, внесення змін у законодавство тощо. Звертає на себе увагу досвід Німеччини, Франції та Іспанії у вирішенні цієї проблеми, а саме скасування цього привілейованого виду вбивства шляхом виключення цієї статті із Кримінального кодексу та притягнення винних до відповідальності на загальних підставах з відповідними термінами покарання. Цей шлях можливо застосувати й в Україні та нарешті виключити існуючі протиріччя у вітчизняному законодавстві, адже, згідно ст. 66 КК України, серед обставин, що пом'якшують покарання, відсутній критерій вчинення протиправних дій матір'ю по відношенню до своєї новонародженої дитини. До того ж, у юриспруденції взагалі відсутній термін «новонароджена дитина» та немає його визначення – хто саме ця дитина? Цей термін використовується переважно в медицині. Згідно статті 6 Сімейного кодексу України, існують тільки два типу дитини: малолітня дитина - до досягнення нею 14 років, та неповнолітня дитина – віком від 14 до 18 років [9, стаття 6]. Відповідно до цього, згідно ст. 67 (п.6) КК України, злочин проти малолітньої дитини входить до переліку обтяжувальних обставин, і, таким чином, кримінальна відповідальність за вбивство такої особи повинна кваліфікуватись за ст. 115 ч.2 КК України.

Список використаних джерел:

1. Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

3. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову В. С. Станіч – К.: ОВК, 2016. – 138 с.

4. Estonia Criminal Code (Passed 06.06.2001, entry into force 01.09.2002). The SHERLOC (Sharing Electronic Resources and Laws on Crime).
5. The Swedish Criminal Code (Upd. 02.12.2022). Government Offices of Sweden.
6. The Criminal Code (Order No. 909 of September 27, 2005, as amended by Act Nos. 1389 and 1400 of December 21, 2005). NATO's WPS Global Database.
7. German criminal code / transl. by M. Bohlander (2010). OHCHR AntiDiscrimination Database.
8. Мусиченко О.М., Вербицький О.С. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: порівняльно-правовий аспект / Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. - Том 30 (69).- №4. - 2019. - С. 181-186.
9. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text.

Орлова Т.А.,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики,
судової експертології
та домедичної підготовки факультету №1

Максуль А.Ю.,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
факультет №1, 4 курс, група 402

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ФАКТІВ СМЕРТІ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Збройна агресія рф принесла біль і жах у кожну українську родину. Звірства окупантів, постійні обстріли мирного населення призводять до масового травмування та загибелі людей. Працівники закладів охорони здоров'я вимушені по декілька діб працювати без сну і відпочинку, рятуючи життя. Перевантажені й працівники судово-медичних бюро України вирішенням задач вчасного оформлення фактів смерті людей, передачею родичам тіл для поховання, ідентифікації осіб невпізнаних трупів, а також іншими завданнями, що виникають у кримінальних провадженнях. Експертна медична служба стикається із суттєвими труднощами, пов'язаними із реєстрацією і оформленням величезної кількості

смертей з кримінальними і не кримінальними причинами, та критично малою кількістю експертів у штаті. Крім цього, існує організаційна проблема накопичення тіл у моргах з причини перебування закордоном близьких родичів померлих, які не забирають їх для поховання. Вирішення цих проблем вимагає уваги вчених і практиків. В цьому сенсі доречно розглянути законодавчі зміни внесені в період дії режиму воєнного стану в Україні.

Так, 9 березня 2022 року спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора № 177/450/46 було затверджено «Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» [1] (далі – Порядок взаємодії). Положення цього наказу направлені на підвищення рівня заходів безпеки працівників закладів охорони здоров'я, а також удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії під час документування фактів смертей, що настають від кримінальних і некримінальних подій.

Хотілось би звернути увагу на наступні положення Порядку взаємодії.

1. Огляд трупа працівниками закладів охорони здоров'я проводиться лише за умови відсутності загроз життю та здоров'ю таких працівників.

2. Заклади охорони здоров'я, у разі надходження повідомлення про смерть людини, негайно повідомляють органи та підрозділи Національної поліції України за телефоном екстреного виклику (102) про кожен випадок установлення ними факту смерті людини незалежно від місця її настання.

3. Працівникам закладів охорони здоров'я дозволяється видавати лікарські свідоцтва про смерть та проводити видачу/захоронення тіл без направлення на судово-медичну експертизу за умови огляду трупа працівником закладу охорони здоров'я на місці перебування трупа зі встановленням факту відсутності ознак насильницької смерті або на підставі наявної медичної документації із закладів охорони здоров'я (без уточнення).

4. Невидача лікарського свідоцтва про смерть відповідно до пункту 3 може бути зумовлена лише прямою письмовою вказівкою з

боку органів військової адміністрації, Служби безпеки України та інших уповноважених органів.

5. У випадку встановлення ознак насильницької смерті, до приїзду працівників поліції на місце події працівникам закладів охорони здоров'я забороняється порушувати обстановку за місцезнаходженням трупа, переміщати його, та необхідно рекомендувати не виконувати такі дії присутнім на місці події особам, у тому числі родичам померлих [1].

Також, у вказаному нормативному акті викладено певний алгоритм дій судово-медичного експерта, який залучається насамперед слідчим, при огляді трупа на місці його виявлення. Так, якщо через обстріли або проведення активних бойових дій, неможливо оглянути труп на місці його виявлення, огляд трупа здійснюється слідчим в бюро судово-медичної експертизи або іншому спеціально визначеному облаштованому безпечному місці [1].

Сучасні технології судово-медичного молекулярно-генетичного дослідження надають можливість встановлювати невпізнаних осіб (померлих) за наявності зразків, належність яких відома, а також визначити генетичну статеву належність особи, що залишила слід. Такі зразки в обов'язковому порядку експерт повинен вилучити та зберегти [2].

Підводячи підсумок, хотілось би зазначити про необхідність подальших наукових розробок, направлених на вирішення проблем практики судово-медичної служби в Україні, внесення змін у національне законодавство з метою не тільки удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії, а й підвищення якості надання судово-медичних послуг населенню, модернізації відділу експертизи трупів та створенням сучасного моргу європейського типу.

Список використаних джерел:

1. Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: спільний Наказ МВС України, МОЗ України, Генеральної прокуратури України № 177/450/46 від 09.03.2022, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 10.03.2022 за №317/37653 , URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#n16

2. Дунаєв О. В. Актуальні питання судово-медичної генетики в Україні. Український медичний альманах. 2013. Т. 16. № 1. С. 179.

Бацман Ю.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет прокуратури, 2 курс, 11 група

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист прав людини є однією з найважливіших завдань в сучасному світі, особливо в умовах воєнного стану. Військовий конфлікт призводить до численних порушень прав людини, і саме тоді важливо надавати особливу увагу цьому питанню.

Перш за все, важливо вказати, що навіть в умовах воєнного конфлікту, права людини повинні бути поважані та захищені. Це включає в себе право на життя, свободу, недоторканість особи та інші основні права, які гарантовані Універсальною декларацією прав людини та іншими міжнародними документами. Без винятку, всі сторони конфлікту повинні дотримуватися міжнародного права та гуманітарного права, які надають конкретні правила щодо обходу воєнного стану з мінімізацією страждань цивільного населення. Проте, у сучасних реаліях під час воєнного конфлікту ці права доволі часто порушуються. Так, російська федерація не дотримується жодних домовленостей та етичних норм, вчиняючи чисельні порушення прав людини.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває захист прав осіб, які опинилися в умовах внутрішнього переміщення. Воєнні конфлікти змушують мільйони тисячі людей покидати свої домівки та шукати притулку в інших регіонах. Їхні права на безпеку, житло, медичну допомогу та освіту повинні бути забезпечені, і керівні установчі органи повинні робити все можливе для забезпечення їхнього гідного повернення або інтеграції в новому місці проживання. Станом на 1 вересня 2023 року в нашій державі зареєстровано 4 млн. 965 тис. внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО).

Згідно статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє

місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Один із основних принципів захисту прав ВПО полягає в тому, щоб вони не були дискриміновані. Так, ВПО користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони мають статус ВПО [3, стаття 14]. Також такі особи повинні отримувати щомісячні виплати, допомога призначається на кожного заявника (особам з інвалідністю та дітям – 3000 грн, всім іншим – 2000 грн.) [2]. Не аби яку роль у захисті прав ВПО відіграють волонтери, адже вони допомагають в пошуку та надання житла, надають гуманітарну допомогу, та психологічну, що є дуже важливим.

Підсумовуючи необхідно вказати, що захист прав ВПО в умовах воєнного стану є критично важливим завданням, яке вимагає спільних зусиль. Важливо наголосити на тому, що жодна війна не може виправдати порушення прав людини, і всі сторони конфлікту повинні дотримуватися всіх норм та стандартів. Тільки в такий спосіб можна забезпечити гідний захист прав і гідний мир для всіх.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: закон України від 03.08.2023 № 3022-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

2. Методичні матеріали щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та цивільного населення, які постраждали від військової агресії РФ проти України. Допомога на проживання внутрішньо переміщеним особам. URL: https://www.vin.gov.ua/images/doc/bilshe/ Korisna_informasiya_ dla_VPO/2_ opomoha_na_prozhyvannya_vnutrishno_peremishchenym_osobam.pdf

3. Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: закон України від 03.08.2023 № 3022-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ковтун М.С.

Войтенко А.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри господарського права

МОБІЛІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Широкомасштабне вторгнення рф на територію України та запровадження воєнного стану зумовило низку змін у суспільних відносинах в державі. Наразі, вкрай важливим постає питання забезпечення обороноздатності та мобілізаційної готовності держави. Так, забезпечення належного правового регулювання здійснення господарської діяльності стає основою формування національних оборонних спроможностей. Створення та удосконалення наявних нормативно-правових та економічних умов і механізмів є передумовою оптимізації розподілу відповідальності між державою, суб'єктами господарювання всіх форм власності та всього українського суспільства як суб'єкта формування і практичної реалізації державної політики в умовах воєнного стану.

Мобілізаційна модель функціонування відносин господарювання є вкрай важливим питанням сьогодення. Проте слід зазначити, що мобілізаційні стратегії, а відтак і цілісні мобілізаційні моделі господарсько-правових механізмів функціонування національних економік є актуальними не тільки у зв'язку із військовими загрозами національній безпеці, але і з якісно іншими загрозами, пов'язаними із подіями техногенного, кліматичного, пандемічного, міграційного, енергетичного характеру, загрозами втрати конкурентоспроможності національної економіки жорстких впливів світових економічних криз тощо. [1, с. 158-159]

Так, національна економіка функціонує у «загальному» правовому режимі, що звичайно відрізняється в масштабі окремих галузей, секторів та окремих видів виробництв, з урахуванням виникаючих саме там специфічних конфігурацій приватних та публічних інтересів, що пріоритетно мають бути забезпеченими. [2, с. 128-130]

Законодавство України, як відомо, передбачає цілу низку екстраординарних періодів, ситуацій, коли законодавством передбачено особливі режими функціонування держави та суспільства. Такими є введення надзвичайного, воєнного станів, стану надзвичайної екологічної ситуації, мобілізації та мобілізаційної підготовки.

Правовими режимами цих екстраординарних станів передбачені окремі особливості регулювання господарських відносин, але в цілому сфера господарювання не стала предметною змістовною складовою відповідних нормативно-правових актів.

Розділом VIII Господарського кодексу України врегульовані спеціальні режими господарювання, до яких, у тому числі, відносяться режими: в окремих галузях економіки, в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації, воєнного стану [3, с. 144].

Не заважаючи на вищевикладене, проблематика запровадження мобілізаційних моделей господарювання не знайшла належної уваги у господарсько-правовій науці.

Першочергової уваги потребують, як уявляється, декілька найактуальніших аспектів застосування мобілізаційних моделей – режимів господарювання.

По-перше, це мобілізаційна економіка в умовах воєнного стану. Напрями державної політики під час мобілізації економіки мають бути спрямовані на чітке формування державного оборонного замовлення, оновлення та оптимізацію мобілізаційних запасів, державного матеріального резерву, реалізацію ефективного механізму концентрації ресурсів, мілітаризацію визначених галузей національної економіки, залучення державно-приватного партнерства. В той же час, основою «кризового» реагування держави на воєнні загрози має стати переведення національної економіки, окремих її галузей, підприємств і комунікацій на функціонування в умовах особливого періоду. При формуванні моделі розвитку національної економіки в повоєнний період необхідно також враховувати глобалізаційні процеси, які впливають на рух товарів, капіталів і робочої сили у світовому господарстві.

По-друге, це модель, що адекватна завданням відновлення повоєнної економіки із додатковими завданнями її

конкурентоздатної реструктуризації, переходу до нових технологічно ефективних видів виробництв. В цьому аспекті необхідно розглядати мобілізацію економіки як формування державної політики, спрямованої на забезпечення заходів із концентрації усіх наявних ресурсів з метою досягнення конкретного результату та фінансово-економічне забезпечення галузей національної економіки для нарощування оборонних можливостей країни [4, с. 142-143].

По-третє, це плани держави щодо рішучої модернізації технологічного переозброєння національної економіки, виведення її на новий рівень глобальної конкурентоздатності. Сьогодні для забезпечення сталого економічного розвитку та інтеграції України недостатньо так званих модернізації і адаптації до європейських стандартів. Необхідним питанням є подолання деіндустріалізації і відновлення промисловості в сучасних рамках використання цифрових технологій.

По-четверте, такий мобілізаційний режим може бути функціонально актуалізованим політикою попередження та мінімізації руйнівних наслідків світових економічних криз на національну економіку. Державна політика має зосереджуватися не лише на подоланні основних перешкод для стратегічного розвитку країни, а й на створенні передумов стійкого функціонування на тлі високих та малопередбачуваних ризиків.

Таким чином, господарська діяльність в період дії надзвичайного, воєнного станів, стану надзвичайної екологічної ситуації, мобілізації та мобілізаційної підготовки є окремим спеціальним режимом господарювання, який здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, до сфери дії якої відносяться організаційно-господарські, господарсько-виробничі та внутрішньогосподарські відносини.

Враховуючи сучасний недосконалий стан нормативно-правового регулювання господарської діяльності та господарських відносин, необхідним є запровадження дієвої життєздатної мобілізаційної моделі господарсько-правових механізмів функціонування національної економіки. Для реалізації мобілізаційної моделі функціонування відносин господарювання є необхідним формування цілої низки концептуальних правових

позиції у зазначеній сфері, розробку системи заходів удосконалення змісту та системи законодавства України у визначеному напрямі, що не тільки надасть можливість належним чином вдосконалити правове регулювання господарської діяльності та упорядкувати зміст господарських відносин, а й підвищить рівень обороноздатності держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Задихайло Д.В. Мобілізаційна стратегія економічного розвитку в контексті правового господарського порядку: постановка питання // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 1 (48). – С. 158–168;
2. Задихайло Д.В. Конституційний економічний порядок: проблема систематизації нормативно-правового забезпечення // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 4 (47). – С. 127–137;
3. Господарський кодекс України: від 16 січ. 2003 р. №436 – IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №18–22. ст. 144.
4. Чеховська М.М. Мобілізація економіки в умовах збройної агресії // Наук. вісн. Херсонського державного університету. – 2016. - Випуск 20. Частина 2. – С. 141-144.

Науковий керівник: д.ю.н., в.о. завідувача кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Задихайло Д.В.

Федюк В. В.,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
молодший науковий співробітник

ДІЇ РАСИСТСЬКОГО ТА КСЕНОФОБНОГО ХАРАКТЕРУ, ВЧИНЕНІ ЧЕРЕЗ КОМП'ЮТЕРНІ МЕРЕЖІ, ЯК ПРОЯВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ

У сучасному українському суспільстві на тлі розгортання процесів глобалізації та розвитку інформаційних технологій непоодинокими стають випадки расово-етнічної нетерпимості до представників інших національностей, релігій та культур. Особливо небезпечними є масштабні і цілеспрямовані прояви таких дій або закликів до них, що вчиняються за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, з метою деструктивного

психологічного впливу на населення задля дестабілізації соціального стану в державі.

У Преамбулі Додаткового Протоколу до Конвенції про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні мережі (далі – ДП), підписаного Україною 08.04.2005 р. та ратифікованого 21.07.2006 р., зазначено, що існує ризик неналежного використання або зловживання такими комп'ютерними системами для пропаганди расизму та ксенофобії. Видається очевидним, що такі дії, як поширення матеріалу расистського та ксенофобного матеріалу; погроза чи образа, вчинені з расистських та ксенофобних мотивів, згідно з ст. ст. 3-5 ДП можуть становити різновид інформаційного тероризму. Під останнім, з-поміж іншого, розуміють небезпечні діяння з інформаційного впливу на соціальні групи, державні органи влади і управління, пов'язані із розповсюдженням інформації, яка містить погрози переслідуванням, розправою, вбивствами, а також викривлення об'єктивної інформації, що спричиняє виникненню кризових ситуацій у державі, нагнітання страху і напруги у суспільстві. При чому залежно від кримінально-протиправної мети та використаних інструментів (засобів) вчинення діяння доцільно звернути увагу на медіа-тероризм, тобто зловживання інформаційними мережами, системами та їхніми компонентами для здійснення терористичної діяльності (в ефірних мас-медіа, інтернет-ЗМІ, на загальнодоступних сайтах тощо) [1, с. 172].

Проблема належної криміналізації зазначених дій, що передбачені ст. ст. 3-5 ДП, як видається, випливає з того, що міжнародним актом надано широкі межі розсуду з нормоутворення. Зокрема, йдеться про те, що держава вживає широких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання у її кримінальному законодавстві злочинами перелічених діянь. Для прикладу, стосовно публічної образи, здійсненої через комп'ютерну мережу з расистських та ксенофобних мотивів, як випливає з п. 2 ст. 5 ДП, держава вправі формулювати кримінально-правову норму так, якщо наслідком такої образи є ненависть, презирство чи глузування з відповідної особи чи групи осіб, або взагалі не встановлювати за це відповідальність (скажімо, згідно з п. 2 ст. 3 ДП за поширення

расистського та ксенофобного матеріалу через комп'ютерну мережу, якщо такий матеріал сприяє дискримінації, не пов'язаної з ненавистю або насильством). Разом із тим, якщо розглядувані дії вчиняються в інформаційному просторі вже не просто з перевищенням допустимих меж свободи слова, а з метою організації або провокування публічного обговорення питань, що загострюють соціальні протиріччя, держава зобов'язана зреагувати, використовуючи законодавчі та інші засоби правового впливу.

На теперішній час основним засобом правового реагування на діяння, що спрямовані на загострення соціального стану, зокрема, внаслідок розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі, гідності є норма ст. 161 КК України [2, с. 104].

Серед низки проблем, пов'язаних із змістом цієї норми, помітною є передбачення в ній кримінальної відповідальності за образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями. Водночас поза увагою законодавця залишилась можливість здійснення образи за ознаками національного або етнічного походження, раси, кольору шкіри, мови, громадянства, політичних переконань тощо [3, с. 160].

Одним із основних способів здійснення розпалювання ненависті в публічному просторі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, а також образи почуттів громадян, виступає «мова ворожнечі». Під нею відповідно до п. 2 Рекомендації CM/Rec (2022) № 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо боротьби з мовою ворожнечі, ухваленої 20.05.2022 р., розуміють усі її прояви, які підбурюють, пропагують, поширюють чи виправдовують насильство, ненависть або дискримінацію щодо особи чи групи осіб або паплюжать їх через їхні реальні чи приписані особисті характеристики або статус як-от: раса, колір шкіри, мова, релігія, національність, національне або етнічне походження, вік, інвалідність, стать, гендерна ідентичність і сексуальна орієнтація.

Таким чином, констатуємо, що поза кримінальною відповідальністю за законодавством України залишаються висловлювання особи (в т. ч. й офіційних осіб держави-агресора) шляхом застосування «мови ворожнечі» навіть під час офіційних державних заходів (які транслюються, а пізніше активно

обговорюються в ефірах телебачення чи в Інтернеті), як прояв демонстративної образи почуттів громадян України. Йдеться, передусім, про використання певних лінгвістичних маркерів («ярликів») щодо гострої та, здебільшого, однобічної оцінки подій чи явищ суспільно-політичного життя або окремих персоналій («київський режим», «фашисти та нацисти при владі», «бандерівці», «каральна операція», «війська нетрадиційної орієнтації», «гоніння УПЦ МП» тощо) та доведення до громадськості таких наративів. Тобто такі висловлювання носять, як правило, політичний та соціальний підтекст, здійснюються особами, які мають високий статус та роль в суспільстві (публічні офіційні особи), поширення таких висловлювань через загальнодоступні ЗМІ чи мережу Інтернет необмеженому колу осіб, здатні завдати шкоди іміджу держави на міжнародній арені. В світлі викладеного, варто підтримати наукові розробки норми про кримінальну відповідальність за інформаційний тероризм, оскільки свідоме створення шляхом образ ідеологічних конфліктів на тлі расизму та ксенофобії за допомогою дій інформаційного характеру з метою впливу на суспільну свідомість потребують самостійного кримінально-правового акценту.

Отже, дії расистського та ксенофобного характеру, вчинені через комп'ютерні мережі, виступають надзвичайно потужним інструментом інформаційного тероризму. Належна криміналізації таких діянь з метою більш ефективної кримінально-правової охорони безпеки інформаційного простору України можлива за умови її відповідності положенням Додаткового протоколу до Конвенції про кіберзлочинність.

Список використаних джерел:

1. Леонов Б. Д., Лихова С. Я. Інформаційний тероризм як загроза національній безпеці України. Юридичний вісник. 2021. № 2 (59). С. 170-176.
2. Нетеса Н. В., Мокляк В. В. Спеціальні інформаційні операції проти України як елемент гібридної війни та напрями протидії їм. Інформація і право. 2023. № 3 (46). С. 98-107.
3. Гринчак А. А. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму: навч. посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О. О.», 2018. 248 с.

Науковий керівник: радник при дирекції Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, д.ю.н., професор Борисов В.І.

Варварич Є.П.,
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОВОЄННОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах війни як на військових так і на інших громадян інтенсивно впливає велика кількість стрегоненних чинників, які спричиняють появу деструктивних емоційних станів. За попередніми прогнозами Міністерства охорони здоров'я України - психологічної підтримки після закінчення війни потребуватимуть понад 15 млн українців. Причому, враховуючи особливості відстроченої реакції на стрес, пережиті травматичні події негативно впливатимуть на психіку тривалий період і після закінчення війни,

До найвразливішої категорії відносяться учасники бойових дій, проблеми яких виражаються у нестабільності психіки, особливих видах агресії, відчутті провини за те, що залишились живими і ін. Досвід провідних країн світу, які стикалися з проблемою так званих «фронтових поколінь», засвідчує, що військові, які повертаються з війни, дуже важко адаптуються до мирного життя.

Основними проблемами учасників бойових дій є страх (57 %), демонстративність поведінки (50 %), агресивність (58,5 %) і підозрілість (75,5 %).[2, с.52]. До їх поведінкових особливостей відносяться також конфліктність з родичами, колегами по роботі, спалахи гніву, зловживання алкоголем і наркотиками. Учасникам бойових дій властива нестійкість психіки, при якій навіть незначні труднощі штовхають на самогубство. До негативних психічних явищ також відносяться стан песимізму; відсутність бажання говорити про війну; втрата сенсу життя [2, с.54].

Фахівці рекомендують чотири основні напрямки психологічної допомоги при наявності посттравматичного синдрому [2, с. 55]. До першого відносять освітній напрямок, який включає донесення інформації про те, що їх сьогоднішні проблеми є звичними для тих, хто перебував у подібних ситуаціях. Другий напрямок допомоги – холістичний, котрий включає методи формування здорового способу життя, а саме – раціональне харчування, посильне заняття фізичними вправами, розвиток

почуття гумору, відмова від вживання алкоголю і наркотиків тощо. До третього, соціального напрямку, входять методи, спрямовані на формування соціальної інтеграції, щоб клієнт міг активно включитися в сьогодення. Четвертий, терапевтичний метод, включає психокорекцію та психотерапію для усунення симптомів посттравматичного синдрому. Головною метою психокорекції є допомога у звільненні від спогадів про минуле і від інтерпретації подальших емоційних переживань як нагадувань про травму [2, с. 57].

Ні українське населення, ні переважна більшість українських військових не мали практики участі в бойових діях, тому необхідно аналізувати досвід інших країн для впровадження у практику ефективних методів психологічної допомоги при посттравматичних стресових розладах. Необхідно зазначити, що за кордоном існують більш доречні терміни на позначення стану ветеранів: PTS (посттравматичний стрес), ASR (гостра реакція на стрес) [2, с. 58].

Повчальним є досвід реабілітації військових в Ізраїлі та США, де процес з реабілітації військових розпочався прийняттям змін до законодавства з метою досягнення надання довготривалої допомоги. Реабілітація у цих країнах носить комплексний характер : протягом стаціонарного, амбулаторного лікування, протезування військовим постійно надається психологічна допомога. А і в Ізраїлі, як різновид психологічної допомоги, надається ще й сімейна психотерапія. Реабілітація, протезування проводиться повністю за рахунок державного бюджету. Наприклад, у США для лікування та реабілітації поранених у війнах в Іраку та Афганістані за державні кошти було відкрито по всій країні 150 госпіталів та 600 клінік.

Окрім лікувальних центрів, для психологічної та соціальної адаптації у США в 2011 році було створено мережу із 600 центрів, які успішно функціонують також за кошти держави. Особливий позитивний результат приносить медико-психологічна реабілітація, яка проходить у санаторно-курортних умовах з використанням природних лікувальних ресурсів.

Цікавим є досвід співпраці по обміну досвідом між США та Угорщиною, США та Грузією тощо [3, с.106]. Українські фахівці

вже почали переймати цей досвід, але загальне політичне рішення ще у стадії розробки.

Що стосується громадян, які не відносяться до категорії учасників бойових дій, то актуальними дотепер залишаються дослідження про наслідки громадянської війни у Камбоджі в 1960-х роках ХХ ст., проведені через десять років після завершення воєнних подій. Результати досліджень засвідчують, що не дивлячись на високий рівень наданої медичної підтримки, у понад 80 % опитаних залишались психосоматичні прояви [1, с.117].

Дослідження у Палестині доводять, що наслідками військового конфлікту стали симптоми тривоги та депресії, песимізму стосовно власного майбутнього. Зокрема, 25 % опитаним учням 7-х -9-х класів, особливо хлопчикам, властиві часті думки про суїцид [1, с.117].

Подібні результати засвідчують і дослідження Ізраїльського центру лікування психотравм: у дітей, які проживають у місті Сдерот, де відбуваються часті обстріли, показники симптомів посттравматичного стресового розладу у 3-4 рази вищі, ніж у дітей, що проживають у інших регіонах Ізраїлю [1, с.118].

Отже, досвід інших країн засвідчує, що вплив воєнних подій на психоемоційний стан є негативним і довготривалим, зокрема спостерігаються симптоми посттравматичного стресового розладу, депресії, агресії. Тому необхідний аналіз, вивчення та впровадження у вітчизняну практику кращого досвіду інших країн стосовно раціональних методів психокорекції та психотерапії. Відправляючи чоловіків на війну, держава зобов'язана взяти на себе відповідальність за подальше життя тих, хто віддав власне здоров'я заради захисту її кордонів. Актуальним для України залишається і питання щодо підготовки кваліфікованих спеціалістів для надання якісної психологічної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Тюріна В., Солохіна Л. Вплив воєнних конфліктів на психічне здоров'я людини: короткий огляд зарубіжних досліджень. Особистість. Суспільство. Війна. Матеріали Міжнародної конференції. Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. поліція України та і. Х. 2022. С.116-118.

2. Ніколаєнко С.О. Особливості психологічної допомоги учасникам військових дій при посттравматичному стресовому розладі. Світогляд-Філософія-Релігія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. Вип. 7. С. 51-62.

3. Корольчук О.Л. Посттравматичний стресовий розлад як новий сучасний виклик сучасній Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 17. С. 104-111.

Науковий керівник: к.іст.н., професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, старший науковий співробітник Демиденко Н.М.

Денисенко О.Ю.,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
ННІ права та інноваційної освіти,
2 курс, група ЮД-243

ЗНАЧЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Принципи міжнародного права відіграють ключову роль у врегулюванні відносин між сучасними державами, а також визначають загальні норми та стандарти, за якими відбувається міжнародна співпраця та комунікація. Нині існує нагальна проблема забезпечення дотримання принципів міжнародного права усіма країнами. Міжнародне право є окремою системою норм і кардинально відрізняється від системи національного законодавства. При цьому, міжнародне право здійснює значний вплив на національне право. Цей процес особливо активізувався з закріпленням перспектив про приєднання України до європейського економічного простору та з початком повномасштабного вторгнення росії. Саме тому надзвичайно актуальним на сьогоднішній день залишається питання взаємодії загальних принципів міжнародного права та їх значення для всієї світової спільноти.

Так, в умовах глобалізації міжнародні правові системи значно впливають на національне право, утім, важливо зазначити, що співвідношення між ними визначається самими державами. Тому важливими є питання про те, наскільки національне право є автономним, і яка роль відводиться основному закону при впровадженні положень міжнародних договорів у систему національного права. З зазначеного випливає, що одним з ключових правових регуляторів міжнародних відносин виступають

основні принципи сучасного міжнародного прав, що є основою сучасного міжнародного права. Сім з основних принципів були зафіксовані в Статуті ООН 1945 р., і ще три – додані у Гельсінському заключному акті НБСЄ 1975 р.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з обраним напрямом дослідження неодноразово розглядалося в роботі українських та закордонних науковців, які здійснювали свої дослідження в галузі міжнародного права. Так, на окрему увагу заслуговують праці М. Баймуратова, О. Буткевича, Т. Ріяд, С. М. Задорожної та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Статуті ООН встановлено наступні основні принципи міжнародного права, які були деталізовані в Декларації про принципи міжнародного права. Так, у Статуті ООН та Декларації про принципи міжнародного права визначено низку основних принципів міжнародного права:

1) принцип суверенної рівності і незалежності всіх держав. Кожна держава має рівну правову позицію на міжнародній арені та право на свою незалежність.

2) принцип не втручання у внутрішні справи держав. Засуджується втручання однієї держави в справи іншої без її згоди.

3) принцип мирного вирішення міжнародних спорів, що полягає в сприянні вирішенню міжнародних конфліктів або складних ситуацій шляхом діалогу та мирних засобів.

4) принцип мирного співробітництва передбачає заохочення співпраці між державами для забезпечення миру, стабільності та процвітання.

5) принцип рівноправності та самовизначення націй та народів, що включає підтримку права націй та народів на самовизначення та рівноправ'я.

6) принцип добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом, що полягає у виконанні міжнародних зобов'язань державами у добросовісний спосіб.

7) принцип заборони погрози силою або її застосування. Засудження загрози або використання сили для вирішення міжнародних конфліктів.

8) принцип загальної поваги і додержання прав людини й основних свобод для всіх. Забезпечення прав людини та основних свобод для всіх осіб без будь-якої форми дискримінації.

9) принцип справедливості, що полягає у застосуванні справедливих принципів в ході вирішенні міжнародних конфліктів [1, с.38].

Зазначені принципи визнаються як основоположні для міжнародного права та допомагають створити рамки для міжнародних відносин, сприяючи миру, стабільності та справедливості в міжнародній спільноті.

Згідно Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва відповідно до Статуту ООН, що прийнята Генеральною Асамблеєю в 1970 році, основними принципами є: 1) незастосування сили або погрози силою; 2) мирне вирішення міжнародних спорів; 3) невтручання у внутрішні справи держави; 4) співробітництво держав на міжнародній арені; 5) рівноправність та самовизначення народів; 6) суверенна рівність держав; 7) добросовісне виконання зобов'язань за міжнародним правом [2].

Так, С. М. Задорожна, аналізуючи взаємодію загальних принципів міжнародного права, вказує на дві суттєві різниці. По-перше, загальні принципи права є в основному принципами, а не конкретними нормами, як це характерно для принципів міжнародного права. По-друге, їх застосування в міжнародному праві можливе лише за згодою держав або міжнародних організацій [3].

М. Баймуратов стверджує, що у класичному міжнародному праві загальні принципи права виражалися через такі концепції, як принцип рівноправності у формі суверенної рівності держав, принцип законності як міжнародної легітимності, принцип добросовісності як принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань та принцип справедливості в формі «ex aequo et bono». Ця тенденція вказує на спільну еволюцію загальнолюдських принципів, які стали основними принципами для міжнародного та національного права. Вона також свідчить про те, що ці загальні принципи, як джерела міжнародного права, можуть служити основою для формулювання основних принципів міжнародного права разом із міжнародними звичаями та міжнародними договорами. Крім того, ці основні принципи розглядаються як фундаментальні не лише для міжнародного права, але й для міжнародних відносин загалом [4, с. 61].

Важливо зазначити, що розвиток суспільства передбачає не лише необхідність наявності чітких правил і норм у міжнародному праві, а й гнучкості і справедливості в його регулюванні. Ці аспекти повинні служити основою для створення прогресивних, мирних та ефективних механізмів співіснування в інтересах всього глобального суспільства. У сучасних правових системах існує певна прогалина в розпізнаванні загальновизнаних принципів як окремих норм національного права і в наданні їм пріоритету над нормами національного законодавства, включаючи конституційні норми. Очікується загальне визнання та закріплення основних принципів міжнародного права на національному рівні. Вказане є необхідним для забезпечення дотримання досліджуваних принципів усіма суб'єктами міжнародного права і для досягнення міжнародним співтовариством загальної мети мирного розвитку та співіснування всіх його членів.

Зазначимо, що із визначних перспектив міжнародного розвитку є і залишається збереження миру і безпеки. Так, взаємодія між державами на основі загальних принципів міжнародного права є важливим чинником збереження миру та стабільності в світі. Це стосується як попередження конфліктів, так і їхнього врегулювання, враховуючи принципи справедливості та законності. Окрім того, взаємодія принципів міжнародного права ґрунтується на захисті прав людини, оскільки життя, права та свободи людини є найвищою цінністю як міжнародному так і на національному рівні [5, с. 31].

Важливим аспектом взаємодії загальних принципів міжнародного права є співпраця у галузі світової торгівлі та економічної співпраці. Загальні принципи міжнародного права в цій галузі відіграють ключову роль. Для забезпечення справедливих та взаємовигідних відносин між державами необхідно дотримуватися принципів відкритості та рівноправ'я [6, с. 18].

На думку вітчизняних науковців, одним із не менш важливих ключових аспектів є екологічна безпека, проблематика якої вимагає міжнародної координації та співпраці всіх країн світу, а не окремих регіонів. В даному контексті загальні принципи міжнародного права можуть використовуватися для регулювання

питань, пов'язаних з природокористуванням та збереженням навколишнього природного середовища.

Таким чином, загальні принципи міжнародного права мають важливе значення у боротьбі з глобальними викликами, такими як пандемії, тероризм, міграція тощо. Міжнародне право надає базу для спільних дій у вирішенні цих проблем. Окрім того вони спираються на загальну етику та справедливість, втілюючи основні цінності, що відіграють значну роль у формуванні сучасного міжнародного правопорядку. Усі означені аспекти свідчать про те, що взаємодія та значення загальних принципів міжнародного права залишаються актуальними в сучасному світі і є ключовими для забезпечення стабільності, справедливості та мирного співіснування в глобальному співтоваристві.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року. Київ: Представництво ООН в Україні; Департамент громадської інформації ООН. 2008. 67 с.

2. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва відповідно до Статуту ООН, що прийнята Генеральною Асамблеєю в 1970 році. Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення 30.09.2023)

3. Задорожна С.М. Дослідження принципів міжнародного права в роботах О.В. Задорожнього. Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1209/%D0% (дата звернення 30.09.2023

4. Баймуратов М. Професор О.В. Задорожній та проблематика входження норм міжнародного права в національне конституційне право. Київ: Український часопис міжнародного права. 2017. 160 с.

5. Буткевич О. Концепція мондіалізму як історична основа теорії права міжнародної спільноти: перший науковий аналіз майбутньої проблеми. Київ: Український часопис міжнародного права. 2017. 140 с.

6. Ріяд Т. Норми міжнародного права у внутрішньодержавних правових системах: деякі теоретичні та практичні аспекти. Київ: Юридичний вісник. 2022. 180 с.

Науковий керівник: викладач кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Юлія Лебедєва.

Дергачов А.К.,
Національний юридичний університе
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу, 2 курс

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРО КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Внаслідок повномасштабної російської агресії проти України гостро постала проблематика щодо процесуального доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних з колабораційною діяльністю. Внаслідок цього був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 15.03.2022 р. яким і було запроваджено нову статтю 111-1 Кримінального кодексу України.

На сьогоднішній день, під колабораціонізмом слід розуміти спеціальну форму державної зради громадян, яка виникає на окупованих ворогом територіях під час міжнародного збройного конфлікту, та передбачає добровільну співпрацю населення з окупантом. Однією із головних особливостей даних правопорушень є вчинення їх на тимчасово окупованій території України, до якої, фактично, наша держава не має доступу, що в свою чергу значно ускладнює можливість здійснення всіх необхідних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій задля встановлення фактичних обставин, що підлягають доказуванню у відповідному кримінальному провадженні.[1].

Для встановлення фактичних обставин даного правопорушення, зазвичай, здійснюється усталений комплекс заходів, зокрема: 1) здійснення допитів свідків, які можуть бути обізнаними про дані обставини; 2) здійснення огляду інформації, що міститься у мережі Інтернет, а також у соціальних мережах та месенджерах осіб, які можуть бути причетними до вчинення таких правопорушень; 3) здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, в порядку статті 263 КПК України, з метою встановлення умислу відповідних осіб та для підтвердження інших обставин його вчинення; 4) здійснення тимчасового доступу до відповідних речей

і документів, що охоплюють охоронювану законом таємницю, з метою зв'язків з представниками незаконних збройних чи воєнізованих формувань; 5) здійснення за фактичної можливості обшуку за місцем проживання особи задля отримання відповідних доказів щодо її причетності до вчинення даного кримінального правопорушення, причому, найчастіше йде мова про вилучення зброї, комп'ютерів, мобільних телефонів, де може знаходитись інформація про підтвердження певних зв'язків особи з представниками таких формувань, а також вилучення документів, що були видані представниками збройних формувань [2]. Як показує практика, саме електронні (цифрові) докази є основними доказами даних кримінальних провадженнях. Варто зазначити, що цифрові докази є документами, що узгоджується із статтею 99 КПК України і як наслідок є доказами згідно статті 84 КПК України [3]. Під такими доказами слід розуміти матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані), що містяться у відкритих мережах (Інтернет; різноманітних засобах масової інформації; соціальних мережах), закритих мережах, а також у свідків (приватні месенджери та телеграм канали; особисте листування з використанням комп'ютерної техніки та мобільних телефонів, флеш-носії, карти-пам'яті тощо) [4].

Великого значення набуває дотримання всіх процесуальних аспектів в контексті дотримання чинності процесуальних кримінальних норм у часі. Обгрунтованою видається думка О.М. Дроздова, який вказує, що огляду на можливі наслідки закриття кримінального провадження з підстави встановлення вчинення особою діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність), необхідно надати належні гарантії захисту прав, свобод та інтересів підозрюва- ного, обвинуваченого. У даному випадку варто казати про дотримання процедури роз'яснення підозрюваному, обвинуваченому підстав, порядку і наслідків закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння та з'ясування його позиції щодо закриття кримінального провадження з цієї підстави; належне оформлення та підтвердження добровільності згоди та усвідомлення підозрюваним, обвинуваченим наслідків закриття кримінального

провадження; залучення захисника з моменту втрати чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння; запобігання можливим зловживанням як з боку сторони обвинувачення, так і з боку сторони захисту та інших учасників кримінального провадження у зв'язку із закриттям кримінального провадження з цієї підстави [5].

Варто зазначити й деякі процесуальні аспекти під час дослідження таких доказів, зокрема стаття 23 КПК України передбачає безпосереднє дослідження судом доказів, а сама інформація з відкритих джерел з часом може бути видалена чи знищена, саме тому відповідно до статті 99 КПК України копія інформації, у тому числі комп'ютерних даних, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, електронних комунікаційних системах, інформаційно-комунікаційних системах, комп'ютерних системах, їх невід'ємних частинах, виготовлені слідчим, прокурором із залученням спеціаліста, визнаються судом як оригінал документа. Таким чином, для сторони обвинувачення надзвичайно важливо здійснювати цифрове зберігання, зокрема архівацію, яка дає змогу захистити та зберегти інформацію через деякий час, зберігаючи її справжність, доступність, постійність та головне зрозумілість, а також унеможливлює чи мінімізує ризики втрати таких доказів.

Отже, піж час розслідування таких правопорушень, сторона обвинувачення має діяти максимально ефективно, здійснюючи всі можливі та необхідні заходи для збору таких доказів. На жаль, виникає чимало факторів, що ускладнюють цей процес, зокрема перебування колаборантів на непідконтрольній території України та відсутність можливості для проведення деяких слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Вайда Т.С. Колабораційна діяльність в умовах війни: поняття, документування та кримінальна відповідальність за протиправні дії/діяльність. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 13-17.
2. Офіційна веб-сторінка Офісу Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ (дата звернення: 16.10.2023).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 16.10.2023).

4. Гловюк І.В. Питання доказування за ст. 111-1 КК України: аналіз вироків. Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 21 липня 2022 року). Одеса, 2022. С. 28-33.
5. Дроздов О. М., Марочкін О. Закриття кримінального провадження у зв'язку из втратою чинності законом яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння: Проавові новели. 2023. С. 202.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Дроздов О.М.

Злепко Н.І.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри господарського права, 2 курс

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕРІОД ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Збройна агресія російської федерації мала і продовжує здійснювати величезний вплив на економіку України. Складність ситуації полягає у тому, що економіка втратила значний виробничий потенціал на тимчасово окупованих територіях, багато підприємств було пошкоджено або знищено внаслідок бойових дій. Повномасштабна війна в Україні стала екстраординарним періодом функціонування економічного життя,що вимагає спеціального правового режиму господарювання[1, с. 2].

Оголошення режиму воєнного стану наклало певні обмеження на економічну діяльність всіх суб'єктів господарювання. Його особливості регулюються Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Також з початку повномасштабного вторгнення роль держави на фінансових ринках України різко виросла. Банки згорнули кредитування приватного сектору, й попит на кредити також різко впав. В умовах воєнного стану пріоритетом для Національного банку України (далі по тексту НБУ) є забезпечення безперебійного здійснення платежів та збереження працездатності, стабільності та ліквідності банківської системи. Діючи на випередження в перші місяці війни, центральний банк надавав банкам необмежене беззаставне рефінансування строком до одного

року. З травня 2022 року, внаслідок стабілізації ситуації, банки можуть отримувати від НБУ лише забезпечені кредити [2, с.191]. Завдяки регулятивним заходам НБУ, а також новим підходам, принципам і засобам, які знайшла банківська система України, в країні утримується відносна стійкість національної валюти та забезпечується ділова активність. Через війну виникла необхідність сформувати резерви під очікувані втрати, що зумовило збиток банківського сектору. До зниження капіталу банків призводить реалізація кредитного ризику, яка є важливим фактором впливу на їх фінансовий стан. Проте ніяких заходів впливу за недотримання вимог до капіталу та ліквідності в умовах війни зі сторони Національного банку не очікується. Більше того, після закінчення війни банківським установам буде надано достатньо часу для відновлення стійкості [3].

Слід зазначити, що НБУ досить оперативно відреагував на виклики спричинені збройною агресією північного сусіда та зранку 24 лютого 2022 року прийняв постанову Правління № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Того ж дня, вечором НБУ опублікував внесені зміни затверджені постановою Правління № 21 від 24 лютого 2022 року «Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», якою визначено випадки, у яких уповноваженим установам дозволяється здійснювати за дорученням клієнтів торгівлю валютними цінностями, а також порядок здійснення цих операцій; зафіксовано офіційний курс гривні до іноземних валют, офіційний курс гривні до спеціальних прав запозичення, а також розрахункову ціну банківських металів на рівнях, на яких вони діяли 24 лютого 2022 року; припинено до окремого рішення розрахунок довідкового значення курсу гривні до долара США згідно з укладеними на валютному ринку України угодами станом на 12.00; визначено випадки, у яких уповноваженим установам дозволено здійснювати за дорученням клієнтів транскордонні перекази валютних цінностей з України; заборонено уповноваженим установам здійснювати будь-які валютні операції: з використанням російських рублів та білоруських рублів, учасником яких є юридична або фізична особа, яка має місцезнаходження в російській федерації або в Республіці Білорусь, для виконання зобов’язань

перед юридичними або фізичними особами, які мають місцезнаходження в російській федерації або в Республіці Білорусь; визначено порядок проведення щоденних операцій з купівлі доларів США НБУ у банків; надано право банкам здійснювати продаж клієнтам іноземної валюти за рахунок власної валютної позиції для виконання цими клієнтами власних зобов'язань за кредитними договорами (уключаючи відсотки) перед банками; надано право банкам, що мають залишки валютних цінностей в касах на момент прийняття цієї постанови, здійснити їх продаж клієнтам у межах залишку валютних цінностей [4]. Того ж дня НБУ затвердив порядок бланкового рефінансування банків для підтримки ліквідності банківської системи постановою Правління НБУ №22 «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану» [5].

Постановою Правління НБУ від 25 лютого 2022 року № 23 «Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп» затверджено Правила роботи банків у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, зокрема особливості застосування вимог Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями та Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України; визначено особливості проведення у 2022 році оцінки стійкості банків, яка щорічно проводиться НБУ; ухвалено рішення про незастосування заходів впливу за порушення банками – економічних нормативів, лімітів відкритої валютної позиції та строків подання статистичної звітності, банківськими групами – вимог щодо достатності регулятивного капіталу, економічних нормативів ліквідності, кредитного ризику, якщо такі порушення виникли починаючи з 24 лютого 2022 року та спричинені негативним впливом військової агресії Російської Федерації проти України [6].

Наступним кроком НБУ було спрощення окремих вимог щодо перевірки джерел походження готівкових коштів у разі проведення банками фінансових операцій, спрямованих на підтримку Збройних Сил України, із зарахування коштів на рахунки ЗСУ та спеціальний рахунок, відкритий НБУ. Дане рішення імплементоване в постанові НБУ від 27 лютого 2022 року № 25 «Про заходи у сфері запобігання та протидії легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у зв'язку із введенням воєнного стану» [7]. Згодом НБУ внісзміни до даної постанови та додатково на період дії воєнного стану спростив окремі вимоги щодо перевірки джерел походження готівкових коштів у разі проведення банками фінансових операцій із зарахування коштів благодійної допомоги, спрямованої для забезпечення підтримки найуразливіших категорій населення, на рахунок Міністерства соціальної політики України, відкритий НБУ.

Також НБУ ухвалив рішення дозволити українцям здійснювати операції з перерахування коштів в іноземній валюті на спеціальний рахунок НБУ для збору коштів на підтримку Збройних Сил України. Крім того, регулятор визначив, що Міністерство оборони України може використовувати кошти, які надходять на відповідний рахунок, для цілей забезпечення національної безпеки і оборони, підтримки Збройних Сил України, виконання інших завдань Міністерства оборони України, визначених законодавством України. Відповідні зміни були внесені постановою Правління НБУ від 28 лютого 2022 року № 26 «Про внесення змін до постанови Правління НБУ від 24 лютого 2022 року №18» [8].

Зазначені вище кроки, які зроблені НБУ в умовах воєнного стану це далеко не повний перелік дій регулятора, але навіть з описаних вище заходів, які були вжиті в перші дні війни, стає зрозумілим, що центральний банк ефективно старався протидіяти тим викликам, які могли б дестабілізувати банківський сектор. Активною була і діяльність НБУ з міжнародними партнерами щодо залучення іноземних коштів та виділення Україні додаткового фінансування за інструментом швидкого фінансування, співпраця НБУ з керівництвом центробанків деяких держав з проханням припинити будь-які операції з платіжними картками платіжної системи «МИР» на території цих країн, регулювання НБУ ринку небанківських фінансових послуг (фінансових компаній, ломбардів, лізингодавців, страховиків та кредитних спілок), відкликання банківської ліцензії та ліквідаціюбанків що перебувають під контролем рф та ін.

Таким чином, можна з достатньою переконливістю зробити висновок про ключову роль НБУ в забезпеченні економічної

безпеки в умовах дії воєнного стану, як складової національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Губа М. І., Злепко Н. І., Тацій О. В. Післявоєнна відбудова економіки України: задачі і виклики // Академічні візії. 2023. № 23. DOI:https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/543(дата звернення 24.09.2023).
2. Хаас Р., Пивоварський О. Відновлення та розвиток фінансового сектору України після війни // Відбудова України: принципи та політика / за ред. Городніченка Ю., Сологуб І., Ведер ді Мауро Б. С 181-209. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення 24.09.2023).
3. Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. Принципи функціонування банківської системи Україн в умовах війни // Економіка та суспільство. 2022. № 41. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33(дата звернення 24.09.2023).
4. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 21. URL:https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_21 (дата звернення 24.09.2023).
5. Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 22. URL:https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_22 (дата звернення 24.09.2023).
6. Про деякі питання діяльності банків України та банківських груп: Постанова Правління Національного банку України від 25.02.2022 р. № 23. URL:https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25022022_23 (дата звернення 24.09.2023).
7. Про заходи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення у зв'язку із введенням воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 27.02.2022 р. № 25. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_27022022_25 (дата звернення 24.09.2023).
8. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року №18 : Постанова Правління Національного банку України від 28.02.2022 р. № 26. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_28022022_26 (дата звернення 24.09.2023).

Науковий керівник: д.ю.н., професор, в.о. завідувача кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Задихайло Д.В.

Lykhopud Daria,
Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems National Academy of Legal Sciences of Ukraine,
graduate student

ON THE QUESTION OF DETERMINING CERTAIN PROBLEMS OF NATIONAL SECURITY IN THE FIELD OF PUBLIC HEALTH IN UKRAINE DURING WAR AND POST-WAR TIMES

The issue of criminal-legal protection of human rights in the health care field, including from epidemic diseases, remains relevant in connection with the ongoing military aggression of the russian federation against Ukraine to prevent a global threat to epidemic safety and effectively fight against such a phenomenon because the human right to health care and medical assistance cannot be limited, even during martial law.

The aggravation of the unfavorable state of the epidemiological situation in the country is connected with the constant missile threat and shelling throughout the territory, mass killings as a result of artillery fire by Russian troops, the humanitarian crisis, the destruction of residential buildings and social infrastructure, difficulties in accessing medical facilities and obtaining the necessary medicines, numerous cases of rape committed and committed by the russian military in the temporarily occupied territories. In addition, a serious problem is created by terrorist acts of the aggressor state aimed at the destruction of critical infrastructure objects, the activities of which are directly related to technological processes and the provision of services in the fields of economy and industry. Today, among particularly dangerous infectious diseases, it is worth highlighting tuberculosis, cholera, botulism, dysentery, hepatitis, typhoid, shigellosis, tetanus, and infectious hepatitis. At the same time, an outbreak of other infectious diseases caused by biological agents is possible due to the increased threat of the use of biological weapons by the armed forces of the Russian Federation.

One of the constituent parts of national security in the field of public health is compliance with the established procedure for

conducting preclinical studies, clinical trials, and state registration of medicinal products, the violation of which, as well as the falsification of results, are the subject to criminal liability.

In 2022, the full-scale military aggression of the rf significantly affected the processes of planning and conducting clinical trials of medicinal products in Ukraine, but the main priority remained the observance of international ethical principles with the protection of the rights, safety, and well-being of the subjects. At the beginning of the war, 794 clinical trials were approved and conducted at various stages in Ukraine, of which 584 were initiated, and 210 were approved for conducting in Ukraine. Starting from February 24, 2022, until now, communication between the sponsor and the State Expert Center of the Ministry of Health of Ukraine has been transferred to electronic form. In addition, during the period from 01.03.2022 to 31.12.2022, due to the events described above, the sponsors took the following actions: the start of clinical trials was suspended; recruitment of patients (screening, randomization) was suspended; the implementation was completed ahead of schedule, while the main reason was the war in Ukraine; transfer of patients to other institutions both within Ukraine and abroad, in particular in 24 countries of the world, most of which related to the therapeutic areas of oncology and neurology. By the end of 2022, there were 100 test sites left in the temporarily occupied and front-line territories, including 42 in Kharkiv, 25 - in Dnipro, 20 - in Zaporizhzhia, 4 - in Kherson, 5 - in Sumy, 3 - in Mykolaiv, 1 - in Rubizhne, Luhansk region, which are currently practically not involved in conducting research [1].

It should be emphasized, that as of January 1, 2023, positive trends were observed, and the number of current, that is, clinical trials approved and started in Ukraine was 662. Thus, in the first half of 2023, the start of only 9 clinical trials was suspended, 73 trials were completed ahead of schedule, 50 patients were transferred to other research sites, as well as 9 new test sites were approved with significant amendments [2].

Taking into account the above, several of hypothetical and real problems in the field of public health need to be solved, which in the conditions of martial law should be prompt and consistent. When conducting clinical trials that have already started or preparing for them, a clear normative regulation requires the issue of mandatory entry of relevant information into the medical documentation of the subject in

case of infection with any epidemic disease, since there is a refusal to conduct epidemiological surveillance and control in the occupied part of the southern regions, as well as in access to highly qualified and high-tech medical care for the Ukrainian population. In addition, the likelihood of problems with antibiotic resistance, as well as the projected expectation of an epidemic of post-traumatic stress disorder, should be also taken into consideration.

In the case of some simultaneous diseases in the research subject, the procedure for conducting clinical trials in emergencies, by international standards, requires legislative regulation, because conducting research in conditions requiring emergency medical care is problematic due to the impossibility of complying with basic ethical and legal requirements obtaining the patient's informed consent [3].

To date, there is no effective response to such violations, even though from May 13, 2022, to verify compliance with regulatory requirements for conducting clinical trials and respecting the rights of patients who were transferred to other places of research, the suspension of the full-scale trial was resumed intrusion of clinical audit. Taking into account the high risks of morbidity during epidemics, which, unfortunately, are an integral part of war and can lead to an unpredictable change in the patient's state of health, the issue of bringing the relevant subject to criminal responsibility under the qualified composition of the crime provided for in Part 3 becomes important Art. 321^2 of the Criminal Code of Ukraine, that is, causing the death of the victim or other serious consequences, since it is necessary to prove a causal connection precisely between them and the act of the subject of the crime.

Solving the described problems is possible in regulatory and organizational directions, because the development of a plan of measures for the post-war recovery and development of Ukraine, including in the area of public health care, has already begun. Thus, a draft of amendments to the Procedure for conducting clinical trials of medicinal products and examination of clinical trial materials has been developed regarding the emergency procedure of examination of documents of clinical trials of medicinal products for the treatment of non-infectious and infectious diseases, determined by the priority areas of development of the health care sector during the period of martial law, as well as Guidelines for the implementation of modern

international recommended standards in practice. In connection with the need for a clear plan of action in case of detection of violations both in war and post-war times, the prospects are the improvement of the Military Medical Doctrine of Ukraine, the adoption and improvement of international legal acts regarding the provision of infectious safety in the context of conducting preclinical studies and clinical trials of medicinal products, improving the efficiency of international institutions.

References:

1. Інформаційна довідка про стан клінічних випробувань в Україні у період з 01.01.2022 по 31.12.2022. Держаний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/infodovidka-shhodo-stanu-provedennya-kv-za-2022-rikmm.pdf (дата звернення: 12.10.2023).
2. Інформаційна довідка про стан клінічних випробувань в Україні у період з 01.04.2023 по 30.06.2023. Держаний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/infodovidka_shhodo_stanu_provedennya_kv_za_i_pivrichchya .pdf (дата звернення: 12.10.2023).
3. Загальні принципи організації діяльності комісій з питань етики при лікувально-профілактичних закладах, в яких проводяться клінічні випробування лікарських засобів. Посібник Державного підприємства «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України». URL: https://www.dec.gov.ua//wp-content/uploads/2019/08/posibnykn.pdf (дата звернення: 13.10.2023).

Academic advisor: doctor of sciences, professor of the Department of Criminal Law and Criminal Law Disciplines of the Poltava Law Institute of the Yaroslav Mudryi National Law University, academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine Gutorova N.O.

Олійник І.С.,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
історичний факультет, 3 курс, 1 група

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Російсько-українська війна, яка розпочалася в 2014 році, відзначається своєрідністю та надзвичайною складністю. Однією з ключових складових цього конфлікту є кібербезпека, що відіграє важливу роль у проведенні операцій та впливає на безпеку обох сторін. У своїй монографії «Основи кібернетичної атаки»,

Грищук Р.В. підкреслює, що кібербезпека – це сукупність унікальних процедур, конкретних рекомендацій та інноваційних технологічних рішень, спрямованих на забезпечення захисту критичних систем та мереж від кібератак [4, с. 11].

Як відомо, російська агресія проти України виявилася більш різноманітною, ніж просте застосування військової сили. Окрім відкритих бойових дій, російська агресія також розпочалася в кіберпросторі. Ініціатива цих кібератак була підтримана попередніми активностями в області кібершпигунства, спрямованими на збір інформації від українських державних органів та приватних компаній [5, с. 25]. Це надавало росії можливість розробити стратегію для подальших кроків, відповідно до планів української сторони. Узагальнюючи події 2021 року в Україні, можна відзначити, що цей період був віддаленим від спокою. Проте, січень 2022 року вийшов за всі можливі межі очікувань, адже був рекордно насичений подіями [5, с. 26].

Лише за один місяць, зафіксовано та нейтралізовано понад 120 кібератак і це лише офіційна статистика [1, с. 60]. Згідно з інформацією, наданою Службою безпеки України, більшість цих кібератак можна класифікувати за наступними чотирма типами: атаки на веб-додатки; поширення шкідливого програмного забезпечення; спроби з'єднання з серверами командно-контрольної структури; намагання отримати несанкціонований доступ. Слід зазначити, що далеко не всі ці кібератаки відображаються у засобах масової інформації. Публічно стають відомими лише ті з них, які мають значний вплив на громадян. Наприклад, однією з таких атак, стала подія, що трапилася у ніч з 13 на 14 січня і була спрямована проти веб-сайтів державних органів, таких як Кабінет Міністрів, Міністерство закордонних справ та Міністерство освіти і науки. Також, було порушено роботу додатка «Дія». Пізніше, було заявлено, що жодного витоку даних не сталося, незважаючи на погрозливі повідомлення [1, с. 61].

У лютому виникла аналогічна ситуація: відбулася велика DDoS-атака, яка вразила не лише державні ресурси, такі як Міністерство оборони і Збройні Сили, але й банки та декілька ЗМІ. За словами державних службовців, метою цієї атаки було поширення паніки та створення дестабілізації в Україні. В цей час система швидко відреагувала і проблему вдалося вирішити завдяки

примусовому вимкненню деяких сайтів для локалізації кібератаки та запобіганню її подальшому поширенню [2, с. 34].

З початку російської агресії в Україні, відбулося принаймні 150 кібератак. Їх вплив, передусім, був психологічним і фахівці стверджують, що ці атаки не вирішують військових завдань. У цілому, інтенсивність атак від початку конфлікту зменшилася. Однак, це не стосується енергетичного сектору. Кількість кібератак на національну енергетичну компанію «Укренерго» зросла втричі з 24 лютого. За даними CERT-UA, енергетичний сектор України залишається однією з основних цілей кіберзловмисників під час війни. Однак, електропостачання в Україні залишається стабільним. Атаки в основному спрямовані на шпигунські операції та дезінформацію. Було зафіксовано принаймні три атаки, що призвели до видалення даних з мереж, якими керує українська влада [2, с. 35].

Починаючи з 24 лютого, експерти виокремили три основних види кібератак, які використовуються у конфлікті між росією та Україною: операції стирання, DDoS-атаки та атаки зі знищенням [3, с. 49]. Незважаючи на те, що всі вони мають одну мету – заважати людям отримувати доступ до інформації, вони використовують різні підходи. У середньому, частота вчинення таких злочинних дій у кіберпросторі проти України складає один раз у 2-3 дні, але іноді, може досягати декількох атак за день. Операції стирання видаляють інформацію в мережі, ускладнюючи людям доступ до своїх даних. Ці атаки можуть мати тривалий руйнівний ефект [2, с. 36].

DDoS-атаки, зі свого боку, спрямовані на знищення веб-сайтів. Це означає, що зовнішні користувачі не можуть отримати доступ до інформації, зокрема, на урядових веб-сайтах під час надзвичайних ситуацій. Дана форма атаки полягає в перевантаженні системи через велику кількість запитів. Якщо така кількість запитів перевищує максимальний обсяг, який система може опрацювати, то система втрачає здатність відповідати і в результаті, веб-сайт стає недоступним [6, с. 106]. Атаки зі знищенням включають в себе видалення або зміну інформації на веб-сайтах. Це важлива тактика дезінформації, оскільки може створити враження, що підроблена інформація є достовірною. Така діяльність є однією з найстаріших військових тактик, які коли-небудь використовувало людство. Її вплив суттєво психологічний, але водночас дуже ефективний [6, с. 107].

Підсумовуючи, слід зазначити, що роль кібербезпеки у російсько-українській війні є надзвичайно великою та важливою. Цей конфлікт відзначається не лише військовими діями, але й активною кіберагресією та кібершпигунством. Кібератаки стали невід'ємною складовою стратегії війни та здатні завдати значних збитків, впливати на психологічний стан населення, створювати дезінформацію та паніку і це робить їх надзвичайно ефективними засобами ведення боротьби. Зважаючи на те, що кіберагресія відбувається у віртуальному середовищі, де важко встановити чіткі межі та ідентифікувати відповідальних, кібербезпека стає викликом для держав та міжнародних організацій. Важливою є спільна робота країн і створення міжнародних норм та механізмів контролю в цій сфері. Загалом, російсько-українська війна підкреслює необхідність посилення кібербезпеки на світовому рівні та врахування цієї нової реальності в стратегіях безпеки та оборони країн.

Список використаних джерел:

1. Білявська Ю. В., Шестак Я. І. Кібербезпека та кібергігієна : нова ера цифрових технологій : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 квіт. 2022. С. 60-61.
2. Вишнівський В. В., Пампуха А. І. Кібербезпека в Україні. Цифрова трансформація кібербезпеки : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 20 квіт. 2022. С. 34 – 36.
3. Войціховський А. В. Кібербезпека як напрям євроатлантичної інтеграції України. Право і безпека у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції : зб. ст. та тез наук. повід. за матеріалами дискус. панелі II Харків. міжнарод. юрид. фор., м. Харків, 28 верес. 2018. С. 48 – 49.
4. Грищук Р. В., Даник Ю. Г. Основи кібернетичної безпеки : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. 636 с.
5. Десятко А. М., Шестак Я. І., Захаров Р. Г. Інформаційна безпека процесів обміну інформацією в період воєнних дій: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 28 лист. 2022. С. 25 – 26.
6. Дідик В. О., Гончарук А. А., Сімоненкова І. В. Кіберзахист в Збройних Силах України для протидії можливим варіантам кіберзлочинності. Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 26 лист. 2017. С. 106 – 107.

Науковий керівник: к.ф.н., доцент кафедри політології та філософії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Сулятицька Т.В.

Стріченко Д.А.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – винні протиправні діяння, що характеризуються особливою масштабністю, жорстокістю і мають на меті завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам. З підписанням та ратифікацією міжнародних договорів, категорія цих злочинів була криміналізована вітчизняним законодавством та знайшла своє місце у розділі XX Особливої частини кримінального кодексу України. Цей розділ на думку С. М. Мохончука «охопив систему злочинів, які світове співтовариство розглядає як особливо глобально небезпечні для всього людства, оскільки вони підривають основи всього правопорядку та можуть становити загрозу існуванню людства як такого» [1, с. 39]. Починаючи з 2014 року по липень 2023 року, прокуратура України зареєструвала понад 100 тисяч злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, з яких понад 99 % були обліковані з початком повномасштабного вторгнення рф на територію України. Злочини, скоєння яких ще донедавна вважалось якщо не сумнівним то малоймовірним, зараз реєструються частіше ніж злочини будь-якої іншої категорії, а здійснення кваліфікованого, об'єктивного та ефективного досудового провадження та судового розгляду по них є ускладненим, зважаючи на російсько-українську війну, яка й досі триває, а також й на те, що особи, які можуть буті притягнуті до кримінальної відповідальності, знаходяться на території країни-агресора.

Відповідно до єдиного звіту про кримінальні правопорушення, опублікованому на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора України, з початку його ведення у січні 2013 по жовтень 2021 року включно, було обліковано 852 кримінальних правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, з яких: 21 – пропаганда війни (ст.

436); 90 – планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437); 405 – порушення законів та звичаїв війни (ст. 438). Варто зазначити, що масивна частка облікованих злочинів є нетяжкими злочинами, що за своєю природою вимагають менше зусиль на формування доказової бази, на відміну від тяжких чи особливо тяжких. На противагу досвіду попередніх років, згідно наявної, на вересень 2023 року, інформації на офіційному сайті Генерального прокурора, лише за період повномасштабного вторгнення рф на територію України було зафіксовано майже 110 тисяч кримінальних правопорушень з яких 63 – пропаганда війни; 79 - планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни; понад 105 тисяч - порушення законів та звичаїв війни та інші. І хоча такі жахливі цифри здаються закономірними, особливо в умовах збройного конфлікту, мова йде лише про кількість облікованих злочинів, докази про вчинення яких продовжують акумулюватись, а відомості про їх вчинення вносяться до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань з перспективою судового розгляду. Що стосується такої перспективи, варто наголосити, що за даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення, лише 10% направляються до суду з обвинувальним актом.

З метою детального аналізу, пропонуємо розглянути звітний період за увесь 2022 року, для співставлення, в розрізі наданих статистичних даних Офісом генерального прокурора та Державною судовою адміністрацією України. Протягом обраного звітного періоду, згідно статистичного звіту Офісу генерального прокурора України було обліковано 62128 кримінальних правопорушень; 658 проваджень – було направлено до суду з обвинувальним актом, з них: 47 – особливо тяжких, 126 – тяжких та 485 нетяжких. Відповідно ж до статистики Державної судової адміністрації щодо судового розгляду кримінальних справ судами перших інстанцій: надійшло – 592 провадження; було розглянуто – 400; постановлено вироків – 356, з яких по тяжких/особливо тяжких злочинах – 15, по нетяжких – 341. Разом з тим, при здійсненні пошуку в ЄДРСР за вироками у справах, за період надходження з 01.01.2022 р. по 31.12.2022 р., результат вказує 366 вироків.

Іншим цікавим критерієм оцінки, якщо не ефективності то можливо доцільності чи справедливості у кримінальних

провадженнях є застосування судами норми статті 75 КК України при вирішення питання щодо засудження за злочини даної категорії під час воєнного стану. Із наявних в ЄРДСР вироків за 2022 рік – 298 містять посилання на звільнення від відбування покарання з випробуванням. Тобто протягом 2022 року, лише у 58 вироків призначено покарання, яке передбачає реальне відбування покарання. Таким чином, беручи до уваги загальні засади призначення покарання, наведену статистику його застосування до досліджуваної категорії злочинів, враховуючи що 7 з 14 статей XX розділу КК України практично віднесені законодавцем до категорії нетяжких злочинів, оскільки санкції, які за них передбачені, становлять п'ять або менше років позбавлення волі, – то вони потенційно є такими до яких застосовується звільнення від відбування покарання з випробуванням, що фактично, означає його відсутність.

Варто зауважити, що судом свідомо чи несвідомо не застосовується норми, передбачені в пунктах 3 та 11 частини 1 статті 67 КК України, що стало б достатньою причиною у відмові від звільнення від покарання, однак через надлишкову гуманність, чи брак аргументативного тиску з боку обвинувачення, цей механізм залишається непоміченим. Доцільність застосування судами норми ст. 75 КК України, під час винесення вироків щодо кримінальних правопорушень у даній сфері піддається критиці ще й з огляду на те, що під час війни, діяння, передбачені XX розділом КК України, вважаються неприпустимими та підлягають незворотньому засудженню, а не до звільнення від відбування покарання, незважаючи на таку, допустиму законом, можливість. Вказані статистичні дані дають надійну підставу стверджувати, що органи слідства, прокуратура та суди зіштовхуються з безпрецедентною масою справ, розслідувати та розглядати які, їм ще не доводилось. Збирання доказів, їх класифікація, правова оцінка для майбутнього застосування, природа їх отримання, перевірка та збереження – новий виклик, ефективність врегулювання якого може поставити під сумнів не лише роботу відповідних відомств, а й відповідальність обвинувачуваних.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Вапнярчук В.В.

Тесленко О.І.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
факультет юстиції, 4 курс, 9 група

НАЦІОНАЛЬНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЛІСІВ УКРАЇНИ: КРОК НА ШЛЯХУ РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ

Загальновизнано, що для раціонального управління може лісовим фондом необхідні точні дані про їх кількісні та якісні характеристики, адже вони є основними джереламиотримання об'єктивної, повної, достовірної інформації, на підставі якої формуються стратегічні напрями плануванняведення лісового господарства. Зазначимо, що інвентаризація лісів проводиться з метою визначення розташування, складу та розподілу лісових ресурсів та їх відносної кількості на певній території.Вона дозволятиме отримати дані про фактичну лісистість держави, загальні запаси деревини в лісах, її технічну придатність, що зі свого боку допоможе сформувати стратегію розвитку як лісової, так і деревообробної промисловості на роки вперед. Зокрема нещодавно розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1777-р була затверджена «Державна стратегія управління лісами України до 2035 року». Цей стратегічний документ став першим в Україні програмним документом у лісової галузі, у якому питання довкілля та біорізноманіття рівноправно враховано разом із лісогосподарською складовою[1].

В історичному ракурсі, питання проведення інвентаризації лісів в Україні постало ще за часів президентства Леоніда Кучми. На законодавчому рівні намагання держави провести інвентаризацію лісів України вперше було закріпленов указі Президента України від 07.02.2004 р. № 171/2004 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства» Державному комітету лісового господарства України було доручено протягом 2004-2007 роках провести суцільну інвентаризацію лісів[2]. На жаль, її так і не було проведено. Наступна ініціатива була пов'язана з цільовою програмою «Ліси України» на 2010-2015 роки, адже для збалансованого розвитку лісового господарства передбачалося проведення інвентаризації лісів[3]. Але національна інвентаризація всіх лісів і в рамках цього проєкту не відбулася через відсутність

фінансування. Однак наголосимо, що все ж такиз 2008 по 2015 рік Центром національної інвентаризації лісів проводилися регіональні інвентаризації лісів Сумської та Івано-Франківської області відповідно до проєкту Інструкції з проведення національної інвентаризації лісів (2009) [4,с. 11]. Зрезультатами її проведення можна ознайомитись на сайті nfi.org.ua, у вкладці «Результати». Доцільно також звернути увага науказ Президента України від 21.11.2017 р. №381/2017 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду». В цьому указі Кабінету Міністрів України було доручено забезпечити проведення з урахуванням кращої світової практики національної інвентаризації лісового фонду України[5].

Визначальною, але не завершальною подією в аспекті правового регулювання інвентаризації лісівстав Закон України від 02.06.2020 р. № 643-IX«Про внесення змін до Лісового кодексу України щодо проведення національної інвентаризації лісів»[6]. Відповідно до цього нормативно-правового акту, Лісовий Кодекс доповнюється статтею 55-1, в якій на законодавчому рівні закріплюється поняття національної інвентаризації, визначаються джерела фінансування, а також передбачено, що більш детальний порядок для проведення національної інвентаризації має бути розроблений Кабінетом Міністрів України. Таким чином, законодавець вперше наводить дефініцію національної інвентаризації лісів.

Варто відзначити, що дійсно на момент внесення змін до Лісового Кодексу, а саме доповнення його статтею 55-1, ще не була визначена законодавчо процедура проведення інвентаризації лісів.Тільки 21.04.2021 р., майже через рік після доповнень у Лісовий Кодекс, Кабінет Міністрів України все ж затвердив своєю постановою № 392 (далі – Постанова № 392) «Порядок проведення національної інвентаризації лісів»[7]. Згідно з Постановою № 392, заходи щодо її виконання покладено на ВО «Укрдержліспроект», підпорядкованому Державному агентству лісових ресурсів України.

Тож з моменту прийняття потрібного законодавчого документа, в повному обсязі могла б початися національна інвентаризація лісів України, але свої корективи внесла повномасштабна військова агресія російської федерації на

територію України від 24 лютого 2022 року. Хоча також варто розуміти, що територія Автономної Республіки Крим, частини Луганської та Донецької областей не підлягали б національній інвентаризації, адже знов ж таки ці території законодавчо є тимчасово окупованими рф починаючи з 19.02.2014 року. Повномасштабні військові дії після 24 лютого 2022 охопили Київську, Сумську, Харківську, Херсонську, Запорізьку, Миколаївську, частини Луганської та Донецької областей України. Завдяки контрнаступальним діям Збройних сил України вдалося повністю звільнити від російських окупантів Київську, Сумську, Миколаївську, більшість Харківської області, але це не означає, що на цих місцевостях можна проводити дослідження лісів. Безпосередньо це пов'язується з небезпекою для життя людей, які будуть залучені у процес обстежень лісових ділянок цих територій. Усім відомі непоодинокі випадки замінування місцевостей, де перебували російські загарбники, мова йде й за території зайняті лісами, при чому вони, тобто військові рф, завжди намагаються старанно замаскувати свої вибухові пристрої аби якомога більше громадян України постраждали від цих вибухових предметів. Тому спочатку потрібно проводити розмінування даних територій, а вже потім можна буде організовувати проведення інвентаризації лісів.

Введення воєнного стану на території України зумовило прийняття актів законодавства, що покликані регулювати правовідносини під час військових дій в різних сферах, зокрема і в природоохоронній. Наприклад, Кабінет Міністрів України затвердив постанову від 25 квітня 2023 року № 388 «Деякі питання проведення національної інвентаризації лісів у період воєнного стану», яка вказує на певні особливості проведення національної інвентаризації. Встановлено інші вимоги до циклу та процедури інвентаризації в період дії правового режиму воєнного стану та протягом двох років з дня його припинення або скасування [8].

Варто відмітити, що незважаючи на військовий стан та бойові дії на території України, згідно з наказом Державного агентства лісових ресурсів від 06.04.2023 №319 «Про затвердження плану проведення робіт з національної інвентаризації лісів на 2023 рік» були розпочаті в адміністративних межах Закарпатської, Івано-Франківської, Чернівецької, Тернопільської та Черкаської областей польові роботи, що регулюються Постановою №392 [9].

Узагальнюючи, констатуємо, що в Україні є сформована нормативно-правова база для проведення національної інвентаризації лісів, яка безпосередньо реалізовується за умов збройної агресії російської федерації проти України. Нормативне підґрунтя дає змогу зрозуміти, хто відповідальний за проведення інвентаризації лісів, детально описує всі етапи процедури проведення обстежень лісів, визначає який чином мають оформлюватися та оприлюднюватися результати інвентаризації лісів, тощо. Підсумовуючи, нормативно-правове регулювання покликано забезпечити прозорий, узгоджений, послідовний та ефективний процес інвентаризації з метою раціонального управління лісовими ресурсами в Україні, а також це дозволить зібрати в одне ціле та систематизувати дані про ліси в національному масштабі.

Список використаних джерел:

1. Важливість прийняття Державної стратегії управління лісами України: сайт. URL: https://wwf.ua/?6007316/forests-strategy (дата звернення: 10.10.2023).
2. Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства: указ Президента України від 07.02.2004 № 171/2004. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/171/2004#Text (дата звернення: 10.10.2023).
3. Державна цільова програма «Ліси України» на 2010 – 2015 роки: постанова Кабінету Міністрів Українивід 16.09.2009№ 977. URL:https://www.kmu.gov.ua/npas/242334419(дата звернення: 10.10.2023).
4. Сторожук В., Поллей Г. Інвентаризація лісів – статус кво в Україні, досвід Німеччини тавказівки від FAO: звіт з аграрної політики. Київ: Німецько-український агрополітичний діалог. 2017.URL:https://www.apd-ukraine.de/images/2018/APR/APD_APR_07-2017_Forest_Inventories_ukr.pdf(дата звернення: 10.10.2023).
5. Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду: указ Президента України від 21.11.2017№ 381/2017. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381/2017#Text(дата звернення: 10.10.2023).
6. Про внесення змін до Лісового кодексу України щодо проведення національної інвентаризації лісів: Закон України від 02.06.2020 № 643-IX. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643-20#Text(дата звернення: 10.10.2023).
7. Про затвердження Порядку проведення національної інвентаризації лісів та внесення зміни у додаток до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 392. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-2021-%D0%BF#n10 (дата звернення: 10.10.2023).
8. Деякі питання проведення національної інвентаризації лісів у період воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2023 № 388.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-2023-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.10.2023).
9. Національна інвентаризація лісів, новини: сайт. URL:https://nfi.org.ua/uk/novini/polovi-robit-z-nacionalnoyi-inventarizaciyi-lisiv-ukrayini/(дата звернення: 10.10.2023).

Науковий керівник: д.ю.н., професорка кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Анісімова Г.В.

Топчий Р.Д.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірантка кафедри кримінального процесу, 1 курс

СУДОВА СИСТЕМА В ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТАХ

Згідно зі статтею 45 Конституції Об'єднаних Арабських Еміратів (далі – ОАЕ)[1], федеральна судова влада є одним із п'яти інститутів, які складають федеральну владу ОАЕ. Стаття 94 Конституції визначає: «Правосуддя є основою правління». Судова влада ОАЕ є повністю незалежною, судді підкоряються лише верховенству права та своїй совісті. Конституція ОАЕ та президент гарантують цінність місії правосуддя та повагу до суддів та судових органів.

Усі обвинувачені, будь то громадяни ОАЕ чи іноземці [2] (за статистикою, 88% населення є іноземцями), мають право на справедливий судовий розгляд, і це право чітко захищено законами ОАЕ. Втручання в процес судочинства переслідується за законом.

Судова система в ОАЕ складається з двох систем: федеральної судової системи, яка очолюється Федеральним верховним судом, який є найвищим судом в ОАЕ, та місцевих судових департаментів на рівні місцевого уряду. На федеральному рівні Міністерство юстиції здійснює організаційне забезпечення судів та прокуратури, призначає суддів і видає ліцензії на здійснення професійної діяльності адвокатам, експертам і судовим перекладачам.

Статті з 94 по 109 Конституції ОАЕ визначають загальні принципи функціонування зазначених двох судових систем, а певні питання віднесені до компетенції місцевої влади. Кожен із семи

еміратів зберігає за собою право вибору між федеральною чи місцевою судовою системою, зокрема емірати Шарджа, Аджман, Фуджейра та Умм Аль Кувейн обрали федеральну судову системою. На місцевому рівні судовий департамент Абу-Дабі в Абу-Дабі, суди Дубая в Дубаї та суди RAK у Рас-Аль-Хаймі мають власні незалежні судові департаменти з юрисдикцією у справах, які не були передані федеральним судовим органам відповідно до Конституції.

Стаття 105 Конституції ОАЕ дозволяє федеральним законом передати повну або частину юрисдикції місцевого суду емірату до федеральних судів першої інстанції. Проте місцевий еміратський суд не може відібрати юрисдикцію у федерального суду.

Федеральні закони визначають обставини, за яких апеляції на рішення місцевих судових органів у кримінальних, цивільних, господарських та інших справах можуть бути подані до федеральних судів. У Конституції зазначено, що деякі спори мають розглядатися на федеральному рівні Федеральним верховним судом, а не на місцевому рівні чи рівні еміратів. Вони детально описані в статтях 99 і 102 Конституції.

Крім того, Федеральний закон № 11 [3] регулює судові відносини між еміратами, зокремо для цих цілей створено спеціальний судовий орган під назвою «Орган уніфікації федеральних і місцевих судових принципів», який очолює Голова Федерального верховного суду або його представник, до складу входять по два судді від кожного Федерального верховного суду та Касаційних судів.

Федеральна судова влада ОАЕ включає: Федеральний Верховний Суд, Федеральні суди, Прокуратуру. Верховний суд [5] діє у складі п'яти суддів, яких призначає Президент ОАЕ після схвалення Федеральною вищою радою. Голова та судді Верховного Суду не можуть бути звільнені, а їхні повноваження не можуть бути припинені, за винятком таких причин: смерть; відставка; закінчення терміну дії контракту для осіб, які працюють за контрактом, або закінчення строку відрядження; вихід на пенсію; стійка нездатність виконувати свої обов'язки за станом здоров'я; дисциплінарне звільнення з підстав і в порядку, передбачених законом; призначення на інші посади за їх згодою

Виключно Верховний Суд розглядає суперечки між еміратами-членами або між будь-яким одним чи декількома еміратами та Федеральним урядом; конституційність федеральних законів, прийнятого місцевими еміратами, якщо вони оспорюються федеральними законами або Конституцією; експертиза конституційної законності законів, якщо таке звернення направлено будь-яким державним судом; тлумачення конституції на запит федерального утворення або будь-якого емірату. Також, виключно Верховний Суд розглядає злочини, що безпосередньо зачіпають інтереси суб'єктів федерації, наприклад, злочини проти національної безпеки, підробка офіційних документів чи печаток, конфлікт юрисдикції між федеральними судовими органами та місцевими судовими органами. Рішення Верховного Суду є остаточними та обов'язковими для всіх.

Смертні вироки повинні бути затверджені Президентом або можуть бути замінені на більш м'який вирок відповідно до встановлених процедур. Президент може звільнити від виконання будь-якого вироку, винесеного Федеральним судом.

Прокуратура включена до федеральної судової системи в ОАЕ. У Конституції зазначено, що Федерація має прокурора, який призначається за погодженням з Кабінетом міністрів.

Список використаних джерел:

1. «Конституція Офіційний портал уряду ОАЕ» (https://uaecabinet.ae/en/the-constitution). С. 10-27. Дата звернення 16 жовтня 2023 р.
2. GLOBAL MEDIA INSIGHT - Dubai Digital Interactive Agency. https://www.globalmediainsight.com/blog/uae-population-statistics/#:~:text=Demographics%20of%20UAE%20in%202021,is%201.93%20per%201000%20population. Дата звернення 16 жовтня 2023 р.
3. Федеральний закон № (11) 1973 року про регулювання судових відносин між членами Федерації Еміратів. https://elaws.moj.gov.ae/UAE-MOJ_LC-En/00_JUDICIARY/UAE-LC-En_2019-12-19_00010_Kait.html?val=EL1 . Article 14. Дата звернення 16 жовтня 2023 р.
4. Федеральний закон № 1 від 02.02.1972 р. Про Компетенцію Міністерств і Повноваження Міністрів. https://elaws.moj.gov.ae/UAE-MOJ_LC-En/00_COMPETENCIES%20OF%20MINISTRIES%20AND%20POWERS%20OF%20MINISTERS/UAE-LC-En_1972-02-02_00001_Kait.html?val=EL1 . Дата звернення 16 жовтня 2023 р.
5. Федеральний Закон № . 10 Видано 25 Липня 1973 р. Щодо Верховного Федерального Суду. https://menarights.org/sites/default/files/2016-12/UAE_FederalSupremeCourtLaw_EN.pdf. Дата звернення 16 жовтня 2023 р.

6. Федеральний закон 1992 року № (35) «Про кримінально-процесуальний закон». https://legaladviceme.com/legislation/156/uae-federal-law-35-of-1992-concerning-criminal-procedural-law . Дата звернення 16 жовтня 2023 р.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Москвич Л.М.

Бутиріна Ю.П.,
Національного юридичного університету,
імені Ярослава Мудрого,
факультету юстиції, 4 курс, 5 група

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У нашій країні йде війна, а тому, враховуючи введення певних обмежень, спричинених воєнним станом, виникає актуальність проблеми управління майном, оскільки це стає важливою складовою економічної бази місцевого самоврядування та державного керівництва. Ефективне управління державними активами і об'єктами комунальної власності сприяє зміцненню потенціалу територіальних громад. Водночас це створює передумови для забезпечення не лише їхньої суспільної стабільності, але й досягнення цілей сталого та збалансованого розвитку.

Земельні торги, зокрема у контексті надання прав оренди на землю, вже стали новими соціальними відносинами в нашій державі. Основною метою використання конкурентних принципів під час проведення таких торгів є визначення переможця через застосування електронної торгової платформи, що гарантує найбільш вигідні умови для продавця [1].

Такий підхід з боку держави сприяє забезпеченню дотримання прав та законних інтересів обох сторін угоди про землю та запобігає можливим випадкам корупції. Також в законодавстві передбачена відповідальність за порушення норм, які регулюють земельний ринок.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та негайне введення воєнного стану миттєво призвели до припинення земельного ринку та заборони доступу до відповідних

реєстрів, які раніше були відкритими для громадськості. Уряд був змушений негайно вжити ряд радикальних заходів з метою збереження підприємницької активності та конфіденційності стосовно стану земельного ринку в умовах загрози [1].

Проведення будь-яких законних операцій з нерухомим майном стало фактично неможливим. Державний земельний кадастр та Державний реєстр речових прав на нерухоме майно були тимчасово припинені, заборонено формування земельних ділянок та безоплатну їх передачу, а також виключено можливість впровадження конкурентних принципів щодо сільськогосподарських земель у державній та комунальній власності.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 № 2247-IX дозволив ринку землі вижити та продовжити своє існування [3].

Було розроблено низку правил, спрямованих на регулювання найбільш актуальних питань, що виникли під час періоду воєнних дій. З урахуванням призупинення роботи двох найважливіших на ринку землі відкритих джерел, а саме Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, законодавство України було спрощено щодо всіх процедур, пов'язаних з орендою земельних ділянок сільськогосподарського призначення власності державної та комунальної. Стандартні угоди про оренду землі було суттєво змінено [4].

Місцевим територіальним громадам було делеговано право надавати земельні ділянки в комунальну власність без необхідності реєстрації власності на ці ділянки. Ці зміни дозволили передавати земельні ділянки в оренду підприємствам, які були евакуйовані з окупованих територій або з зони проведення бойових дій, без проведення земельних торгів.

Із Земельним кодексом України пов'язані вимоги щодо процедури продажу землі. Зазначені земельні ділянки мають реалізовуватися на конкурентних умовах, що включають проведення земельних торгів. Приватні власники можуть використовувати конкурентні умови лише за своїм бажанням. Зокрема, для земельних ділянок у державній чи комунальній власності проведення земельних торгів є обов'язковим [2].

Громадянам повідомляють про майбутній продаж земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності. Відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за роз'яснення інформації щодо продажу земельних ділянок на конкурентних засадах.

Варто відзначити, що існують певні обставини, при яких продаж земельних ділянок у державній або комунальній власності не можливий на конкурентних умовах. Сюди включаються ділянки з об'єктами нерухомого майна, що на 100% належать їх власникам, а також території фермерських господарств, які використовуються на праві постійного користування будь-яким членом цього господарства або з правом оренди. Земельні торги доступні як для юридичних, так і для фізичних осіб. Власник земельної ділянки самостійно обирає форму земельних торгів, якщо вона не обумовлена чинним законодавством [4].

Земельний аукціон є найбільш популярним методом проведення земельних торгів. Переможцем стає той покупець, який пропонує найвигідніші умови, включаючи вищу ціну. Подібно до земельного конкурсу, умови аукціону, які встановлюються при укладенні договору купівлі-продажу, не підлягають зміні після початку торгів.

Як для земельного конкурсу, так і для земельного аукціону щодо продажу земель, які перебувають у державній або комунальній власності, встановлено чіткий контроль з боку держави та громадян. Тому дотримання норм, які передбачені в чинному законодавстві, піддається ретельній перевірці.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що цей крок щодо розвитку земельних відносин є значущим для держави, об'єднаних територіальних громад та власників земельних ділянок. Важливим є можливість продажу земельних ділянок через електронний аукціон та отримання за них коштів, які відповідають реальній ринковій вартості землі. Здійснення розпорядження землею через електронні аукціони відзначається як важлива антикорупційна складова земельної реформи та земельної децентралізації. Прозорість на ринку землі та придбання прав на неї є необхідною складовою для ефективного управління земельними ресурсами.

Список використаної літератури:
1. Волик Т. Конкурентні засади земельних торгів в сучасних умовах. Молодий вчений. 2023. № 1 (113). С. 139-144. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-28
2. Земельний кодекс України: Кодекс від 25.10.2001 № 2768-III. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2247-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text
4. Юхно А.С. Сучасні тенденції та перспективи проведення земельних торгів в Україні. Актуальні проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах сучасних глобальних викликів: Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». № 2. 2022. 421с.

Науковий керівник: д.ю.н., доцентка кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Корнієнко Г.С.

Усатий В.О.,
к.ю.н., суддя Господарського суду
Харківської області

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЇЇ ЮРИДИЧНИЙ ОБОВ'ЯЗОК

Збройна широкомасштабна агресія рф проти України надзвичайно гостро актуалізувала проблематику ефективної безпекової політики держави та спроможності її забезпечувати.

Така актуалізація очевидна не тільки для Української держави, але і для багатьох країн Європи та не тільки. У зв'язку з цим виникають питання не тільки сьогоднішнього дня, але і в розрізі тридцятирічної ретроспективи, адже така політика за визначенням є довготривалою, стратегічною за своїм масштабом.

Все це означає, що в цілому будь-яка значима політика держави має бути інституціалізованою в системно розбудований державно-правовий механізм. Адже і на стадії розробки, прийняття, реалізації та відповідальності за результати має функціонувати формат правовідносин, з правами, обов'язками, юридичними фактами, компетенціями, процедурами, гарантіями тощо. Без правової регламентації діяльності органів держави, посадових осіб, суб'єктів господарювання тощо, неможливо сподіватися на ефективну керуючу роль держави в суспільстві, реалізацію завдань суспільно-економічного розвитку країни.

Очевидно, що безпекова політика держави попри усю власну автономність та самостійну функціональну природу, значною мірою ґрунтується на можливостях та потенціалі національної економіки. Так, дійсно, в першу чергу мається на увазі функціонування економічного сегменту, що зветься оборонно-промисловий комплекс. Але насправді зв'язок безпекових питань, як і багатьох інших соціальних, економічних тощо, з функціонуванням національної економічної системи є значно багатоманітнішим. Адже тільки для ОПК країни, надважливу роль грають загальний технологічний рівень виробництва, розміщення основних виробничих активів, локалізація іноземних інвестицій в національній економіці, функціонування національної інноваційної системи що спроможна створювати інноваційні види озброєнь та захисту, реалізувати програми необхідного імпортозаміщення тощо. Кінець-кінцем, сам характер зовнішньоекономічних зв'язків та залежностей має доволі прямий вплив на забезпечення національної безпеки країни.

Таким чином, актуалізація проблеми ефективної обороноздатності країни самим безпосереднім чином актуалізує проблему спроможності держави реалізувати довготривалі програми її розвитку. А це політика держави що має функціонувати незалежно від політичних циклів, виборів, особистих уподобань вищих посадових осіб, раптових політичних настроїв електорату тощо.

Забезпечити практичну ефективність саме розробки та реалізації виваженої політики держави в усіх сферах суспільного життя можливо лише за створення системного багаторівневого законодавчого регулювання з необхідним переліком підстав для юридичної відповідальності, у разі відхилень від законодавчо встановлених параметрів функціонування відповідних механізмів.

Слід зазначити, що законодавство України містить в собі певну регламентацію зазначених відносин Але вона має фрагментарний і часто-густо декларативний характер. Так, наприклад, стаття 116 Конституції України фіксує поняття зовнішньої, внутрішньої політики держави, окремих видів економічної політики, соціальну політику, зокрема у сфері зайнятості, політику в екологічній сфері тощо.

Важливе місце в процесі правового забезпечення названої функції держави отримав закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України». Слід зазначити, практичну актуальність нормотворчої практики держави щодо прийняття численних програм розвитку, стратегій, концепцій тощо.

Зазначені нормативно-правові акти є необхідними елементами

розбудови цілісного законодавчого сегмента забезпечення процесів формування та реалізації політики держави, але вкрай недостатніми. Адже левова частка цих норм є декларативними, такими що забезпечують певний понятєвий апарат щодо державної діяльності, але не складаються в чіткий розгалужений за напрямами та сферами застосування правовий механізм.

Слід віддати належне і ролі галузевого законодавства, зокрема господарського. Так, завдячуючи розробникам Господарського кодексу України, у 2003 р. до категорії законодавчих категорій було «заведено» не тільки поняття «економічної стратегії», «економічної тактики», але і цілу низку внутрішньо економічних напрямів політики, а також і окремі суміжні напрями, зокрема, соціальна, екологічна політика. Слід зазначити, що тематика економічної політики держави в її господарсько-правовому та конституційно-правовому вимірах була розглянута в роботах Д.В. Задихайла та в роботах науковців Харківської господарсько-правової школи.

Надзвичайно важливе значення для функціонування держави в економічній сфері мало законодавче визначення структурно-галузевої (промислової, аграрної, будівельної тощо), інвестиційної, грошово-кредитної, антимонопольно-конкурентної політики тощо.

Наступним кроком законодавця мала б бути фіксація прямого обов'язку держави та її визначених органів щодо проведення відповідних видів державної політики, відповідальності за його результати, фіксація процедури забезпечення об'єктивності та обґрунтованості відповідних положень, підстав їх перегляду та зобов'язань виконання незалежно від процесів політичного оновлення складу вищих органів державної влади, та правова визначеність щодо засобів досягнення політичних цілей.

Таким чином, слід зазначити, що варварський напад на Україну з боку рф, актуалізує не тільки бажання отримати життєздатну безпекову політику держави, ай життєздатну політики держави як такої, як її основної органічної функції.

Правове забезпечення відповідних відносин передбачає глибокі трансформації не тільки на рівні конституційно правового та адміністративно правового регулювання, але і на рівні інших галузей законодавства, зокрема господарського, екологічного тощо.

Цій роботі має передувати активна цілеспрямована науково-дослідницька діяльність на засадах державного адміністративного та ресурсного патронату. Головне це гострота усвідомлення зазначеної проблеми з боку вищого керівництва держав.

Федоренко А.І.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри теорії та історії права

НЕНАЛЕЖНА ЯКІСТЬ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЯК ПРИЧИНА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Однією із суттєвих проблем у правотворчій процедурі є неналежна якість законодавчих актів, адже вони нерідко бувають недопрацьованими, недостатньо зрозумілими або навіть суперечливими, що спричиняє значні труднощі під час їх практичного застосування та може бути причиною порушення прав людини.

Нечіткість і суперечливість законодавчих норм розглядаються як прояви структурних дефектів законодавства, зокрема колізій і прогалин. Юридична колізія – це різновид юридичної помилки у нормотворчій діяльності. Як помилка, яка полягає у наявності суперечності (неможливості одночасного застосування) між правовими приписами, що регулюють однорідні суспільні відносини, колізія є негативним явищем, яке знижує ефективність правозастосування, породжує порушення принципу правової визначеності, а іноді може стати джерелом зловживань. Найбільш небезпечними є законодавчі колізії (тобто колізії норм закону), особливо у випадку норм, що регулюють публічні правовідносини, зокрема стосуються реалізації конституційних прав і свобод громадян [1, с. 5].

Законодавчі колізії можуть мати різну правову природу, коли, наприклад, протиріччя виникають між законами та підзаконними нормативно-правовими актами, або ж між нормами законів однакової юридичної сили. І хоча для подолання суперечностей суди мають застосовувати принцип «lex specialis» (пріоритет спеціальних норм над загальними), науковці підкреслюють, що на практиці це не завжди спрощує процес, оскільки часто виникають такі проблемні питання: 1) які критерії характеризують закон як «спеціальний»; 2) як вчиняти, якщо існує колізія між двома спеціальними законами; 3) який підхід має пріоритет – спеціального чи пізніше прийнятого акта; 4) який підхід застосовувати, якщо акти однакової юридичної сили, що також є спеціальними актами, прийняті в один день; 5) як вчиняти, якщо акти однакової юридичної сили мають різні, але протилежні за хронологією дати прийняття та набрання чинності чи введення в дію

[2, с. 69–70].

Отже, недостатньо продумані або суперечливі норми часто породжують правові колізії в реальній практиці. Це може виявлятися в судовому застосуванні: різні суди або державні органи інтерпретують ті самі положення по-різному, що призводить до розбіжностей у судових рішеннях і зрештою – негативно впливає на якість забезпечення прав і свобод людини.

Разом із розглянутими нами колізіями, одним із найпоширеніших видів юридичних дефектів традиційно вважаються прогалини в праві, тобто повна або часткова відсутність нормативно-правової регламентації певної групи суспільних відносин, що потребують правового регулювання [3, с. 148]. На думку С.П. Погребняка, слід розрізняти прогалини в законодавстві і прогалини в праві. Якщо перші свідчать про відсутність законодавчої регламентації певних відносин, то другі – про відсутність регламентації не лише в законодавстві, а й у інших джерелах права (правових звичаях, судових прецедентах, нормативно-правових договорах та ін.). Проте, ураховуючи сучасний стан системи джерел українського права та питому вагу в ній законодавства, можна зробити припущення, що в переважній більшості випадків виявлення прогалини в законодавстві означатиме одночасно констатацію й прогалини у праві [4, с. 45].

Як слушно вказує М.В. Цвік, прогалини в праві (законодавстві) – це пропуск у регулюванні певних відносин. Причини прогалин в законодавстві різні, що стосується обох видів прогалин – первинних і похідних. Первинні прогалини зумовлені тим, що законодавець не врахував у формулюваннях нормативних актів всю багатоманітність життєвих ситуацій, що вимагають правового регулювання. Це може трапитися також через прорахунки, допущені при розробці закону, у використанні прийомів юридичної техніки. Похідні прогалини з'являються об'єктивно в наслідок постійного розвитку суспільних відносин, виникнення нових життєвих ситуацій, які не могли бути заздалегідь передбачені законодавцем [5, с. 369, 370].

Дещо ширшу класифікацію прогалин в українському законодавстві пропонують Т.О. Подковенко і А.С. Мельничук, зазначаючи, що вони виникають через абсолютно різноманітні чинники: інтенсивний розвиток суспільних відносин, зміну політичної влади, науковий, технічний прогреси, більш європейські погляди на право та запозичення міжнародного досвіду, у деяких випадках –

недосконалість юридичної техніки. І звичайно, певні упущення, прорахунки, зумовлюють недосконалість законодавства, воно стає суперечливим, втрачає системність, з'являються прогалини, що значно ускладнює процес правового регулювання суспільних відносин. За словами вчених, які здійснили огляд основних джерел у вказаній сфері, вітчизняні науковці пропонують різні критерії класифікації прогалин у законодавстві. Зокрема, за часом виникнення розрізняють: початкові (від початку набуття чинності нормативно-правових актів) та подальші (недоліки з'являються в процесі застосування з метою регулювання конкретних суспільних відносин); за існуванням: реальні (прогалини в законодавстві дійсно існують) та уявні (коли існує думка про наявність прогалин в законодавстві, а насправді проблема не стосується правового кола); залежно від можливості подолання прогалин під час правозастосовної діяльності, виділяють переборні й неперебороні прогалини. Важливо також звернути увагу на навмисні й ненавмисні прогалини, їх поява пов'язана з можливістю прямого умислу законодавця, коли у нього є можливість діяти на власний розсуд, безконтрольно. Залежно від ступеня відсутності законодавчої регламентації певної групи суспільних відносин розрізняють повні та часткові прогалини. Також виділяють суб'єктивні й об'єктивні причини появи прогалин. Якщо на момент створення норм не існувало певних суспільних відносин, які, зрозуміло, і не могли потребувати правового регулювання, то це – об'єктивна причина. Суб'єктивними причинами виникнення є помилки в роботі законотворця у процесі правотворчої діяльності [6, с. 81].

Завжди актуальною для юридичної науки та практики є проблема подолання прогалин у законодавстві, яка передбачає визначення дій суб'єкта правозастосування, що уможливлюють прийняття рішення в конкретній справі за відсутності відповідної норми права. Для подолання прогалин зазвичай використовують такі засоби, як аналогія закону й аналогія права. Крім цього, подолання прогалин може здійснюватися не лише за допомогою аналогії, а й шляхом безпосереднього застосування загальних принципів права. Таке звернення є наступним, після аналогії закону й аналогії права, субсидіарним засобом подолання прогалин [4, с. 46, 53].

Слід, однак, зазначити, що аналогія закону та аналогія права не усувають прогалину, а лише дозволяють застосувати наявну норму до нового випадку, тобто є інструментами для тимчасового вирішення ситуації. Не завжди законодавчі прогалини можна подолати, а тому

єдиним способом усунення прогалин є якісна правотворча діяльність.

Крім окреслених колізій і прогалин, дефекти законодавчих актів можуть бути пов'язані з неналежною правовою технікою – погано структурований текст, дублювання положень, занадто складні формулювання або порушення мовних норм. Як стверджують лінгвісти та вчені-юристи, що займаються питаннями розробки нормативно-правових актів, тексти таких актів мають свою мовну, логічну, граматичну та графічну основи.

Щодо мови закону, то тут існує дві думки. Перша з них полягає в тому, що закон пишеться для юристів-професіоналів, а тому правові норми мають бути виписані професійною юридичною мовою, яка не обов'язково має бути зрозуміла всім. Друга думка діаметральна першій: оскільки закон впливає на життя мільйонів людей, які не є юристами, він має бути викладений мовою, зрозумілою для більшості, тоді як юристи мають допомагати людям у застосуванні законів лише у виняткових випадках. Синтезуючи ці дві думки, можна дійти висновку, що закон має писатися мовою, доступною для всіх; але щоб виключити багатозначність у, здавалося б, звичайних мовних конструкціях, слід послуговуватися чітко визначеними юридичними термінами. На жаль, в Україні не вироблено детальних і зрозумілих правил для розробників проєктів нормативних актів. Так само ще не стало за правило мати в структурах уряду чи парламенту відповідних мовних фахівців, які б надавали юридичному текстові мовної довершеності [7].

Відтак, проблема недопрацьованих, нечітких або суперечливих законодавчих актів є багатовимірною: вона містить як теоретичні, так і практичні аспекти. З одного боку, наявність колізій і прогалин вказує на слабку системність у правовому регулюванні; з іншого – технічні недоліки у формулюванні законів сигналізують про низьку якість законодавчого письма.

Для ефективного подолання цієї проблеми необхідний комплексний підхід, який поєднує планування законодавчої діяльності, технології правової техніки, залучення експертів та системи зворотного зв'язку. Впровадження таких заходів може значно підвищити якість норм та сприяти стабільному, передбачуваному правозастосуванню, що, у свою чергу, укріплюватиме верховенство права та довіру громадян до правової системи.

Список використаних джерел:
1. Богашева Н. В., Ключковський Ю. Б. Законодавчі колізії як фактор зниження якості та ефективності законодавства. *Юридична Україна.* Теорія та історія держави і права. 2015. № 10–12. С. 5–11. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1320eb5d-98f7-4542-8ea9-7690b1b76b79/content
2. Берназюк Я. О. Застосування принципу lex specialis при вирішенні колізії у законодавстві: аналіз судової практики. *Слово Національної школи суддів України.* 2022. № 1–2 (38–39). С. 69–82. URL: https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/120.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 5 : П–С. – 2003. – 736 с.
4. Погребняк С. П. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання. *Вісник Академії правових наук України.* 2013. № 1. С. 44–56. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/1_2013-44-56.pdf
5. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права. Харків: Право, 2002. 432 с.
6. Подковенко Т. О. Прогалини у законодавстві та способи їх подолання / Т. О. Подковенко, А. С. Мельничук // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 80–84. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/995075e7-4f8e-4b26-9d84-4c1d4b10e703/content
7. Вимоги до мови та стилю закону. Інститут громадянського суспільства (02.03.2011 р.). URL: https://www.csi.org.ua/activity/vymogy-do-movy-ta-stylyu-zakonu/#_ftn1

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Процюк І.В.

Пунтус Денис
PhD за спеціальністю 081 «Право»

ЄДНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Праця рідко буває однорідною за фізіологічним та соціальним навантаженням: шкідливі умови праці, підвищена відповідальність або специфічний характер професійної діяльності по-різному впливають на здоров'я та працездатність особи, тому зрівняльний підхід до соціального забезпечення суперечив би самій ідеї справедливості. Саме тому диференціація умов та рівня соціального забезпечення посідає окреме місце серед галузевих засад права

соціального забезпечення, дозволяючи законодавцю коригувати обсяг та порядок надання відповідних виплат залежно від об'єктивних характеристик трудової діяльності особи, тривалості її страхового стажу чи належності до окремої соціально значущої категорії громадян.

Нормативною основою цього принципу виступає інститут пільгового призначення пенсій за Списками № 1 та № 2, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 461, які об'єднують виробництва, роботи, професії, посади й показники, що дають право на пенсію на пільгових умовах на п'ять або десять років раніше загальновстановленого пенсійного віку [1]. В основі цієї конструкції лежить те, що тривала праця в умовах підвищеної шкідливості чи небезпеки скорочує період повноцінної трудової та фізичної активності особи, а тому компенсаторний механізм діє вже на етапі визначення моменту виникнення права на пенсію, а не лише на етапі обчислення її розміру. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788-XII, зберігаючи чинність у частині, що стосується пенсій за вислугу років та на пільгових умовах, доповнює цю модель окремими режимами для працівників авіації, артистів окремих творчих спеціальностей, а також медичних і педагогічних працівників, для яких критерієм диференціації виступає не шкідливість умов праці, а специфічний характер професійного навантаження [2].

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV ускладнив архітектуру диференційованого підходу, увівши як самостійний критерій тривалість страхового стажу особи [3]. Відповідно до цього Закону розмір пенсійної виплати залежить не лише від заробітної плати застрахованої особи, а й від сукупної тривалості сплати нею страхових внесків, що наближує вітчизняну модель до страхового, а не суто розподільчого типу пенсійного забезпечення. У науковій літературі зазначається, що диференціація за страховим стажем виконує подвійну функцію: стимулюючу, спонукаючи особу до легальної, тривалої трудової зайнятості, та компенсаційну, зрівноважуючи внесок особи в солідарну систему з обсягом виплат, які вона згодом отримує [4].

Диференціація виявляється й у сфері забезпечення допомогою по тимчасовій непрацездатності, де розмір допомоги встановлюється у відсотковому співвідношенні до середньої заробітної плати

застрахованої особи залежно від тривалості її страхового стажу: особи з меншим стажем отримують допомогу в менш вигідній пропорції порівняно з тими, чий страховий стаж перевищує вісім років [3]. Окрему підгрупу диференційованого регулювання становлять виплати, пов'язані з нещасним випадком на виробництві чи професійним захворюванням, розмір яких визначається не загальними страховими коефіцієнтами, а ступенем втрати працездатності, встановленим медико-соціальною експертною комісією, що дозволяє індивідуалізувати обсяг компенсації відповідно до фактичного стану здоров'я конкретної особи, а не до формального стажевого показника.

Окремої уваги заслуговує диференційований режим пенсійного забезпечення наукових та науково-педагогічних працівників, який історично передбачав підвищений розмір пенсії порівняно із загальною системою з огляду на специфіку інтелектуальної праці. Реформа, розпочата Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668-VI, суттєво обмежила максимальний розмір такої пенсії, встановивши граничну межу співвідношення між мінімальними й максимальними пенсійними виплатами [5]. Звужуючи розрив між крайніми показниками пенсійного забезпечення, законодавець одночасно послаблює саму ідею диференціації як інструмента визнання підвищеної суспільної цінності окремих видів професійної діяльності, що вимагає балансу між принципом соціальної справедливості в його розподільчому вимірі та принципом заохочення кваліфікованої, суспільно значущої праці.

Конвенція Міжнародної організації праці № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення прямо допускає встановлення державами-учасницями підвищених гарантій для окремих категорій застрахованих осіб понад мінімальний рівень, визначений цією Конвенцією, залишаючи за державою широку дискрецію щодо конкретних критеріїв такої диференціації [6]. Цей підхід узгоджується з вітчизняною моделлю, яка так само не встановлює вичерпного переліку підстав для диференційованого забезпечення, натомість формуючи його поступово, галузевими законами, що регулюють статус окремих категорій працівників - суддів, прокурорів, слідчих, військовослужбовців, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Отже, диференціація умов та рівня соціального забезпечення, реалізована через сукупність спеціальних законів, породжує певну

фрагментарність нормативного регулювання, за якої особи, що виконують подібну за складністю та соціальною значущістю роботу, можуть опинятися в різному правовому становищі залежно від формальної належності до тієї чи іншої законодавчо визначеної категорії. Подолання цієї фрагментарності полягає не в уніфікації пенсійного законодавства до єдиного зрівняльного стандарту, що суперечило б самій природі диференційованого підходу, а в послідовному узгодженні критеріїв, покладених в основу пільгового забезпечення різних категорій громадян, аби фактична, а не лише формальна відмінність умов праці залишалася визначальним чинником обсягу гарантованого захисту.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF
2. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15
4. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина. Чернігів. 2016. 692 с.
5. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України від 08.07.2011 № 3668-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3668-17
6. Конвенція Міжнародної організації праці № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення від 28.06.1952 № 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011

Ткаченко Владислав
PhD за спеціальністю 081 «Право»

ГНУЧКИЙ РОБОЧИЙ ЧАС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ

Практика застосування норм трудового права в умовах повномасштабної збройної агресії проти України зумовила суттєву трансформацію засад та інституційних механізмів правового регулювання трудових відносин. На початковому етапі введення правового режиму воєнного стану вітчизняний законодавець орієнтувався переважно на кількісні показники залучення до праці, що виражалося розширенням законодавчих меж тривалості робочого часу для забезпечення функціонування критичної інфраструктури та підприємств оборонно-промислового комплексу. Утім, подальший розвиток подій вимагає переходу до гнучкішого регулювання,

здатного адаптувати трудові відносини не лише до статичних виробничих завдань, а й до мінливих умов життя людей під час війни.

Вирішальним чинником цього зрушення стала спроможність суб'єктивних трудових прав та обов'язків до швидкої трансформації у відповідь на комплекс критичних викликів: масове переміщення працівників, аварійні відключення електропостачання, руйнування виробничо-технічної інфраструктури, а також масове залучення військовозобов'язаних громадян до лав Збройних Сил України. У цьому контексті гнучкий режим робочого часу та дистанційна праця, які у докризовий період виконували переважно факультативну роль, перетворилися на ключові правові механізми збереження самих трудових правовідносин. Йдеться не про технічну корекцію окремих норм, а про зміну функціонального призначення цих інститутів: там, де раніше гнучкість слугувала засобом оптимізації виробничого процесу, тепер стає умовою елементарного збереження зв'язку між працівником і роботодавцем.

Подальший розвиток гнучкого регулювання трудових відносин доцільно розглядати у контексті поступового наближення до європейських стандартів, зокрема Директиви (ЄС) 2019/1158 про баланс професійного та особистого життя [1]. Показовим для України є також досвід Республіки Польща, де надзвичайне регулювання дистанційної праці у 2023 році було інтегровано до сталої моделі трудового законодавства.

Стаття 60 Кодексу законів про працю України визначає гнучкий режим робочого часу як особливу форму організації праці за умови дотримання встановленої норми його тривалості [2]. За звичайних умов цей інститут слугував інструментом підвищення продуктивності праці, а його застосування зумовлювалося переважно організаційними потребами підприємства. У воєнний час його функціональне призначення змінилося: він перетворився на чи не єдину підставу збереження трудових відносин для осіб, які евакуювалися з територій бойових дій або змушені виконувати додаткові доглядові функції в умовах призупинення роботи закладів освіти.

Схожим шляхом розвивається й інститут дистанційної роботи, закріплений статтею 60-1 Кодексу законів про працю України, суттєво оновленою Законом України від 4 лютого 2021 року № 1213-IX [2]. Початкова модель базувалася на договірній свободі й консенсуальності: запровадження дистанційної роботи вимагало письмової угоди або взаємної згоди сторін. Проте настання обставин

непереборної сили та безпекові загрози вимагали розширення меж повноважень роботодавця, оскільки очікування згоди в ситуації прямої загрози життю працівників стало юридично й практично невиправданим. Ключову роль тут відіграв Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX [3]: його стаття 5 наділила роботодавця правом запроваджувати дистанційну роботу власним наказом або розпорядженням, без згоди працівника і без дотримання загального строку попередження про зміну істотних умов праці, встановленого частиною третьою статті 32 Кодексу законів про працю України. Виняток становлять лише випадки, коли характер трудової функції об'єктивно унеможливлює її виконання поза межами підприємства. Суб'єктивна ініціатива, яка за нормальних умов належить обом сторонам договору, в умовах воєнного стану виявилася практично повністю залежною від волі роботодавця, що створило виразний дисбаланс прав, який стає особливо помітним при зіставленні із законодавством Європейського Союзу.

Закон № 2136-IX доповнено й іншими інструментами адаптації: Закон України від 1 липня 2022 року № 2352-IX доповнив його статтею 13, яка закріпила механізм призупинення дії трудового договору [4]. Цей механізм діє як крайній засіб у ситуаціях, коли надання й виконання праці абсолютно неможливе через бойові дії, але сторони прагнуть зберегти юридичний зв'язок на майбутнє. У науковій літературі слушно підкреслюється, що регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану вибудовується не як єдина уніфікована система, а як комплекс диференційованих, взаємодоповнювальних інструментів, кожен з яких розрахований на власний рівень загрози [5, с. 16].

Директива (ЄС) 2019/1158 [1] пропонує принципово іншу логіку розподілу ініціативи: її стаття 9 закріплює право працівника, який має дітей або здійснює догляд за родичами, звертатися до роботодавця з клопотанням про гнучкі форми праці, а роботодавець зобов'язаний розглянути таке клопотання й надати вмотивовану відповідь. Саме тут криється фундаментальна відмінність між моделями: у праві Європейського Союзу ініціатива й первинний захист належать працівникові як уразливішій стороні, тоді як в українському воєнному регулюванні розпорядчі повноваження зосереджені в роботодавця. Ця відмінність не свідчить про неповноцінність вітчизняного підходу - вона радше відображає різні вихідні умови правотворення: стабільний

мирний правопорядок орієнтований на розширення автономії працівника, тоді як законодавство воєнного часу вимушено надає пріоритет оперативності управлінських рішень.

Директива (ЄС) 2019/1152 про прозорі та передбачувані умови праці, зокрема її стаття 4 [6], розвиває цю логіку, встановлюючи обов'язок роботодавця завчасно інформувати працівника з гнучким графіком про дні та години, у межах яких він може бути залучений до праці. Порівняння з українським регулюванням виявляє прогалину: надаючи роботодавцю широкі повноваження щодо одностороннього переведення на дистанційну роботу за статтею 5 Закону № 2136-IX [3], вітчизняне законодавство не супроводжує це жодним обов'язком завчасного інформування працівника про межі такого залучення.

Досвід Республіки Польща заслуговує на увагу як приклад послідовного переходу від надзвичайного нормотворення до систематизації трудового законодавства. Закон від 1 грудня 2022 року, що набрав чинності 7 квітня 2023 року, остаточно вилучив приписи про дистанційну роботу з категорії тимчасових пандемійних актів та імплементував їх як постійний інститут статей 6718–6734 Кодексу праці [7]. Нова модель передбачає обов'язкову письмову форму угоди, покриття роботодавцем витрат працівника на обладнання й зв'язок, а також право на відключення від засобів комунікації поза робочим часом. Останній інститут має особливе значення як самостійна гарантія захисту психічного здоров'я та запобігання вигоранню, аналога якої у вітчизняному законодавстві станом на першу половину 2023 року немає.

Водночас польський законодавець зберіг і спеціальний резервний механізм - дистанційну роботу за розпорядженням роботодавця, застосовний під час надзвичайної ситуації чи епідемічної загрози, коли забезпечити безпечні умови на стаціонарному робочому місці неможливо. Ця конструкція структурно споріднена з українською моделлю одностороннього переведення на дистанційну роботу за статтею 5 Закону № 2136-IX [3]. Обидва правопорядки поділяють спільну доктрину: надзвичайний, односторонній режим дистанційної праці є тимчасовим і похідним інструментом, який не може повністю замінити постійну, консенсуальну модель трудового договору. Принципова відмінність полягає в послідовності: польська модель вибудовує надзвичайний режим як виняток із уже усталеної системи, тоді як українська, з огляду на хронологію нормотворення, спершу сформувала надзвичайний режим і лише тепер постає перед

завданням його систематизації.

Українське регулювання гнучких форм організації робочого часу досі перебуває на перехідному етапі: воно все ще зберігає ознаки ситуативного нормотворення, зумовленого воєнними обставинами, але водночас поступово створює передумови для переходу до сталої, деталізованої моделі, подібної до польської та суміжної з орієнтирами права Європейського Союзу. Таким чином, перспективним напрямом видається поступове доповнення чинної моделі гарантіями передбачуваності графіка праці, обов'язком компенсації витрат при дистанційній роботі та законодавчим закріпленням права на відключення - саме такий вектор є органічним продовженням руху трудового законодавства України до європейського правового простору.

Список використаних джерел:

1. Directive 2019/1158 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on work-life balance for parents and carers and repealing Council Directive 2010/18/EU. OJ L 188, 12.7.2019.
2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 1 липня 2022 р. № 2352-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20
5. Пилипенко П. Д., Бурак В. Я. Особливості реалізації права на працю в умовах воєнного стану в Україні. *Право України.* 2022. № 6. С. 14–25.
6. Directive (EU) 2019/1152 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on transparent and predictable working conditions in the European Union. Official Journal of the European Union. 2019. L 186.
7. Ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

З М І С Т

Пленарне засідання

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ЛІЦЕНЗІЇ ТА ОБГОРТКОВОГО ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ
Анісімов К.Г. ***3***

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ
Соляннік К.Є. ***6***

ПОВОЄННИЙ ДИСЦИПЛІНАРІЗМ: ВІД ВОЄННОГО ДО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ
Удянський В.В. ***8***

WHAT IMPACT WILL UKRAINE'S ACCESSION HAVE ON EU INSTITUTIONS?
Gorgiladze Marita ***11***

ДОБРОЧЕСНИЙ СУДДІВСЬКИЙ КОРПУС ЯК ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
Білоус І.О. ***13***

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ У ПРАВІ ЄС
Жибак А.А. ***17***

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК ЯК ІМПЕРАТИВИ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
Кучерявенко С.С. ***24***

ВИЗНАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ МАЙБУТНЬОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ
Скідан Н.В. ***27***

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ
Кузнецова Ю.О. ***31***

Дискусійна панель № 1:
Правові аспекти захисту прав людини
в умовах збройної агресії російської федерації

ПРОБЛЕМИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПІДСТАВ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ В СУДІ
Гузе К.А. ***34***

ВОЄННІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛІСНЕ НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ
Філіпенко В.Р. ***38***

СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВИ ТА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ
Булдакова Я.С. ***42***

ПРОБЛЕМИ ДОНОРСТВА В УКРАЇНІ
Данильченко В.В. ***47***

УТРИМАННЯ ОДНОГО ІЗ ПОДРУЖЖЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Ільченко І.І. ***50***

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ
Власова Д.О., Мальцев В.В. ***53***

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ НОРМ ТА МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ
Кузьомкін Б.В. ***57***

ПРОБЛЕМАТИКА КУПІВЛІ НЕРУХОМОСТІ, ЯКА ЗНАХОДИТЬСЯ В ДЕРЖАВНІЙ ВЛАСНОСТІ, ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
Свергун Р.В. ***60***

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УКРАЇНІ
Філатова Є.В. ***63***

ВАЖЛИВІСТЬ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ
Хомінець Т.В. ***65***

МЕХАНІЗМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ
Чепур О.В. ***68***

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ – ДОКУМЕНТООБІГ
Шандра С.В. ***72***

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Федорченко А.О. ***75***

Дискусійна панель № 2:
Євроінтеграційні процеси: сучасні виклики та перспективи

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС – НОВИЙ ВИКЛИК У ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ
Зуєв В.В. ***80***

ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ ВИБОРЦІВ В УКРАЇНІ
Коваленко М.Г. ***83***

ЩОДО НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ КІБЕРБЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
Новікова К.А. ***87***

DEVELOPMENT OF LEGAL EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION
Yuliia Samoilova, Varvarych Yevheniia ***90***

КОНЦЕПЦІЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ: ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА
Тарановська А.О. ***92***

ОПТИМІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
Фролов О.О. ***95***

ДО ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ
Костецька Т.А. ***98***

ПОСИЛЕННЯ СТАТУСУ КОМІТЕТІВ ВРУ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ
Чиркін А.С. ***102***

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ТА СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ
Касьян М.М., Бондаренко В.В. ***105***

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ
Адаманова Д.В. ***109***

ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАТУСУ КАНДИДАТА У ЧЛЕНИ ЄС: ПРОГРЕС У ВИКОНАННІ ВИМОГ ЄВРОКОМІСІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ
Бондик О.П. ***113***

ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ
Ільїна М.О. ***117***

BAIL IN CRIMINAL PROCEDURE UNDER MARTIAL LAW. EUROPEAN GROUND PRINCIPLES ON ITS SIZE AND FOREIGN EXPERIENCE ON ITS FORM
Galonkin Stanislav ***121***

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ВИКРИВАЧА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ УКРАЇНИ
Джига Д.В. ***124***

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ ЯК КРОК ДО ВСТУПУ В ЄС
Жернова А.Ю. ***129***

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ
Клімук І.Ю. ***132***

ПРОКУРАТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МЕТА СТВОРЕННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ
Кучер Я.Р. ***134***

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ УЧАСНИКІВ СПРАВ ПРО ЦИВІЛЬНУ КОНФІСКАЦІЮ АКТИВІВ
Ковачев П.І. ***137***

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
Кулик Д.О. ***141***

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИМОГ ДО ПРОКУРОРІВ ЯК УМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
Левицька А.А. ***144***

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СТРУКТУРІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
Лисенко А.А. ***147***

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ
Масалова Т.А. ***150***

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
Нестеренко Ю.Д. ***154***

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ
Пилипенко І.С. ***158***

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В ІНСТИТУТАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
Рачок В.Р. ***162***

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ
Свергун Р.В. ***166***

ОНЛАЙН ВИРІШЕННЯ СПОРІВ (ODR) ЗА УЧАСТЮ СПОЖИВАЧА: ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ
Сметюх О.Р. ***168***

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ
Столяр І.В. ***172***

РЕФОРМИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
Толкуща К.Р. ***176***

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
Фаріон А.В. ***179***

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ
Фартушко М.А. ***182***

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКОРОЧЕННЯ АПАТРИЗМУ
Францева О.К. ***184***

ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРОКУРОРІВ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ ЕТИКИ
Шията Д.С. ***188***

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СУДОСТРОЮ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
Штабська Х.Д. ***192***

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ АКТУ ПРО ЦИФРОВІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ
Щербак Г.Р. ***195***

ПРАВОВІ ІНІЦІАТИВИ ДЕРЖАВИ ЩОДОВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ
Ясінська А.І. ***198***

Дискусійна панель № 3:
Юридична відповідальність рф за злочини в Україні

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Баржак В.В. ***202***

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ РЕПРЕСАЛІЙ УКРАЇНОЮ, ЩОДО РОСІЇ ЯК ФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ-ПОРУШНИКА МІЖНАРОДНИХ ЗАБОВ'ЯЗАНЬ
Лихвар В.В. ***205***

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РФ ЗА ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: ПОКАРАННЯ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ, ЩО ПОНЕСЛИ ЗА СОБОЮ НЕВІДВОРОТНІ НАСЛІДКИ
Підгайна В.В. ***209***

HELSINKI FOUNDATION FOR HUMAN RIGHTS AND ITS EVALUATION OF UKRAINIAN ENVIRONMENTAL HARM AT THE WARTIME
Choporova Olha ***212***

КЛІМАТИЧНА ШКОДА: ПЕРЕСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
Шарапова В.В. ***214***

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РФ ЗА ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ
Шевчук Михайло ***218***

Дискусійна панель № 4:
Національна безпека у воєнний та повоєнний часи:
нагальні проблеми для України та світу

МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ (ДНК-АНАЛІЗ) ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ
Ганжа Т.В., Коваль К.О. ***222***

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ, ЯК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОЇ МЕТОДИКИ ЇХ РОЗСЛІДУВАННЯ
Орлова Т.А., Волобуєв І.Р. ***224***

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАТЕРІ ЗА ВБИВСТВО СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ
Лещенко С.О., Бондаренко В.В. ***228***

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ФАКТІВ СМЕРТІ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
Орлова Т.А., Максуль А.Ю. ***232***

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Бацман Ю.В. ***235***

МОБІЛІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
Войтенко А.В. ***237***

ДІЇ РАСИСТСЬКОГО ТА КСЕНОФОБНОГО ХАРАКТЕРУ, ВЧИНЕНІ ЧЕРЕЗ КОМП'ЮТЕРНІ МЕРЕЖІ, ЯК ПРОЯВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕРОРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ
Федюк В.В. ***240***

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОВОЄННОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ.
Варварич Є.П. ***244***

ЗНАЧЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
Денисенко О.Ю. ***247***

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ДОКАЗУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРО КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
Дергачов А.К. ***252***

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕРІОД ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Злепко Н.І. ***255***

ON THE QUESTION OF DETERMINING CERTAIN PROBLEMS OF NATIONAL SECURITY IN THE FIELD OF PUBLIC HEALTH IN UKRAINE DURING WAR AND POST-WAR TIMES
Lykhopud Daria ***260***

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ
Олійник І.С. ***263***

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ
Стріченко Д.А. ***267***

НАЦІОНАЛЬНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЛІСІВ УКРАЇНИ: КРОК НА ШЛЯХУ РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ
Тесленко О.І. ***270***

СУДОВА СИСТЕМА В ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТІВ
Топчий Р.Д. ***274***

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ТОРГІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ
Бутиріна Ю.П. ***277***

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЇЇ ЮРИДИЧНИЙ ОБОВ'ЯЗОК
Усатий В.О. ***280***

НЕНАЛЕЖНА ЯКІСТЬ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЯК ПРИЧИНА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
Федоренко А.І. ***283***

ЄДНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
Пунтус Д. ***287***
ГНУЧКИЙ РОБОЧИЙ ЧАС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ
Ткаченко В. ***290***

Електронне наукове видання

ЮРИДИЧНА ОСІНЬ 2023

Збірник тез доповідей та наукових повідомлень учасників міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів, 17 листопада 2023 р. (м. Харків)

https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/

За заг. ред. проф. Д.В. Луценка

Відповідальна за випуск В.С. Штефан
Комп'ютерне макетування Т.П. Явнікова

Оприлюднено через мережу Інтернет 14.12.2023 р.
Формат 60х90 1/16. Гарнітура Times New Roman
Обл.-вид. арк. 14,97

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77,
м. Харків, 61024